

දුඨාවංස

වනරත්න ව්‍යාඛ්‍යා

පෙළ - සන්නය හා විස්තර සහිතයි.

සම්පාදක

පණ්ඩිත, රන්ජිත් වනරත්න (බී. ඒ.)

රාජගුරු ප්‍රථම ධර්මකීර්ති මහා ස්වාමීන් විසින්

සිංහල භාෂාවට පරිවර්තනය

විසින්

ද්‍රව්‍යවංස

චන්ද්‍රිත ව්‍යාකෘත

පෙළ - සන්නය හා විස්තර සහිතයි.

මුද්‍රණය කළේ - ආර්ය මුද්‍රණාලය

රන්ජිත් චන්ද්‍රිත (බී. ඒ.)

සංඥාපනය

ශ්‍රී ලංකාවාසීන්ගේ මුදුන් මල්කඩක් වූ එමෙන්ම අති පුජනීය වස්තුව වූ තිලෝගුරු සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේගේ දකුණු දළද වහන්සේ කළිගු රට දන්ත පුරයේ දන්ත කුමරු සහ හේමමාලා කුමරිය විසින් ශ්‍රී ලංකාද්වීපයට වැඩම කරවීම පිළිබඳ ඓතිහාසික කථා පුවත්තිය ඇතුළත් කොට රාජගුරු ප්‍රථම ධර්මකීර්ති මහා ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් රචනා කරන ලද මෙම ග්‍රන්ථය පාලි පද්‍ය සාහිත්‍යයේ ශ්‍රේෂ්ඨතම ග්‍රන්ථ රත්නයෙකි.

මෙම ග්‍රන්ථයේ රචනා කාලය (13 ශත වර්ෂය) කීර්ති ශ්‍රී මේඝවරණ (කිත්සිරිමෙවන්) මහ රජකුමන්ගේ කාලය හා බැඳේ.

ඓතිහාසික මෙම පුවත රචනා කරනු ලැබූ රාජගුරු ප්‍රථම ධර්මකීර්ති මහා ස්වාමීන්ද්‍රයෝ ස්වකීය ග්‍රන්ථයේ නිර්විස්ත පරිසමාප්තිය සඳහා මහත් භක්තියකින් හා ගෞරවයකින් වංසවිධ වෘත්තයෙන් බඳනා ලද ගාථා ත්‍රයකින් ත්‍රිවිධ රත්න නමස්කාරය මෙසේ කරති.

විසාරදං වාද පථානි වත්තිනං
තිලොක පච්චොත මසය්හ සාහිනං
අසෙස ඤෙයං වරණස්පභායිනං
නමාමි සත්ථාර මනන්ත ගොවරං

තිලොක නාථස්පභවං භයාපහං
විසුද්ධ විජ්ජාවරණෙහි සෙවිතං
පපඤ්ච සඤ්ඤෙජන බන්ධනච්ඡිදං
නමාමි ධම්මං නිපුණං සුදුද්දසං

පසාද මත්තෙන පි යත්ථ පාණිනො
චුසන්ති දුක්ඛක්ඛයමච්චුතං පදං
නමාහුතෙයාං සුසමාහිතින්ද්‍රියං
නමාමි සච්ඤං මුනිරාජ සාවකං

මෙසේ ඉෂ්ඨ දේවතා නමස්කාරයෙන් ග්‍රන්ථය ආරම්භ කරන ප්‍රථම ධර්මකීර්ති හිමියෝ පාලි පද්‍ය සඳහා ඉතා රමණීය වූ වංසට්ඨ, ශාර්දූල වික්‍රිඨිත, මාලිනී ආදී වෘත්තයන් සිය රචනාව සඳහා උපයෝගී කර ගනිති.

ග්‍රන්ථයක් රචනා කිරීමේ දී අනුගමනය කළ යුතු සංඥ නිමිත්තං කත්තාරං පරිමානං පයෝජනං යනාකාරයෙන් සංඥව (නම) නිමිත්ත, කර්තෘ, ප්‍රමාණය (=ග්‍රන්ථයේ තරම) ප්‍රයෝජනය යන කරුණු පහම සලකා බලා ග්‍රන්ථය රචනා කර ඇති බව පෙනේ.

දැන් ඒ කරුණු පහ සලකා බැලීම කරමු.

1. සංඥ - එනම් ග්‍රන්ථයේ නාමයයි. මෙම ග්‍රන්ථය දළදා ස්ථාවරීන් වහන්සේගේ වංස කථාව කියැවෙන්නක් බැවින් අන්වර්ථ වශයෙන්ම ද්‍යාවංස නාමය ලබයි.

2. නිමිත්ත - කථන්තරු වංශය බැබළ වූ බුද්ධ ශාසනයේ දියුණුව පනමින් මහජනතාවට හිතවැඩ කැමති පරාක්‍රම නම් සේනාපතිහුගේ ආරාධනය නිමිති කරගෙන රචනා කළ බව සඳහන් වේ.

(උසස් බුද්ධියක් ඇති පරාක්‍රමබාහු මහ රජුගේ අගමෙහෙසියක වූ ලීලාවතී බියොව ලක් රජයෙහි අභිෂේක කරවන ලද්දේ මෙම පරාක්‍රම සෙනෙවි තෙමේය.)

3. කර්තෘ :- රාජගුරු ප්‍රථම ධර්මකීර්ති මහා ස්ථාවරීන් වහන්සේ මෙම කෘතියෙහි කතූවරයාණෝය.

4. පරිමානය - මෙම ද්‍යාවංස පාලි පද්‍ය ග්‍රන්ථය වංසට්ඨ, මාලිනී, ශාර්දූල වික්‍රිඨිතාදී විත්තාකර්ෂණී කර්ණාමෘත වෘත්ත වලින් බඳනා ලද පාලි ගාථා සාරසිය පසළොස්කින් (415) මන්විත පාලි පද්‍යයන්ගෙන් යුත් මහා ග්‍රන්ථයෙකි.

5. ප්‍රයෝජන - බුද්ධශාසන ඉතිහාසය, සුමේධ අවධියේ සිට බෝධි සත්ව වර්ත, බුද්ධත්වය ලැබීමේ සිට පරිනිර්වාණය දක්වා බුද්ධ වර්තය, සර්වඥ ධාතු පිළිබඳ විස්තර, දළදා වහන්සේගේ විවිධ ප්‍රාතිහාර්ය, ලඛිකාවට දළදා වහන්සේගේ වැඩමවීම, ලක්දිව විසූ රජවරුන් විසින් දළදා වහන්සේ වෙත කරන ලද මහාර්ඝ පූජාවන් හා පුද පූජා උපහාරාදිය

හා දළදා වහන්සේට කරන ලද ආරක්ෂාව ආදී තොරතුරු සකල බෞද්ධ මහජනයාගේ පහත් සංවේගය දැනවීම, හක්කිය වර්ධනය සඳහා කරුණු දැක්වීම මෙම ග්‍රන්ථයේ ප්‍රයෝජනය වන අතර, පාලි භාෂාව හදාරන්නන්ට ඡන්දස්, කුලක ආදී කාව්‍ය කරණය හා පාලි ව්‍යාකරණ ද ඉමහත් ප්‍රයෝජන වන්නේය.

මෙම පාලි පද්‍ය ග්‍රන්තය හදාරන ආධුනිකයන්ට ඔවුන්ගේ භාෂා ඤාණය සහ ගුණ නුවණ වැඩි දියුණු කර ගැනීමට මෙය ඉමහත් රුකුලක් වන්නේය.

මෙම ග්‍රන්ථය රචනා කළ රාජගුරු ප්‍රථම ධර්මකීර්ති මහා ස්වාමීන්වහන්සේට සකල බෞද්ධ ජනතාවගේ ගෞරවාදර ප්‍රශංසාව හිමි වන්නේ මය.

ප්‍රකාශක සටහන

දයාවංස නම් මෙම ග්‍රන්ථ ව්‍යාධ්‍යාව මුද්‍රණයට සකස් කළේ කෘතභස්ත ග්‍රන්ථ සම්පාදකවරයෙකු වූ පණ්ඩිත රත්නීන් වතරත්ත (බී.ඒ.) මහතා විසිනි. ඒ මහතා දැනට අසනීප තත්ත්වයෙන් පසුවේ.

එහෙත් මේ ග්‍රන්ථය දුර්ලභ හෙයින් ඒ මහතා සකස් කළ අත් පිටපත අනුව අප විසින් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී.

මෙහි යම්කිසි අඩුපාඩු ඇතොත් වියත්වූ එම අඩුපාඩු කරුණාවෙන් පෙන්වා දෙන්නේ නම් කෘතභස්ත වෙමු. නැවත මුද්‍රණයකදී එය අපට උපකාර වනු ඇත.

- ප්‍රකාශකයෝ

ප්‍රකාශකයෝ	81
ප්‍රකාශකයෝ	82
ප්‍රකාශකයෝ	83
ප්‍රකාශකයෝ	84
ප්‍රකාශකයෝ	85
ප්‍රකාශකයෝ	86
ප්‍රකාශකයෝ	87
ප්‍රකාශකයෝ	88
ප්‍රකාශකයෝ	89
ප්‍රකාශකයෝ	90
ප්‍රකාශකයෝ	91
ප්‍රකාශකයෝ	92
ප්‍රකාශකයෝ	93
ප්‍රකාශකයෝ	94
ප්‍රකාශකයෝ	95
ප්‍රකාශකයෝ	96
ප්‍රකාශකයෝ	97
ප්‍රකාශකයෝ	98
ප්‍රකාශකයෝ	99
ප්‍රකාශකයෝ	100
ප්‍රකාශකයෝ	101
ප්‍රකාශකයෝ	102
ප්‍රකාශකයෝ	103
ප්‍රකාශකයෝ	104
ප්‍රකාශකයෝ	105
ප්‍රකාශකයෝ	106
ප්‍රකාශකයෝ	107
ප්‍රකාශකයෝ	108
ප්‍රකාශකයෝ	109
ප්‍රකාශකයෝ	110
ප්‍රකාශකයෝ	111
ප්‍රකාශකයෝ	112
ප්‍රකාශකයෝ	113
ප්‍රකාශකයෝ	114
ප්‍රකාශකයෝ	115
ප්‍රකාශකයෝ	116
ප්‍රකාශකයෝ	117
ප්‍රකාශකයෝ	118
ප්‍රකාශකයෝ	119
ප්‍රකාශකයෝ	120
ප්‍රකාශකයෝ	121
ප්‍රකාශකයෝ	122
ප්‍රකාශකයෝ	123
ප්‍රකාශකයෝ	124
ප්‍රකාශකයෝ	125
ප්‍රකාශකයෝ	126
ප්‍රකාශකයෝ	127
ප්‍රකාශකයෝ	128
ප්‍රකාශකයෝ	129
ප්‍රකාශකයෝ	130
ප්‍රකාශකයෝ	131
ප්‍රකාශකයෝ	132
ප්‍රකාශකයෝ	133
ප්‍රකාශකයෝ	134
ප්‍රකාශකයෝ	135
ප්‍රකාශකයෝ	136
ප්‍රකාශකයෝ	137
ප්‍රකාශකයෝ	138
ප්‍රකාශකයෝ	139
ප්‍රකාශකයෝ	140
ප්‍රකාශකයෝ	141
ප්‍රකාශකයෝ	142
ප්‍රකාශකයෝ	143
ප්‍රකාශකයෝ	144
ප්‍රකාශකයෝ	145
ප්‍රකාශකයෝ	146
ප්‍රකාශකයෝ	147
ප්‍රකාශකයෝ	148
ප්‍රකාශකයෝ	149
ප්‍රකාශකයෝ	150
ප්‍රකාශකයෝ	151
ප්‍රකාශකයෝ	152
ප්‍රකාශකයෝ	153
ප්‍රකාශකයෝ	154
ප්‍රකාශකයෝ	155
ප්‍රකාශකයෝ	156
ප්‍රකාශකයෝ	157
ප්‍රකාශකයෝ	158
ප්‍රකාශකයෝ	159
ප්‍රකාශකයෝ	160
ප්‍රකාශකයෝ	161
ප්‍රකාශකයෝ	162
ප්‍රකාශකයෝ	163
ප්‍රකාශකයෝ	164
ප්‍රකාශකයෝ	165
ප්‍රකාශකයෝ	166
ප්‍රකාශකයෝ	167
ප්‍රකාශකයෝ	168
ප්‍රකාශකයෝ	169
ප්‍රකාශකයෝ	170
ප්‍රකාශකයෝ	171
ප්‍රකාශකයෝ	172
ප්‍රකාශකයෝ	173
ප්‍රකාශකයෝ	174
ප්‍රකාශකයෝ	175
ප්‍රකාශකයෝ	176
ප්‍රකාශකයෝ	177
ප්‍රකාශකයෝ	178
ප්‍රකාශකයෝ	179
ප්‍රකාශකයෝ	180
ප්‍රකාශකයෝ	181
ප්‍රකාශකයෝ	182
ප්‍රකාශකයෝ	183
ප්‍රකාශකයෝ	184
ප්‍රකාශකයෝ	185
ප්‍රකාශකයෝ	186
ප්‍රකාශකයෝ	187
ප්‍රකාශකයෝ	188
ප්‍රකාශකයෝ	189
ප්‍රකාශකයෝ	190
ප්‍රකාශකයෝ	191
ප්‍රකාශකයෝ	192
ප්‍රකාශකයෝ	193
ප්‍රකාශකයෝ	194
ප්‍රකාශකයෝ	195
ප්‍රකාශකයෝ	196
ප්‍රකාශකයෝ	197
ප්‍රකාශකයෝ	198
ප්‍රකාශකයෝ	199
ප්‍රකාශකයෝ	200

**පණ්ඩිත රන්ජිත් චනරත්න (බී. ඒ.) මහතාගේ
වෙනත් කෘති.**

1. අම්බට්ටිය - සොණදණ්ඩ සූත්‍ර වර්ණනාව.
2. ධම්මපදට්ටිය කථා - චනරත්න ව්‍යාඛ්‍යා. (යමක වර්ගය)
3. ධම්මපදට්ටිය කථා - චනරත්න ව්‍යාඛ්‍යා. (අප්පමාද වර්ගය)
4. ජාතකට්ටිය කථා - චනරත්න ව්‍යාඛ්‍යා. (අපණ්ණක - සීලවග්ග)
5. ජාතක පාලි - චනරත්න ව්‍යාඛ්‍යා. (ගාථා 200)
6. පාලි ථූපවංසො.
7. පාලි ථූපවංස ව්‍යාඛ්‍යා
8. ධම්මපද - රසවාහිනී ව්‍යාඛ්‍යා. (චිත්ත - සුඡ්ප - බාල- පණ්ඩිත වග්ග සහ රසවාහිනී යොධ වග්ග)
9. පුජාවලී (13 සිට 19 පරිච්ඡේද)
10. බුදුගුණාලංකාර ව්‍යාඛ්‍යා.
11. රසවාහිනී - ලංකාදීප කථා
12. ථෙරවාදී සාමණේර බණ දහම් පොත
13. මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍ර භාව සන්නය.
14. සංස්කෘත බාලාදර්ශ චනරත්න ව්‍යාඛ්‍යා.
15. සංස්කෘත ප්‍රථමාදර්ශ චනරත්න ව්‍යාඛ්‍යා.
16. සංස්කෘත ද්විතීයාදර්ශ චනරත්න ව්‍යාඛ්‍යා.
17. සංස්කෘත තෘතීයාදර්ශ චනරත්න ව්‍යාඛ්‍යා.
18. ජාතකට්ටිය කථා - මහාවංස ව්‍යාඛ්‍යා (කුලාවක- අත්ථකාම වග්ග සහ මහාවංස 22 පරි)
19. සධම්මත්තාවලී (මුල් කථා 5.)
20. මහාවංස (20,21,22 පරිච්ඡේද) ව්‍යාඛ්‍යා.
21. ජාතකට්ටියකථා (වරණවග්ග) ව්‍යාඛ්‍යා
22. සිංහල ථූපවංසය (චිවරණ සහිතයි)
23. නීතිශතක ව්‍යාඛ්‍යා
24. නලොපාඛ්‍යාන (6-10) ව්‍යාඛ්‍යා
25. බොධ සූත්‍ර සංග්‍රහය.
26. ජාතක පොත (මුල් කථා 5)
27. නම් පොත සහ මගුල් ලකුණ
28. මුවදෙව්දවන ව්‍යාඛ්‍යා
29. දයාවංස ව්‍යාඛ්‍යා
30. ධම්ම පද ව්‍යාඛ්‍යා (යමක, අප්පමාද, චිත්ත, සුඡ්ප, බාල)
31. සුබෝධිනී පාලිනාම වරතැගිල්ල

දයාවංස

වහරන්න ව්‍යාඛ්‍යා

නමො තසු භගවතො අරහතො සමමා සමබුධස්ස

ත්‍රිවිධ රත්ත නමස්කාරය

ශ්‍රීමත් බුද්ධශාසන භාරධාරී ප්‍රචරොදර කීර්ති කදම ශ්‍රී විරාජමාන විද්වත්වර රාජගුරු ප්‍රථම ධර්මකීර්ති මහා ඝාමිපාදයෝ 'දයාවංස' පද්‍ය කාව්‍යය රචනා කටුටිවුවෝ, ඝාමිභව ග්‍රන්ථයාගේ අවිඝ්න පරිසමාප්තිය සඳහා විසාරදං, යනාදී පද්‍යයෙන් ත්‍රිවිධරත්ත නමස්කාරය කෙරෙත්.

- 1. විසාරදං වාද පථානි වනතිනං
- තිලොක පච්ඡොත මසඤ්ඤා සාහිතං
- අසෙස ඤෙය්‍යා වරණ්ණප්‍රනායිතං
- නමාමි සත්ථාර මනන්ත ගොවරං.

පද්‍යථ :-

1. විසාරදං, ප්‍රාඥ වූ; වාද පථං, වාද මාතිය; අනිවනතිනං, ඉක්ම වූ; තිලොක, තුන් ලොවට; පච්ඡොතං, පහනක් වූ; අසඤ්ඤා සාහිතං, අන්‍යයන්ට කළනොහැකි වූ කටයුතු කළා වූ; අසෙස, සියළු; ඤෙය්‍යා වරණ්ණ, ඤෙය්‍ය මණ්ඩලයට බාධක වූ; අවිද්‍යාදී පාප ධර්මයන්; ප්‍රනායිතං, ප්‍රහාණය කළ; අනන්ත ගොවරං, කෙළවරක් නැති විෂය ඇති; සත්ථාරං, බුදු රජුන්; නමාමි, වදිමි.

භාවය :-

ප්‍රාඥ වූ, වාද මාතිය ඉක්ම වූ, තුන් ලොවට පහනක් වූ අන්‍යයන්ට කළ නොහැකි වූ කටයුතු කළා වූ, සියළු; ඤෙය්‍ය මණ්ඩලයට බාධක වූ අවිද්‍යාදී පාප ධර්මයන් ප්‍රහීණ කළ බුදු රජුන් වදිමි.

විස්තරය :-

විසාරදං :- බුදුන් වහන්සේ සිටු විසාරද නුවණක් හා අජට පර්ෂද්භි අකම්පා දක්ෂ නුවණක් ඇති හෙයින් විසාරද නම්.

සිටු විසාරද නුවණ නම් :- 1 මම සමයක් සම්බුද්ධ යෙමි'යි කී කල්හි ද, 2 මම ක්ෂිණාශ්‍රවයෙමි'යි කී කල්හි ද, 3 මේ ධම්මයෝ ජාති මොක්ක දෙකට අන්තරාකරණ' යි කී කල්හි ද, 4. මේ ධම්මයෝ තෙය්‍යානිකයන'යි කී කල්හි ද, එය එසේ නොවෙති යි කීමට සමත් මහණෙක් හෝ බමුණෙක් හෝ දෙවියෙක් හෝ මරෙක් හෝ බඹෙක් හෝ ලෝකයෙහි නැත්තේය. මේ සිටුතන්හි තමන්ගේ විශාරද භාවය ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන බුදුන් වහන්සේට උපන් සොම්නස් සහගත ඥානය සිටු විසාරද නුවණ නම් වේ.

අට පිරිස් = ක්ෂත්‍රිය, බ්‍රාහ්මණ ගෘහපති, ශ්‍රමණ, වාතුමිභාරාජික කාවතිංස, මාර, බ්‍රහ්ම, යන අට පිරිස් යනුයි.

වාදපටාතිවක්කිතං = ශාශ්‍වත දෘෂ්ටි, උච්ඡ දෘෂ්ටි ආදී වූ වාද මාර්ගයන් ඉක්මවූ යනුයි. මෙහි දෙසැටක් මිථ්‍යා දෘෂ්ටිහු දක්නා ලැබෙත්.

ශාශ්‍වත දෘෂ්ටි නම් :- ලෝකයන් සත්වයාන් යන සියල්ල සදකාලිකය යන ඇදහීමයි.

තිලෝක පජ්ජාතං = කාම ලෝක, රූප ලෝක, අරූප ලෝක යන ත්‍රිවිධ ලෝකයයි. මෙහි කාම ලෝකයට :- 1 වාතුමිභාරාජික දිව්‍ය ලෝකය, 2 තාවතිංස දිව්‍ය ලෝකය, 3 යාම දිව්‍ය ලෝකය, 4 තුසිත දිව්‍ය ලෝකය, 5 නිමමානරකී දිව්‍ය ලෝකය, 6 පරනිර්මිත වසවර්ති දිව්‍ය ලෝකය යන දිව්‍ය ලෝක සයද, 1 සංඡීව, 2 කාල සුත්‍ර, 3 සඬ්ඝාත, 4 රෝරව, 5 මහා රෝරව, 6 තාප, 7 ප්‍රතාප, 8 අච්චිය යන අට මහ නිරය ද යන නරකය ද; තිරිසන් යෝනිය ද, ප්‍රේත නිකාය ද, අසුර නිකාය ද යන සිටු අංශයෝ ද, මනුෂ්‍ය ලෝකය ද යන එකොළොස් කාම භව නම් වේ.

බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජාදී සොළොස් බඹතල රූප භව නම් වේ.

1 ආකාසානඤ්චායතනය, 2 විඤ්ඤානඤ්චායතනය, 3. ආකිඤ්ච-ඤ්ඤායතනය, 4 නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය යන රූපය නැතිව සිත පමණක් පවතින බඹලෝ සතර අරූප භව නම් වේ.

අසයන සාහිනං = කිසිවකු විසිනුත් කළ නොහැකි වූ හෙයින් අසයන නම් වූ මාර පරාජය කිරීම ද නීරථිකාදීහු දමනය කළ හෙයින් අසයනසාහි නම් වේ.

ඤ්ඤා = සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ නිවීම, ප්‍රඥප්ති යන දූත ගත යුතු ධර්ම පසයි. මෙම පඤ්චධ ඤ්ඤා ය යමෙක් දකී නම් හේ සියල්ල දත්තේ නම් වේ.

විෂයණි:-

විසාරදං = විසාරද ශබ්දය, ප්‍රාඥ, දක්ෂ, පණ්ඩිත, අතිප්‍රගල්භ, උතුම්, බිය රහිත, ආදී අරථයන්හි යෙදේ.

අභං සඤ්චාරං නමාමි. යනු ක්‍රියාකාරක පද සම්බන්ධයි.

අසයන = $\sqrt{\text{සහ} + \text{බවේ, ධාතුචෙන් සිද්ධ කිතක පදයි.}}$

නමාමි = $\sqrt{\text{නම} + \text{අ} + \text{මී}}$, වනීමාන උක්‍රම පුරුෂ එක වචන ක්‍රියා පදයි.

වෘත්ත ලක්ෂණ :-

"වදනති වංසධම්ඤං ජනාජරා"

යම් වෘත්තයෙක්හි ජ ගණ, ත ගණ, ජ ගණ, ර ගණයෝ සියළු පාදයන්හි වෙන් නම් ඒ වංශධම් වෘත්තයයි.

වි සා ර ජ වා ද ප ටා ති වනතිනං

- - - - -

ජ ගණ ත ගණ ජගණ රගණ

මෙම පරිච්ඡේදයෙහි 1 සිට 60 දක්වා වූ ගථාවන්හි වෘත්තය 'වංසධම්' වෘත්තයයි.

- 2 නිලෝකනාථස්භවං හයාපහං
- විසුද්ධ විජ්ජාවරණෙහි සෙවිතං
- පපඤ්ච සඤ්ඤප්ත බන්ධනවිභ්දං
- නමාමි ධම්මං තිසුණං සුදුදදසං.

පද්‍යථ :-

නිලෝක නාථස්භවං, තුන් ලොවට සවාමී වූ බුදුන් කෙරෙන් උපන්: හයාපහං, හය දුරුකරන: විසුද්ධ, පරිශුද්ධවූ : විජ්ජාවරණෙහි, විද්‍යා වරණ ධර්මයන් ඇත්තවුන් විසින්: සෙවිතං, සෙවුනා ලද: පපඤ්ච, ත්‍රිවිධ

පපඤ්ච හා: සංයෝජන බන්ධනවර්ජිතං, සංයෝජන බැඳුම් සිදින්නා වූ නිපුණං, සියුම් වූ: සුදුදදසං, දුරවබොධ වූ: ධම්මං, ධම්මය: නමාමි, වදිමි.

භාවය :-

බුදුන්කෙරෙන් පහළ වූ චතුර්විධ භය දුරු කරන, විද්‍යාවරණ ධම්මයන් ඇත්තවුන් විසින් සෙවුනා ලද, ප්‍රපඤ්ච හා සංයෝජන බැඳුම් සිදින්නා වූ, සියුම් වූ දුරවබොධ කටයුතු සදධම්මය වදිමි.

විස්තර :-

භයාපහං = භය සිවු ආකාර වේ. එනම් අත්තානුවාද භය, පරානුවාද භය, දණ්ඩ භය, දුර්ග්භී භය, යනුයි. යමෙක් ධර්මානුකූල වේ නම් ඔහුට භයින් වැළකී සිටිය හැකි වේ.

විජ්ජා - ත්‍රිවිධ විද්‍යාවයි. එනම් දිබ්බ චක්ඛු, පුබ්බෙතිවාසානුස්සති ඤාණ, ආසවකම්‍ය ඤාණ, යනුයි.

අෂ්ට විද්‍යා - 1. විදග්ගිතා ඥානය 2. මනෝමය ඥානය, සාදධි ඥානය, 3. සාදධිවිධ ඥානය, 4. දිව්‍ය ශ්‍රෝතෘ ඥානය, 5. පරචිත්ත විජානන ඥානය, 6. පුබ්බෙතිවාසානුස්සාති ඥානය, 7. දිව්‍යචක්ඛුස් ඥානය, 8. ආශ්‍රවක්‍ෂයකර ඥානය යන මොවුහු අෂ්ට විද්‍යා නම් වෙති.

වරණං - වරණ ධම්මයෝ පසළොස්කි. එනම් :- 1. ප්‍රාතිමොක්‍ෂ සංචර ශීලය .2. ඉන්ද්‍රිය සංචර ශීලය, 3. ආහාරයෙහි පමණ දැනීම, 4. නිදිවර්ජිත වීම, 5. ශ්‍රද්ධාව. 6. පාපයට ලජ්ජා වීම, 7. පාපයට භය වීම 8. බහුශ්‍රුත බව, 9. උධ්‍යාන වීර්යය, 10. මනා සිහිය, 11. තීක්‍ෂණ ප්‍රඥාව. 12. ප්‍රථම ධ්‍යානය, 13. ද්විතීය ධ්‍යානය, 14. තෘතීය ධ්‍යානය, 15. චතුර්ථ ධ්‍යානය යනුයි.

පපඤ්ච = ත්‍රිවිධ ප්‍රපඤ්ච හෙවත් ප්‍රමාදයට හේතු වූ කරුණු නම්:

- 1. තණ්හාව, 2. මාතය, 3. දිට්ඨිය යනුයි.

සඤ්ඤාජන :- සත්‍වයන් සසර බැඳ තබන රැහැන් වැනි වූ සංයෝජනයෝ දසයකි. එනම් :- 1. සකකාය දිට්ඨි, 2. විචිකිච්ඡා, 3. සීලබ්බන පරාමාස, 4. කාමරාග, 5. ව්‍යාපාද, 6. රූප රාග .7. අරූපරාග, 8. මාන, 9. උඤ්චව, 10. අවිජ්ජා යනුයි. මෙහි සඳහන් මුල් සංයෝජන පස ඔරමනාගීය නමින් ද, අග සංයෝජන පස, උදධමනාගීය නමින් ද හැදින් වේ.

කාම භවයන්හි උපදවන අකුසල වෛතසිකයෝ ඔරමහාගීය නම්.
රූපාරූප භවයන්හි උපදවන අකුසල වෛතසිකයෝ උදධමහාගීය නම්.

සුදුදදසං = අතිශයින් දක්නට දුෂ්කර වූ නිව්‍යාණ ධර්මයයි.

විසෂ්ණි :-

සෙවිතං = $\sqrt{\text{සි} + \text{අ} + \text{තං}}$ = කෘදන්ත නාම පදයි.

ඡීදං = ඡීදි + අං = කෘදන්ත නාම පදයි.

- 3. පසාදමනෙන් පි යත්‍ථ පාණිනො
 චුසනති දුක්ඛකඛය මචචුතං පදං
 තමාහුනෙය්‍යං සුසමාහිතින්ද්‍රියං
 තමාමි සධ්‍යං මුනිරාජ සාවකං.

පදන්ථි:-

3. යත්‍ථ, යම් සධ්‍යරත්නයක් කෙරෙහි; පසාද මනෙන් අපි, පහන් සිත් පමණකිනුදු; පාණිනො, සත්‍වයෝ; දුක්ඛකඛයං, දුක් නැති කරන; අචචුතං පදං, නිව්‍යාණය; චුසනති. ස්පඨී කෙරෙත්ද; ආහුනෙය්‍යං, දක්ෂිණාවට සුදුසු වූ; සුසමාහිතින්ද්‍රියං, මනාව සන්සුන් ඉඳුරන් ඇති; මුනිරාජ සාවකං, බුද්ධ ශ්‍රාවක වූ; සධ්‍යං, සංසරත්නය; තමාමි, වදිමි.

භාවය:-

යම් සත්‍ව කෙනෙක් සංසරත්නය කෙරෙහි පහදීද, එපමණින් දුක් නැති නිවන් අවබෝධ කළ හැක. දක්ෂිණාවට සුදුසු වූ ඉඳුරන් දමනය කළ ඒ මහා සධ්‍ය රත්නය මම වදිමි.

විස්තර :-

අචචුතං පදං = නිවනට නම්. වාණ සංඛ්‍යාත තෘෂ්ණාවෙන් තොර වූයේ නිවණයි.

ආහුනෙය්‍ය = ඉතා දුර බැහැරින් ගෙනවුත් දෙන දනය පිළිගැනීමට ද, ශක්‍රාදී දෙවියන් විසින් පවා දෙන දනය පිළිගැනීමට ද, දන පරිභොගයෙන් ලොකයාට මහත් ඵල ඇති කරවීමට ද, සුදුසු වනුයේ ආහුනෙය්‍ය නම්.

සුසමාහිතින්ද්‍රියං = මනාව හික්මවන ලද ඉන්ද්‍රියෝ නම්; වකබු, සොත, සාත, ජීවිහා, කාය, මන යන ඡඩ් ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් රූප ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පඨී ධර්ම යන ඡඩ් අරමුණෙහි හික්මීමයි.

විසෂ්ටි:-

අවච්ඡිතපදං = අවච්ඡිතං එව පදං = අවච්ඡිතපදං

ආහුනෙය්‍යං = ආහුනානං අරහතී ති-

ආහුනෙය්‍යො = නං

සුසමාහිතින්ද්‍රියං = සුචිටු සමාහිතං ඉන්ද්‍රියං යසස සො -
සුසමාහිතින්ද්‍රියො.

චුසන්ති = චතීමාන ප්‍රථමා බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

√චුස + නති.

සමාරාධනය

4. විභූසයං කාලකනාගරන්වයං

පරකකමො කාරුණිකො චමුපති

ගවෙසමානො ජානසාසනස්ස යො

විරුළ්හි මඤ්ඤා ජනස්ස පඤ්ඤා.

පද්‍රවී :-

4. කාලකනාගර අඤ්ඤා, කළුන්තරු වංශය ; විභූසයං, හොබවන්නා වූ; කාරුණිකො, කරුණාවෙන් යුක්ත වූ; ජීන සාසනස්ස, සවිඥා ශාසනයාගේ; විරුළ්හි, අභිවෘද්ධිය; ගවෙසමානො, සොයන්නා වූ; ජනස්ස ව, ජනතාව හට ද; අඤ්ඤා, වැඩක්; පඤ්ඤා, පතන්නා වූ; යො. යම්; පරකකමො, පරාක්‍රම නම්; චමුපති, සේනාපතියෙක් තෙම:-

භාවය :-

කළුන්තරු වංශය හොබවන්නා වූ, බුද්ධ ශාසනයෙහි දියුණුව සොයන්නා වූ මහජනතාවට හිත වැඩ කැමති පරාක්‍රම සේනාපති තෙමේ.

විස්තර :-

කළුන්තරු වංශය = මෙම රටෙහි පෙර පැවති උතුම් වංශ පරම්පරාවකි.

ජීනො = පස් මරුන් දිනූ හෙයින් ජීන නම්, පස් මරුන් නම් :-
1. දෙවපුත්ත මාර, 2. කිලෙස මාර, 3. අභිසංස්කාර මාර, 4. බන්ධමාර, 5. මෘත්‍යුමාර යනුයි.

විසෂ්ණ :-

කාලකතාගරන්වයං = කාලක තාගරං ච තං අන්වයං වෙති
= කාලකතාගරන්වයං.

ජීනසාසනං = අජීතීති - ජීනො - ජීනස්ස සාසනං -
ජීනසාසනං

ත්‍රිවිධ ශාසනයයි = එනම් :- පරියන්ති, ප්‍රතිපත්ති, ප්‍රතිවේධ යනුයි.

ගවෙසමානො = $\sqrt{\text{ගවෙස} + \text{මාන}}$, වතීමාන කෘදන්ත පදයි.

- 5. සුධාමයුබාමල පණ්ඩුවංසජං
- වීරුණ සඬං මුනිරාජ සාසනෙ
- පියං වදං නීති පථානු වත්තිනං
- සද පජානං ජනිකංව මාතරං.

පද්‍යථී:

සුධාමයුබ, සඬ රැස් සේ, අමල, නිර්මල වූ: පණ්ඩුවංසජං, පාණ්ඩු වංශයෙහි උපන්: මුනිරාජ සාසනෙ, බුද්ධ ශාසනයෙහි: වීරුණ සඬං, වැඩුණු ශ්‍රද්ධා ඇති : පියං වදං, ප්‍රිය තෙපුල් කියන: නීති පථානු වත්තිනං, නීති මාභීය අනුව පවතින්නාවූ: සද, හැම කල්හි: පජානං, සත්වයන්ට: ජනිකං මාතරං ඉව, වැදූ මවක් වැනිවූ :-

භාවය :-

සඬ රැස් සේ නිර්මල වූ පාණ්ඩු වංශයෙහි උපන් බුදු සසුන්හි වැඩුණු ශ්‍රද්ධාව ඇති ප්‍රිය තෙපුල් කතා කරන, නීතියට අනුව ක්‍රියා කරන, සියළු සත්වයන්ට මවක් වැනි වූ :-

විස්තර:-

පණ්ඩුවංසජං = පෙර දඹදිව කොටස් නවයකට බෙදී පැවතින. එහි පාලකයෝ ප්‍රදේශනාමයෙන් හැඳින්වූහ. පාණ්ඩු වංශය ද රාජ වංශයකි. එම වංශයෙහි වූවෝ ලක්දිවට පැමිණියහ. ව්‍යාප්‍ර සෘෂිහුගේ පුතු පඩු රජ ප්‍රනාපවත් යුද්ධ දක්ෂයෙකි. ඔහුට පුත්‍රයෝ පස්දෙනෙක් වූහ. ඔවුහු පක්ඛ පාණ්ඩව නමින් හැඳින් වූහ. කුරු- පාණ්ඩවයන් අතර නිතර යුද්ධ පැවතියේය.

මෝ තොමෝ ද පණ්ඩු වංශයෙහි උපන් හෙයින් පණ්ඩුවංසභා නම් වූවාය.

නීතිපටානුවත්තනං - නීතිය නම් රාජ්‍ය පාලනය කටයුතු මෙහෙයවීමට යොදා ගනු ලබන සම්මතයෝයි. එම සම්මත මාගීය නීතිපට නම්. ඒ අනුව යටත්ව පැවතීම අනුවත්තන නම්.

විස්තර :-

පණ්ඩුවංසභං - පණ්ඩුනං වංසං - පණ්ඩුවංසං තසම් ජාතො - පණ්ඩුවංසභො = නං.

ජනිකංව = ජනිකං + ඉව = ජනිකංව
පර ජීර ලෙස සන්ධියයි.

- 6. පියං පරක්කන්හි භුජස්ස රාජීනො
මහෙසී මච්චුන්නත ඛුඳ්ධි සමපදං
විධාය ලීලාවතී මිච්ඡිතථදං
අසෙස ලඬකාතල රජ්ජ ලක්ඛියා.

පද්‍යවේ

6. පරක්කන්හි භුජස්ස රාජීනො, පරාක්‍රමබාහු රජුගේ: පියං, භාය්‍යාව වූ : මහෙසී, අග මෙහෙසී වූ: අති උන්නත ඛුඳ්ධි සමපදං, ඉතා උසස් ඛුඳ්ධියකින් යුක්ත: ඉච්ඡිත අථදං, කැමති සම්පත් දෙන: ලීලාවතී, ලීලාවතී බිසොව: අසෙස, සියළු: ලඬකාතල රජ්ජ ලක්ඛියං, ලක් රජ සිරියෙහි: විධාය පිහිටුවා:-

භාවය :-

පරාක්‍රමබාහුරජුගේ අග මෙහෙසිය වූ ඉතා උසස් ඛුඳ්ධියකින් යුක්ත, කැමති සම්පත් දෙන ලීලාවතී බිසොව ලංකා රාජ්‍යයෙහි පිහිටුවා:-

විස්තර :-

පරක්කන්හි භුජස්ස රාජීනො - ලක්දිව රජකළ පරාක්‍රමබාහු නාමයෙන් යුක්ත වූ රජවරු කීප දෙනෙක් වෙති. මෙහි සඳහන් වනුයේ පළමුවැනි පරාක්‍රමබාහු රජතුමායි.

ලීලාවතී - මෝ පළමුවැනි පරාක්‍රමබාහු රජතුමාගේ අග මෙහෙසියයි. මෝ තොමෝ තෙවරක් ලක්දිව රාජ්‍ය භාරය දැරීය. තෙවැනි වර පරාක්‍රමබාහු සෙනෙවිදුරන් විසින් මැර රාජ්‍යයෙහි පිහිටුවන ලදී. තෙවැනි වර රාජ්‍ය කාලය සත්මසකි.

විස්‍රැණි:-

ඉවජිතත්වදං = ඉවජිතං අත්ථං දදානීති = ඉවචිතත්වදං

විධාය = වි + ධා + ය = සුවී ක්‍රියා පදයි.

- 7. කුමාර මාරාධිත සාධුමනනිතං
- මහාදයං පණ්ඩු නිරිඤ්චංසජං
- විධාය සුඛං මධුරිඤ්ඤ නාමකං
- සුසිකනිතං පාවචනෙ කලාසු ව.

පද්‍යථී :-

7. ආරාධිත, සිත් ගත්; සාධු මනනිතං, යහපත් මන්ත්‍රීවරුන් ඇති; මහාදයං, මහා කරුණා ඇති; පණ්ඩු නිරිඤ්චංසජං, පාණ්ඩු රාජ වංශයෙන් උපන්; මධුරිඤ්ඤ නාමකං, මධුරිඤ්ඤ නම් වූ හෙවත් මදුරප්පෙරුමාල් නම්; කුමාරං, කුමාරයා ; සුඛං, ශ්‍රද්ධාවන්; පාවචනෙ, බුද්ධ වචනයෙහි ද; කලාසුව, කලා ශිල්පයන් හි ද; සුසිකනිතං, මනාව හික්මුණාහු; විධාය, කොට:-

භාවය:-

ඒගුණයන්ගෙන් සිත් දිනාගත් යහපත් මන්ත්‍රීවරුන් ඇති කාරුණික වූ පාණ්ඩු රාජ වංශයෙන් උපන් මදුරප්පෙරුමාල් නම් කුමාරයා බුද්ධ වචනයෙහිත් කලාවන්හිත් සුහුණුව කරවා. :-

විස්තර :-

මධුරිඤ්ඤනාමකං = මදුරප්පෙරුමාල් යනු එතුමාගේ නාමයයි. ඇතැම් විට මෙය පෙළපත් නාමය ද විය හැකියි. මෙතෙම කළිඟු රාජ පරම්පරාවට අයත් කෙනෙකි

පාවචනෙ = පාවචන යනු ත්‍රිපිටකයට නම්. උතුම් වචනය පාවචන නම් වේ.

කලාසු = කලා නම් සු සැට කලාවයි. අක්ෂරය, ලිඛිතය ගණිතය, ධනු ශිල්පය හඬි ශිල්පය ආදීහුයි.

විස්‍රැණි :-

- පාවචනෙ = පකට්ඨං වචනං = පාවචනං, නයමී = පාවචනෙ
- සුසිකනිතං = සුට්ඨසිකනිතං = සුසිකනිතං,

8 නරිඤ්ඤ සුඤ්ඤං සුචිරං ති සීහලං
 ඉතිඤ්ඤානං අයසං අපානුදි
 චිරං පණිනෙත ච චීවරාදිනා
 සුඤ්ඤානෙ සංයමිතො අනඤ්ඤා

පද්‍ය

8. සුචිරං, බොහෝ කලක්: ති සීහලං, ත්‍රි සිංහලය: නරිඤ්ඤ සුඤ්ඤං ඉති, රාජ සුත්‍රයයි: පණිනං, ප්‍රසිද්ධ වූ: අයසං, අපකීර්තිය: අපානුදි. දුරු කෙළේය, චිරං, බොහෝ කලක්: පණිනෙත, ප්‍රණීත වූ: චීවරාදිනා, සිවුරු ආදියෙන්: සුඤ්ඤානෙ, මනාව සංචර වූ : සංයමිතො ච, හික්මුන් වහන්සේ ද: අනඤ්ඤා, සන්තර්පනය කෙළේය.

භාවය :-

ත්‍රිසිංහලය රාජ සුත්‍රය යැයි පැතිර තුබූ අපකීර්තිය පහ කෙළේය. සුඤ්ඤාන හික්මුන් වහන්සේට ද ප්‍රණීත සිවු පසයෙන් උපසංචාත කෙළේය.

විස්තර :-

- ති සීහලං - ලක්දිව ප්‍රධාන කොටස් තුනකට බෙදේ. එනම් :-
 රුහුණු රට, මායා රට, පිහිටි රට, යනුයි.
- සිවුපසය - චීවර, පිණ්ඩපාත, සෙනාසන, ගිලානපච්චය යන සතරයි.
- සංයමිතො - සංසිද වූ පවි ඇති සමණ නම් වේ. ඔවුහු ඉන්ද්‍රියයන් හික්ම වූ හෙයින් සංයමිතූ ද වෙති.

විස්තර:-

- නරිඤ්ඤසුඤ්ඤං - නරානං ඉන්ද්‍ර - නරිඤ්ඤ තෙහි සුඤ්ඤං = නරිඤ්ඤ සුඤ්ඤං.
- අපානුදි - අප + ආ + චුද + ඉ.
 අස්තනී ප්‍රථම පුරුෂ ඒකච්චන ක්‍රියා පදයි.
- සංයමිතො - සංයමං අඤ්ඤ අත්ථිති - සංයමී.
- අනඤ්ඤා - අනඤ්ඤ + ඊ
 අතීත ප්‍රථම පුරුෂ ඒක ච්චන ක්‍රියා පදයි.

ජන්‍යස් = කුලක නම් :- උක්තානුක්ත සම්බන්ධය ගාථා පසකට නො අඩුව පවතී නම් එය කුලක නම්. මෙහි සිවු වැනි පදයෙහි වූ වචුපති යන්න අටවැනි පදයෙහි වූ අපානුදි යන ආධ්‍යාතයෙන් උක්ත වේ. එනිසා මෙහි පද්‍ය පසක කුලකයකි.

කතීෂ සංදේශිතය

- 9. විරධීනිං පාවචනස්ස ඉච්ඡතා
කතඤ්ඤතා වික්කම බුද්ධසාලිතා
සනීමතා වන්දිම බන්ධුකිත්තිතා
සගාරවං තෙනහි යාවිතො අහං.

පද්‍යථ

9. පාවචනස්ස, බුධ ධර්මයේ: විරධීනිං, විරසථිතිය: ඉච්ඡතා. කැමති වන්නාවූ; කතඤ්ඤතා, කෙළෙහිගුණ දන්නා වූ, වික්කම බුද්ධසාලිතා, වික්‍රමයෙන් හා බුද්ධියෙන් යුක්ත වූ; සනීමතා, සිහියෙන් යුක්ත වූ; වන්දිම බන්ධු කිත්තිතා, වන්ද්‍යා හා සමාන කීර්ති ඇති; තෙන, ඒ පරාක්‍රම සෙනෙවි තුමන් විසින්: සගාරවං, ගෞරව සහිතව: අභියාවිතො, ආරාධිත වූ : අහං, මම:

භාවය:-

බුධාගමෙහි විරසථිතිය කැමති වන්නාවූ කෙළෙහි ගුණ දන්නාවූ වික්‍රමයෙන් හා සිහිබුද්ධියෙන් යුත් පරාක්‍රම සේනාපතිහු විසින් ආරාධිත වූ මම :-

විස්තර:-

අභියාවිතො = මෙම ග්‍රන්ථ කරණයෙහි නිමිත්ත මින් ප්‍රකාශිතයි. එනම් පරාක්‍රම සෙන්පතිහුගේ ආරාධනයෙන් මෙම දාධාවංසය පාලි භාෂාවෙන් රචනා කරන බවයි. මෙයට පෙර හෙළ දළදාවංසයක් තිබූ බව ද මින් හැඟේ.

විප්‍රසංග:-

අභියාවිතො = අභි + යාව + ත, කෘදන්ත පදයි

- 10. සදෙස භාසාය කථිති සීහලෙ
කතමපි වංසං ජීනදන්ත ධාතුයා
නිරුත්තියා මාගධිකා චුද්ධියා
කරොමි දීපනතර වාසිතං අපි.

පදනම්

10. සිහල, හෙළදිවිහි: කවීහි, කවීන් විසින්: සදෙස භාසාය, සඳෙහ භාෂාවෙන්: කතමපි, කලාවුද: ජීන දන්තධාතූයා, සඵඤ දළද වහන්සේගේ: වංසං, පරම්පරා කථාව: මාගධිකාය නිරුක්තියා, මාගධි භාෂාවෙන්: දීපනතරවාසිතං අපි, අන්දිවයිත් වැසියන්ගේ ද: වුද්ධියා, අභිවෘද්ධිය පිණිස: කරොමි, කරමි.

භාවය:-

හෙළ කවීන් විසින් හෙළ බසින් කරන ලද දළද වංසය, අන් දිවයිත් වැසියන්ගේ ද ප්‍රයෝජනය සලකා මගධ බසින් කෙරෙමි.

විස්තර :-

ජීන දන්තධාතූ - ගෞතම බුදුරජානන් වහන්සේගේ නොවිසිරුණු සතර දළදවහන්සේ කෙනෙක් වුහ. ඉන් දකුණු දළදව ශක්‍ර පුරයෙහි සිඵමිණි සෑයෙහි ද, වම් දළදව හේමමාලාව විසින් කලිඟු රටින් මෙහි ගෙනවුත් ඇති දළදව ද, (මෙම ද්‍රව්‍යවිද්‍යාව වම් දළදව කථා ශරීරය කොට රචිතය.) ඉතිරි වම් දකුණු දළද දෙනමගෙන් එකක් ගන්ධාරරටෙහි ද, එකක් නාලොවෙහි ද වෙයි.

මාගධිකාය නිරුක්තියා - මෙහි නිරුක්තිය යනු භාෂාව යනුයි. මගධයෙහි භාෂාව මාගධි නම්. පාලි භාෂාව යනු දු ඵයට ම නම්.

විච්ඡේද:-

- සදෙස භාසාය - සකෙ දෙසෙ භාසා = සදෙස භාසා.
- ජීනදන්ත ධාතූ - ජීනසා දන්තධාතූ = ජීනදන්තධාතූ
- මාගධිකායා - මගධානං අයං මාගධිකා - නාය - මාගධිකාය.
- කරොමි = උතතම පුරුෂ එකච්චන ක්‍රියා පදයි
√ කර + ම + මි. නනාදීගණයි.

සුමේධ බෝසත් කථාව

11. ජිනෝය මිද්ධෙ අමරවනයෙ පුරෙ
කදව් හුන්වාන සුමේධ නාමකො
සවෙද වෙදසිත විභාග කොවිදෙ
මහද්ධනෙ විච්ඡාකුලමහි මාණවො.

පද්‍යපී:-

11. අයං ජිනෝ, මේ සච්ඤයන් වහන්සේ ; කදවි, කිසි කලෙක්හි; ඉබෙ, සමාද්ධ වූ; අමර අවහයෙ. අමර යයි නමක් ඇති; පුරෙ, නගරයෙහි; මහධනෙ, මහත් ධන ඇති ; විප්‍යකුලමිහි, බමුණු කුලයෙහි; සුමේධ නාමකො, සුමේධ යන නමක් ඇති; මාණුවො හුච්චාන, තරුණයෙක් වී; සවේද, වේද සහිත; වේදධන, වේදධනයෙන්; විභාග, බෙද ප්‍රකාශ කිරීමෙහි; කොච්ඤෙ. දක්ෂයෙක් වූයේ;

භාවය:-

අතීතයෙහි බෝසතාණෝ අමරවතී නුවර ධනවත් බමුණු කුලයක සුමේධ නමින් ඉපිද, හේ වේද වේදධනයෙහි දක්ෂයෙක් වූයේ ය.

විස්තර :-

වේද - වතුරවිධ වේදයයි. එනම් :- සාග් - යජ්ස්-සාම- අඵර්චන් යනුයි සාමීන් විසින් කරන ලද ප්‍රබන්ධයෝයි.

වේදධන- ඡවි වේදධනයකි. එනම් කල්ප, ව්‍යාකරණ, ජෝතිෂ, ශික්ෂා, නිරුක්ති, ඡන්දස් යනුයි. කල්ප නම් :- යාග විධියි. ව්‍යාකරණ නම් :- නිවැරදි උච්චාරණය අවබෝධයයි. ජෝතිෂ නම් :- යාගයට සුදුසු සුභ මුහුතී දූත ගන්තා ශාස්ත්‍රයයි. ශික්ෂා නම් :- නිවැරදි උච්චාරණ විධි උගන්වන ශාස්ත්‍රයයි. නිරුක්ති නම් :- පදයන්හි නිෂ්පාදන ක්‍රම දැක්වීමයි. ඡන්දස් නම්:- වෘත්තාදියෙහි අක්ෂර නියමය දක්වීමයි.

විප්‍යණි :-

අවහයෙ - අවහය ශබ්දය 'නම' යන අත්ථයි.
හුච්චාන - $\sqrt{\text{හු}} + \text{ච්චාන}$, පුච්චි ක්‍රියා පදයි.
විප්‍යකුලමිහි - විප්‍යානං කුලං - විප්‍යකුලං - තසමිං - විප්‍යකුලමිහි.

12. අහං හි ජාතිබ්‍යසනෙන පීළිතො ජරාහි භූතො මරණෙන ඔත්ථවො සිවං පදං ජාති ජරාදි තිස්සාටං ගවෙසයිස්සනති රහො විචිත්තියා

පදන්ථි

12. අභං හි, මම වනාහි; ජාති බ්‍යසනෙන, ජාති විපතින්; පීලිතො, පෙළෙන ලද්දේමි; ජරා අභිභූතො, ජරාවෙන් ඔඩනා ලද්දේමි; මරණෙන, මරණයෙන්; ඔත්ථටො, මඩනා ලද්දේ ද; (එහෙයින්) ජාති ජරාදියෙන්; නිසසං, වෙන්වූ; සිවං පදං, නිර්වාණ පදය; ගවෙසයිසසනති, සොයන්නෙමියි; රහො. රහසිගතව; විචිත්තිය, සිතා.

භාවය :-

මම ජාති ජරා මරණාදියෙන් මඩනා ලද්දේමි. එනිසා එම ජාති ජරාදියෙන් තොර නිවන සොයමියි රහසිගතව සිතා.

විස්තර :-

ජාතිබ්‍යසනෙන - සසර සැරිසරණ සන්ධියන්ට ජාති දුකෙන් මිදීමක් නැත. ජාතිදුක සත් වැදරුම් වේ. එනම්: 1. ගභීවක්‍රාන්තිමූල දු:ඛ, 2. ගභී පරිභරණකමූල දු:ඛ, 3. ගභී විපත්ති මූල දු:ඛ, 4. විජායන මූල දු:ඛ, 5. ගභී බහිනිකම්මන මූල දු:ඛ, 6. ආත්මොපක්‍රම මූල දු:ඛ, 7. පරොපක්‍රම මූල දු:ඛ යනුයි.

ජරා - ඒ ඒ සන්ධියන්ගේ යම් ජරාවක් වේද. දිරිමි බවක් වේද. කෙස් ලොම් පැසීම් බවක් වේ ද, ඇඟ රැලි වැටීම් බවක් වේද, ආයුෂයාගේ පිරිහීමක් වේද. ඉන්ද්‍රියයන්ගේ මේරීමක් වේද, මෝතොමෝ ජරාව යයි කියනු ලැබේ.

මරණෙන - ස්කන්ධයන්ගේ බිඳීම මරණයයි. මවුකුස පිලිසිඳ ගත් කලල රූපයෙහි පටන් මරණය සිදු වේ.

විඥාණි:-

ජාතිබ්‍යසනෙන - ජාතියා බ්‍යසනං - ජාති බ්‍යසනං. තෙන - ජාතිබ්‍යසනෙන.

ජරාභිභූතො - ජරාය අභිභූතො - ජරාභිභූතො.

ඔත්ථටො - අව √ ටර + ත = කෘදන්ත පදයි.

ගවෙසයිසසනති - √ ගවෙස + ය + ඉ + සසනති.

අනාගත කාලික ප්‍රථම පුරුෂ බහු වචන ක්‍රියා පදය.

විචිත්තිය - වි + √ චිති + ය = සුවි ක්‍රියා පදයි.

- 13. අනෙක සංඛං ධන ධක්ඛාද සමපදං
පතිධ්වපෙතවා කපණෙසු දුච්ඡං
අනප්පකෙ පෙම භරානු ඛන්ධිනො
චිභාය මිනෙත ච සුතෙ ච ඛන්ධවෙ

පද්‍යම්

13. දුච්ඡං. දුරු කිරීමට අපහසු : අනෙක සංඛං, බොහෝ වූ : ධන ධක්ඛාද සමපදං, ධන ධාන්‍ය සම්පත්:කපණෙසු, දිළින්දන් කෙරෙහි: පතිධ්වපෙතවා, පිහිටුවා: අනප්පකෙ, බොහෝ වූ: පෙම භරානු ඛන්ධිනො, ප්‍රේමයෙන් පසු පස එත: මිනෙත ච, මිත්‍රයන්ද: සුතෙ ච, දරුවන් ද: ඛන්ධවෙච, නෑයන් ද: චිභාය අත්හැර : -

භාවය :-

බෝසතාණෝ තමන් සත්‍යක වූ සියළු ධන ධාන්‍ය සම්පත් දුගී මගී යාවකාදීන්ට දන් දුන්හ. එයට පසුතමන්ට ඉතා ආදරය ඇති හිත මිතුරන් ද දරුවන් ද නෑයන්ද අත්හැර දමා :-

විස්තරය :-

දුච්ඡං - තම වස්තුව කෙරෙහි තෘෂ්ණාවෙන් බැඳී සිටීම සත්‍වයන්ගේ සිරිති. එම වස්තුව කෙරෙහි බැඳී සිත අමාරුවෙන් මැඩ පවත්වාගෙන දන්දීම කළ යුතු වේ.

කපණෙසු - කපණ නම්, සැපවත් ආහාර පාන ගෙවල් දෙවල් රහිත දුගී අසරණයෝයි.

විපාණි -

ධනධක්ඛාදසමපදං = ධනං ච ධක්ඛාදං ච = ධන ධක්ඛාදං = ධනධක්ඛාදං
එව සමපදං = ධන ධක්ඛාද සමපදං

අනප්පකෙ = න + අප්පකං = අනප්පකං

චිභාය = චි + ච්ඡ + භර + ය = සුව ක්‍රියා පදයි.

පතිධ්වපෙතවා = පති + ච්ඡ + ධ්වා + පෙතවා. සුව ක්‍රියා පදයි.

- 14. පභාය කාමෙ නිබ්බලෙ මනොරමෙ
සරාහිනිකබමම හිමාවලනතිකෙ
මහීධරං ධමමික නාම විසුසුතං
උපෙච්චි නානා තරුරාඡී භූසිතං

පදනම්:-

14. නිව්ලේ, සියළු: මනෝරම, සිත් අලවන: කාමේ, කාම වස්තූන්: පහාය, හැර: සරා, ගෘහයෙන්: අභිනිකමම, නික්ම: හිමාවලනකිකේ, හිමාවලය පවිත සම්පයෙහි: ධම්මකා නාම විඤ්ඤානං, ධම්මක නමින්ප්‍රසිද්ධ වූ: නානා තරු රාජී, නොයෙක් වෘක්ෂ සමූහයෙන්: භූසිතං, බලලන: මහිධරං, පවිතයට: උපෙව්ව, පැමිණ,

භාවය:-

සුමේධ බෝසතාණෝ සියළු පස් කම් සැප අත්හැර දමා ගිහි ගෙයින් නික්මී හිමාවලය පවිත සම්පයෙහි වූ ධම්මක නම් පවිතයට පැමිණ:

විස්තර :-

කාමේ - මේ කරණකොටගෙන සිත් අලවානුයි කාම නම්. ඔවුහු වස්තූකාම, ක්ලෙශ කාම යනුවෙන් දෙපරිදි වේ.

විස්තර :-

පහාය = ප + √ හර + ය. සුවි ක්‍රියා පදයි
උපෙව්ව = උප + √ ඉ + ත්‍යා > ව්ව, සුවි ක්‍රියා පදයි.

15. මනෝනු කුලේ සුරරාජ නිමිමනෙ
අසම්මිගානං අගනිමහි අසසමේ
නිව්තථචිරො අජිනකම්පං වහං
ජටාධරො තාපස වෙස මග්ගහී.

පදනම් :-

15. මනෝ අනුකුලේ. සිතට යොග්‍ය වූ : සුරරාජ නිමිමනෝ, සක් දෙව් රජ විසින් මවන ලද: අසම්මිගානං. ව්‍යාසාදී නපුරු සතුන්ට : අගනිමහී, ස්ථාන නොවූ: අසසමේ, අසපුවෙහි දී : නිව්තථ, හදනා ලද: චිරො. වාක විවරයක් ඇත්තේ: අජිනකම්පං, අඳුන් දිවිසමක්: වහං, දරන්නේ: ජටාධරො. ජටා මුඬුලු දරන්නේ: තාපස වෙසං, තවුස් වෙසක්: අග්ගහී, ගත්තේය.

භාවය:-

සක්දෙව් රජ විසින් මවන ලද අසපුවෙහිදී හණ සිවුරු හැඳ අඳුන් දිවි සම් පොරවා ජටා මඬුලු බැඳ තවුස්වෙස් ගත්තේය.

විස්තර :-

අසම්මිභානං = සිංහ ව්‍යායුදී නපුරු සත්තු අසම්මිභ නම්වෙති. සා මුඛ ආදිහු සම්මත නම් වෙති.

චීරො = පොතු ආදියෙන් සෑදූ වස්ත්‍රයි

විසෂේෂ :-

අගති = නත්ථි ගති එත්ථාති = අගති

නිවත්ථචීරො = නිවත්ථං චීරං යෙන සො = නිවත්ථචීරො.

ජටාධරො = ජටංධාරෙතීති = ජටාධරො.

අගගති = අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එක වචන ක්‍රියා පදයි.
අ + ඛහ + ඉ

- 16. සුසංකෘතනො පරිවාරිනිත්‍රියො
එලාඵලාදීහි පචක්කයං තනුං
ගතො අභිකෘද්දසු ව පාරමීං වසී
තහිං සමාපත්ති සුඛං අච්ඡදී සො.

පද්‍යථ:-

16. සො වසී, ඒ සුමේධ තාපස තෙම: සුසංකෘතනො, මනා කොට සංවර වූයේ; පරිවාරිනිත්‍රියො. දමනය කළ ඉඳුරන් ඇත්තේ; එලාඵලාදීහි, කුදුමහත් එලාදියෙන්; තනුං. ශරීරය; පචක්කයං, පවත්වන්නේ ; අභිකෘද්දසු ව. අභිකෘදාවන්හි ද; පාරමීං. කෙළවරට; ගතො, ගියේ; තහිං, එහිදී; සමාපත්ති සුඛං, සමාපත්ති සැපය; අච්ඡදී, වින්දේ ය.

භාවය :-

හික්මවූ සිත් ඇති, දමනය කළ ඉඳුරන් ඇති. සුමේධ තාපස තෙම එලාඵලයෙන් ශරීරය පවත්වමින් පඤ්චාභිඤ වඩා සමාපත්ති සුවයෙන් එහි විසීය.

විස්තර :-

පරිවාරිනිත්‍රියො = ඉන්ද්‍රියෝ නම්. වක්‍රු. සොත, සාණ, ජීවිහා, කාය යන පසයි. රූපාදී අරමුණු විෂයෙහි වක්‍රුරාදීන්ට හැසිරීමට ඉඩ නොදී ධක ගැනීම පරිවාරිනිත්‍රිය නම් වේ. ඉන්ද්‍රියන් හික්මවා ගැනීමට අභිඤ්ජාභී මාර්ගයයි.

අභිකෘද්දසු = පංචාභිඤ නම්:- 1. සාදිවිධ දෙනය, 2. දිව්‍ය ශොත්‍ර දෙනය, 3. පරචිත්ත විජානන දෙනය, 4. පුච්චිතිවාසානුසමරණ දෙනය, 5 දිව්‍යවක්‍රුස් දෙනයයි.

සමාපත්තිසුඛං = සමාපත්ති අටකි එනම් 1. ප්‍රථම ධ්‍යාන සමාපත්තිය, 2 ද්විතීය ධ්‍යානය, 3 තෘතීය ධ්‍යානය, 4 චතුර්ථ ධ්‍යානය. 5 ආකාසානඤ්චායතනය 6 විඤ්ඤානඤ්චායතනය, 7. ආකිඤ්ඤානඤ්චායතනය, 8 නෙවසඤ්ඤානඤ්චායතනය යනුයි

ටිසෂණි:-

ගතො = $\sqrt{\text{ගමු} + \text{ත}}$, අතීත කෘදන්ත පදයි

අච්ඤ්ඤි = $\sqrt{\text{විද} + \text{ඉ}}$, අජනනී ප්‍රථම පුරුෂ එකච්චන ක්‍රියා පදයි. රුධාදිගණයි.

පරිවාරිතින්ද්‍රියො = පරවාරිතො ඉන්ද්‍රියො යසස යො = පරවාරිතින්ද්‍රියො

- 17. සුසජ්ජිතෙ රමපුරාධි වාසිනා
- මහා ජනෙනතමනෙන අඤ්ඤසෙ
- පඨප්පදෙසෙ අභියන්ත මන්තනො
- අනිධිතෙයෙව සුමෙධ තාපසො.

පද්‍යථ:-

17. සුමෙධ තාපසො, සුමෙධ තාපස තෙමේ: රමපුරාදිවාසිනා, රඹගම් නුවරවාසී වූ : අත්තමනෙන, සතුටු සිත්ඇති: මහාජනෙන, මහජනයා විසින්: සුසජ්ජිතෙ, මනාව සරසනු ලබන: අඤ්ඤසෙ, මාර්ගයෙහි: අත්තනො, තමාගේ: පඨප්පදෙසෙ, මග කොටස: අනිධිතෙ එව, නොනිම් කල්හිම: අභියන්තං, නික්මුණා වූ:

භාවය :-

එකල්හි සුමෙධ තාපසයාගේ රඹගම් නුවර වාසීන් විසින් සරසන මාර්ගයෙහි, තමන් සැකසීමට ලද කොටස නොනිම් කල්හිම නික්මුණා වූ :- (දීපඬුකර බුදුන් වහන්සේ)

ටිසෂණි:- .

අභියන්තං = අභි + $\sqrt{\text{යා} + \text{න්ත}}$, වතීමාන කෘදන්ත පදයි.

පඨප්පදෙසෝ = පඨ + පදෙසෙ, ද්විත්ව සන්ධිය

- 18. අගාධ ඤෙයොඤ්චාදධිසාර දස්සනං
- භවන්තගුං නිබ්බන්තං විනායකං
- අනෙක ඛිණාසව ලක්ඛ සෙවිතං
- කදච්චී දීපඬුකර බුදුධ මඤ්ඤස.

පද්‍යවි :-

18. අගාධ, ගැඹුරු වූ, ඤෙයොදධි, ඤෙයා සාගරයාගේ; පාර දැස්නං, කෙළවර දුටුවා වූ: හවනනගුං, හව කෙළවරට පැමිණි: නිඛනඵං, තෘෂ්ණා රහිත වූ ; විනායකං, ශ්‍රෙෂ්ඨ නායක වූ ; අනෙක ඛිණාසව ලකඛ සෙවිතං, නොයෙක් ලක්ෂ ගණන් රහනන් විසින් සෙවුනා ලද: දීපධිකර ඛුඤං, දීපධිකර ඛුදුන්: කදච්චි, කිසි කාලයක: අද්දස. දුටුවේය.

භාවය:-

ගැඹුරු වූ ඤෙයා මණ්ඩලයාගේ කෙළවරට පැමිණි, ශ්‍රෙෂ්ඨ නායකයෙක් වූ ලක්ෂ සංඛ්‍යාත රහනන් විසින් පිරවරා වඩින දීපංකර ඛුදුන් දුටුවේය.

විස්තර:-

ඤෙයොදධි = ඤෙයා මණ්ඩලය සාගරයට උපමා කොට ඇත. සාගරයෙහි කෙළවරක් නොදන හැකිය. එමෙන්, සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ, නිව්‍යාණ ප්‍රඥප්ති යන ඤෙය මණ්ඩලයෙහි ද කෙළවරක් නොදන හැකිය යනුයි.

විපණි:-

හවනනගුං = හවනං ගතො ති - හවනනගු - නං = හවනනගුං

දීපධිකර ඛුඤං = දීපං කරෝති ති, දීපංකරො ; දීපංකරො ච, සො ඛුඤොවාති, දීපධිකරඛුඤෙධා, නං දීපධිකර ඛුඤං

අද්දස = අ + √ දිස + අ අතිත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

19. කතො සසධ්‍යස්ස තිලොක හත්තුනො
පරිච්ඡින්නාන තනුම්පි ජීවිතං
පසාරයින්නානඵො ජීනාදිකං
විධාය සෙතුං තනුමෙව පලලෙ.

පද්‍යවි:-

19. තතො, ඉක්බිති: සසධ්‍යස්ස, සංඝායා සහිත වූ: තිලොක හත්තුනො, තුන්ලොවට ස්ථාමී වූ ඛුදුන් වහන්සේට : තනුං, ශරීරය ද;

ජීවිතං අපි, ජීවිතය ද; පරිච්ඡේදනා, පරිත්‍යාග කොට; ජටා ජිනාදිකං, ජාට මුඩුලු අඳුන් දිවිසම් ආදිය; පසාරයිත්‍යනා, අතුරා : පලලෙ. මඩෙහි: තනුං එව, ශරීරයම; සෙතුං, හේදණ්ඩක්: විධාය, කොට:

භාවය :-

අනතුරුව බුදුන් ප්‍රධාන මහා සංඝයා වහන්සේට ශරීරය ද ජීවිතයද ද පුදමින් මඩ වලෙහි ජටා අඳුන් දිවිසම් ආදිය අතුරා ඒ මත ඒදණ්ඩක් මෙන් ශරීරය දිග හැර තබා:-

විස්මිත:-

තිලොක භත්තූනො - තයො ලොකා සමා හටා - තිලොකං, තිලොකස්ස භත්තා, තිලොක භත්තා, තස්ස - තිලොක භත්තූනො.

පරිච්ඡේදනා - පරි + √ ච්ඡ + ඉ +ත්වන
පූච්ඡි කියා පදයි

පසාරයිත්‍යනා - ප + √ සර + ය් + ඉ +ත්වන
පූච්ඡියා පදයි

20. අනොකකම්මිත්වා කලලං මහාදයො
සහිකඛුකො ගච්ඡතු පිට්ඨියා ඉති
අධිධම්මිත්වාන නිපන්නකො තහිං
අනාථමෙතංතිහවං සමෙකඛිය.

පද්‍යථී

20. මහාදයො, මහා කාරණික බුදුන් වහන්සේ: සහිකඛුකො, හිකුණුන් වහන්සේ සමග: කලලං, මඩ: අනොකකම්මිත්වා, නොමැඩ: පිට්ඨියා, මගේ පිට උඩින්: ගච්ඡතු ඉති, වඩින සේක්වායි: අධිධම්මිත්වාන, අධිෂ්ඨාන කොට: නිපන්නකො, හොත්තේ: තහිං, එහිදී: එතං තිහවං, මේ තුන් ලොව: අනාථං, අසරණ වූවා: සමෙකඛිය, බලා :-

භාවය :- බුදුරජාණන් වහන්සේ මහා සංඝයා සමග මඩ නොපාගා මා පිට මතුයෙන් වඩ්වා යි අධිෂ්ඨාන කොට :-

විස්මිත :-

මහාදයො - මහතී දයා අස්ස අත්ථිති - මහාදයො.

සහිකඛුකො - සහ හිකඛුනා යො වත්තතෙ සො - සහිකඛුකො.

නිභවං - තයො භවා සමාහටං - නිභවං.

සමෙකකිය = සං + √ ඉකි + ය. පුච්ඡියා පදයි.

ගච්ඡතු = √ ගමු > ච්ඡ + තු.

පඤ්චමී, ප්‍රථම පුරුෂ එකච්චන ක්‍රියා පදයි.

- 21. දයාය සඤ්චාදිත මානසො ජනෙ
 භවණණවා උඤ්චිතං දුබද්දිනෙ
 අකාසිසමිබොධිපදස්ස පනතියා
 මහාහිනිහාර මුදග්ග විකකමො.

පද්‍යථ :-

21. දයාය, කරුණාවෙන්; සඤ්චාදිත මානසො, මෙහෙයන ලද සිත් ඇති; උදග්ග විකකමො, ඔදවැඩි වික්‍රම ඇත්තේ; දුබද්දිනෙ, දුකින් පීඩිත වූ; ජනෙ, සත්වයන්; භවණණවා, සසර සයුරෙන්; උද්ධරිතං, ගොඩගන්නා; සමිබොධිපදස්ස පනතියා, බුදුබවට පැමිණීම පිණිස; මහාහිනිහාරං, මහා ප්‍රායථිනාවක්; අකාසි, කළේය.

භාවය :-

දුකට පත් සත්වයන් කෙරෙහි වූ මහා කරුණාවෙන් ඔවුන් සසරින් ගොඩලනු සඳහා බුදු බව ලබා ගැනීමට ප්‍රායථිනාවක් කළේය.

විස්තර :-

සඤ්චාදිත මානසො = මම බුදු බවට පැමිණ සියළු සතුන් සසර දුකින් එතර කරවමිසි මෙහෙයන ලද මහා කරුණාවෙන් යුතු සිත බෝසතුන් තුළ පැවැත්තේය. එය සඤ්චාදිත මානසා නම් වේ.

උදග්ග විකකමො = බලවත් වීර්යය ඇත්තේ යනුයි. මෙය තමන්ට කළ නොහැකි දෙයකැයි නොසිතා දැඩි වීර්යයෙන් කටයුතු කිරීමයි.

සමිබොධි = චතුරායී සත්‍යය පිළිබඳ නුවණ පහළ වීම සම්බෝධිය යි. බෝධි, වුවහි වතුසු මග්ගෙසු ඤාණං යි දැක්වේ.

මහාහිනිහාරං = මහා ප්‍රායථිනාවක්, එනම් :- සියලු ලෝ වැස්සන් කෙරෙහි වූ මෙමත්‍රියෙන් යුතුව බුදු බව ලබා ගැනීම පිණිස කරනු ලබන ප්‍රායථිනයයි. එම ප්‍රායථිනය සඵලවීමට කරුණු අටක් සම්පුණ්ණ විය යුතුයි.

එනම් :- මනුසාසනං ලිංග සම්පත්ති හෙතුසථාර දසානං පබ්බජ්ජා ගුණ සම්පත්ති අධිකාරොව ඡන්දනා අධ්‍ය ධම්ම සමොධානා අභිනිභාරො සමිඡ්ඤති.

විසෂ්ණ :-

අකාසි :- අ + කර > කාස + ඉ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියාපදයි.

22. අපො විදිත්වා වසිනො තමාසයං අදසි සො ව්‍යාකරණං මහාමුනි තතො පුරං තමහි තථාගතෙ ගතෙ සයං වසී සමමයි පාරමී ගුණො.

පද්‍යථ :-

22. අථ, ඉක්ඛිති: සො, මහා මුනි, ඒ මහා මුනිනෙම: වසිනො, තවුසාගේ: තං ආසයං, ඒ අදහස: විදිත්වා, දූත: ව්‍යාකරණං, විවරණ: අදසි, දුන් සේක. තතො, ඉක්ඛිති: තමහි තථාගතෙ, ඒ දීපංකර බුදුන් වහන්සේ: පුරං, නුවරට: ගතෙ, වැඩි කල්හි: වසී, තාපස තෙම: සයං, තෙමේම: පාරමී ගුණෙ, පාරමී ධර්මයන්: සමමයි, විමසා බැලිය.

භාවය :-

දීපඤ්ඤා බුදුන් වහන්සේ තාපසයාගේ අදහස දැන නියත විවරණ දුන් සේක. ඉක්ඛිති බුදුන් වහන්සේ නුවරට වැඩි කල්හි සුමේධ තාපස තෙමේ පාරමී ධර්මයන් විමසා බැලිය.

විස්තර :-

මුනිහු පස් වැදගුම් වෙති. එනම් :- අගාරික මුනි, අනගාරික මුනි, සෙබමුනි, අසෙබමුනි යනුයි. මේ සියලු මුනින්ට ප්‍රධාන හෙයින් බුදුහු මහාමුනි නම් වෙති.

ව්‍යාකරණං - මෙහි ව්‍යාකරණ නම් ප්‍රකාශ කිරීමයි. අයං බුද්ධො භවිස්සති යයි මහ ජිරිස් මැද කරණ ප්‍රකාශය විවරණ දීම නම් වේ.

පාරමී - පාරමීහු ප්‍රධාන වශයෙන් දසයක් වෙති. එය පාරමී, උපපාරමී, පරමත්ථ පාරමී, වශයෙන් බෙදී යාමෙන් සමතිසක් පාරමීහු වෙති. එනම් :- 1. දනපාරමීතාව. 2. සීල පාරමීතාව. 3. නෙකමම

පාරමිතාව. 4. පඤ්ඤා පාරමිතාව, 5. විරිය පාරමිතාව, 6. බන්ධන පාරමිතාව, 7. සච්ච පාරමිතාව, 8. අධිධ්‍යාන පාරමිතාව, 9. මෙත්තා පාරමිතාව, 10. උපෙක්ඛා පාරමිතාව යනුයි.

විෂයණි :-

පාරමි = පාරං ගව්ඡති එතෙනාති = පාරමි.

ගතෙ = භාව සත්තමී පදයි.

සමමයි = සං + √ මස + ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකච්චන ක්‍රියා පදයි.

පෙරුම් පුරයි.

23. තතො ව කඥානමලීන වික්කමො
අසංඛියෙ යො චතුරො සලකතෙ
තභිං තභිං ජාතිසු ඛොධිපාවනෙ
විසුඤ්ඤ සමහාර ගුණෙ අපුරයි.

පද්‍යථී :-

23. තතො ව, ඉක්ඛිති: අලීන වික්කමො, නොපසුබට උත්සාහ ඇති: සො, ඒ බෝසත් තෙම: කඥානං, කල්පයන්: සලකතෙ, ලක්ෂයක් අධික කොට ඇති: චතුරො අසංඛියෙ, සතර අසංඛ්‍ය කාලයක්: තභිං තභිං ජාතිසු, ඒ ඒ ජාතියෙහි: ඛොධි පාවනෙ, බොධිය මුහුකරන්නාවූ: විසුඤ්ඤ සමහාර ගුණෙ, පිරිසිදු බොධි සමහාර ගුණයන්: අපුරයි, පිරි.

භාවය :- නොපසුබට වීර්යය ඇති ඒ සුමේධ බෝසත් තෙමේ සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් මුළුල්ලෙහි පාරමි ධම් පිරිය.

විස්තර :-

අලීන වික්කමො = නොපසුබට උත්සාහයයි. මෙතෙක් කල් පාරමි ධම් පුරා බුද්ධත්වයට පැමිණිය හැකිදැයි නොපසු බටව උත්සාහ කිරීමයි.

චතුරො අසංඛියෙ = සතර අසංඛ්‍යයක් එක් මහා කල්පයකි. ගණන් කිරීමට දුෂ්කර කාල පරිච්ඡේදය අසංඛ්‍ය නම්. මහා කල්ප තුණකි.

එනම් :- තෙජසංචරිය, අප් සංචරිය, වායු සංචරිය යනුයි.

විෂයණි :- අපුරයි = අ + √ පුර + ය + ඉ.

අතීත ප්‍රථමපුරුෂ එකච්චන පදයි.

තුසි දෙව්ලොව ඉපිද කල්බලයි.

24. අඵහිඡානො තුසිනෙ මහාසසො විසුඤ්ඤා සමෙබ්බාධි පදෙප ලඤ්ඤා උදිකකමානො සමයං දයාධනො චිරං විභුතිං අනුභොසි සබ්බසො

පදනම් :-

24. අඵ, ඉක්බිති; තුසිනෙ, තුසිත දෙව්ලොව; අභිඡානො, උපන්තේ; මහාසසො, මහා සම්පත් ඇත්තේ; විසුඤ්ඤා, පිරිසිදු; සමෙබ්බාධි පදං, බුද්ධත්වයට; උප ලඤ්ඤා, පැමිණීම පිණිස; සමයං, කාලය; උදිකකමානො, බලමින්; දයාධනො, කරුණාව ධනය කොට ඇති බෝසත් තෙමේ; චිරං, බොහෝ කාලයක්; විභුතිං, සම්පත්; සබ්බසො, සඵ්ප්‍රකාරයෙන්; අනුභොසි, අනුභව කෙළේය.

භාවය :-

පාරමී දහම් පුරා තව්තිසා දෙව්ලොව ඉපිද බුදුබව පිණිස කල් බලමින් දිව සැප වින්දේය.

විස්තර :-

අඵ = යනු, වෙස්සන්තර ආත්ම භාවයෙන් චුතව; යනුයි.
සමයං උදිකකමානො = බෝසත්වරු බුදුවීමට සුදුසු කාලය බලති. එය පඤ්ඤා මහා විලෝකන නම්. එනම්, කාලය, දීපය, දෙසය, කුලය, මව, යන කරුණු පස බලා බෝසත්හු මිනිස් ලොව උපදිති.

විසර්ණ :-

උදිකකමානො = උද් + √ ඉකි + මාන.
වනිමාන කෘදන්ත පදයි.
අනුභොසි = අනු + භු + √ ස් + ඉ.
අතීත ප්‍රඵමපුරුෂ ඵකවචන ක්‍රියා පදයි.

දෙවාරාධනය

25. සහසා සංඛා දස වකචාලනො සමාගතා තෙක සුරාධිපාදිහී උදග්ගා දග්ගෙහි ජිනාන පත්තියා සගාරවා සො අභිගමම යාවිතො.

පදනම් :-

25. උදගුදගෙනහි, අතිශයින් මද වැඩි සිත් ඇති: සහසාස සංඛා, දහස් ගණනින් ගණන ලද; දස වකකවාළතො, දස සක්වලින්: (දස දහසක් සක්වලින්) සමාගත, පැමිණියා වූ: අනෙක, නොයෙක්: සුරාධිපාදිහි, ශක්‍රාදීන් විසින්: සගාරවං, ගෞරව සහිතව: අභිගමම, එළඹ: ජිනතා පත්තියා, බුදු බැව් ලැබීම පිණිස: යාවිතො, ආරාධනා කරණ ලද: සො, ඒ බෝසත් තෙම:

භාවය :-

මදවැඩි සිත් ඇති දිව්‍ය බ්‍රහ්මාදීන් විසින් බුද්ධත්වයට පැමිණීම පිණිස ආරාධනා කරනලද බෝසත් තෙමේ:

විස්තර :-

උදගුදගෙනහි = මෙතුමා බුද්ධත්වයට පැමිණීම නිසා සතර අපාය හිස්වෙයි. කුශලධම් සමාදානයෙන් සත්වයන් දිව්‍ය ලොකාදියෙහි පිරෙතියි කියා උපන් සොම්නස් සහගත උඩගු වූ සිතයි

විස්තර :-

අභිගමම = අභි + √ගමු + ය. පූච්ඡියා පදයි.

සිදුහත් උපත

26. තනො වච්චො කපිලවහයෙ පුරෙ
යද සනො සකාසකුලෙක කෙතුනො
අහොසි සුද්ධොදනභුමි හත්තුනො
මහාදිමායාය මහෙසියා සුතො.

පදනම් :-

26. තනො වච්චො, තුසිත දිව්‍යලොකයෙන් වූතව: සද, හැම කල්හි: සනො, සිහි ඇත්තේ: කපිලවහයෙ පුරෙ, කපිල වස්තු නගරයෙහි: සකාසකුලෙක කෙතුනො, ශාකා වංශයට අසහාය කොටියක් වූ: සුද්ධොදන භුමි හත්තුනො, සුද්ධොදන රජුගේ: මහෙසියා, අග මෙහෙසි වූ: මහාදිමායාය, මහාමායා දේවියගේ: සුතො අහොසි, පුතෙක් වූයේය.

භාවය :-

තුසි දෙවිලොචින් වූතව කපිලවස්තු රාජධානියෙහි සුද්ධොදන රජතුමාගේ අග මෙහෙසිය වූ මහාමායා දේවියගේ පුතෙක්ව උපන්නේ ය.

විස්තර :

කපිලවහරයෙ - කපිලවස්තු පුරය නිමාණය කිරීම සඳහා උපදෙස් දුන් කපිල සෘෂිවරයාගේ නමින් කපිලවස්තු පුර නම් විය. කපිල සෘෂිතෙමේ 'ගෞතම' යන නමින් හැඳින් වේ. එතුමාගේ නාමය ශාක්‍ය වංශයෙහි කුමාරවරු භාවිත කළහ, එනිසා ශාක්‍ය වංශය ගෞතම නම් විය.

මෙම කපිලවස්තු පුරය ශාක්‍යයන්ගේ රාජධානිය විය. බරණැසින් ඊසාන දිග සැතපුම් සියයක් දුරින් ද, හිමාලයේ සිට සැතපුම් හතරක් දුරින් ද පිහිටා තිබේ. දැන් මෙම ප්‍රදේශය තේපාල රටට අයත් වේ.

විෂයය:-

වච්චා = $\sqrt{2}$ + නා = පූච්ච ක්‍රියා පදයයි.

අහොසි = අ + $\sqrt{2}$ හු + ස් + ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයයි.

භූමිභත්තූනො = භූමියා භත්තූ - භූමිභත්තූ - තස්ස = භූමිභත්තූනො.

- 27. විජාතමනෙතාව වසුඤ්චරාය සො
- පතිධ්වනිත්චාන දිසා වීලොකයි.
- තද අහෙසුං විචටඬුණා දිසා
- අපුප්පුං තත්ථ ච දෙව මානුසා.

පද්‍යවි :-

27. සො, හෙතෙම; විජාත මනෙතාව, උපන් ඇසිල්ලෙහි ම; වසුඤ්චරාය, පොළොවෙහි; පතිධ්වනිත්චාන, පිහිටා ගෙන; දිසා, දිශාවන්; වීලොකයි, බැලීය. තද, එකල්හි; දිසා, දිශාවෝ; විචටඬුණා, විවෘත වූ අඬුණ ප්‍රදේශයෝ; අහෙසුං, වූහ. තත්ථ, ඒ ඒ දිශාවන්හි; දෙව මානුසා ව, දෙව මිනිසුන් ද; අපුප්පුං, පිදුහ.

භාවය :-

බෝසතාණන් උපන් ඇසිල්ලෙහි මහ පොළොවෙහි සිට දිශාවන් බැලීය. දිශාවෝ ප්‍රකට ව පෙනී ගියහ. ඒ ඒ දිශාවන්හි දෙව මිනිස්සු උන්වහන්සේට ගද මලින් පූජා කළාහු ය.

විස්තර :-

දිසා = දිසා නම් දශ දිශාවෝයි. එනම් :- නැගෙනහිර, ඊසාන, උතුර, බස්නාහිර, නිරිත, දකුණ, ගිණිකොන, උඩ, යට යන දස දිසාවෝයි.

විසෂ්ණි :-

වසුන්ධරා = වසුං ධාරෙතීති = වසුන්ධරා.

වසුං - ධනය දරානුයි වසුන්ධරා නමි.

දෙවමානුසා = දෙවා ච මානුසා ච = දෙවමානුසා,

පතිධ්වනිත්වා න = පති + √ ධා + ඉ + ත්වා න.

පුච්ඡියා පදයි.

විලෝකයි = වි + √ ලෝක + ඉ.

අතීත ප්‍රථමපුරුෂ එකච්චන ක්‍රියා පදයි.

අපුෂ්‍රය් = අ + √ පුෂ් + උං

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහු ච්චන ක්‍රියා පදයි.

28. අධාරයුං ආනපචාරණාදිකං

අදිසුමානාව නහමිති දෙවතා

පදනි සො සත්ත ච උත්තරා මුඛො

උපෙච්ච නිච්ඡාරයි වාවමාසතිං.

පද්‍යථී :-

28. නහමිති, අහසෙහි: දෙවතා, දෙවතාවෝ: අදිසුමානාව, නොපෙනෙමින් ම: ආනපචාරණාදිකං, සේනව්‍යුත්තාදිය: අධාරයුං, දරුහ. සො, ඒ බොධිසත්ව තෙම: සත්ත පදනි, සත් පියවරක්: උත්තරා මුඛො, උතුරු දිගට අභිමුඛව: උපෙච්ච, එළඹ: ආසතිං වාවං, අභීත නාදයක්: නිච්ඡාරයි, නික්මවී:

භාවය :-

දෙවියෝ අහස්හි නොපෙනෙමින් සිට සේසත් දරු හ. බෝසත් තෙම උතුරු දිගට සත් පියවරක් ගොස් අභීත සිංහ නාදයක් කළේය.

විස්තර :-

ආනපචාරණාදිකං = ආනප > අච්ච වැළැක්වීමට හිස මත ඔසවන සුදු කුඩ ආදියයි.

ආසතිං වාවං = අභීත නාදය නමි: බොධිසත්වයන් විසින් කියන ලද

අග්‍රෝහමයේ ලෝකකයා
 ජේධෝහමයේ ලෝකකයා
 සේධෝහමයේ ලෝකකයා
 අයමනනිමා ජාති, නන්දිනි පුනඛාවෝ.
 යනුයි.

විස්තර :-

- අධාරයුං - $a + \sqrt{b} + c$.
අතින් ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.
- ආසහිං වාවං - උසහසා අයං ආසහී,
තං ආසහිං වාවං
- උපෙචච - උප + ඉ + චා > චච.
පූච්චි ක්‍රියා පදයි.
- නිච්ඡාරයි - නි + චර + ඉ.
අතින් ප්‍රථම පුරුෂ එකචන ක්‍රියා පදයි.

29. යථාතථ සිද්ධතථ කුමාර නාමකො
 මහබ්බලො යොබ්බන භාරී විග්ගහො
 උතුත්තයානුච්චිකෙසු තීසු සො
 නුහොසි පාසාදවරෙසු සමපදං.

පද්‍යය :-

29. සො, හෙනෙම: යථාතථ සිද්ධතථ කුමාර නාමකො, අත්ථානුගත සිද්ධතථ කුමාර යයි නමක් ඇත්තේ: මහබ්බලො, මහත් වූ කාය බල හා ඥාන බල ඇත්තේ: යොබ්බන භාරී විග්ගහො, යොවනයෙන් මනොඥ වූ ශරීර ඇත්තේ: උතුත්තයානුච්චිකෙසු, සෘතුත්‍රයට සුදුසු වූ: තීසු පාසාද වරෙසු, උතුම් වූ ප්‍රසාද තුනෙක් හි: සමපදං, සමපත්තිය: අනුහොසි, අනුභව කෙළේය.

භාවය :- අත්ථානුගත සිද්ධතථ කුමාර යයි නමක් ඇති හෙනෙම මහත් වූ කාය බල හා ඥාන බල ඇත්තේ තරුණ බැවින් මනොඥ වූ ශරීර ඇත්තේ තුන් සෘතුවට සුදුසු ප්‍රාසාද තුනෙක්හි සැප වින්දේය.

විස්තර :-

යතතථ සිද්ධතථ කුමාර නාමකො -
 දීපංකර පාද මූලයෙහිදී 'දනෙතො දමෙයාං සනෙතො සමෙයාං.'

යනාදින් ප්‍රාසංගිකවට අනුව නිස්ඵලතාව අහිමිවන ලක්ෂණ අපි ඇති සිධාන්තය නමක් ඇති තැනැත්තේ යනුයි.

උතුරුසානුවේකෙසු-

හෙමන්ත - ගිම්හාන - වසාන යන සෘතු තුනට සුදුසු වූ යනුයි. හෙමන්ත සෘතුව සිතලය. එනිසා සුළං නොවදින සේ සකස් කළ දොර ජනෙල් ඇති රිමා නම් ප්‍රාසාදයක් වී ගිම්හාන සෘතුව උෂ්ණාධිකය, ගෙය තුළට උෂ්ණය නොවදින සේ සකස් කළ 'සුරමය' නම් ප්‍රාසාදයක් වී, වසාන සෘතුව කාල ගුණ විසින් මධ්‍යමය. එයට සරිලන සේ කරනල ලද 'සුභ' නම් ප්‍රාසාදයක් වී.

හාරි = මනෝහර වූ යන අර්ථයි.

විශාභ = ශරීරය යන අර්ථයි.

විස්තර:-

$$අනු + \sqrt{භ} = 9.$$

අනික ප්‍රථම පුරුෂ එක වචන ක්‍රියාපදයි.

- 30. කදවි උයාන පථේ ජරාහනං
 තථාතුරං කාලකනං ච සංයමිං
 කමෙන දිස්ථාන විරක්ක මානසො
 භවෙසු සො පබ්බජිතුං අකාමයි.

පද්‍යථි

30. සො, ඒ බෝධිසත්‍ව තෙම: කදවි, කිසි කලෙක්හි: උයාන පථේ, උයනට යන මගදී; ජරාහනං, ජරාවෙන් මැඩුණු රූපයක් ද, තථා, එසේම; ආතුරං, රෝගී රූපයක්ද; කාලකනං, මෘත රූපයක්ද; සංයමිත් ච, මහණ රූපයක් ද; කමෙන, ක්‍රමයෙන්; දිස්ථාන, දක: භවෙසු, භවයන්හි; විරක්කමානසො, නො ඇලුණු සිත් ඇත්තේ; පබ්බජිතුං, පැවිදි වන්නට: අකාමයි, කැමැති වී.

භාවය :-

බෝසත් තෙමේ දිනක් උයනට යන අතර මගදී මහඵ මිනසෙකුද, රෝගී මිනිසෙකු ද, මළ සිරුරක් ද යන තුන් පෙර නිමිති දක භවයෙහි කළකිරී සිටු වැනිව දුටු පැවිදි රූපය දක පැවිදි බිමට කැමති විය.

විස්තර :-

ජරාහනං, ආතුරං, කාලකනං, සංයමිං යන සතර පෙර නිමිති දෙවතාවන් විසින් මවා බෝසතුන්ට දක්වන ලදී. ඒ ජරා, ව්‍යාධි, මරණ,

ග්‍රහණයෙන් පසු නිමිති දැක බෝසත් තෙමේ සසර කළකිරී පැවිදි වීමට අධිෂ්ඨාන කෙළේය. මෙම සතර පෙර නිමිති සමහර ග්‍රන්ථයන්හි එක් දිනක දී දිවිය යයි ද සමහරක සිවු දිනක දී දිවිය යයි ද සඳහන් වේ.

විස්තර :-

අකාමයි = අ + √කමු + ඉ.

අතීත ප්‍රථමපුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

පබ්බජිතං = ප+වජ+තං කාදන්ත පදයි

- 31. සපුඤ්ඤා දිපාදි කරෙහි රත්තියං පුරකකතො සො තිදිවාධිවාසිහි සජ්ජනකො කඤ්ඤා වාචී යානතො තතො මහා කාරුණිකො' භිනිකමි.

පද්‍යවි :-

31. තතො, ඉක්බිති; මහා කාරුණිකො, මහා කරුණාවෙන් යුක්ත වූ; සො, හෙතෙම; රත්තියං, රාත්‍රියෙහි; සපුඤ්ඤා දිපාදි කරෙහි, මල් පහන් සහිත අත් ඇති; තිදිවාධිවාසිහි, දේවතාවන් විසින්; පුරකකතො, පෙරටු කරන ලද්දේ; සජ්ජනකො, ජනන නම් අමාත්‍යයා සහිත වූයේ; කඤ්ඤා වාචී යානතො, කන්ටක නම් අශ්ව යානයෙන්; භිනිකමි, නික්මගියා; (හෙවත් අභිනිෂ්ක්‍රමණය කළේය.)

භාවය :-

මහා කාරුණික බෝසත් තෙමේ දේවතාවන් විසින් පෙරටු කරන ලදුව රාත්‍රියෙහි ජනන ඇමැතියා සමග කන්ටක අශ්ව යානයෙන් මහබිනික්මන් කෙළේය.

විස්තර :-

තිදිවාධිවාසිනී = වාතුම්මහාරාජික, තාවතිංස, යාම යන තුන් දෙවුලෝ වැසි දෙවියන් යනුද, තවුනිසා වැසි දෙවියෝ යනු ද දක්වේ.

විස්තර :-

අභිනිකමි = අභි+නි+√කමු+ඉ

අතීත ප්‍රථමපුරුෂ එක වචන ක්‍රියා පදයි.

හිනි සැප අතහැර පැවිදිවීමට යාම අහිනිෂ්ක්‍රමණයයි.

32. කමෙන් පත්වන අනෝම මාපගං
සුධොත මුත්තා ඵලභාරී සෙකතෙ
පතිධ්වනිචා වරමොළී ඛන්ධනං
සිතාසිලුතං ගගනෙ සමුක්ඛිපි.

පද්‍යවේ :-

32. අනෝමං ආපගං, අනෝමා නම් ගඬාචට: කමෙන්, ක්‍රමයෙන්: පත්වන, පැමිණ: සුධොත, මනාව පිරිසිදු කළ: මුත්තා ඵල, මුතු සේ: භාරී, මනොඥ වූ: සෙකතෙ, වැලිතලායෙහි: පතිධ්වනිචා, පිහිටා: (සිට) සිතාසිලුතං, තියුණු කඩුවෙන් කපන ලද: වර මොළී ඛන්ධනං, උතුම් වූ කෙස් වැටිය: ගගනෙ, අහස්හි: සමුක්ඛිපි, දැමී.

භාවය :-

අනෝමා නදී තීරයට ක්‍රමයෙන් පැමිණ මුතු සේ සුදු වැලිතලාවෙහි සිට තියුණු කඩුවෙන් හිස කෙස් වැටිය කපා අහසට දැමීය.

ටිප්පණි :-

අනෝමං ආපගං = න ඔමා අනෝමා. ආපාතං නිවාසො ආපො ආපං සමුද්දං ගච්ඡතීති = ආපගා, තං = ආපගං.
සිතාසිලුතං = සිතෙන අසිතා ලුතං = සිතාසිලුතං.
සමුක්ඛිපි = සං + උ + √ඛිප + ඉ.

33. පටිග්ගභෙච්චා තිදසාන මිඤ්ඤරො
සුවණ්ණචඬෙගාට වරෙන් නං තද
තියොජනං නීලමණිති වෙතියං
අකාසි වුධාමණි මත්තනොපුරෙ.

පද්‍යවේ :-

33. තද, එකල්හි: තිදසානමිඤ්ඤරො, ශක්‍ර දෙවෙනුවු තෙම: සුවණ්ණචඬෙගාට වරෙන්, උතුම් රත් කරඬුවකින්: තං, ඒ කෙශ කලාපය: පටිග්ගභෙච්චාන, පිළිගෙන: අත්තනො පුරෙ, තමාගේ පුරයෙහි: නීලමණිති, ඉන්දුනීල මාණික්‍යයෙන්: තියොජනං, තුන් යොදුනක් උස ඇති: වුධාමාණිං, සිළුමණි නම් වූ: වෙතියං, සැයක්: අකාසි, කෙළේය.

භාවය :-

එකල්හි සක් දෙව් තෙමේ රත් කරවූවකින් කේශධාතු පිළිගෙන තව්නිසා දෙව්ලොව තුන් යොදුන් උස ඇති සිඵම්ණි සෑය කෙළේය.

විසෂ්ණි :-

පටිග්‍රහණේවා = පටි + √ගහ + ත්වා = සුවික්‍රියා පදයි.

අකාසි = අ + √කර + ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

තිදසානං ඉසාරො = තිදසානම්සාරො

පැවිදිවීම

34. තනො, සට්ඨකාර සරොජ යොනිනා

සමාහටං ධාරසී චීවරාදිකං

අපො සකං චත්ථයුගං තහත්ථලෙ

පසත්ථ වෙසග්ගහණො සමුක්ඛිපි.

පද්‍යථ :-

34. තනො, ඉක්ඛිති: සට්ඨකාර සරොජ යොනිනා, සට්ඨකාර නම් බ්‍රහ්මයා විසින්; සමාහටං, එළවන ලද; චීවරාදිකං, චීවරාදි අෂ්ට පරිෂ්කාරය; ධාරසී, දැරූ සේක. අපො, නැවත; පසත්ථ වෙසග්ගහණො, ප්‍රශස්ත වූ හික්‍ෂු වෙශය ගත් සේක්; සකංචත්ථ යුගං, සවිකීය වස්ත්‍ර යුග්මය; තහත්ථලෙ, ආකාශයෙහි; සමුක්ඛිපි, දැමූ සේක.

භාවය :-

අනතුරුව සට්ඨකාර නම් බ්‍රහ්ම විසින් දෙන ලද අටපිරිකර දරා හික්‍ෂුවෙශය ගත් සේක් තම හැඳ සිටි පිළිසහල අහසට දැමූ සේක.

විස්තර :-

සට්ඨකාර සරොජයොනිනා -

පෙර කාශ්‍යප බුදුන් දවස වෙහලිඩග නම් ගම සට්ඨකාර නම් අනාගාමී කුම්භකාරයෙක් විය. හෙතෙම ඉන් වුතව එම නමින්ම, බ්‍රහ්මයෙක්ව උපන්නේය. හෙතෙම බෝසතුන්ට අටපිරිකර පිළිගැන්වීය.

අටපිරිකර :-

පනොති චීවරං කාය - බන්ධනං වාසී සුවිච

පරිසාරවන මිච්චෙනෙ - පරිකාරාධං භාසිනා.

අට පිරිකර නම් :- පාත්‍රය, තනිපට සිවුර, දෙපට සිවුර, අදනය, දූලිපිහිය, ඉදිකටුව, පටිය, පෙරහන්කඩ, යනුයි.

පසර්ව වෙසග්ගහණො = දෙව බ්‍රහ්මාදීන් විසින් ප්‍රසංසා කරන ලද හික්කුවෙගය ගත්තේය යනුයි.

විසර්ණ :-

සථිකාරො = අසටං සටං කරොතීති = සථිකාරො.

ධාරයි = $\sqrt{\text{ධර}}$ = ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකච්චන ක්‍රියා පදයි.

පසර්වවෙසග්ගහණො = පසර්වො වෙසො - පසර්ව වෙසො - තසස ගහණං - පසර්ව වෙසගහණං තං, අසස අත්ථිති = පසර්වවෙසග්ගහණො.

සමුක්කපී = සං, උ පූච්චි - $\sqrt{\text{ඛිප}}$ + ඉ

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකච්චන ක්‍රියා පදයි.

- 35. පටිග්ගහෙත්ථාන තමමුච්චාසනො
- මහිඳධිකො හත්ති හරෙන වොදිතො
- සකෙ හවෙ ද්වාදස යොජනං අකා
- මණ්හි නීලාදිහි දුස්ස වෙතියං.

පද්‍යථ:-

35. මහිඳධිකො, මහත් වූ සාදධි ඇති ; හත්ති හරෙන, හක්කියෙන් බරව; වොදිතො, මෙහෙයන ලද; අමුච්චාසනො, බ්‍රහ්ම තෙම; තං ඒ වස්ත්‍ර යුග්මය; පටිග්ගහෙත්ථාන, පිළිගෙන; සකෙ හවෙ, තමාගේ බ්‍රහ්ම ලොකයෙහි; නීලාදිහි මණ්හි, ඉන්ද්‍ර නීලාදී මාණික්‍යයෙන්; ද්වාදස යොජනං, දෙළොස් යොදුන් උස ඇති; දුස්ස වෙතියං, දුස්ස වෙතිය නම් දුගුබක්; අකා, කෙළේය.

භාවය:-

මහත් සාදධි ඇති බ්‍රහ්ම තෙමේ ඒ වස්ත්‍ර සහල පිළිගෙන ඒවා නිදන්කොට බ්‍රහ්ම ලෝකයෙහි ඉන්ද්‍රනීල මාණික්‍යමය දෙළොස් යොදුන් උස සඵමණ්හි සෑය නම් දුගුබක් කෙළේය.

විස්තර :-

අමුච්චාසනො = පියුමක් ආසනය කොට ඇත්තේ අමුච්චාසන නම්.

දුස්සවෙතිය = දුස්ස යනු වස්ත්‍රවලට නම්. එම වස්ත්‍ර නිදන් කොට කළ සෑය දුස්ස වෙතිය නම්. දෙළොස් යොදුන් උස මෙය සඵමිණි සෑය නමින් හැදින්වේ.

ටිසාණි :-

පටිග්‍රහණවෘත්ත = පටි + √ග්‍රහ + වෘත්ත,

පුච්චි ක්‍රියා පදයි.

අමබ්‍රුජාසනො = අමබ්‍රුජො ආසනං යස්ස සො = අමබ්‍රුජාසනො.

මහිදධිකො = මහති ඉදධි යස්සසො, මහිදධි.

මහදධි එව = මහිදධිකො.

අකා = අ + √ කර + ආ

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

36. සුසඤ්ඤ නතො සතිමා ජීතින්ද්‍රියො

චිතීත වෙසො රසගෙධ වජ්ජිතො

ඡ භායනාතෙව අනොම චික්කමො

මහාපධානං පදහිත්ථ දුක්කරං.

පද්‍යථ :-

36. සුසඤ්ඤනතො, අතිශයින් සංයත වූ චිත්ත සන්තාන ඇත්තේ; සතිමා, සිහි ඇත්තේ; ජීතින්ද්‍රියො. දිනන ලද ඉඳුරන් ඇත්තේ; චිතීත වෙසො, චිතීත වෙස් ඇත්තේ; රසගෙධ වජ්ජිතො, හරන ලද රස තණ්හා ඇත්තේ; අනොම චික්කමො, අලාමක වීයභී ඇත්තේ; ඡභායනාති එව, සය අවුරුද්දක් ම; දුක්කරං, දුෂ්කර වූ; මහා පධානං, මහත් වූ වීයභීයක් පදහිත්ථ, කෙළේය.

භාවය :-

අතිශයින් සංයත වූ, දිනන ලද ඉඳුරන් ඇති බෝසත් තෙමේ මහත් උත්සාහයෙන් සාවුරුද්දක්ම දුෂ්කර ක්‍රියා කෙළේය.

විස්තර :-

සුසඤ්ඤනතො = අතිශයින් සංයත වූ සිත් ඇතිව, සියළු අකුශලයන්ගෙන් දුරුව, ඉන්ද්‍රිය සංවරයෙන් යුක්ත වූ හෙයින් සුසඤ්ඤන නම්.

මහාපධානං = මහත් වියයයි. එනම් මගේ ශරීරයෙහි සම් නහර ඇට ඉතිරි වේවා. ලේ මස් වියලේවා, යනුවෙන් සිතා, තමාගේ අභිමතාත්මය ඉටුවනතුරු කරනු ලබන මහා උත්සාහයයි.

කාමං තවො ච නහරු ච, අධිං ච අවසිසානු උපුසුසානු මේ ගතෙත, සබ්බං තං මංස ලොහිතං යනුවෙන් එය දැක්වේ.

දුක්ඛං = කරන්ට අමාරු කටයුතු කිරීම දුෂ්කර නම්. බෝසත්තුමා අවුරුදු සයක් මුළුල්ලෙහි අතිකෙකු විසින් කළ නොහැකි දුෂ්කර ක්‍රියාවක් කෙළේය. දවසකට එක ආහාරවේලක් ගැනීම, පලතුරු ගෙඩියකින් යැපීම, මිනිස් වාසයෙන් ඇත්ව විසීම, කෙලෙස් නැසීම සඳහා ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස තද කිරීම, නිරාහාරව ඉඳීම, ශරීරකෘත්‍ය ඇතිකිරීම ආදී නොයෙක් වධ ශරීරයට දෙමින් කෙලෙස් නැසීමට ගත් උත්සාහය මින් කියැවේ.

විස්සමි :-

- සතිමා = සති අස්ස අත්ථිති = සතිමා
- ජිතින්ද්‍රියො = ජිතානි ඉන්ද්‍රියානි යෙන සො = ජිතින්ද්‍රියො.
- අනොම වික්කමො = න + ඔමො = අනොමො.
- අනොමො වික්කමො යස්ස සො = අනොම වික්කමො.
- දුක්ඛං = දුට්ඨිකතං = දුක්ඛං
- ඡහායනානෙව = ඡහායනානි එව = ඡහායනානෙව
- පදහිත්ථ = ප + ඛදහ + ඉ + තථ.
- අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකච්චන ක්‍රියා පදයි.

37. විසාබ මාසස්ස ඵ පුණ්ණමාසියං උපෙච්ච මුලං සහජාය බොධියා තිණාසනෙ, වුද්දසහත්ථ සම්මිතෙ අධිධ්ඛිත්ථා විරියං නිසජ්ජ සො,

පදත්ථ:-

37. අථ, ඉක්ඛිති: සො, හෙනෙම : විසාබමාසස්ස, වෙසක් මාසයේ: පුණ්ණ මාසියං, මැදි පොහෝ දවස: සහජාය බොධියා, තමා හා එකවිට උපන් බෝධියගේ: මුලං, මූලයට: උපෙච්ච, පැමිණ: වුද්දසහත්ථ සම්මිතෙ, තුදුස් රියනකින් පරිමිත වූ: තිණාසනෙ, තණකොළ

ආසනයෙහි: විරියං, (සතර අභිත් යුත්) වීර්යය අධිධම්භිත්වන,
අධිඡයාන කොටගෙන: නිසජ්ජ, වැඩහිඳ :-

- 38. අව්‍යථරන්තිං, වසුධං ච අමරං
විරූප වෙසග්ගහණෙන හිංසනං
පකම්පයනො සධරාධරං මහිං
ඒනො පදෙසෙඡ්ඡි මාරවාහිතිං.

පද්‍යවි :-

38. ඒනො, සච්ඤ තෙම: වසුධං, පොළොව ද: අමරං ච, අහස ද:
අව්‍යථරන්තිං, පැතිරගෙන එන: විරූප වෙසග්ගහණෙන, විරූප වෙස්
ගැත්මෙන්: හිංසනං, හයසිකර වූ: මාර වාහිණිං, මර සෙනග: සධරාධරං,
පච්ඡ සහිත වූ: මහිං, පොළොව: කම්පයනො, කම්පා කරමින්:
පදෙසෙ, සවස ඇඳිරි වැටෙන වේලාවෙහි: අඡ්ඡි, දිනු සේක.

භාවය :- 37 - 38

වෙසක් පුණ්‍ය පොහෝදු බෝමුල කුණුස් රියන් පමණ තණ අසුනෙහි
වීර්යාධිඡයානයෙන් යුතුව වැඩ හිඳ සච්ඤයන් වහන්සේ මහ පොළොව
කම්පා කරමින් සවස ඇඳිරි වැටෙන වේලාවෙහි මාර පරාජය කළ
සේක.

විස්තර :-

පුණ්ණමාසී - වන්දු මාසයක් පුණ්ණ පක්‍ෂය. කෘෂ්ණ පක්‍ෂයයි. පක්‍ෂ
දෙකකට බෙදේ. මාසේ පෝය (අමාවක) පසුවූ තැන් සිට දින 15 ක්
ගතවීමෙන් පසළොස්වක ලැබේ. එතැන් සිට අමාවක තෙක් ඇති පක්‍ෂය
කෘෂ්ණ පක්‍ෂයයි. මේ වන්දු දින තිථි නාමයෙන් ව්‍යවහාර වේ. තිථි
පසළොස්වක සම්පුණ්ණ වීමෙන් පසළොස්වක ලැබේ. වන්දු මාසයෙහි
මැදට යෙදෙන හෙයින් මැදි පොහොය නමින් ද තිථි පසළොස්වක
සම්පූර්ණ වීමෙන් පුණ්ණමාසී නමින් ද ව්‍යවහාර වේ. තිථි පැලවිය,
දියවක ආදී නමින් හැඳින් වේ.

සහජාය බොධියා =

සිදුහත් කුමරු උපන් දින පහළ වූ වස්තුහු නම්, යශොධරා, කාලුදායී
ඇමති, ඡන්ත ඇමති, කන්ධක අසු, ශ්‍රී මහා බෝධිය, සතර මහා නිධාන
වෙති.

තිණාසනං - හදු වනයෙහි දිවා විහරණය කොට වඩින බෝසතුන්ට සොන්ථිය නම් බමුණකු විසින් කුස තණ අට මීටක් පුදන ලදී. එම තණ රැගෙන බෝ මුලට වැඩ උතුරු දිග, දකුණු දිග, බටහිර දිග සිටි කල්හි බිම සලිත වූයෙන් පෙරදිගට වැඩ නොසලිත වූයෙන් එම දිග අවල භූමිය යි දැන එහි තණ සලා තුදුස් රියන් වූ එම අසුනෙහි පෙරදිග බලා වැඩ සිටි සේක.

විරූප වෙසග්ගහණෙන - මාර සෙනග නොයෙක් හයජනක වෙස් මවාගෙන සිටියේය.

විරියං - මගේ ශරීරයෙහි සම්, නහර, ඇට, මස්, ලේ ඉතිරි වේවා යන සතර අංගයෙන් යුතු වියයින් යුක්තව යනුයි.

සධරාධරං - සත්කුළුපවි සහිත පොළොව යනුයි. සත් කුළු පවි නම්:- යුගඤ්ඤ, ඊසධර, කරවික, සුදසසන, නෙමිඤ්ඤ, විනතක, අසසකණී යනුයි.

විප්‍රසාද :-

සහජාය බොධියා - සහ එකකමණේ ජාතා, සහජා, සහජාය බොධියා.

- තිණාසනෙ - තිණෙන කනං ආසනං, තිණාසනං, තසමීං
= තිණාසනෙ.
- අධිධානිත්වා - පුච්චි ක්‍රියා පදයි
අධි+ධා+ත්වා
- නිසජ්ජ - පුච්චි ක්‍රියා පදයි
නි+සජ්ජ+ය
- අජීනි - අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.
අ+ජී+ඉ.

බුදු බව ලැබීම.

39. සුරාසුර බ්‍රහ්මගණෙහි සජ්ජෙන ජගත්තයෙ පුප්ඵමයග්ගිකාදිනා පවත්නමානෙ සුර දුත්ථුහිසසරෙ අබ්‍රුජකධි බොධිං රජනී පරිකබ්‍යෙ.

පද්‍යම් :-

39. සුරාසුර බ්‍රහ්මගණෙහි, සුර අසුර බ්‍රහ්ම සමූහයන් විසින්: පුෂ්පමයන්සිකාදිතා, මල් ඇගූ ආදියෙන්: ජගත්තයෙ, ලෝකත්‍රය: සජ්ජනෙ, සාදන ලද කල්හි: සුර දුන්දුහිසසරෙ, දිව්‍ය හෙරි නාදය: පවත්තමානෙ, (සති) පවත්වමින් සිටි කල්හි: රජනී පරිකයෙ, රාත්‍රිය ගෙවී යාමෙහි හෙවත් අලුයම් වේලෙහි: බොධිං, බොධිය: අබ්‍රුණධි, අවබොධ කළ සේක.

භාවය :-

දිව්‍ය බ්‍රහ්මාදීන් විසින් මල් ඇගූයෙන් තුන් ලොව සරසන කල්හි, දිව්‍ය හෙරි නාද පවත්වන කල්හි අලුයම් වේලෙහි බෝසත් තෙමේ බුද්ධත්වයට පත් සේක.

විස්තර :-

ජගත්තයෙ = තුන් ලොව නම්; සවග්ගි, මනුෂ්‍ය, පාතාල යන ලොකත්‍රයයි.

විසෂ්ණ :-

සුරාසුර බ්‍රහ්මගණෙහි = සුරා ව අසුරා ව බ්‍රහ්මානො ව සුරාසුර බ්‍රහ්මානො - තෙසං ගණා - සුරාසුර බ්‍රහ්මගණා - තෙහි.

- පරිකයෙ = පරි+ඛී+ඵ.
- අබ්‍රුණධි = අභිත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.
අ+බ්‍රු+ධ+ඉ.
- පවත්තමානෙ = ප+වතු+මාන. සත්තම් පදයි.

දෙතිස් පෙර නිමිති පහළවීම

40. තද පකම්පිංසු සසෙල කානනා
සනස්ස සඬ්ඛා දසලොක ධාතුයො
අගඤ්ඡී සො ලොණ පයොධි සාදුතං
මහාවභාසො භුවෙනසු පජරී.

පද්‍යම් :-

40. තද, එකල්හි: සසෙල කානනා, පච්ඡ වන සහිත වූ: සනස්ස සඬ්ඛා, දහසින් ගණන ලද: දසලොක ධාතුයො, දසවිධවූ ලොක ධාතුහු: (දස දහසක් වක්‍රවාටයෝ) පකම්පිංසු, අධික ලෙස කම්පා වූහ: සො ලොණ පයොධි, ඒ ලවණ සාගරය තෙම: සාදුතං, මිහිර බවට: අගඤ්ඡී,

ගියේ. භුවනෙසු, ලොකත්‍රයෙහි: මහාවිභාසො, මහා අලොකයක්: පත්ථරී, පතළේය.

භාවය :-

එකල්හි දස දහසක් ලොක ධාතුව අධික ලෙස කම්පා විය. මහා සාගරයෙහි දිය මිහිරි රස විය. මුළු ලෝකයෙහි ආලෝකය පැතිරී ගියේය.

විස්තර :-

දසලොක ධාතූ - සක්වළක් නම් එකවන්දු, සුය්ය්‍යෙකුගෙන් ආලෝකය ලබන තරම් ප්‍රදේශය ලොකධාතූයි. එවැනි දස දහසක් සක්වළ මින් ගැනේ.

භුවනෙසු = දිව්‍ය ලොක මනුෂ්‍ය ලොක පානාල ලොක යන භුවනත්‍රයෙහි.

ටිප්පණි :-

පකම්පිංසු = ප + කම්ප + උං + ඉංසු.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

දසලොකධාතූ = ලොකො එව ධාතූ - ලොක ධාතූ - ලොක ධාතූනං දස - දස ලොක ධාතූ.

අගඤ්චී = අ+ගචු+ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

පත්ථරී = ප+ථර+ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියාපදයි.

- 41. ලහිංසු අත්ථා විමලෙ විලොචනෙ
- සුඡිංසු සද්දෙ බධිරාපි ජාතියා
- ලපිංසු මුගා වචනෙන වග්ගනා
- වරිංසු බෙලං පදසාව පච්ඡලා.

පද්‍යථී :-

41. අත්ථා, අත්ථයෝ; විමලෙ, නිර්මල වූ; විලොචනෙ, ඇස්; ලහිංසු, ලැබුණ. ජාතියා බධිරාපි, උපනිත් බිහිරෝ ද; සද්දෙ, ශබ්දයන්; සුඡිංසු,

ඇසුරු. මුගා, ගොළුවෝ: වගුනා වචනෙන්, මනොඥ වචනයෙන්: ලපිංසු, බිනුන. පඩිගලා, කොරු: පදසාව පයින්ම: බෙලං, මනාකොට: වරිංසු, ඇවිද්දහ.

විපසණ :-

- ලහිංසු = ලහ + ලං + ඉංසු.
- සුණිංසු = සුණ් + ලං + ඉංසු.
- ලපිංසු = ලප+ලං + ඉංසු.
- වරිංසු = වර+ලං + ඉංසු.

මෙම සිවු තන්හිම අස්තනී ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

42. හවිංසු බුජ්ජා උජ්ජ සොමම විගහනා
 සිබ්බිති නිබ්බායි අවිච්චි ආදිසු
 අපාගමුං බන්ධනතොපි ජනතවො
 බුද්දිකං පෙතභවා අපකකමී.

පද්‍යවි:-

42. බුජ්ජා, කුදුහු: උජ්ජ, සෘජු වූ: සොමම විගහනා, ප්‍රිය ශරීර ඇත්තාහු: හවිංසු, වූ. අවිච්චි ආදිසු, අවිච්චි ආදියෙහි: සිබ්බිති, ගින්න ද: නිබ්බායි, නිවී ගියේය. ජනතවොපි, සත්‍වයෝ ද: බන්ධනතො, බන්ධනයෙන්: අපාගමුං, මිදුණාහුය: පෙතභවා, ප්‍රේත ලොකයෙන්: බුද්දිකං, බඩගිනි ආදිය: අපකකමී: ඉවත් විය.

විස්තර :-

අවිච්චි ආදිසු = සතුන්ගෙන්වත්, ගින්නෙන්වත්, දුකින්වත් අතරක් නැති හෙයින් අවිච්චි නම්. එවැනි මහා නරක අටකි. එනම් :- 1. සංජීව, 2. කාලසුත්‍ර, 3. සංඝාත, 4. රොහරව, 5. මහා රොහරව, 6. තාප, 7. ප්‍රතාප, 8. අවිච්චි යනුයි. මේ මහා නිරයන්හි සිටු කොන්වල සතර බැගින් වූ පරිවාර නරක 16 කි. එවිට කුඩා නරක 128 කි. මහා නරක 8 සමග සියල්ල 136 කි. මේ සියල්ල අවිච්චි නරක නමින් හැඳින්වේ.

විපසණ :-

- හවිංසු = හ+ලං+ඉංසු.
- අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

- නිකායි - නි+වා+ඉ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.
- අපාගමු - අප+ආ+ගම+උ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.
- අපකමි - අප+කමු+ඉ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.
- අවිච්චි - තත්‍වී චිච් එකලාති - අවිච්චි.

43. සමිංසු රොග ව්‍යසනාති පාණිනං
 භයං තිරච්ඡානගතෙ න ජීලයි
 ජනා අහෙසුං සබ්බො පියංවද
 පචත්තයුං කොඤ්චනදං මතඛගජා.

පද්‍යවි:-

43. පාණිනං, සත්ඵයන්ගේ: රොග ව්‍යසනාති, රෝග ජීඩාවෝ: සමිංසු, සංසිඳුනාහ. භයං, බිය: තිරච්ඡාන ගතෙ, තිරිසන් සතුන්: න ජීලයි, නො පෙළිය. ජනා, සත්ඵයෝ: සබ්බො, මෘදු වචන ඇත්තාහු.: පියංවද, ප්‍රිය තෙපුල් කියන්නාහු: අහෙසුං, වූහ. මතඛගජා, හස්තීහු: කොඤ්චනදං, කුඤ්චනාදය: පචත්තයුං, පැවැත්වූහ.

විඥානි :-

- ජීලයි - ජීල + ඉ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.
- සමිංසු - සම+උං+ඉංසු.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.
- පචත්තයුං - ප+චතු+උං.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියාපදයි.
- තිරච්ඡානගතෙ - කිරියං අඤ්චනතීති තිරච්ඡානා, තිරච්ඡානා.
එව, තිරච්ඡානගතා, තෙ - තිරච්ඡානගතෙ

44. භයා ච හෙසිංසු පහධං මානසා
 නදිංසු සබ්බා සයමෙව දුන්දුභී
 රචිංසු දෙහාහරණාති පාණිනං
 දිසා පසීදිංසු සමා සමන්තතො.

පද්‍යවි:-

හයා ව, අශ්වයෝ ද; පහඨ මානසා, සතුටු සිත් ඇත්තාහු; හෙසිංසු, හෙසාරව කළහ. සබ්බා දුන්දුභී, සියළු හෙරිහු, සයමෙව, තුමු ම; නදිංසු, නාද කළහ. පාණිනං, සත්වයන්ගේ; දෙනාහරණානි, ගරීරාහරණයෝ; රචිංසු, නාද කළහ. සමන්තතො, හාත්පසින්; සමාදිසා, සියළු දික්හු; පසිදිංසු, පැහැදිලි වූහ.

විසෂේෂ :-

- හෙසිංසු = හෙසො+ඉංසු.
නාම ධාතුක ක්‍රියා පදයි.
- නදිංසු = නද+උං+ඉංසු.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.
- රචිංසු = රු+උං+ඉංසු
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.
- පසිදිංසු = ප+සිද+උං+ඉංසු.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

45. පවායි මඤ්ඤ සුඛසීත මාරුතො
පවසසී මෙසො පි අකාල සම්භවො
ජහිංසු ආකාසගතිං විභසිතමා
මහිං සමුඛිතිස් ජලං සමුඛධිති.

පද්‍යවි :-

45. මඤ්ඤ, මඳ වූ; සුඛසීත මාරුතො, සැප සිසිල් සුළඟක්; පවායි, හැමිය; අකාල සම්භවො, නො කල්හිවූ; මෙසො පි, වැස්සක් ද; පවසසී, වැස්සේ ය; විභසිතමා, පසිඳිනු; ආකාස ගතිං, ආකාශයෙන් යන ගමන; ජහිංසු, අත්හළහ; ජලං, ජලය; මහිං සමුඛිතිස්, පොළොව පලාගෙන; සමුඛධිති, පැන නැගේය.

විස්තර :-

මඤ්ඤ සුඛ සීත මාරුතො - මඤ මාරුතය ගුණත්‍රයකින් යුක්ත වේ. එනම් :- සීතලබව - මඳව හැමීම - සුවඳවත් බවයි. මඤ්ඤ මාරුතය විඩා සංසිඳුවා රාගොද්දීපනයෙහි සමත් වේ.

ආකාසංගතිං - කම්ප සෘඤ්ඤායෙන් පකෂිත්‍ර අහසින් ගමන් කිරීම සිරිති.
එහෙත් එදින එය නොවීය.

විප්‍රාණි :-

- පවායි = ප+වා+ඉ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.
- පවස්සි = ප+වස්ස+ඉ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.
- ජහිංසු = ජ+හා+උ+ඉංසු.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.
- සමුබ්භිජ් = සං+උ+භිද+අ.
සමුධ්වනි = සං+උ+ධ්වා+ඉ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

46. අසඤ්ජානාව ධීතා සවනනියො
නභෙ විරොචිංසු අසෙස ජොතියො
භවා අහෙසුං විචටා සමනනතො
ජනස්ස නාසුං වචනුප පනනියො.

පද්‍යථි :-

46. සවනනියො, ගංගාවෝ: අසඤ්ජානාව, නොගලන්තාහු ම:
(හෙවත් යටි ගං බලා නොගොස්) ධීතා, සිටියහ: නභෙ, අහසෙහි:
අසෙස ජොතියො, සියළු තාරකාවෝ: විරොචිංසු, බබලා ගියහ: භවා,
භවයෝ: සමනනතො, හාත්පසින්: විචටා අහෙසුං, ප්‍රකට වූහ. ජනස්ස,
ජනයා හට: වචනුපපනනියො, වූනි උප්පත්ති දෙක: නාසුං, නූවූහ.

විස්තර :-

අසඤ්ජානාව - ගංගා ගලායාම සිරිති. මෙදින ගංගා යටි ගං බලා
නොගොස් පාත්‍රයක වත් කළ ජලය මෙන් නොසැලී සිටියහ.

වචනුපපනනියො - ලොකයෙහි මොහොතක් පාසා ඉපදීම - මැරීම
සිදු වේ. මෙදින මේ මොහොතෙහි එවැන්නක් සිදු නොවීය.

විප්‍රාණි :-

- විරොචිංසු = වි+රුච+උ+ඉංසු.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියාපදයි.

අහෙසුං = අ+හු+උං.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

වචනුපපත්තියා = වචනංව උපත්තිංව - වචනුපපත්තියො.

47. සමෙකකිතං නාවරණා නගාදයො
පවායී ගජො අපි දිබ්බ සමමතො
දුමා අහෙසුං ඵල පුඤ්ඤාරිනො
අහොසි ඡනො කමලෙහි අණණවො.

පද්‍යථී:-

47. නගාදයො, පච්ඡාදීහු: සමෙකකිතං, විමසා බලන්තවුන්ට: ආවරණා න, බාධක නොවූ හ: දිබ්බ සමමතො, දිව්‍ය ලොකයෙහි වී යයි සමමත වූ: ගජො අපි, සුවඳ ද: පවායී, හැමිය: දුමා, වෘක්ෂයෝ: ඵල පුඤ්ඤාරිනො, ගෙඩි හා මල් දරන්තාහු: අහෙසුං, වූහ: අණණවො, සාගරය තෙම: කමලෙහි, පද්මයන් විසින්: ඡනො අහොසි, වහන ලද්දේ විය.

භාවය :-

බලන්තවුන්ට වෘක්ෂ පච්ඡාදිය බාධක නොවීය. දිව්‍යමය සුවඳ හැමිය. ගස් මල් ගෙඩිවලින් යුක්ත විය. මහ මුහුදු පස් පියුමින් යුක්ත විය.

48. ඵලෙසු නොයෙසු ව පුඤ්ඤානකා
විචිත්ත පුඤ්ඤා විකසිංසු සබ්බථා
නිරන්තරං පුඤ්ඤා සුගතා වුට්ඨියා
අහොසි සබ්බං වසුධම්බරන්තරං.

පද්‍යථී :-

48. ඵලෙසු, ගොඩබිමෙහි ද: නොයෙසු ව, ජලයෙහි ද: පුඤ්ඤානකා, පිපෙන සුළු වූ: විචිත්ත පුඤ්ඤා, විසිතුරු මල්: සබ්බථා, හැම ආකාරයෙන්: විකසිංසු, පිපී ගියහ: පුඤ්ඤා සුගතා වුට්ඨියා, මල් වැස්සෙන් හා සුවඳ සුඤ්ඤ වැස්සෙන්: සබ්බං, සියළු: වසුධම්බරන්තරං, පොළොව අහස අතර: නිරන්තරං අහොසි, අතුරු සිදුරු නැති විය.

භාවය :-

ගොඩ දිය පිපෙන විසිතුරු මලින් යුක්ත විය. මල් වැස්සෙන් හා සුවඳ සුඤ්ඤ වැස්සෙන් අතුරු සිදුරු නැති විය.

විසෂ්ණ :-

සුඝ්‍ර සුගන්ධ වුධියා - සුඝ්‍රානි ව සුගන්ධා ව- සුඝ්‍ර සුගන්ධා
- සුඝ්‍ර සුගන්ධානං වුධියි - සුඝ්‍ර සුගන්ධ වුධියි - තාය - සුඝ්‍ර සුගන්ධ
වුධියා.

වසුධමබරතතරං - වසුධා ව අමබරං ව - වසුධමබරා - තෙසං
අතතරං - වසුධමබරතතරං.

40 වැනි ගාථාවේ සිට මෙතෙක් දෙතිස් පෙර නිමිති දක්වන ලදී.

පළමු සතිය බෝමැඩ විසීම.

49. නිසඝ්‍ර පලලික වරෙ තනිං ජිනො
සුඛං සමාපත්ති විහාර සම්භවං
තතොනු භොනොනො සුචිරාහි පත්ථිතං
දිනානි සතෙතෙව අතිකකමාපයි.

පද්‍යථ :-

49. තතො, ඉක්බිති: ජිනො, (පස් මරුන් දිනු) සච්ඤතෙම, තනිං
පලලික වරෙ, ඒ උතුම් පළභෙති: නිසඝ්‍ර, වැඩ හිඳ; සුචිරාහි පත්ථිතං,
බොහෝ කලක් පතන ලද; (හෙවත් සාරා සංඛ්‍යා කල්ප ලක්ෂ්‍යක්
මුළුල්ලෙහි පතන ලද) සමාපත්ති විහාර සම්භවං, සමාපත්ති
විහරණයෙන් උපන්; සුඛං, සුභය; අනුභොනොනො. අනුභව කරන සේක්:
සතෙතෙව දිනානි, සත් දවසක් ම; අතිකකමාපයි, ඉක්ම වූ සේක.

භාවය :-

පස් මරුන් දිනු බුදුන් වහන්සේ චතුස්සත්‍යාවබෝධය කළ ඒ
අපරාජිත අසුනෙහි සමාපත්ති සූභයෙන් සතියක් කල් යැවුහ.

විස්තර :-

පලලිකවරෙ - දසබිම්බරක් මර සෙනගට ද වසවත් මාරයා හට
ද මේ අසුනෙහි වැඩ සිටි බුදු රදුන් පැරද වීමට නොහැකි වූ හෙයින්
මෙය අපරාජිතපලලික වර නම්.

සුචිරාහි පත්ථිතං - සාරාසංඛ්‍යා කල්ප ලක්ෂ්‍යක් මුළුල්ලෙහි පතා
ගෙන ආ හෙයින් 'සුචිරාහි පත්ථිත' නම්.

විසෂ්ණ :-

නිසඝ්‍ර - නි+සද+ය. සුචි ක්‍රියා පදයි.

අනිකුත්කමාපයි = අනි + කමු+ණාප+ඉ.

අනිකුත් ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

- 50. සමුප්පතිත්වා ගගණධගණං තතො
- පදසායිත්වා යමකං මහා මුනී
- ස පාටිහීරං තිදිවාධිවාසිනං
- ඒනත්තනෙ සංසයිතං නිරාකරී

පද්‍යය :-

50. තතො, ඉක්කිති: සො මහා මුනී, ඒ මහා මුනී තෙමේ: ගගණධගණං, අහසට: සමුප්පතිත්වා. නැගී: යමකං පාටිහීරං, යමක ප්‍රාතිභායඨීය: පදසායිත්වා, දක්වා: තිදිවාධි වාසිනං, දෙවතාවන්ට: ඒනත්තනෙ, බුද්ධත්වය පිළිබඳ: සංසයිතං, සැකය: නිරාකරී, දුරු කෙළේය.

භාවය :-

මහා මුනීන්ද්‍රයන් වහන්සේ අහසට පැනනැගී යමක මහා ප්‍රාතිභායඨීය දක්වා බුද්ධත්වය පිළිබඳ දෙවියන්ගේ සැක දුරු කළ සේක.

විස්තර :-

යමකං = යමක යනු දෙකයි. බුදුන්වහන්සේ තමන්ගේ උඩු කයින් ගිනි කඳක් ද, යටි කයින් දිය කඳක් ද; මෙසේ සියළු අවයවවලින් දිය හා ගිනි විහිදුවමින් කළ ප්‍රාතිභායඨීය යමක මහා පෙළහර නම්.

ඒනත්තනෙ සංසයිතං = බුදුන් වහන්සේ බුද්ධත්වය ලබාගෙන සතියක් මුළුල්ලෙහි බෝ මුල වැඩ සිටි කල්හි, තවම බුද්ධත්වයට පත් නොවී දැයි දෙවියන්ට උපන් සැකය දුරු කරනු පිණිස යමක මහා ප්‍රාතිභායඨීය දක්වා වදළ සේක.

ටිප්පණි :-

- සමුප්පතිත්වා = සං+උ+පත+ත්වා. පූච්ඡියා පදයි.
  - පදසායිත්වා = ප+දස+ත්වා. පූච්ඡියා පදයි.
  - නිරාකරී = නි+ආ+කර+ඉ.
- අනිකුත් ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

දෙවැනි සතිය අනිමිසලොචනය පූජාව.

51. අපො තරිතචාන ජයාසනස්ස සො ධීතොව පුඛිඛුත්තර කණණ නිස්සිතො දිනානි සත්තානිමිසෙන චක්ඛුනා තමාසනං බොධිතරුව පුජයි.

පද්‍යම් :-

51. අප, ඉක්බිති; සො, ඒ සච්ඤ තෙම; ඔතරිතචාන, (අහසින්) බැස; ජයාසනස්ස, අපරාජිත පයාසනයට; පුඛිඛුත්තර කණණ නිස්සිතො, පුච්චාත්තර දිසාව හෙවත් ඊසාන දිග ඇසුරු කළ සේක්; ධීතො එව, වැඩිසිටියේම; සත්ත දිනානි, සත් දවසක්; අනිමිසෙන චක්ඛුනා, ඇසිපිය ගැසීමේ රහිත ඇසින්; තං ආසනං, ඒ ජයාසනය ද; බොධිතරුව, බොධි වෘක්ෂය ද; අපුජයි, පිදු සේක.

භාවය :-

සච්ඤයන් වහන්සේ අහසින් බැස ඒ ජයාසනයට ඊසාන දික් හි සිට සතියක් මුළුල්ලෙහි බොධියට අනිමිසලොචන පූජාව කළ සේක.

විස්තර :-

ජයාසනස්ස - මාර විජය හා ක්ලෙශ විජය කළ තැන හෙයින් එම තෘණාසනය ජයාසන නම්.

පුඛිඛුත්තර කණණ - නැගෙනහිරටත් උතුරටත් අතර වූ දිශාව ඊසාන දිග නම් වේ.

අනිමිසෙන - ඇසිපිය හෙලිම් නැතිව, ඇස් ඇරගත් වන ම සිට බලා යනුයි. ඛුදුන් වහන්සේ සතියක් මුළුල්ලෙහි ඊසාන දිග සිට ඛුදුන්විය ලබා ගැනීමට උපකාර වූ ඒ තෘණාසනයටත් බොධි වෘක්ෂයටත් කෙළෙහිගුණ සැලකීම් වශයෙන් අනිමිසලොචන පූජාව කළ සේක.

විසුණ :-

- ඔතරිතචාන - අව+තර+චාන. පූච්ච ක්‍රියා පදයි.
- පුඛිඛුත්තරකණණ - පුඛිඛුත්තර උත්තරාසව දිසාය යං අනතරාලං, සා පුඛිඛුත්තර කණණං.
- අපුජයි - අ+පුජ+ඊ. අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

තෙවැනි සතිය සක්මන් කළ සේක.

52. අර්ථකරාලේ මණ්ඩකමෙ ජනො ධීතප්පදෙසස්ස ච ආසනස්ස ච මහාරහෙ දෙව වරාහි නිමිතෙ දිනානි සතෙච අකාසි වඩකමං.

පද්‍යවි :-

52. අර්, ඉක්ඛිති: ජනො, සච්ඤතෙම; ධීතප්පදෙසස්ස ච, වැඩ සිටි සථානයට ද; ආසනස්ස ච, ආසනයට ද; අත්කරාලේ, අතරෙහි; මහාරහෙ, මාහැඟි වූ: දෙවවරාහිනිමිතෙ, දෙවී උතුමන් විසින් මවන ලද; මණ්ඩකමෙ, රුවන් සක්මනෙහි; සතෙච දිනානි, සත් දවසක්ම; වඩකමං අකාසි, සක්මන් කළ සේක.

භාවය :-

සච්ඤයන් වහන්සේ වජ්‍රාසනයටත් තමන් වැඩ සිටි තැනටත් අතර දෙවියන් විසින් මවන ලද රුවන් සක්මනෙහි සතියක් පුරා සක්මන් කළ සේක.

විස්තර :-

මණ්ඩකමෙ - මෙහි රුවන් සක්මන දෙවියන් විසින් මවන ලද්දී දැක්වේ. සමනතපාසාදිකා විනය අටුවාවෙහි රුවන් සක්මන තමන් වහන්සේ විසින්ම මවාගෙන සක්මන් කළ බව දැක් වේ.

විසැණ :-

මණ්ඩකමෙ - මණ්ඩි කතො වඩකමො - මණ්ඩකමො - තස්මිං, මණ්ඩකමෙ.

සිවුවැනි සතිය - රුවන් ගෙයි විසීම.

53. තතො දිසායං අපරාය බොධියා උපාවිසිත්වා රතනාලයෙ ජනො සමනත පඨාය තයං විචිත්තයං දිනානි සතෙච ස විනිනාමයි.

පද්‍යවි :-

53. තතො, ඉක්ඛිති: සො ජනො, ඒ සච්ඤතෙම; බොධියා, බෝධියට; අපරාය දිසාය, බටහිර දික්හි; රතනාලයෙ: රුවන්ගෙයි; උපාවිසිත්වා,

වැඩ හිඳ; සමන්ත පට්ඨාන නයං, පට්ඨානප්‍රකරණය: විචිත්තයං, සිතමිත්: සනෙච දිනානි, සත් දවසක්ම: චිතිනාමයි, කල් යැවූ සේක.

භාවය :-

සවිඤ්ජන වහන්සේ රුවන් ගෙයි වැඩ හිඳ පට්ඨාන ප්‍රකරණය සිතමිත් සත් දවසක් ම කල් යැවූ සේක් බලවත් ප්‍රීතිය නිසා ෂඩ්වණ් රශ්මිය විහිදී ගියේය.

විස්තර :-

රතනාලයෙ = රතනාලය නම් රුවන් ගෙයයි. අභිධම් සප්තප්‍රකරණ නමැති රුවන් විමසා බැලූ ස්ථානයට රුවන් ගෙය නම්. අභිධම් අටුවාවෙහි රතින් කළ ගෙයක් නිසා එසේ නොකියන බව සඳහන් වේ. විනය අටුවාවෙහි දෙවියන් මවාලූ රුවන් ගේ යයි සඳහන් වේ.

සමන්තපට්ඨාන නයං - ප්‍රඥ සන්දීපක වූ අනන්ත නය ඇති අභිධම් පිටකයෙහි හේතු ප්‍රත්‍යය ආදී කොට ඇති සුවිසි ප්‍රත්‍ය විභාගය සමන්ත පට්ඨානයයි. පට්ඨාන ධර්මය මෙනෙහි කිරීමට බැස ගත් කල්හි උත්චහන්සේට බලවත් ප්‍රීතියක් ඇති විය. හෘදය වස්තු ගත ලෙස ප්‍රසන්න විය. විතත සමුට්ඨාන වූ ෂඩ්වණ් රශ්මිය භාත්පස අසු රියන් පමණ තැන පැතිර ගියේය. මේ පළමුවෙන් ෂඩ් වණ් රශ්මිය විහිදුණු අවස්ථාවයි.

බුදුරැස් විහිදීම.

- 54. විනිශ්ශනො සත්ථු සරිරතො තද
- පුතිප්පබ්ඤ්ඤා පට්ඨනං වජ්ජිතො
- පමාණසුඤ්ඤසු ච ලොකධාතුසු
- සමන්තතො උද්ධමධො ච පඤ්චරි.

පද්‍යථ :-

54. තද, එකල්හි: සත්ථු සරිරතො, බුදුන්ගේ ශරීරයෙන්: විනිශ්ශනො, නික්මුණු; පුතිප්පබ්ඤ්ඤා, රශ්මි සමූහය කෙම; පට්ඨනං වජ්ජිතො, (අතික් වළකාලීමට සමත්) බාධකයක් නැත්තේ; පමාණ සුඤ්ඤාසු, ප්‍රමාණ නැත්තා වූ; ලොකධාතුසු ච, ලොක ධාතුන්හි ද; උද්ධං, උඩ ද; අධො ච, යට ද; සමන්තතො, භාත්පසින්: පඤ්චරි, පතළේය.

භාවය :-

එකල්හි සවිඤ්ජන වහන්සේගේ ශරීරයෙන් නිකුත් වූ ෂඩ් වණ් රශ්මිය අප්‍රමාණ ලොක ධාතුන්හි පැතිරී ගියේය.

විස්තර :-

කඩවණි රශ්මිය - බුදුරැස් මාලාව නම් නීල, පීත, ලොහිත, ඔදන, මාකෛෂ්ඨ, ප්‍රභාසථර යන සයයි.

ටිප්පණි :-

ප්‍රතිපානකො - ප්‍රතීනං පඛන්ධො - ප්‍රතිපානන්ධො.

පත්ථරී

- ප+ථර+රී

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ ඵකචචන ක්‍රියා පදයි.

පස්වැනි සතිය - අප්පාල නුගරුක මූල විසීම.

55.

වටසාමුලෙ අප්පාල සක්කිනො
සුඛං චුසනො පච්චෙක සම්භවං
චිනායකො සත්ත විභාසි වාසරෙ
අනන්තදස්සී සුරරාජ සුචිනො.

පද්‍යථී :-

55. අනන්තදස්සී, අනන්ත වූ කෙයා මණ්ඩලය දුටු; සුරරාජ සුචිනො, ශක්‍රයා විසින් පුදන ලද; චිනායකො, සච්ඡෙනම; අප්පාල සක්කිනො, අප්පාල යයි යන සංඥාවක් ඇති; වටසා, න්‍යග්‍රොධයාගේ; මූලෙ, මූලයෙහි; පච්චෙක සම්භවං, විචේක යයි කියන ලද ධ්‍යාන සමාපත්තියෙන් ඇති වූ; සුඛං, සූපය; චුසනො, ස්පෂ්ඨ කරන සේක්; සත්තවාසරෙ, සතියක්; විභාසි, විසූ සේක.

භාවය :-

සච්ඡෙයන් වහන්සේ අප්පාල නුග රුක මූල සතියක් මුළුල්ලෙහි ධ්‍යාන සුව විදීමින් විසූ සේක.

විස්තර :-

අප්පාල සක්කිනො - ඵඵචන් ඛලන්තන් විසින් මේ නුග ගස පාලතාය කළ හෙයින් අප්පාල නම්. ඔවුහු අච්චි වැසි ආදියෙන් මිදීමට මෙය උපකාර කර ගත්හ.

පච්චෙක - ධ්‍යාන සමාපත්තීන්ට සම වැද ලත් විචේකයයි.

ටිප්පණි :-

අප්පාල සක්කිනො - අප්පාලෙහි පාලිතතා අප්පාලො ඉති සක්කං යසා සො - අප්පාල සක්කිනො.

විභාසි - වි+හර+ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියාපද යනුයි.

සවැනි සතිය මුචලිඤ දරණයෙහි විසීම.

56. විභාසි මූලෙමුචලිඤ සාඛිනො
නිසජ්ඣ භොගාවලි මඤ්චරොදරෙ
විකිණ්ණපුජ්ඣෙ මුචලිඤ භොගිනො
සමාධිනා වාසර සත්තකං ජිනො.

පද්‍යථී :-

56. ජිනො, සවිඤයන් වහන්සේ: මුචලිඤ සාඛිනො මූලෙ, මිදෙල්ල රුක් මූල: මුචලිඤ භොගිනො, මුචලිඤ නා රජුගේ: විකිණ්ණ පුජ්ඣෙ, විසුරුවන ලද මල් ඇති: භොගාවලි මඤ්චරොදරෙ, දරණවැල නමැති මැදුරු උදරයෙහි: නිසජ්ඣ, වැඩ හිඳ: සමාධිනා, සමාධියෙන් යුක්තව: වාසර සත්තකං, දවස් හතක්: විභාසි, විසූ සේක.

භාවය :-

සවිඤයන් වහන්සේ මිදෙල්ල රුක් මුල්හි: මුචලින්ද නා රජුගේ භොගාවලිය තුල සමාධි සැපයෙන් සතියක් විසූ සේක.

විස්තර :-

භොගාවලි මඤ්චරොදරෙ - බුදුන් වහන්සේ සවැනි සතියෙහි මිදෙල්ල රුක් මූල වැඩ සිටි කල්හි නොකඩවාම ධාරානිපාත වෂ්ඨාව ඇති විය. මේ දුටු මුචලිඤ නා රජු තෙමේ මගේ ශරීරයෙන් බුදුන්ට පුදමිසි සිතා බුදුන් වැඩ සිටි තැන වටකොට දරණවැල ගසා බුදුන් මත්තෙහි පෙණය කොට, ඇතුලත රත් රිදී තරුයෙන් විචිත්‍ර වූ වියන් මවා සුවඳ තෙල් පහන් නගා පුෂ්පොභාරයෙන් යුක්ත කොට සරසා සිටියේය. මෙය භොගාවලි මඤ්චර නම් වේ.

විප්‍රණි :-

මුචලිඤ සාඛිනො මූලෙ - සාධායො අස්ස අත්ථිති, සාඛි- මුචලිඤෙ ව සො සාඛි වෙති, මුචලිඤ සාඛි, තසමි- මූලෙ - මුචලිඤ සාඛිනො මූලෙ.

සාඛිනො - ගස යනුයි.

භොගාවලී මන්දිරොදරෙ - භොගාවලියා කතා මන්දිරං - තසු උදරං
- භොගාවලී මන්දිරොදරං, තසම්-- භොගාවලී මන්දිරොදරෙ.

වාසර - දවස යනුයි.

සත්වැනි සතිය - කිරිපල රුක්මුල විසීම.

57. දුමේපි රාජායතනෙ සමාධිතා
විහාසි රත්තින්ද්ව සත්තකං මුතී
සහසුනෙනෙනො අථ දත්තපොණකං
මුඛොදකකචාපි අදසි සත්ථුනො

පද්‍රව්:-

57. මුතී, සවීඤ්ජන වහන්සේ; රාජායතනෙ දුමේපි, කිරිපල රුක් මුල ද; සමාධිතා, සමාධියෙන් යුක්තව; රත්තිං දිව සත්තකං, රැ දවල් සත්තක; විහාසි, විසු සේක; අථ, අනතුරුව; සහසුනෙනෙනො, ශක්‍ර දෙවෙණු තෙම; දත්තපොණකං, දැහැටි දඬු ද; මුඛොදකංච අපි, මුව සෝදන පැන් ද; සත්ථුනො, බුදුන් වහන්සේට අදසි, දුනි.

භාවය :-

සවීඤ්ජන වහන්සේ විසින් කිරිපල රුක් මුල සතියක් සමාධි සුඛයෙන් යුක්තව විසු සේක. එයට පසු ශක්‍ර දෙවෙණු තෙමේ දැහැටි ද මුවදෝනා පැන් ද පිළිගැන්වීය.

විස්තර :-

සහසුනෙනෙනො - දහසක් දිව්‍ය නෙත්‍රයන්ගේ ඤාන දර්ශනය ඇත්තේ යමෙකුට ද හේ සහසුනෙනෙන නම්. සක් දෙව් රජ කුමායි.

දත්තපොණකං - දත් මැදීමට ගන්නා දැහැටි දඬුයි. බුද්ධත්වය ලබා හතළිස් නව දිනක් ගත වීමෙන් පසු මුව සේදීම් ආදිය අවශ්‍ය විය. එවිට සක් දෙව් රජු දැහැටිත් මුව දෝනා පැනුත් පිළිගැන්වීය.

විසමි :-

සහසුනෙනෙනො - සහසුං නෙත්තානි යසු සො - සහසුනෙනෙනො.

රත්තින්ද්වං - රත්ති ව දිවා ව රත්තින්ද්වං.

වෙළෙඳ දෙබදුයෝ ප්‍රථම දනය දෙති.

58. තනො මහාරාජවරෙහි ආහතං
සීලාමයං පතත වතුකකමෙකකං
විධාය මන්ථං මධු පිණ්ඩිකං තහිං
පටිග්ගහෙත්ථාන ස වාණිජාහචං.

පද්‍යථී :-

58. තනො, ඉක්බිති: සො, ඒ සච්ඤයන් වහන්සේ: වාණිජ ආහචං,
වෙළෙඳුන් විසින් ගෙන එන ලද; මන්ථං, අත්සුණු ද; මධු පිණ්ඩිකං,
මීපැණියෙන් තැනූ අග්ගලා ද; මහාරාජවරෙහි, (එකෙණෙහි) සතරවරම්
රජ දරුවන් විසින්; ආහතං, ගෙන එන ලද; සීලාමය, සෛලමය වූ;
පතත වතුකකං, පාත්‍රා සතර: එකකං විධාය, (අධිෂ්ඨානයෙන්) එකක්
කොට; තහිං, ඒ පාත්‍රයෙහි; පටිග්ගහෙත්ථාන, පිළිගෙන :-

59. කතන්ත කිවෙවා සරණෙසු තෙ උහො
පතිට්ඨපෙත්ථාන තපස්සු හලලිකෙ
අදසි තෙසං අහිපුජ්ඣං සකං
පරාමසිත්ථාන සිරං සිරොරුහෙ.

පද්‍යථී :-

59. කත අනතකිවෙවා, කරන ලද අහාර කිස ඇත්තේ: තපස්සු
හලලිකෙ, තපස්සු හලලික යන: තෙ උහො, ඒ වෙළෙඳුන් දෙදෙනා:
සරණෙසු, සරණයන්හි: පතිට්ඨපෙත්ථාන, පිහිටුවා; තෙසං, ඔවුන්
දෙදෙනාට; අහිපුජ්ඣං, පුදනු පිණිස: සකං සිරං, තමන් වහන්සේගේ හිස:
පරාමසිත්ථාන, පිරිමැද; සිරොරුහෙ, කෙස ධාතුන්: අදසි, දුන් සේක.

විස්තර :-

මහාරාජවරෙහි = සතරවරම් දෙවි මහ රජහු මහාරාජවර නම් වෙති.
එනම්: ධතරාණි, විරුඪ, විරුපාකෂ, වෛශ්‍රවණ යනුයි. මොවුහු නාග,
ගන්ධබ්බ, කුම්භාණ්ඩ, යකඛ, යන පිරිස්හි අධිපතිහු වෙති.

පතතවතුකකමෙකකං = සතරවරම් රජදරුවන් විසින් එලවන ලද
ශීලාමය පාත්‍රා සතර අධිෂ්ඨාන බලයෙන් එක පාත්‍රයක් කොට ආහාර
පිළිගත්හ.

මන්ථං මධුපිණ්ඩිකං = බුදුන් වහන්සේ සත් සතියක් මුළුල්ලෙහි
සමාධි සුවයෙන් නිරාහාරව ගත කළහ. ඉන්පසු පළමුවෙන් ලද
ආහාරය වූයේ අත්සුණු හා අග්ගලා ය.

තපසු හලිකේ - මෙම කාලයෙහි උත්කල ජනපදයෙන් වෙළෙඳුමෙහි යන තපසු, හලික නම් සහෝදර වෙළෙන්දෝ දෙදෙනෙක් පන්සියයක් පමණ ගැලින් යුක්තව එම පෙදෙසට වත්හ. වියළි බිම ගැල් එරුණාක් මෙන් වීමෙන් පැදවිය නොහැකි විය. මෙසේ ඔවුන් කරදර වන අතර එක් දේවතාවෙක් අතවැසි පුරුෂයෙකුට ආවිෂ්ට වී බුදුරදුන් ඒ වනයෙහි කිරිපලු රුක්මුලක ඉන්නා බව දන්වා ඔවුන් දන් දීමෙහි මෙහෙය වූය. ඔවුහු මී පිඬුන් අත්සුණුන් පිළිගැන්වූහ. මෙම ලාභය ඔවුන්ට ඇති කළේ පෙර ආත්මයක මවු කෙනෙක් වූ දේවතාවෙක් විසිනි.

මෙහිදී දන් පිළිගැනීමට සිවුවරම්දෙවිහු මුං වත් ගල්මුවා පාත්‍රා සතරක් පිළිගැන්වූහ. බුදුන් වහන්සේ අධිෂ්ඨාන බලයෙන් එකක් කොට අත්සුණු පිළිගෙන වැළඳූහ.

වළඳ අතකයෙහි භූතනානුමොදනා වශයෙන් අවවාද කළ සේක. ඔවුහු බුදුන් දහම් සරණ ගිය දේවාචික උපාසකයෝ වූහ.

සිරොරුහෙ = ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නමින් පිදීමට වස්තුවක් ඉල්ලූ ඔවුන්ට කේශධාතු අට මිටක් දුන්හ. ඔවුහු රත් කරඬුයෙන් ඒ ගෙන ගොස් සිය ජාත භූමිය වූ අසිතංජන පුරයෙහි වෛත්‍යයක් කොට පිදූහ.

විසෂ්ණ :-

- පටිගහහෙත්වාන - පටි + ගහ + ත්වාන.
පූච්ඡි ක්‍රියා පදයි.
- පතිධාපෙත්වාන - පති + ධා + ත්වාන.
පූච්ඡි ක්‍රියා පදයි.
- පරාමසිත්වාන - පරි + ආ + මස + ත්වාන.
පූච්ඡි ක්‍රියා පදයි.

දම්සක් පැවතුම් සූත්‍ර දේශනාව

- 60. වටසාමුලෙ අප්පාල සක්ඤ්ජනො
සහමපති බ්‍රහ්මවරෙන යාවිතො
ජනස්ස කාතුං වරධමම සඩ්ධහං
අගඤ්ඡි බාරාණසි මෙකකො මුතී.

පද්‍යවි :-

60. අජපාල සක්කිනො, අජපාල යන නමක් ඇති : වටසස මූලෙ, නුග රුක මුල්හි දී: සහමපති බ්‍රහ්මවරෙන, සහමපති බ්‍රහ්ම රාජයා විසින්: යාවිනො, ආරාධනා කරන ලද සේක්: ජනයා, ජනයා හට: වර, උතුම් වූ: ධම්ම සධගහං, ධම් සච්ඡ්‍රයා: කාතුං, කරන්නට: මුතී, සච්ඡ්‍රයාත් වහන්සේ : එකකො, හුදකලාව: බාරාණසිං, බරණැස් නුවරට: අගඤ්ඡි, වැඩිසේක.

භාවය:-

සහමපති මහා බ්‍රහ්මයාගේ ආරාධනාවෙන් බුදුන් වහන්සේ දම්සක් පැවැත්වීම පිණිස බරණැසට වැඩි සේක.

විස්තර :-

සහමපති බ්‍රහ්මවරෙන = භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කිරිපලු රුක් මුලින් නැගිට යලිත් අජපාල නුගරුක වෙත වැඩි සේක. එහිදී තමන් වහන්සේ අවබෝධ කළ ධම් ගම්භීරජවය නිසා අන් අයට දෙසීමට මැලි බවක් ඇති විය. ඒ බව දන් සහමපති බ්‍රහ්ම තෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ධම් දේශනා කිරීම පිණිස ආරාධනා කෙළේය.

බාරාණසිං = බාරණ + අසී, යන ගංගා දෙකින් යුත් පෙදෙස එනමින් බාරාණසි නුවර නම් වී.

විපාණි :-

අගඤ්ඡි = අ + ගමු + ඊ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියාපදයි.

61. ගන්තවා සො ධම්මරාජා වනම්සිපතනං සක්කන්තනං නිකෙතං පලඤ්ඤාසම් නිසිනො තනිමච්චලිතධානසමපාදිතමිච්චි ආසාලෙන පුණ්ණමායං සිත රුචි රුචියා ජොතිතෙ වකචාලෙ දෙවබ්‍රහ්මාදිකානං දුරිත මල හරං වතඤ්චි ධම්මවකකං.

පද්‍යවි:-

31. සො ධම්මරාජා, ඒ සච්ඡ්‍රයාත් වහන්සේ : සක්කන්තනං, තපස්වින්නට: නිකෙතං, වාසස්ථාන වූ: ඉසිපතන වනං, ඉසිපතන නම් වනයට: ගන්තවා, වැඩ: තනිං, එහි: අච්චලිතධාන, අවල ස්ථාන යයි කියන ලද ස්ථානයෙක්හි: සම්පාදිතමිච්චි, පනවන ලද: පලඤ්ඤාසම්. ආසනසෙති: නිසිනො, වැඩ හුන් සේක: ආසාලෙන: ඇසල මස: පුණ්ණ

මායං, මැදි පෙහෝ දවස; සිත රුචි රුචියා, සුදු සඳ රැසින්: වකකවාලෙ, සක්වල; ජොතිතෙ, බබලවන කල්හි: දෙව බ්‍රහ්මාදිකානං, දෙව බ්‍රහ්මාදීන්ට: දුරිත මලහරං, පව් මල දුරුකරන්නාවූ: ධම්මවකකං, දහම්සක: වත්තයි, පැවැත් වූ සේක.

භාවය :-

සඵඤ්ජන්වහන්සේ ඇසල මස පුර පසළොස්වක පොහෝ දින ඉසිපතනයෙහි දී දෙව් බඹුන් සහිත ලොකයාට දම්සක් පැවැත් වූ සේක.

විස්තර :-

වනම්සිපතනං - සෘෂිත්ගේ පතනය හා උත්පතනය මෙහි වී නුයි ඉසිපතන නම්. පෙර පසේ බුදුවරු මෙතන්හි බැස පිඬු සිඟා ගෙන අවුත් මෙතැනින් අහසට පැන නැගී ගැනි මාදනපච්ඡයට වැඩියහ. එහෙයින් මෙතැන ඉසිපතන නම් වී.

ආසාල්හෙ පුණ්ණමායං = ඇසල මස පුර පසළොස්වක පොහෝ දිනය. මේ දිනය බුදුන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පැමිණ උරුවෙලායෙන් පිටත්ව බරණැස ඉසිපතනයට වැඩම කළ දිනයයි.

ඇසල පුණ්ණ පොහෝ දවස්හි සිදු වූ ප්‍රධාන කරුණ නම්:- බෝසතුන් මවුකුස පිළිසිඳීම, හික්කුන් වහන්සේගේ පෙරවස් විසීම, දම්සක් දෙසීම, ප්‍රථම ශ්‍රාවකයෙකු නිවන් අවබෝධ කර ගැනීම, දිවා බ්‍රහ්මයන් අටළොස් කෝටියක් නිවන් දැකීම, කාලී නම් කාන්තාව පළමු කොට නිවන් දැකීම යනුයි.

දුරිත මලහරං - මල නම් කිලුටයි. පාපයි. සිවුසස් නොදැනීම පරම මල වේ. අවිද්‍යාව නැති කරන හෙයින් සිවුසස් දුරිත මලහර නම්.

ධම්මවකකං = දම්සක් සූත්‍ර දේශනාවයි. අත්තකිලමනානුයෝගයත් කාමසුබලලිකානු යෝගයත් යන අත් හළ යුතු අන්ත දෙකත් වතුරායී සත්‍යයත් ආයච්ඡි අෂ්ටාංගික මාථීයත් මෙයින් ප්‍රකාශිතයි.

ඡන්දස් :- 61-62 යන ගාථා සුග්ධරා වෘත්තයෙන් බැඳ ඇත. එහි ලක්ෂණ නම් :- 'මුභ්නෙයඝීනං ත්‍රයෙණ ත්‍රිමුනි යතිනා සුග්ධරසුත, කීර්ති තෙයම්'

ම - ර - හ යන ගණයන්ගෙන් හා ය ගණ තුණකින් යුක්ත වේ. මෙහි සතින්, සතින්, සතින් කරන ලද සතියෙන් යුක්ත වූයේ සුග්ධරා වෘත්ත නම් වේ.

විසෂේෂ :-

වක්‍රය - වක්‍ර+ර.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එක වචන ක්‍රියා පදයි.

62. සුඛවා සද්ධම්ම මග්ගං තිභුවන කුහරාහොග විඛාරිකං තං අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤ නාම චීජ මුනිපමුඛධාරස බ්‍රහ්ම කොටි අඤ්ඤසුං මග්ග ධම්මං පරිමිත රහිතෙ වක්කවාලෙ උලාරො ඔභාසො පාතුභුතො සපදි බහුවිධිං ආසි අවෙඡරකං ව.

පද්මො පරිවෙඡදෙ.

පද්‍යථී-

62. තිභුවන කුහරාහොග විඛාරිකං, ලොකත්‍රය කුහරය තුළ පැතිරෙන්නා වූ; තං අග්ගං සද්ධම්මං, ඒ උතුම් වූ සද්ධම්මය; සුඛවා, අසා; අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤ නාම, අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤ නම් වූ; චීජමුනිපමුඛා, බ්‍රාහ්මණ මුනිහු ප්‍රධාන කොට ඇති; අධාරස බ්‍රහ්ම කොටි, අටළොස් කෙළක් බ්‍රහ්මයෝ; මග්ගධම්මං, මාර්ග ධම්මය; අඤ්ඤසුං, දත්ත; සපදි, එකෙණෙහි; පරිමිත රහිතෙ, ප්‍රමාණ රහිත වූ; වක්කවාලෙ, සක්වලෙහි; උලාරො, මහත් වූ; ඔභාසො, ආලෝකයක්; පාතුභුතො, පහල විය; බහුවිධිං, අනෙකප්‍රකාර වූ; අවෙඡරකං ව, ආශ්වය්‍යය ද; ආසි, විය.

භාවය :-

ලොකත්‍රය තුළ පැතිරී ගියා වූ ඒ උතුම් දහම් අසා කොණ්ඩඤ්ඤ සථවිර ප්‍රමුඛ අටළොස් කෙළක් බඹහු නිවන් දුටහ. අපරිමිත සක්වල තුළ ආලෝකයක් පැතිරී ගියේය. නොයෙක් පෙළහර ද වී.

විස්තර :-

අඤ්ඤකොණ්ඩඤ්ඤ - දම්සක් පැවතුම් සුත්‍ර දෙශනාව අවසානයෙහිදී වතුරාය්‍ය සත්‍යය පළමුවෙන්ම අවබෝධ කළ තැනැත්තා නිසා අඤ්ඤ කොණ්ඩඤ්ඤ නම් වී. පස්වග හික්‍ෂුන්ගේ ප්‍රධානියා වේ. බෝසතුන් බුදුවන බව පළ කෙළේ ද මෙතුමාය. මුත් වහන්සේ දෙළොස් වසක් ඡද්දනන විල සමීප විහාරයෙහි වැඩ සිට පිරිනිවන් පෑසේක.

ද්විතීයික - ද්විතීයික යනු බ්‍රහ්මණ්ඩලයකට නමකි. ඔවුහු දෙවරක් උපදින හෙයින් ද්විතීයික නම්. එනම් :- මවු කුසින් බිහි වීම පළමු උපත වශයෙන් ද පුන නුල කර ලැබීම දෙවන උපත වශයෙන් සැලකේ. එය බමුණු බවට පත් කිරීමයි.

මහාධර්ම - සෝවාන්, සකාදගාමී, අනාගාමී, අර්හත් යනුවෙන් මාර්ග ධර්ම සතරකි. එය මාර්ග - ඵල වශයෙන් අටවැදෑරුම් වේ. මාර්ගය හා සමගම ඵලය ඇති කෙරේ.

අවේශක - අසිරිමත් සිදු වීම අවේශක නම්. හෙම දේවතාවන් පටන් බ්‍රහ්ම කායික දෙවියන් තාක් දෙවි බඹහු මහත් සාධුකාර නාද කළහ. දස දහසක් ලෝද කම්පා විය. අප්‍රමාණ වූ ආලෝකයක් පහළ විය. නොයෙක් අසිරිමත් දේ සිදු විය.

විස්තර :-

ද්විතීයික ප්‍රමුඛ - ද්විතීයික ව සො මුනි වෙති, ද්විතීයික ප්‍රමුඛයෙහි - ද්විතීයික ප්‍රමුඛය.

- සුඛයා - සු+ඛ, සුචි ක්‍රියා පදයි.
- අඤ්ඤාසුඛ - අ+ඤ+උ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

ද්‍රව්‍යවිද්‍යාව - වනරත්න ව්‍යාධ්‍යාවෙහි ප්‍රථම පරිච්ඡේදය නිමි.

දුතියො පරිච්ඡේද

- 63. තනො පට්ඨාය සො සත්ථා විනෙතො දෙව මානුසෙ බොධිතො චුසස මාසමිති නවමෙ පුණ්ණමාසියං.

පද්‍රව්‍ය:-

63. සො සත්ථා, ඒ සච්ඡෙයන් වනන්සේ; තනො පට්ඨාය, එතැන් පටන්; දෙව මානුසෙ, දෙවි මිනිසුන්; විනෙතො, හික්ම වන්නේ; බොධිතො, බුද්ධත්වයෙන්; නවමෙ, නව වැනි වූ; චුසස, මාසමිති, දුරුතු මස; පුණ්ණමාසියං, පසළොස්වක දවස:-

64. ලඬකමාගමම ගංගාය තීරෙ යොජනවිජථනෙ මහානාග චන්‍රය්‍යානෙ ආයාමෙන තියොජනෙ.

පද්‍යථී :-

ලඬකං, ලක්දිවට: ආගමම, අචුත්: ගංගාය තීරෙ, ගං තෙරෙහි: යොජන විජථනෙ, යොදුනක් පළල ඇති: ආයාමෙන්: දිගින්: තියොජනෙ, තුන් යොදුනක් පමණ ඇති: මහානාගවන උය්‍යානෙ, මහා නාගවන නම් උයනෙහි :-

65. යක්කානං සමිතිං ගන්තවා ධ්‍යව්‍යාන ගගනෙ තහිං වාතඤ්ඤාකාර චුට්ඨිහි කත්වා යක්කෙ භයද්දිකෙ.

පද්‍යථී :-

65. යක්කානං සමිතිං, යක්‍ෂයන්ගේ සභාවට: ගන්තවා, ගොස්: තහිං, එහි: ගගනෙ, අභසෙහි: ධ්‍යව්‍යාන, සිට: වාතඤ්ඤාකාර චුට්ඨිහි, සුළඟ, අඳුර, වැස්ස යන මෙයින්: යක්කෙ, යක්‍ෂයන්: භයං අද්දිකෙ කත්වා, භයින් පෙළුණවුන් කොට:-

66. ලද්ධාභයෙහි යක්කෙහි තෙහි දිනතාය භුමියා වමමඛණ්ඩං පසාරෙත්වා නිසීදිත්වාන නං ඛණේ.

පද්‍යථී :-

66. ලද්ධ අභයෙහි, ලබන ලද අභය ඇති: තෙහි යක්කෙහි, ඒ යක්‍ෂයන් විසින්: දිනතාය, දෙන ලද: භුමියා, භුමියෙහි: වමම ඛණ්ඩං, සමි කඩ: පසාරෙත්වා, දිග හැර: නිසීදිත්වාන, වැඩ හිඳ: නං ඛණේ, එකෙණේහි :-

67. වමමඛණ්ඩං පදිත්තග්ගි ජාලාමාලා සමාකුලා ඉද්ධියා වඩ්ඪයිත්වාන යාව සිත්ථුං සමන්තතො.

පද්‍යථී :-

67. පදිත්ත, දූල්වුණු: අග්ගිජාලාමාලා, ගිනි දූල් මාලාවෙන්: සමාකුලං, ගැවසී ගත්තා වූ: වමමඛණ්ඩං, සමිකඩ: ඉද්ධියා, සෘද්ධි බලයෙන්: සමන්තතො, හාත්පසින් : යාව සිත්ථුං, මුහුද දක්වා: වඩ්ඪයිත්වා, වඩා :-

68. ජවෙනසින්ඬු වෙලාය රාසිභුතෙ නිසාවරෙ ගිරිදීප මිධානෙත්වා පතිට්ඨාපෙසි තෙ තහිං.

පදනම් :-

68. ජවෙන, වේගයෙන්: සිත්ධු වේලාය, මුහුදු වෙරළෙහි; රාසිභූතෙ, රැස්වූ; තෙ නිසාවරෙ, ඒ යක්‍ෂයන්: ගිරිදීපං, ගිරි දිවයින; ඉධ, මෙහි: ආනෙතවා, ගෙනවුත්: තහිං, එහි: පතිධාපෙසි, පිහිට වූ සේක.

විස්තර :-

ජන්දස් = 63 සිට 68 දක්වා වූ ගාථා එකම සම්බන්ධයකින් බැඳී හෙයින් කුලක නම්.

මෙම දෙවැනි පරිච්ඡේදයෙහි 185 - 186 යන ගාථා දෙක මන්දක්කුානත වාතනයෙන් බැඳ ඇත. එම වාතන ලක්‍ෂණ මෙසේය.

‘මන්දක්කුානතා ජලධිමධගෙමේභානතනො තාත් ගුරුවෙන්.’

ම-හ-න-ත-ත- යන ගණ කෙරෙන් ගුරු දෙකකින් යුක්තව ද සතරකින්, හයකින්, හතකින් යනිය යුක්තව බැඳියේ මන්දක්කුානත නම් වාතනයයි.

මෙම ද්විතීය පරිච්ඡේදයෙහි 63 සිට 184 දක්වා වූ ගාථා අනුෂ්ටුප් ජන්දසෙහි පථ්‍යාවක්ත්‍ර නම් වාතනයෙන් රචිතයි. එහි ලක්‍ෂණ මෙසේ:-

‘යුජොර්ජෙන පරිද්භර්තු: පථ්‍යා වක්ත්‍රම් ප්‍රකීර්තිතම්.’

2-4 පාදයන්හි අකුරු සතරකින් පරව ජ ගණය ද, 1-3 පාදයන්හි අකුරු සතරකින් පරව ය ගණය ද යෙදී පදයක අකුරු අට බැගින් යුතුව බැඳී වාතනය පථ්‍යාවක්ත්‍ර නම්. මුලකුරෙන් පරව න ගණ, ස ගණ, සිවුපාදයෙහි ම නොයෙදේ.

යොජන විෂථතෙ - යොදුනක් පළල ඇති යනුයි.
ගච්චි සතරක් යොදුනකි.

මහානාග චත්‍රයානෙ - මහියඛනනය යන නමින් දැන් හැඳින්වෙන ප්‍රදේශයයි. බිත්තූන්ත යනු ද නම්.

යකෙඛි - ලක්දිව මුල් පදිංචිකරුවන් වශයෙන් සැලකෙන යක්‍ෂ ගෝත්‍රිකයන් මින් කියැවේ. මිනිස් වෙසෙසකි.

වම්බණධං - හිඳ ගැනීමට යොදා ගනු ලබන සම්බන්ධයි. පත්කඩ යනු ද නම්.

ඉඳියා - සාදා බලයෙන් සම්කඩ ගිනිදල් ගත්වා මහ මුහුද දක්වා ගිනිදල් විහිද විය. එනිසා යක්ෂ ගෝත්‍රිකයෝ මුහුදු වෙරළ දක්වා පසු බැස ගියහ.

ගිරිදීපං - ලක්දිව ගිණිකොණ දෙස මහ මුහුදෙහි පිහිටි ගිරි නම් දිවයිනකැයි සඳහන් වේ.

විස්තර :-

දෙවමානුසෙ - දෙවා ව, මානුසා ව, දෙවමානුසා, තෙ දෙවමානුසෙ.

වාතකකාර වුධිති - වාතො ව, අකකාරො ව, වුධි ව වාතකකාර වුධියො, තාහි - වාතකකාරවුධිති.

ලදාහයෙහි - ලදං අහසං යෙහි තෙ, ලදාහයා, තෙහිලදාහයෙහි.

අග්ගිජාලාමාලා - අග්ගිනංජාලා, අග්ගිජාලා. අග්ගිජාලානං මාලා - අග්ගිජාලාමාලා.

පතිධාපෙසි - පති+ධා+භෙ+ඉ. අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

69. දෙසයිත්වා ජිනො ධම්මං තද දෙව සමාගමො බහුන්තං පාණකොට්ඨං ධම්මාහි සමයං අකා.

පද්‍යවි :-

69. ජිනො, සවිඤ්ජන් වහන්සේ; තද, එකල්හි; දෙව සමාගමො, දෙවතාවන් රැස්වූ තැනදී; ධම්මං, දහම්; දෙසෙත්වා, දෙශනා කොට; බහුන්තං පාණකොට්ඨං, බොහෝ කෙළ ගණන් ප්‍රාණීන්ට; ධම්මාහි සමයං, ධර්මාවබෝධය; අකා, කළ සේක.

භාවය :-

සවිඤ්ජන් වහන්සේ එතැන්හි රැස්වූ දෙව සමාගමයෙහි දී දහම් දෙසා කෙළගණන් සත්වයන්ට ධර්මාවබෝධය කළ සේක.

විස්තර :-

අකා - අ+කර > කා. අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

70. මහා සුමන දෙවස්ස සෙලෙ සුමනකුටකෙ දැව්වා නමස්සිතුං කෙසෙ අගා ජෙනවනං ජීනො, පද්ධතී :-

70. ජීනො, සච්ඡයන් වහන්සේ: සුමන කුටකෙ සෙලෙ, සමනල ගල: මහා සුමන දෙවස්ස, මහා සමන් දෙව් රජ හට, නමස්සිතුං, නමස්කාර කරනු පිණිස: කෙසෙ, කෙශ ධාතුන්: දැව්වා දී: ජෙනවනං, ජෙනවන විහාරයට: අගා, වැඩි සේක.

විස්තර :-

මහා සුමන දෙවස්ස - සමනකුට පච්ඡව්වාසී සුමන සමන් දෙව් එදින දහම් අසා සෝවාන් ඵලයට පැමිණියහ. එතුමා බුදුන්ගෙන් පිදීමට යමක් ඉල්ලියෙන් බුදුන් වහන්සේ කේශධාතු මිටක් දුන් සේක.

අගා ජෙනවනං ජීනො - බුද්ධත්වයෙන් නව වැනි මස දුරුතු පොහෝ දින මහියඬහනයට වැඩි බුදුන් වහන්සේ ආපසු උරුවෙල් දනව්වට වැඩි බව සඳහන් වේ. මෙහි දෙව් රජ වෙහෙරට වැඩි බව සඳහන් වේ. මේ වන විට දෙව් රජ වෙහෙර ගොඩ නැගී නොතිබුණි, මෙය ප්‍රමාද දෙසයක් බව පෙනේ.

විස්තර :-

මහා සුමන දෙවස්ස - සුට්ඨු මනො යස්සසො සුමනො. සුමනො ච සො දෙවොචාති, සුමන දෙවො, මහනො ච සො සුමන දෙවොචාති, මහා සුමනො, තස්ස - මහා සුමන දෙවස්ස.

අගා = අ+ගමු+ආ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකච්චන ක්‍රියා පදයි.

දැව්වා = දී > ද + න්වා. පූච්චි ක්‍රියා පදයි.

මහියඬහන සෑය කරවීම.

71. පතිධ්වපෙත්වා තෙ සත්ථු නිසිත්තාසන භුමියං

ඉඤ්ඤිලමයං ථූපං කරිත්වා සො අපුත්ඨි.

පද්ධතී :-

71. සො, ඒ මහ සමන් දෙව් රජනෙම: සත්ථු නිසිත්තාසන භුමියං, බුදුන් වැඩහුන් බිම: තෙ, ඒ කේශධාතුන් වහන්සේ: පතිධ්වපෙත්වා, පිහිටුවා: ඉඤ්ඤිල මයං ථූපං, ඉඤ්ඤිල් මිණිමුවා සෑයක්: කරිත්වා, කොට: අපුත්ඨි, පිදී.

විස්තර :-

ඉඤ්චීල මයං චූපං - දුරුතු මස මැදි පොහෝ දින මහවැලි ගහ අසල මහානාග වනයට වැඩිම කළ බුදුන් වහන්සේ එහිදී යක්‍ෂයන් සාදා ප්‍රාතිභායායෙන් බිය කොට ගිරි දිවයිනට යවා, එදින එතන්හි රැස්වූ මහා සුමන දෙවි රජහු ප්‍රමුඛ දෙවතා සමූහයාට දහම් දෙසා ඔවුන් සරණ ශීලයෙන් පිහිටවූ සේක. එදින සෝවාන් වූ මහ සමන් දෙවි තෙම බුදුන්ගේ කේශ ධාතු ලැබ, බුදුන් වැඩහුන් තැන ඉඳුනිල්මිණියෙන් දිග පළල සත්රියන් වූ, වට එක් විසි රියනක් පමණ සත්රුවන් ගොඩක කේශ ධාතු තබා සත් රියනක් උසට සෑයක් කෙළේය.

ඉන් පසු සැරියුත් මාහිමියන්ගේ ශිෂ්‍ය සරභු තෙරණුවෝ බුදුන්ගේ දර සෑයෙන් ශ්‍රීවා ධාතුව ගෙනවුත් එම සෑයෙහි නිදන් කොට දෙළොස් රියනක් උස සෑයක් කරවූහ. ඉන් පසු දෙවන පෑතිස් රජතුමාගේ සොහොවුරු උඤ්චුලාභය කුමරතෙමේ එය වසා තිස් රියනක් කොට බැඳවීය. එයට පසු දුටුගැමුණු රජතුමා අසූ රියන් කොට කරවීය. දැන් මේ සෑය මහියඬිගන යන නමින් හැදින්වේ.

විස්තර :-

- පතිධම්පෙතවා - පති+ධා+ආපෙ+තතවා.
පූච්චි ක්‍රියා පදයි.
- අසුජයී - අ+සුජ+රී
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

බුදුන්වහන්සේ නාගදීපයට වැඩීම.

72. නිසසාය මණි පලලඬිකං පඤ්ඤාණං වාසිනො දිසා යුඤ්ඤාපීකෙ නාගෙ වූලොදර මහොදරෙ

පද්‍යවේ :-

72. මණි පලලඬිකං නිසසාය, මුණික් පලහක් නිසා; යුඤ්ඤාපීකෙ, යුද කැමැති; පඤ්ඤාණං වාසිනො, පර්වතයෙහි හා සාගරයෙහි වසන; වූලොදර මහොදරෙ, වූලොදර මහොදර නම්; නාගෙ, නා රජුන් දෙදෙනා; දිසා, දක :-

73. බොධිතො පඤ්චමෙවසො චිත්තමාසෙ මහා මුනි උපොසථෙ කාලපකෙඛි නාගාදීපමුපාගමී.

පද්‍යවේ :-

73. මහාමුනි, සර්වඥයන් වහන්සේ; බොධිතො, බුද්ධත්වයෙන්; පඤ්චමෙ වසො, පස්වැනි අවුරුද්දෙහි; චිත්තමාසෙ, බක් මස; කාලපකෙඛි උපොසථෙ, කළුචර පොහෝ දවස; නාගදීපං නාගදීපයට; උපාගමී, වැඩි සේක.

භාවය :-

මිණිපළහක් නිසා යුදවත් වූලොදර - මහොදර නා රජුන් දක, බුද්ධත්වයෙන් පස් වැනි අවුරුද්දෙහි බක් මස අමාවක් පොහෝ දින නාගදීපයට වැඩියහ.

විස්තර :-

වූලොදර - මහොදර -

ලක්දිව වැඩසිටි නාග ගෝත්‍රික රජුන් දෙදෙනෙකි. මහොදර පන්සියයක් යොදුන් නාග භවනයෙහි රජනෙමේයි. ඔහුගේ නැගිණිය වඩමන් පව් වැසි නා රජ හට විවාහ කර දුනි. ඇයගේ පුතා වූලොදර නම්. විවාහ දිනයෙහි මැණික් පුටුවක් ඇයට ලැබුණි. ඇය මියගිය පසු ඒ මැණික් පුටුව ලබා ගැනීමට මහොදරට යුද කිරීමට සිදු විය. වූලොදර මහොදර යුදධය සංසිඳවීමට බුදුන් වහන්සේ නාගදීපයට වැඩියහ.

නාගදීපං - ලඬකාවෙහි උතුරු දිග යාපන අර්ධභූමියෙහි පිහිටි නයිනානිව් දිවයින නාගදීප නම්. මෙම විහාරස්ථානය බොහෝ කාලයක් තෂ්ටාවශෙෂව පැවතියේ රන්දෙමේ සොමසිරි තිස්ස නානිමියන් විසින් බොහෝ පරිශ්‍රමයෙන් නැවත එම නාගදීප වෛත්‍යය ගොඩනංවා විහාරස්ථානය දැනීය අයුරින් සාදවන ලදී.

විපාණි :-

මණ්පලඬකං - මණිනා කතං පලඬකං - මණිපලඬකං

පබ්බතණ්ණව වාසිතො = පබ්බතොව අණ්ණවොව - පබ්බ - තණ්ණවා - තෙසු වසන්තීති = පබ්බතණ්ණව වාසිතො.

74. තද සම්ඳි සුමනෝ දෙවො ජෙනවනෙ ධීතං
අත්තනො භවනං යෙව රාජායතන පාදපං.

පද්‍යවි :-

74. තද, එකල්හි: ජෙනවනෙ, ජෙනවන විහාරයෙහි: ධීතං, සිටි :
සම්ඳි සුමනෝ දෙවො, සම්ඳි සුමන නම් දෙව රජ තෙමේ: අත්තනො
භවනං, තම විමානය වූ: රාජායතන පාදපං එව, කිරිපලුරුකම :-

75. ඉඤ්ඤිකුටංව ගහෙත්වා තුඨි මානසො
ධාරයිත්වා සභාගඤ්ඤි ජත්තං කත්වාන සත්ථුනො.

පද්‍යවි :-

75. ඉඤ්ඤි අද්දි කුටංව ගහෙත්වා, ඉඤ්ඤි පර්වත කුටයක් මෙන්
ගෙන: තුඨි මානසො, තුටු සිත් ඇත්තේ: සත්ථුනො, සවිඤ්ඤාත්
වහන්සේට: ජත්තං කත්වාන, ඡත්‍රයක් කොට: ධාරයිත්වා, දරා: සභ,
(බුදුන් හා) එක්ව: අගඤ්ඤි, ආයේය.

විස්තර :-

සම්ඳි සුමනෝ - පෙර ආත්මයක මෙනෙම නාගදීප වැසියෙක් විය.
එකල්හි දිනක් නුගරුකක් මුල වැඩ සිට පසේ බුදුවරුන් දන් වලදනු
දක උන්වහන්සේලාට පාත්‍රා පිරිසිදු කර ගැනීමට තුග කොළ
පිළිගැන්වීය. එම පින් බලෙන් ඔහු අනතුරු ආත්මයෙහි දී දේවතාවෙක්
ව දෙවරම් වෙහෙර පිහිටි කිරිපලු රුක විමානය කොට ගෙන වාසය
කෙළේය. හෙතෙම බුදුන් වහන්සේ නාග දීපයට වඩින අවස්ථාවෙහි එම
කිරිපලු රුක ඡත්‍රයක් කොට දරා උන්වහන්සේ සමග නාගදීපයට
පැමිණියේය. එම කිරිපලු රුක නාගදීපයෙහිම රොපනය කෙළේය.

විස්තර :-

- ධාරයිත්වා - ධර+ඉ+ත්වා පූර්ව ක්‍රියා පදයි.
- ආගඤ්ඤි - ආ+ගමු+ඊ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.
- කත්වාන - කර+ත්වාන. පූර්ව ක්‍රියා පදයි.
- ගහෙත්වා - ගහ+ත්වා. පූර්ව ක්‍රියා පදයි.

76. උභින්නං නාගරාජ්ජනං වත්තමානෙ මහාභවෙ
නිසින්නො ගගනෙ නාථො මාපයිත්ව මහාතමං.

පදනම් :-

76. උභින්නං නාගරාජ්ජනං, නාගරාජයන් දෙදෙනාගේ: මහාහවෙ, මහා යුද්ධය: වත්තමානෙ, පවත්නා කල්හි: නාටො, සවිඥයන් වහන්සේ: ගගනෙ, අහස්හි: නිසිනො, වැඩ හුන්නේ: මහාතමං, මහත් අත්කාරයක්: මාපයිත්ථ, මැවූ සේක.

භාවය :-

නාගරාජයන් දෙදෙනාගේ මහා යුද්ධය පවත්නා කල්හි, බුදුන් වහන්සේ අහසෙහි වැඩ සිට මහා අත්කාරයක් මැවූ සේක.

විසෂ්ණි :-

වත්තමානෙ = වතු+මාන = වතීමාන කෘදන්ත පදයි.

මාපයිත්ථ = මා+ණාප+අය+ඉ+ත්ථ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

77. ආලොකං දසුසයිත්ථාථ අසාසෙත්ථාන භොගිනො සාමග්ගි කරණං ධම්මං අභාසි පුරිසාසභො.

පදනම් :-

77. අථ, නැවත: අලොකං, ආලෝකයක්: දසුසයිත්ථා, දක්වා: භොගිනො, නාගයන්: අසාසෙත්ථාන, අස්වසා: පුරිසාසභො, සර්වඥයන් වහන්සේ: සාමග්ගි කරණං ධම්මං, සාමාග්‍රියට පුදුසු ධර්මයක්: අභාසි, වදල සේක.

විස්තර :-

සාමග්ගිකරණං ධම්මං = බුදුන් වහන්සේ නාගයන්ට ධර්ම දේශනා කරන සේක්, අසමගියෙහි ආදීනව හා සමගියේ අනුසස් දැක්වීම පිණිස, සංසාර දෛශ්‍ය ද, මක්කපලාසාදීන්ගේ ආදීනව ද දක්වනු වස් කාකොලුක ජාතකය, එතැන ජාතකය, ලට්ඨික ජාතකය වධක ජාතකය, යනාදිය දේශනාකොට අවවාද කළ සේක.

78. අසීති කොට්ඨො නාගා අවලමබ්බධි වාසිනො පතිධ්මිංසු මුදිතා සීලෙසු සරණෙසු ව.

පදනම් :-

78. අවල අබ්බධිවාසිනො, පච්ඡ සමුද්‍රවාසී වූ: අසීති කොට්ඨො නාගා, අසුකෙළක් නාගයෝ: මුදිතා, සතුටු වුවාහු: සීලෙසු, ශීලයෙහි ද: සරණෙසු ව, සරණයෙහි ද: පතිධ්මිංසු, පිහිටියහ.

විස්තර :-

සීලෙසු - ප්‍රාණසාකාදී පස්පවින් වැලකීමයි.

සරණෙසු - බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ යන තෙරුවන් සරණයාමයි.

ටිසාණි :-

අවලමුඛධි - අවලොව අමුඛධි ව - අවලමුඛධියො - තෙසු, වසනීති - අවලමුඛධි වාසිනො.

පතිධංඛිංසු - පති+ධා+උ+ඉංසු. අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

79. දත්වා මණි පලෙඬිකං සත්ථුනො භුජගාධිපා තත්ථා'සීනං මහා වීරං අත්තපානෙහි තප්පයුං.

පද්‍යථී :-

79. භුජගාධිපා, නාරජ දරුවෝ; සත්ථුනො, සර්වඥයන් වහන්සේට; පණිපලෙඬිකං, මණි පලහ; දත්වා, දී; තත්ථ, එහි; ආසීනං, වැඩ හුන්; මහාවීරං, සර්වඥයන් වහන්සේ; අත්තපානෙහි; ආහාර පානයෙන්; තප්පයුං, පිනවුහ.

ටිසාණි :-

භුජගාධිපා - භුජං කුටිලං ගව්ණතීති - භුජගො, භුජගානං අධිපා - භුජගාධිපා - තෙ - භුජගාධිපා.

තප්පයුං - තප+ණය+උං අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

80. පතිධංපෙත්වා සො තත්ථ රාජායතන පාදපං පලෙඬිකං තඤ්ච නාගානං අද්ධි අභිපුජිතුං.

පද්‍යථී :-

80. සො, ඒ සර්වඥයන් වහන්සේ; රාජායතන පාදපං, කිරිපලු රුක; තත්ථ, ඒ නාගදීපයෙහි; පතිධංපෙත්වා, පිහිටුවා; තඤ්ච පලෙඬිකං, ඒ පලහ ද; නාගානං, නාගයන්ට; අභිපුජිතුං, පුදනු පිණිස; අද්ධි, දුන් සේක.

බුදුන්වහන්සේ කැලණියට වැඩීම.

81. බොධිතො අධ්මෙවසො වෙසාබෙ පුණ්ණමාසියං මණි අකඛික නාමෙන නාගිඤ්ජන නිමන්තිතො.

පද්‍යථී :-

81. බොධිතො, බුද්ධත්වයෙන්: අධ්මෙ වසො, අට වැනි අවුරුද්දෙහි: වෙසාබෙ, වෙසක් මස: පුණ්ණමාසියං, පසළොස්වක්ද; මණි අකඛික නාමෙන, මණි අකඛික නම් වූ: නාගිඤ්ජන, නා රජු විසින්:නිමන්තිතො, ආරාධනා කරන ලද; (සර්වඥයන් වහන්සේ)

82. නාගරාජස්ස තස්සෙව භවනං සාධු සජ්ජිතං කල්‍යාණියං පඤ්ච හික්ඛු සතෙහි සහ ආගමී.

පද්‍යථී :-

82. තස්ස එව නාගරාජස්ස, ඒ නාරජුගේම: කල්‍යාණියං, කැලණියෙහි වූ: සාධු සජ්ජිතං, මනා කොට සරසන ලද; භවනං, නිවසට: පඤ්චහික්ඛු සතෙහි සහ, පන්සියයක් හික්කුන් සමග: ආගමී, ආ සේක.

විස්තරය :-

මණිඅකඛික නාමෙන - මෙම නාරජු කැලණිය වාසභූමි කොට විසූ අයෙකි. සර්වඥයන් වහන්සේ නාගදීපයෙහි වූලොදර - මහොදර යුද්ධය සංසිද්ධීමට වැඩි අවසායවෙහි, තම බෑණණු මහොදරයන්ට යුද්ධ ආධාර පිණිස එහි ගොස් සිටි මෙතුමා දහම් අසා පැහැදී, බුදුන් වහන්සේට තම භවනයට වඩින ලෙස ආරාධනා කෙළේය. එම ආරාධනාව පිළිගත් බුදුන් වහන්සේ පන්සියයක් හික්කුන් සමග බුද්ධත්වයෙන් අටවැනි අවුරුද්දෙහි වෙසක් පුර පසළොස්වක් පොහෝ දින කැලණියට වැඩි සේක.

83. කල්‍යාණි වෙතියධානෙ කතෙ රතනමණ්ඩපෙ මහාරහමිහි පලලච්ඤෙ උපාවිසී නරාසභො.

පද්‍යථී :-

83. නරාසභො, නර ශ්‍රෙෂ්ඨයන් වහන්සේ: කල්‍යාණි වෙතියධානෙ, කැලණි දගැබ බැඳි තැන: කතෙ, කරන ලද; රතන මණ්ඩපෙ, රුවන් මණ්ඩපයෙහි: මහාරහමිහි, මා හැහි වූ: පලලච්ඤෙ, ආසනයෙකිහි, උපාවිසී, වැඩහුන් සේක.

විස්තර :-

කල්‍යාණී වේනියධ්‍යානෙ - මණි අකබ්‍රික නාගරාජ භවනයෙහි කරන ලද රුවන් මණ්ඩපයක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ සිටි තන්හි කැලණි වෛත්‍යය කළ බව මින් පැවසේ. යටාලනිය්‍ය රජතුමා විසින් එය ගොඩනගන ලදී.

විප්‍රණි :-

උපාවිසි = උප+වස+ඊ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ ඒකවචන ක්‍රියා පදයි.

84. දිබ්බෙහි බ්‍රහ්ම භොජෙහි සසංඛ්‍යං ලොකනායකං සන්තප්පෙසි එණිඤ්ඤො භුජධෙහති පුරකකතො.

පද්‍යථී :-

84. භුජධෙහති, නාගයන් විසින්: පුරකකතො, පිරිවරනලද; සො එණිඤ්ඤ, ඒ නාරජතෙම: දිබ්බෙහි, දිව්‍යමය වූ; බ්‍රහ්ම භොජෙහි, කෑ යුතු ආහාරාදියෙන්; සසංඛ්‍යං, (පන්සියයක්) හිඤ්ඤන් සහිත වූ; ලොකනායකං, ලොකඝාමී සච්ඤයන් වහන්සේ; සන්තප්පෙසි, සන්තර්පණය කෙළේය.

විප්‍රණි :-

සන්තප්පෙසි = සං+තප්ප+ණෙ+ඊ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ ඒකවචන ක්‍රියාපදයි.

එණිඤ්ඤ = එණිනං ඉඤ්ඤ = එණිඤ්ඤ.

භුජධෙහති = භුජෙන ගව්‍යතීති = භුජධෙහො.

භුජධෙහො එව = භුජධගමො, තෙහි - භුජධෙහති.

සමනලගල සිරිපා සටහන් තැබීම.

85. දෙසයිත්වාන සද්ධම්මං සගගමොකඛ සුඛාවනං සො සත්ථා සුමනෙකුටෙ දසෙසයි පදලක්ඛනං

පද්‍යථී :-

85. සො සත්ථා, ඒ සච්ඤයන් වහන්සේ; සගග මොකඛ සුඛා වනං, ස්වභී මොක්ඛ සැප එළවන; සද්ධම්මං, බණ: දෙසයිත්වාන. දේශනා කොට; සුමනෙ කුටෙ, සමනල ගල; පදලක්ඛනං, පා සටහන; දසෙසයි, දැක්වූ සේක.

විස්තර :-

සුමනකුට - ලඬිකාවේ සබරගමු පළාතටත්, මධ්‍යම පළාතටත් අතරසීමාවෙහි සමනල කන්ද පිහිටා ඇත. මෙහි උස පර්වත අතර තෙවැනි තැන ගනී. මෙය සමන් දෙවියන්ගේ වාසභවනය පිහිටුවා ඇති හෙයින් සමනල ගල යන නමින් ව්‍යවහාර වේ. බුදුන්වහන්සේ මෙම ගල මත වම් සිරිපා සටහන තැබීම නිසා පූජනීය ස්ථානයක් බවට පත්විය. එද සිට අද දක්වා තවමි පුර පසළොස්වක සිට මාසයක් මුළුල්ලේ ශ්‍රීපාද වන්දනා සමය පවතී.

බුදුන් වහන්සේ දීඝවාපියට වැඩම කිරීම.

86. තතො පබ්බත පාදමහි සසඬිඝො සො විනායකො දිවා විහාරං කන්ධාන දීඝවාපිං උපාගමී.

පද්‍යථ :-

තතො, ඉක්බිති; සසඬිඝො. සංඝයා සහිත වූ; සො, විනායකො, ඒ සඬිඬයන් වහන්සේ; පබ්බත පාදමහි, පර්වත පාදයෙහි; දිවා විහාරං කන්ධාන, දිවා විහාරය කොට; දීඝවාපිං, දිගා වැට්ට; උපාගමී, වැඩි සේක.

විස්තර :-

දිවා විහාරං - සමනකුට පර්වත ප්‍රාන්තයෙහි දවල් කාලය ගත කළ නිසා දිවාගුහාව නමින් හැඳින්වේ. මෙය කොතන්හි පිහිටියේ දැයි සොයාගෙන නැත.

දීඝවාපිං - ත්‍රිසිංහලයෙහි රුහුණු රටට අයත් නැගෙනහිර පළාතෙහි පිහිටි දිගාවැව වෛත්‍යස්ථානයයි. දිගාවැව සෑය පිහිටි තන්හි බුදුන් වහන්සේ මඳ වේලාවක් නිරොධ සමාපත්තියෙන් වැඩ සිටි සේක. එතැනින් අහසට නැග අනුරාධපුරයට වැඩ සිරි මහ බෝ මැඩ, මහල් මහ සෑය, අකුඳ නිදන් කළ තැන, යන මෙකී ස්ථානයන්හි මඳ මඳ වේලා නිරොධ සමාපත්තියෙන් කල්යවා, මිහින්තලයෙහි සෙල වෛත්‍යස්ථානයට වැඩ එහිදී දහම් දෙසා ඉන් අහස් නැගී සැවැත් නුවර ජෙතවනාරාමයට වැඩි සේක.

87. ටුපට්ඨානෙ තහිං බුඬො සසඬිඝො හිනිසීදිය සමාපත්ති සමුඛිභුතං අවන්දී අසමං සුඛං.

87. සසඬිසො, සංඝයා වහන්සේ සහිත වූ; බුද්ධො, සච්ඤයන් වහන්සේ; තභිං, එහි; උපධානෙ, දීඝවාපී දගුල කළ තැන; අභිනිසීදිය, වැඩ හිඳ; සමාපත්ති සමුඛිභුතං, සමාපත්තියෙන් වූ; අසමං සුඛං, අසදාශ සූපය; අච්ඤී, වින්දේය.

භාවය:-

සර්වඤයන් වහන්සේ සඬසයා සමග දීඝවාපී දගුල කළ තන්හි වැඩ හිඳ සමාපත්ති සූප විඳි සේක.

විප්‍රණී :-

තිසීදිය = නි + සඳ + ඉ + ය. පූර්ව ක්‍රියා පදයි.

අච්ඤී = අ + විඳ + ඊ

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එක වචන ක්‍රියා පදයි.

88. මහාබොධි කරුධානෙ සමාධිං අඤ්ඤි ජනො

මහා උපඤ්ඤෙස ව විහරිතථ සමාධිනා.

පද්‍යථ :-

88. ජනො, සර්වඤයන් වහන්සේ; මහාබොධි කරුධානෙ, ශ්‍රී මහා බොධිය පිහිටන තැන ; සමාධිං, සමාධියට ; අඤ්ඤි, පැමිණි සේක. මහාඋපඤ්ඤෙස ව, මහා සෑය පිහිටන තැන; සමාධිනා සමාධියෙන්; විහරිතථ, විසූ සේක.

භාවය:-

බුදුන් වහන්සේ ශ්‍රී මහාබොධිය පිහිටි තන්හි ද රුවන්මැලි සෑය පිහිටි තන්හි ද මහා සංඝයා සමග සමාපත්ති සුවයෙන් වැඩ සිටි සේක.

විස්තර :-

මහා බොධිං = අනුරාධපුර මහමෙව්නා උයනෙහි පිහිටා ඇති ශ්‍රී මහාබොධිය. මෙහි මෙහෙණි සස්ත පිට්ටුවීම පිණිස වැඩම කළ සංඝමන්තා තෙරණිය විසින් දඹදිව ශ්‍රී මහා බොධියෙන් ලබා ගත් දක්ෂිණ ශාඛා වෘක්ෂය රැගෙනවුන් මහමෙවුනා උයනෙහි රෝපණය කරවන ලදී. අද දක්වා ශ්‍රී මහා බෝධීන් වහන්සේ නිරූපදැනව වැඩ සිටී. ලොකයෙහි ඉපැරණි අසභාය වෘක්ෂය මෙයයි.

මහාචූපසාදෙස - මහචූප යනු රුවන්මැලි මහා සෑයට නමි. මෙය අනුරාධපුර මහමෙව්නා උයනෙහි දුටුගැමුණු මහරජතුමා විසින් කරවන ලද වෛතාසයි. මෙහි ද්‍රෝණයක් පමණ සර්වඥ ධාතූන් වහන්සේ නිදන්කොට ගොඩනගා ඇත. වැඩි විස්තර සඳහා චූපවංසය බලන්න.

විසාණි:-

අසායි = $\sqrt{\text{අසා} + \text{ඊ}}$. අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එක වන ක්‍රියා පදයි.

විහරිතව = වි + හර + තව.

භීයතතනී අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

89. චූපාරාමමිති චූපසාය යානෙ ක්‍රමාන සුබෙන සො සහිකඛු සංඝො සමබුද්ධො මුහුතතං චිතිනාමයි.

පදන්ථි :-

89. චූපාරාමමිති, චූපාරාම විහාරයෙහි : චූපසාය යානෙ, දගැබ පිහිටි තන්හි: සහිකඛු සංඝො, හිකඛු සංඝයා සහිත: සො සමබුද්ධො, ඒ සර්වඥයන් වහන්සේ: ක්‍රමාන සුබෙන, ධ්‍යාන සෑපයෙන්: මුහුතතං, මොහොතක්: චිතිනාමයි, ඉක්මවූ සේක.

විස්තර :-

චූපාරාමමිති - දෙවනපෑතිස් රජතුමා බුදු දහම වැළඳ ගැනීමෙන් පසු චූපාරාම වෛතාස ගොඩ නැගීය. ලක්දිව බුදු සසුන පිහිටු වීමෙන් පසු පළමුවෙන්ම කළ සෑය මෙයයි. මෙහි දකුණු අකුධාතුව නිදන්කොට ඇත. බුදුන් වහන්සේ සමචන් සුවයෙන් මෙහි වැඩ සිටි ශුඬ භූමියක් බවට පත් කළ සේක.

මුහුතතං - මොහොත සිංහල පෑය ගණනින් දෙපෑය හමාරක් පමණ කාලයයි. කෂණ හෙවත් අසුරුසන් 10000 ක් ගසන කාලයයි. මොහොත ඉංග්‍රීසි විනාඩි දහයක් පමණ කාලයයි ද සැලකේ.

90. සිලාචූපසාදෙසමිති යන්වාකාලවිදු මුනී දෙවෙ සමනුභාසිත්වා තනො ජෙතවනං අගා.

පදන්ථි:-

90. තනො, ඉක්බිති: කාල විදු, කල් දන්නා වූ: මුනි, සවිඥයන් වහන්සේ: සිලාචූපසාදෙසමිති, ගල් සෑය පිහිටි තැන: යන්වා, වැඩ සිටි:

දෙවෙ, දෙවතාවන්ට: සමනුසාසෙත්වා, අනුශාසනා කොට; ජෙනවනං, ජෙනවන විහාරයට; අගා. වැඩි සේක.

විස්තර :-

කාලවිදු - අතීත වතීමාන අනාගත යන තුන්කල් දන්නා වූ.

සීලාච්ඡප්පසදෙසමහි - අනුරාධපුරයෙහි අටමසානගයට අයත් සෙලවෙනාසානගයෙහි යනුයි.

පිරිනිවන් පෑම

91. අභිඥො ලාභ සක්කාරෙ අසයනමවමානනං. අසයනං සහනෙනා කෙවලං සබ්බ ලොකනිත්ථරණත්ථිකො.

පදාත්ථි :-

91. ලාභ සක්කාරෙ, ලාභ සත්කාරයෙහි ; අභිඥො, ගිජු නොවූ සේක; අසයනං, නො ඉවසිය හැකි; අවමානනං, අවඥාව; සහනෙනා, ක්ෂමා කරන සේක. කෙවලං, හුදෙක්; සබ්බලොක, සියළු ලෝ වැස්සන්ගේ; නිත්ථරණත්ථිකො, සංසාර තරණය කැමැතිවන සේක:-

92. සංවච්ඡරානි ධ්වංගාන වතනාළීසං ච පඤ්ච ච දෙසයීත්ථාන සුත්තාදීං නවධග සත්ථු සාසනං.

පදාත්ථි :-

92. වතනාළීසං ච පඤ්ච ච සංවච්ඡරානි, පන්සාළීස් වසක්; ධ්වංගාන, (බුදුබව ලබා) වැඩ සිට ; සුත්තාදීං, සුත්‍රාදී වූ; නවධගං, නවාධගයක් ඇති; සත්ථු සාසනං, සද්ධම්මය; දෙසයීත්ථාන, දෙශනා කොට :-

93. තාරෙත්ථා භවකන්තාරා ජනෙ සඬ්ඛ්‍යාතිවත්තිනො බුද්ධ කිච්චානි සබ්බානි නිට්ඨාපෙත්ථාන වකඛුමා.

පදාත්ථි :-

93. සඬ්ඛ්‍යාති වත්තිනො, සඬ්ඛ්‍යාව ඉක්මවූ ; ජනෙ, සත්ථියන්; භව කන්තාරා, සසර කතරින්; තාරෙත්ථා, එතර කොට; සබ්බානි බුද්ධ කිච්චානි, සියළු බුද්ධ කෘත්‍යයන්; නිට්ඨාපෙත්ථාන, නිමවා; වකඛුමා, සථිඥතෙම:-

94. කුසිනාරාපුරෙ රක්ඛං මලලානමුප්පවත්තනෙ සාලවනමහි යමකසාල රුක්ඛාන මනන්තරෙ.

පද්‍යම් :-

94. කුසිනාරාපුරේ, කුසිනාරා නුවර; මලලනං රක්‍ෂණං, මලල රජ දරුවන්ගේ; උපවිත්තනෙ, උපවිනිත නම් වූ; සාලවනමිහි, සල් වනයෙහි; යමක සාල රුක්කානං, යමකශාල වෘක්‍ෂයන්ගේ, අනන්තරේ, අනරෙහි :-

95. මහාරහෙ සුපඤ්ඤනෙ මඤ්ඤ උත්තරසීසකං
නිපනෙතා සීහ සෙය්‍යාය වෙසාධෙ පුණ්ණමාසියං.

පද්‍යම් :-

95. උත්තර සීසකං, උතුරු දෙසට හිසලා සිටින පරිද්දෙන්; සුපඤ්ඤනෙ, මනාව පනවන ලද; මහාරහෙ, මාහැඟිවූ; මඤ්ඤ, යහනෙහි; සීහ සෙය්‍යාය, සිංහ ශය්‍යාවෙන්; නිපනෙතා, වැදහොත් සේක්; වෙසාධෙ, වෙසක් මස; පුණ්ණමාසියං, පුර පසළොස්වක දවසිහි:-

96. දෙසෙත්වා පඨමෙ යාමෙ මලලානං ධම්ම මුත්තමං
සුභඤ්ඤං පඨමෙ යාමෙ පාපෙත්වා අමතං පදං.

පද්‍යම් :-

පඨමෙ යාමෙ, ප්‍රථම යාමයෙහි; මලලානං, මලල රජ දරුවන්ට; උත්තමං, උතුම් වූ; ධම්මං, ධර්මයක්; දෙසෙත්වා, දේශනා කොට; මජ්ඣිමෙ යාමෙ, මධ්‍යම යාමයෙහි; සුභඤ්ඤං, සුභද්‍ර නම් පරිබ්‍රාජකයා; අමතං පදං පාපෙත්වා, නිවනට පමුණුවා :-

97. හික්ඛු පච්ඡමයාමමිහි ධම්මකඛන්ධෙ අසෙසකෙ
සඬගඤ්ඤ ඔච්චිත්වාන අඤ්ඤාද පදෙන ච

පද්‍යම් :-

97. පච්ඡම යාමමිහි, පශ්චිම යාමෙහි; අසෙසකෙ, ධම්මකඛන්ධෙ, සියළු ධර්මිකකර්මයන්; සඬගඤ්ඤ, සංග්‍රහ කොට; අඤ්ඤාද පදෙන, අපමාද පදයෙන්; හික්ඛු ච, හික්ඛුන්ට ද; ඔච්චිත්වාන, අච්චාද කොට:-

98. පච්චුස සමයෙ ක්‍රමාන සමාපත්ති විහාරතො.
උධ්‍ර්‍යාය පරිනිබ්බාසි සෙසොපධි විච්ඡිත්තො.

පද්‍යම් :-

98. පච්චුස සමයෙ, අලුයම් වේලෙහි; ක්‍රමාන සමාපත්ති විහාරතො,

ධ්‍යාන සමාපත්ති විභරණයෙන්: උඨ්ඛාය, නැගී: සෙසොපධි විචජ් ජිකො, උපධි රහිත වු සේක්: පරිනිබ්බායි, පිරිනිවන් පෑ සේක.

විස්තර :-

91 සිට 98 දක්වා ගාථාවන්හි විස්තරය.

අභිඥා - තෘෂ්ණාව වාසනා සහිතව නැසූ අභිඥා නම් වේ.

ලාභසක්කාරෙ - සිවුපසය ලැබීම ලාභ නම්. චීවර, පිණ්ඩපාන, සෙනාසන, ගිලානපච්චය යනු සිවුපසයයි. දෙවි මිනිසුන් විසින් පුදනු ලබන සිවුපසයෙහි නො ඇලුනු බවයි.

විපෂණි :-

ලාභසක්කාරෙ - ලාභො ව සක්කාරො ව, ලාභ සක්කාරා-තස්මිං, ලාභසක්කාරෙ.

(92) **නවධග සන්ථුසාසනං** - නවාධග ශාසනා ශාසනය නම්, සුත්ත, ගෙයා, වෙය්‍යාකරණ, ගාථා, උදන, ඉතිචුත්තක, ජාතක, අබ්භුත ධම්ම, වෙදලල යනුයි.

1. **සුත්ත** - විනය පිටකයට අයත් උභතො විභධග, නිද්දෙස, බන්ධක, පරිවාර යන කොටස් හා සූත්‍ර නිපාතයට අයත් මංගල, රතන, නාලක, තුවටක යන සූත්‍ර හා සුත්ත නමින් හැඳින්වෙන සියළුම සූත්‍රයන් ද, සුත්ත යන කොටසට ඇතුලත් වේ.

2. **ගෙයා** - සියළුම ගාථා සහිත සූත්‍ර හා සංයුක්ත නිකායේ සගාථක වර්ගය ද ඇතුලත් කොටස ගෙයා නම්.

3. **වෙය්‍යාකරණ** - අභිධම්ම පිටකයට අයත් 1. ධම්මසධගණි 2. විභධග, 3. ධාතු කථා, 4. පුග්ගල පඤ්ඤාත්ති, 5. කථා වන්දු, 6. යමක, 7. පඨාන යන ප්‍රකරණ සත හා ගාථා රහිත සූත්‍ර ද වෙය්‍යාකරණ නම්.

4. **ගාථා** - ධම්මපද, ථෙරගාථා, ථෙරිගාථා, සුත්ත නිපාතයෙහි සුත්ත යන නම නොගත් සුඤ්ඤ ගාථා මෙම කොටසට අයත් වේ.

5. **උදන** - බුදුරජාණන් වහන්සේ සොම්නස් සහගත සිතින් වදල ගාථා සහිත සූත්‍රාන්ත 82 උදන නම්.

6. ඉතිවුත්තක - වුත්තං හෙතං භගවතාං යනාදී වශයෙන් සඳහන් වන 112 ක් සුත්‍ර ඉතිවුත්තක නම්.

7. ජාතක - අපඤ්ඤා ජාතකය ආදී බෝසතුන්ගේ සුවී වර්ත ප්‍රකාශිත 547 ක් හෝ 550 ජාතක නම්.

8. අභිභූත ධම්ම :- වත්තාරො මෙ හික්ඛවෙ අච්ඡරියා අභිභූතා ධම්මා ආනඤ්ඤා යනාදී වශයෙන් බුදුන් විසින් දෙශනා කරන ලද ආශ්වයාඪ අද්භූත ධම්මයෙන් යුක්ත සුත්‍රාන්ත අභිභූත ධම්ම නම්.

9. වෙදලල :- වුලලවෙදලල මහා වෙදලල, සක්කපඤ්ඤ, සමා දිට්ඨි ආදී දැනීම හා සතුව ලැබූ අවස්ථාවලදී දෙශිත ධම්ම වෙදලල නම්.

මෙසේ ත්‍රිපිටක ධම්ම අංග නවයකට බෙදා ඇතත් මෙය මත හෙදයනට තුඩු දුන් බෙදීමකි.

(93) බුද්ධකිච්චානි - බුද්ධ කෘත්‍යයෝ පසකි. 1. පුරෙහත්ත කිච්ච, 2. පච්ඡාහත්ත කිච්ච, 3. සුඛඛයාම කිච්ච, මජ්ඣිමයාම කිච්ච, පච්ඡමයාම කිච්ච යනුයි.

මුව දෙවුම්, පිඩු පිණිස හැසිරීම් ආදිය පෙරබත් කිසයි. ධම්ම දෙශනා කිරීම, කමටහන් දීම පසුබත් කිසයි. මොහොතක් විතර විවේකයෙන් සිටීම හා බුදුන් දැකීමට පැමිණි හික්කුන්ගේ ප්‍රශ්න විසඳා දීම පෙරයම් කිසයි. දෙව බඹුන්ගේ ප්‍රශ්න විසඳීම මැදියම් කිසයි. ගයනය කිරීම, සක්මන් කිරීම, බුදු ඇසින් ලොව විනෙය ජනයන් බැලීම පැසුළුයම් කිසයි.

වක්ඛුමා - මාංස වක්ඛුසය, දිවා වක්ඛුසය, බුද්ධ වක්ඛුසය, සමන්ත වක්ඛුසය, ප්‍රඥ වක්ඛුසය යන පස් ඇසක් ඇති හෙයින් වක්ඛුමා නම්.

(94) කුසිනාරාපුරෙ - මගධයෙහි භට්ටිය රජුගේ කාලයෙහි මල්ලවයෝ මෙහි සමුහාණ්ඩුවක් පිහිටුවා ගත්හ. ගොත්‍ර නවයක රජ පවුල් වූහයි යෙහි. කුසිනාරා නුවර බුද්ධ කාලයෙහි මල්ලවයන්ගේ නගරයකි. සවිඤ්ඤා වහන්සේ හතලිස් පස් වසක් බුදු කිස නිමවා පිරිනිවන් පා වදල නගරයයි. කුසිනාරා වෛත්‍ය සභානයට එරට වාසීන් විසින් දැන් ව්‍යවහාර කරනු ලබන නම 'මකාකුචාර' යනුයි.

යමකසාල රුක්ඛානමනන්තරෙ - යමක යනු දෙකයි. සල් රුක් දෙකක් අතර බුදුන් වහන්සේට සැනපීමට ඇඳ පිළියෙල කෙළේය.

උන්වහන්සේ සිංහශයොයාවෙන් එහි සෑතපී අළුයම් කාලයෙහි පිරිනිවන් පෑ සේක. මල්ල රජුන්ගේ උපවිකිත නම් උයනෙහි එම පිරිනිවන් මංවකය විය.

(95) සීහසෙය්‍යාය - සෙයො හෙවත් නිද ගන්නා ක්‍රම සතරකි.

1. සීහ සෙය්‍යා, 2. නථාගත සෙය්‍යා, 3. පෙන සෙය්‍යා, 4. කාමහොභි සෙය්‍යා යනුයි. සීහ සෙය්‍යාව නම් : දකුණු අත හිසට තබා දකුණුලයෙන්, දකුණු පා මතුයෙහි වම් පස මදක් ඇද තබා තිදීමයි.

වෙසාබෙ පුණ්ණමාසියං - වෙසක් පුර පසළොස්වක දිනයයි. බුදුන් වහන්සේ ඉපදීම, බුදුවීම, පිරිනිවන් පෑම යන තෙකරුණ සිදුවූයේ වෙසක් පුර පසළොස්වක් දිනයන්හි දීය.

(96) සුභද්දං - එසමයෙහි කුසිනාරානුවර විසු සුභද්‍ර නම් පරිබ්‍රාජකයා, බුදුන් වහන්සේ පිරිනිවන් මංවකයෙහි වැඩ සිටි කල්හි පැමිණ බුදුන්ගෙන් බණ අසා, ආනන්ද කෙරුන්ගෙන් පැවිදි බව ලබා නොබෝ වේලාවකින් රහත් විය. හේ බුදුන්ගේ අන්තිම ශ්‍රාවකයා විය.

(97) අප්‍යමාද පදෙන - බුදුන් වහන්සේගේ අන්තිම බුද්ධ වචනයයි. හඤ්ඤති හිකබ්වෙ ආමන්තයාමී වො. වයධම්මා සංඛාරා අප්‍යමාදෙන සමපාදෙථ

මහණෙනි! සුඡම්න්තට කරුණාවෙන් අවවාද කරමි. සියළු සංස්කාරයෝ නැසෙන සුල්ලෝය. එබැවින් අප්‍රමාදයෙන් එළඹ සිටි සිහියෙන් සියළු පැවිදි කිසි සම්පූර්ණ කරවු. යැයි අන්තිම වචනය වදළ සේක.

(98) ඝඩාන සමාපත්ති විහාරතො - ධ්‍යාන සමාපත්තීන්ට අනුලොම ප්‍රතිලොම වශයෙන් සමවැදී අවසන චතුර්ථධානයට සම වැදී ඉන් නැගිට පිරිනිවන් පා වදළ සේක. යනුයි.

සෙසොපධි විචජ්ජතො - සොපධිසෙස, නිරුපධිසෙස, යයි නිවාණ ධාතු දෙකකි. මාහිඤ්ඤා බලයෙන් කෙලෙසුන් නැසීම සොපධිසෙස නම්. කෙලෙසුන් නසා ශෙෂව තුබු පංචස්කන්ධය නැති කිරීමෙන් පිරිනිවන් පෑම නිරුපධිසෙස පරිනිවිත නම්.

පරිනිබ්බායී - පරි + ච + ය + ඊ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

99. මහී කමපාදයො ආසුං නද අච්ඡරියා වහා පුජා විසෙසං වත්තිංසු දෙව මානුසකා බහු.

පද්‍යවේ :-

99. කද, එකල්හි: අවර්ථයා වහා, ආශ්වයා ඵලවන්තා වූ: මහි කමපාදයො, පොළෝ කම්පාවීම් ආදිය: ආසුං, වූහ: දෙමානුසකා, දෙවි මිනිසුන් විසින් කරන ලද: බහු පුජා විසෙසා, බොහෝ පුජා විශෙෂයෝ: වත්තිංසු, පහළ වූහ.

විස්තර :-

මහිකම්පාදයො = මහපොළව කම්පාවන අවස්ථා අටකි. එනම් :
1. පෘථුවි ධාතුන්ගේ කැලඹීම, 2. සෘඪි ආනුභාවයෙන් කම්පා කිරීම,
3. බෝසතුන් පිළිසිඳ ගන්නා දවස, 4. බෝසතුන් මව් කුසින් බිහිවන දවස, 5. බුද්ධත්වයට පත් දවස, 6. දම්සක් දෙසුම් දවස, 7. ආයු සංස්කාරය කළ දවස, 8. බුදුන් පිරිනිව් දවස යන අවස්ථායි.

ආදහන පුජොත්සවය.

100. පරිනිබ්බාන සුත්තනෙත වුත්තානුක්කමතො පන පුජා විසෙසො විඤ්ඤයො ඉච්ඡනෙහි අසෙසතො

පද්‍යවේ :-

100. පරිනිබ්බාන සුත්තනෙත, පරිනිවාණ සුත්‍රයෙහි; වුත්තානුක්කමතො පන, කී පරිද්දෙන් වනාහි: අසෙසතො ඉච්ඡනෙහි, නිරවශෙෂයෙන් කැමැත්තවුන් විසින්: පුජා විසෙසො, පුජා විශෙෂය: විඤ්ඤයො, දන යුත්තේය.

101. අහතෙහි ච වරෙථි වෙයේතො පඨමං ජිනං වෙද්ධිත්තො කප්පාය පිච්චතා විහතෙන ච.

පද්‍යවේ :-

101. පඨමං, පළමුකොට: ජිනං, සවිඤ්ඤන්: අහතෙහි ච වරෙථි, අළුත් පිළියෙන් ද: වෙයේතො, වෙලා: විහතෙන, පොළන ලද: කප්පාය පිච්චතා ච, කපු පුලුනෙන් ද: වෙද්ධිත්තො, වෙලා :-

102. එවං පඤ්ඤසතකකිත්තුං වෙද්ධිත්තො සාධුකා පකඛිපිත්තො සුවණ්ණාය තෙල පුණ්ණායදෙණියා.

පද්‍යවේ :-

102. එවං, මෙසේ: පඤ්ඤසතකකිත්තුං, පන්සිය වරක්: සාධුකං,

මනාකොට: වේදියිත්‍විත, වෙලා: තෙල පුණ්ණාය, තෙලින් පිරුණ: සුවණ්ණාය දෙණියා, රත් දෙනක: පකිපිත්‍විත, බහා :-

103. විසංහතඵ සතුඛෙධං ගන්ධදරුහි සඬිතං
ආරොපයිංසු චිතකං මලානං පමුඛා තද

පද්‍යඵ :-

103. තද, එකල්හි: මලානං පමුඛා, මල්ලයන්ට ප්‍රධාන රජ දරුවෝ: විසංහතඵ සතුඛෙධං, එක්විසි රියනක් උස: ගන්ධ දරුහි සඬිතං, සුවද දරින් කරන ලද: චිතකං, දර සෑයට: ආරොපයිංසු, (දෙන) නැගහ.

භාවය :-

බුදුන් වහන්සේගේ ශ්‍රී මෘත ශරීරය අළුත් වස්ත්‍රයෙන්ද, කපු පුලුනෙන් ද, පන්සිය වරක් මනාව වෙලා තෙලින් පිරුණු රත් දෙනක බහා, එකසිය විසි රියනක් උස සුවද දරින් සෑදූ දර සෑයක, මල්ල රජදරුවෝ දෙන එහි තැන්පත් කළහ.

විසෂ්ණි :-

- වෙදේත්‍විත - $\sqrt{\text{වේදි} + \text{ණ} + \text{ත්විත}}$. පූඵ ක්‍රියා පදයි.
- පකිපිත්‍විත - ප + $\sqrt{\text{කිප} + \text{ත්විත}}$. පූඵ ක්‍රියා පදයි.
- ආරොපයිංසු - ආ + $\sqrt{\text{රුප} + \text{උ} + \text{ඉංසු}}$.
අතීත ප්‍රඵම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

104. මහා කසුපපඵරෙන ධම්මරාජේ අවඤ්ඤෙ
චිතකං මාජලිත්‍විතී දෙවාධිධානනො පන.

පද්‍යඵ :-

104. මහා කසුපපඵරෙන, මහ කසුප් තෙරුන් වහන්සේ විසින්: ධම්මරාජේ, ධම් රාජන් වූ සඵඤ්ඤන් වහන්සේ: අවඤ්ඤෙ, නොවැදි කල්හි: චිතකං, දර සෑය: මාජලිත්‍විතී, නො ඇවිල්වයි: දෙවාධිධානනො පන, දෙවතාවන්ගේ අධිෂ්ඨානයෙන් වනාහි :-

105. පාමොකකාමලරාජුනං වායමනෙතො පනෙකධා
චිවකං තං න සකිංසු ගාභාපෙතුං හුතාසනං

පද්‍යඵ :-

105. මලරාජුනං පාමොකකා, මල්ල රජුන්ගේ ප්‍රධාන රජ දරුවෝ: අනෙකධා, අනෙකප්‍රකාරයෙන්: වායමනෙතො අපි, උත්සාහ කරන්නාහු

ද; තං විතකං,ඒ දර සෑය: හුතාසනං ගාභාපෙතුං, ගිනි ගන්වන්තට: න සකඛිංසු, තොහුකි වුහ.

106. මහා කසාපපෙරෙන අධිධානෙන අත්තනො වන්දාදිති මහා දෙණිං විතකංව මහාරහං.

පද්‍යථ :-

106. මහා කසාප පෙරෙන, මහා කාශ්‍යප සඵචිරයන් වහන්සේ විසින්: අත්තනො, තමන් වහන්සේගේ: අධිධානෙන, අධිෂ්ඨානයෙන්: වන්දාදිති, වස්ත්‍ර ආදිය ද; මහා දෙණිං, රන් දෙන ද; මහාරහං, මාහැගි වු: විතකංව, දර සෑය ද:-

107. ද්වීධා කන්වන නිකම්ම සකසීසෙ පතිට්ඨිතා වන්දිතා සන්ථුතො පාද යථාධානෙ පතිට්ඨිතා.

පද්‍යථ :-

107. ද්වීධා කන්වන, දෙකඩ කොට ගෙන; නිකම්ම, නික්ම: සකසීසෙ පතිට්ඨිතා, තමන් වහන්සේගේ හිස මුදුනෙහි පිහිටි: සන්ථුතො පාද, බුදුන් වහන්සේගේ ශ්‍රී පාද; වන්දිතා, වැඳ; යථාධානෙ, පෙර තුබු තන්හිම: පතිට්ඨිතා, පිහිටියා.

භාවය :-

මහා කාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ මහා සංඝයා වහන්සේ සමග වැඩ, බුදුන්ගේ ශ්‍රීපා වදින තුරු ගිනි තො ඇවිලේවායි දෙවියන්ගේ අධිෂ්ඨානය නිසා මල්ල රජ දරුවන්ට දරසෑය ගිනි ඇවිලවීමට තොහුකි විය.

සෑය සමීපයට මහා කාශ්‍යප මහ රහතන් වහන්සේ පැමිණි කල්හි, රන් දෙණ ද, දර සෑය ද විවෘත වී උන්වහන්සේගේ තලල් මත ශ්‍රී පාද පිහිටියේය. ශ්‍රීපා වැදි කල්හි තෙමීම නියම තැන පිහිටියේය.

විස්තර :-

මහාකසාපපෙරෙන - මහා කාශ්‍යප තෙරුන් වහන්සේ ශරීර වශයෙන් බුදුන් වහන්සේට බොහෝ සෙයින් සමානය. බුදු සසුන්හි පැවිදිව ධුතඬුධාරී හික්කුන් අතර අග්‍රසථානය හිමි වූයේ මුන් වහන්සේට ය.

එකතැන සිටි විට මේ බුදුන් වහන්සේ ය. මේ කාශ්‍යප සචරියන් වහන්සේ යැයි වෙන් කොට නොදන හැකි තරම්ය. එනිසා ඇති වන අර්බුද මගහැරවීම පිණිස කසුප් හිමියන් හිමවනට ගොස් ඡද්දන්තවිලබ්ධ ඇතුන්ගේ උවටැන් ලබමින් විසීය. යම් දිනක බුදුන් වහන්සේ පිරිනිවී සේක් නම්, තම ලෙන් දෙර රුකෙහි මල් පරවේ යයි අධිෂ්ඨාන කෙළේය. දිනක් මල් පරවී ඇති බව දැක ඒ සලකුණෙන් කුසිනාරා නුවරට වැඩම කොට බුදුන්ගේ ශ්‍රීපාද නමස්කාර කෙළේය.

මෙසේ වෙන්ව විසීමට හේතුව නම්, සැවැන් නුවර විසූ උපාසිකාවක් දරු පෙමින් කාශ්‍යප හිමියන්ට දිනපතා පිණ්ඩපාතය දෙයි. දිනක් පිඩුසිභා වැඩි බුදුන් වහන්සේට කාශ්‍යප හිමියන් යයි සිතා පිණ්ඩපාතය පිළිගැන්වීය. පසුව කාශ්‍යප හිමියන් වැඩි කල්හි අවලාද කියා පිණ්ඩපාතය පිළිගැන්වීය. එතැන් පටන් බුදුන් වහන්සේ පිඩු පිණිස හැසිරෙන නුවරක පිඩු පිණිස නොහැසිරෙමිසි කියා හිමවනට වැඩි සේක.

108. තතො දෙවානුභාවෙන පජ්ජිතඵචිතානලො : සිසුටි
න මසී සත්ථු දෙහස්ස දඩ්ඨස්සාසි න ඡාරිතා.

පද්‍යථී :-

108. තතො, ඉක්බිති: දෙවානුභාවෙන, දේවතාවන්ගේ බලයෙන්: චිතානලො, දරසැයෙහි ගින්න: පජ්ජිතඵ, දූල්විණි: දඩ්ඨස්ස, දගිය: සත්ථු දෙහස්ස, බුද්ධ ශරීරය පිළිබඳ වූ: මසී, දූල්ලක්: න, නොවීය: ඡාරිතා, අළු: න අසි, නොවීය.

භාවය :-

ඉක්බිති දේවතාවන්ගේ බලයෙන් දර සැය ගින්න තෙමීම ඇවිල ගියේය. දූලි හා අළු ද නොවීය.

109. ධාතුයො අවසිස්සිංසු මුත්තාභා කඤ්චනස්සභා : ධාතු
අධිධානෙන බුද්ධස්ස විස්සකිණ්ණා අනෙකධා.

පද්‍යථී :-

109. බුද්ධස්ස, සවිඥයන් වහන්සේගේ: අධිධානෙන, අධිෂ්ඨානයෙන්: අනෙකධා, නොයෙක් ප්‍රකාරයෙන්: විස්සකිණ්ණා, වෙන් වෙන්ව ගිය: මුත්තාභා, මුතු පැහැ වූද: කඤ්චනස්සභා, රන්පැහැ වූද: ධාතුයො, ධාතුහු: අවසිස්සිංසු, ඉතිරි වූහ.

භාවය :-

සවිඤ්ජන වචනසේගේ අධිෂ්ඨාන බලයෙන් නොයෙක් ආකාරයෙන් විසිරී ගිය මුතු පැහැවූ ද, රත් පැහැ වූද ධාතු ඉතිරි වූහ.

විපසණි :-

අවසිස්සිංසු = අව+සිස+උං > ඉංසු.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචන ක්‍රියා පදයි.

- 110. උණ්භීසං අකඛකා දේව වතඤ්ඤා දත්ත ධාතුයො ඉවෙතා ධාතුයො සත්ත විපසකිණ්ණා න සප්පුනො.

පද්‍යථී :-

110. උණ්භීසං, ලලාට ධාතුචය: ද්වෙ අකඛකා ච, අකු ධාතු දෙකය: වතඤ්ඤා දත්ත ධාතුයො, සත්ත දළද වචනසේ යන: සප්පුනො, සවි ඤ්ජන වචනසේගේ: එතා සත්ත ධාතුයො, මේ සත් ධාතුහු: න විපසකිණ්ණා. නොවිසුරුණු සේක.

විපසණි :-

සත්තධාතුයො = ධාතු ශබ්දය උණුසුම, තද ගතිය, මූල ධාතු, ලෝකය, ශබ්දයක මුල් ප්‍රකෘතිය, ඉන්ද්‍රිය ශක්තිය, පිදීමට ගන්නා ඇට, දත් ආදිය යන අත්ථයන්හි වැටේ. ධාතු ශබ්දය ස්ත්‍රී ලිඛිතයි. ව්‍යාකරණයෙහි, 'භුවාදයො ධාතවො' යනුවෙන් ධාතු ශබ්දය පුලිංගික වශයෙන් දක් වේ. සංස්කෘතයෙහි ධාතු ශබ්දය පුලිංගික වේ. මේ ගැන මෙසේ දක්වේ.

ධාතු සද්දො ජීන මනෙ ඉත්ථිලිඛිතතනෙ මතො සත්ථ පුලිඛිතභාවස්මිං කච්චායන මනෙද්විසු

- 111. ආකාසනො පතිත්ථාපි උග්ගත්ථාපි මභීතලා සමන්තා ජලධාරායො නිබ්බාපෙසුං විතා'නලං.

පද්‍යථී :-

112. ජලධාරායො, ජලධාරාවෝ, සමන්තා, භාත්පසින්: පතිත්ථාපි, වැටී ද: මභීතලා, පොළොවෙන්: උග්ගත්ථාපි, උඩට නැගී ද: විතා'නලං, දර සෑයෙහි ගින්න: නිබ්බාපෙසුං, නිවූහ.

විස්තර :-

ජලධාරායො = මහා පරිනිවෘත සුත්‍රයෙහි :- අභසින් වැටුණු ජලයෙන් ද, මල්ල රජ දරුවන් විසින් ඉසින ලද සුවඳ ජලයෙන් ද, එහි

වටේ පිහිටි සල් ගස්හි අකුවලින් ද, වැවුණු ජලයෙන් දර සෑය නිවුණු බව දක්වේ.

මහියඬගණ සෑයෙහි ශ්‍රීවා ධාතුව පිහිටුවීම.

112. පේරෙසා සාරිපුත්තසා අනෙතවාසී මහිඳිකො සරභු නාමකො පේරො පහින්න පටිසම්භිදෙ

පද්‍යවි :-

112. සාරිපුත්තසා පේරෙසා, සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේගේ: අනෙතවාසී, අතවැසි වූ: මහිඳිකො, මහත් සාඳි ඇති: පහින්න පටිසම්භිදෙ, ප්‍රභෙදගත පටිසම්භිද ඥාණ ඇති: සරභු නාමකො පේරො, සරභු නම් තෙර කෙනෙකුත් වහන්සේ :-

113. ගිවාධාතුං ගහෙචාන චිතතො මහියඬගණෙ පතිධම්පෙචා උපමහි අකා කඤ්චක වෙතියං.

පද්‍යවි :-

113. චිතතො, දර සෑයෙන්: ගිවා ධාතුං, ශ්‍රීවා ධාතුව: ගහෙචා, ගෙන: මහියඬගණෙ උපමහි, මියුගුණ දගැබිහි: පතිධම්පෙචා, පිහිටුවා: කඤ්චක වෙතිය, කසුන්දගැබක්: අකා, කළ සේක.

විස්තර :-

පහින්න පටිසම්භිදෙ = ප්‍රභෙදගත ප්‍රතිසම්භිද ඥානය නම් :- අපව, ධම්, නිරුතති, පටිභාන, යන සිවුවැදරුම් නුවණයි.

විභාජන :-

අනෙතවාසී = අනෙතවසනීති = අනෙතවාසී
මහිඳිකො = මහනෙතො ඉඳිධි යසා සො = මහිඳිකො.

වම් දළද වහන්සේ.

114. බෙමච්භයො කාරුණිකො ඛිණා සඤ්ඤාජනො ඉති චිතකාතො තතො වාම ද්‍යාධාතුං සමගහි.

පද්‍යවි :-

114. කාරුණිකො, කාරුණික වූ: ඛිණාසඤ්ඤා ජනො, ක්‍ෂය කළ. සංයොජනය ඇති: බෙමච්භයො මුනි, බෙම නම් සාවිර තෙම: තතො

විතකානෝ, ඒ විතකයෙන්: වාමද්‍රව්‍යදායකං, වම් දළද වහන්සේ: සමග්‍රහි ගත් සේක.

සච්ඡෙදානු බෙද දීම.

115. අධ්‍යක්ෂකම් රාජ්‍යනං ධාතු අභ්‍යාස සතපුනෝ උප්‍යන්තං විග්‍රහං දෙණො සමෙච්චාන ද්විජ්ජත්තමො.

පද්‍යථ :-

115. අථ, ඉක්කිති: දෙණො ද්විජ්ජත්තමො, ද්‍රෝණ නම් බ්‍රාහ්මණ උතුමා: සත්ථුනො, බුදුන්ගේ: ධාතු අභ්‍යාස, ධාතු පිලිබඳව: උප්‍යන්තං, උපන්නා වූ: අධ්‍යක්ෂකං රාජ්‍යනං, රජ දරුවන් අට දෙනාගේ: විග්‍රහං, කලහය: සමෙච්චානං, සංසිදුවා :-

116. කච්චාන අධ්‍යං කොධ්‍යාසෙ භාජෙච්චා සෙසධාතුයො අද්දසි අධ්‍යරාජ්‍යනං තං තං නගරවාසිනං.

පද්‍යථ :-

116. සෙසධාතුයො, සෙසු ධාතුහු: අධ්‍යං කොධ්‍යාසෙ, අට කොටසක්: කච්චාන, කොට: භාජෙච්චා, බෙද: තං තං නගර වාසිනං, ඒ ඒ නුවර වැසි: අධ්‍යරාජ්‍යනං, රජ දරුවන් අට දෙනාට: අද්දසි, දුන්නේය.

විස්තර :-

අධ්‍යක්ෂකං රාජ්‍යනං - මහා පරිනිව්‍යාණ සුත්‍රයෙහි සඳහන් පරිදි ශාක්‍ය, කොලිය, ලිච්ඡවී, අජාසත්, අලකප්ප නුවර බුලි, පාවා නුවර මල්ල රජවරු, කුසිනාරා නුවර මල්ල රජවරු හා වෙය්දිපක බමුණා ඇතුළු පිරිස ධාතු ඉල්ලා පැමිණි හෙයින්, එවිට කුසිනාරා පුර මල්ල රජ දරුවෝ ධාතු නොදෙන බවත් යුද කැමති බවත් දැන්වූහ.

එවිට ද්‍රෝණ නම් බමුණු තෙමේ මෙහිදී ඉදිරිපත්වී සච්ඡෙද ධාතු අට කොටසක් බෙදූදී අරගලය සංසඳවීය. හෙතෙම ධාතු බෙදූ නැලිය ගත්තේය. පිඤ්චි නුවර මෝරිය රජුත් පසුව පැමිණි හෙයින් ධාතු නොලැබ විතකයෙන් අහුරු ගෙණ ගියහ. ඒ රජ දරුවෝ තම තමන්ගේ රටවල දැනට කරවූහ.

ද්‍රෝණ බමුණා ධාතු බෙදූ නැලිය නිදන්කොට කුම්භස්ථූප නම් සෑය කරවීය. මෝරිය රජවරු අහුරු නිදන් කොට අභිගාර ස්ථූප නම් දැනට කරවූහ.

දෙණො - මෙකුමා රාජගුරු බමුණෙකි. ඒ ඒ රජ දරුවන්ට ඉගැන්වීම් ආදිය කෙළේය.

එනිසාම රජ දරුවෝ ඔහුගේ වචනය පිළිගත්හ.

දිනක් බුදුන් වහන්සේ කොසොල් රට සැරිසරණ සේක් ද්‍රෝණ බමුණාට සිදුවන වැඩ දැක, මග පා සටහන් තබා ගොස් එක්ගසක් මුල වැඩ හුන්හ. සියයක් පමණ තරුණ බමුණන් පිරිවරා යන හෙතෙම මග පා සටහන් දැක ඒ සලකුණෙන් බුදුන් වෙත ගියේය. බුදුන් දැකීමෙන්ම පුදුමයට පත් ඔහු, ඔබ දෙව් වෙහිද ? යක්ෂ වෙහි ද, මිනිස් වෙහි දැයි විචාළ කල්හි, මම එසේ නොවෙමියි වදළ සේක. යම් සේ උපුල් පියුම් ආදිය දියෙහි ඉපිද, වැඩි දියෙන් උඩට නැගී දියෙහි නො ඇලී සිටී ද, බමුණ! එමෙන්ම මම ලොව අපිද එහිම වැඩී ලෝ දහම්, සමග නො ඇලී ලොව මැඩගෙන සිටිමි. එහෙයින් මා බුදුන් යයි දනුවයි වදළ සේක. බමුණා දහම් අසා අනාගාමීව දෙළොස් දහසක් ගාථාවෙන් ද්‍රෝණ ගර්ජනා නමින් බුදු ගුණ වැදීමක් කෙළේය.

117. හඬ කුඬා ගහෙචාන ධාතුයො තා නරාධිපා ගන්තවා සකෙ සකෙ රටෙයි වෙතියානි අකාරයුං පද්‍යථී :-

117. නරාධිපා, රජ දරුවෝ; හඬකුඬා, කුටු පහටු වුවෝ; තා ධාතුයො, ඒ ධාතූන් වහන්සේ; ගහෙචාන, ගෙන; ගන්තවා, ගොස්; සකෙ සකෙ රටෙයි, තම තමන් අයිති රටවල; වෙතියානි, දැනැබි; අකාරයුං, කරවුහ.

විස්තර :-

දස ධුපයෝ :- 1. රජගහනුවර, 2. විශාලා මහනුවර, 3. කපිල වස්තු පුර, 4. අලකපුර රට, 5. රාම ග්‍රාම, 6. වෙට්ඨිපක රට. 7. පාවෙය්‍ය රට, 8. කුසිනාරා නුවර යන තන්හි සවිඤ ධාතු පිහිටුවා දැනැබි කර වුහ. 9. කුම්භධුප, 10. අඬාර ධුප යන දෙසැය සමග දසධුපයෝ වෙති.

දළද තුනක් පිහිටි තැන්

118. එකා දයා සුරිඤ්ඤන එකා ගන්ධාර වාසිහී එකා හුජඬග රාජුහි ආසි සකකත පුජිතා.

පදනම් :-

118. එකා දයා, එක් දළදාවක්: සුරිඤ්ඤා, සක් දෙවි රජ විසින්: සකක පුරිතා ආසී, සත්කාර කොට පුදන ලද්දී වූය: එකා, එක්දළදාවක්: ගන්ධාරවාසීනී, ගන්ධාර රටවාසීන් විසින් ද: එකා, එක්දළදාවක්: භූජඩන රාජුනි, නා රජුන් විසින් ද පුදන ලද්දීය.

විස්තර :-

දයා :- දළදා නමින් ගැනෙනුයේ මුඛයෙහි උඩ යට ඇති උල් දන් සතරය. සඵළද දළදා තුනක් ඇති තැන් මෙහි දක්වේ.

වම් දළදව කලිඟු රජතුමාට දෙසී

119. දන්තධාතූං තතො බෙමො අත්තනා ගහිතං තද දන්තපුරෙ කාලිඛණ්ණ ඉන්මදන්තස්ස රාජිනො.

පදනම් :-

119. තතො, ඉක්බිති: බෙමො, බෙම නම් තෙරුන් වහන්සේ: අත්තනා ගහිතං, තමන් වහන්සේ විසින් ගන්නා ලද: දන්ත ධාතූං, (වම්) දළදා වහන්සේ: දන්ත පුරෙ, දන්තපුරයෙහි: ඉන්ම දන්තස්ස, ඉන්මදන්ත නම්: කලිඛණ්ණ රාජිනො, කලිඟු රජ හට: අදා, දුන් සේක.

විස්තර :-

බෙමො - බෙම රහතන් වහන්සේ විසින් විතකයෙන් වම් දළදව ගන්නා ලදී. පසුව එය කලිඟු රජතුමාට භාර දෙන ලදී. මිථ්‍යා දෘෂ්ටිකයෙකු වූ එතුමා පසුව තෙරුවන් සරණ ගිය උපාසකයෙක් විය. දළදා මැදුරක් තනා එහි දළදා වහන්සේ තැන්පත් කොට පුදපූජා පැවැත්වූහ.

120. දෙසයිත්වාන සො ධම්මං භෙත්වා සබ්බා කුද්ධියො රාජානං තං පසාදෙසි අග්ගමිතිරත්තන්තයෙ.

පදනම් :-

120. සො,ඒ බෙම නම් රහතන් වහන්සේ: ධම්මං, ධම්මය: දෙසයිත්වාන, දේශනා කොට: සබ්බා, සියළු: කුද්ධියො, මිථ්‍යා දෘෂ්ටිත්: භෙත්වා, බිඳ පියා: අග්ගමිති, උතුම් වූ: රත්තන්තයෙ, රත්නත්‍රයෙහි: තං රාජානං, ඒ රජතුමන්: පසාදෙසි. පැහැද වූ සේක.

විස්තර :-

කුඳට්ටියෝ = වැරදි විශ්වාසයෝයි. එය දෙසැට මිට්‍යාදාශ්ටි නම් වේ. එනම් ; ශාඛිතවාද 4 යි. එකන්‍ය ශාඛිතවාද 4 යි. අත්තානන්තිකවාද 4 යි. අමරා විකෝපවාද 4 යි. අධිත්‍ය සමුත්පන්නිකවාද 4 යි. සංඥිවාද 16 යි. අසංඥිවාද 8 යි. තෙවසංඥිවාද 8 යි. උච්ඡේදවාද 7 යි. දිට්‍යධමම නිබ්බානවාද 5 යි. යන 62 ක වේ.

විසෂ්ණ :-

- දෙසයිත්‍යවාන = සුවි ක්‍රියා පදයි. දිසි+භේ+ත්‍යවාන.
- භේත්‍යවාන = සුවි ක්‍රියා පදයි. හිද + භේ + ත්‍යවාන.
- කුඳට්ටියෝ = කුච්ඡනා දිට්‍යී, කුඳිට්‍යී, තා කුඳිට්‍යීයෝ.

121. අජේධාගාලෝ මුනිඤ්ඤා ධම්මාමත මහණණ්ඩං සො නරිඤ්ඤා පවාහෙසි මලංමච්ඡරියාදිකං.

පද්‍යවි :-

121. සො, නරිඤ්ඤා, ඒ රජකුමා; මුනිඤ්ඤා, බුදුන්ගේ; ධම්මා මත මහණණ්ඩං, ධම් නමැති අමාත මහා සාගරයට; අජේධාගාලෝ, බැසගත්තේ; මච්ඡරියාදිකං, මසුරු බව ආදී වූ; මලං, පාප මලය; පවාහෙසි, සෝද හැරියේය.

විස්තර :-

මච්ඡරියාදිකං = ලෝභකම, මසුරුකම, මලයකි හෙවත් කිලුටකි. දිමට විරුද්ධ වනුයේ මසුරුකමයි.

විසෂ්ණ :-

- අජේධාගාලෝ = අධි ඔගාලෝ අජේධාගාලෝ = අධි+ අව+ ගාහ+ ඔ. අධි ශබ්දයට අජ්ඣාදෙශ වී සිද්ධයි.
- ධම්මාමත මහණණ්ඩං = අමතං වියාති අමතං, ධම්මමෙව අමතං ධම්මාමතං, ධම්මාමතං ච තං මහණණ්ඩං චෙති = ධම්මංමත මහණණ්ඩං.
- පවාහෙසි = ප+වහ+භේ+ඉ.
- අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකච්චන ක්‍රියාපදයි.

122. පාවුඤ්ඤාකො යථා මෙසො නානා රතන වඤ්ඤාකො දුළිද්දිය නිද්දසං සො නිබ්බාපෙසි නරුත්තමො.

පදනම් :-

122. සො නරුක්කමො, ඒ නරොක්කම තෙම; සාවුසුසකො මෙසො යථා, වමිං කාලයෙහි මෙසයක් මෙන්; දළිද්දිය නිදසං, දිළිඳු බව නමැති ග්‍රීෂ්මය; නා නා රත්ත වසුතො, නත් රුවන් වැස්සෙන්; නිබ්බාපෙසී, නිවීය.

භාවය :-

ඒ බ්‍රහ්මදක්ක රජතුමා නොයෙක් රත්ත ජාති වමිංවක් මෙන් දුගියනට දන් දී දිළිඳු බව නමැති ග්‍රීෂ්මය දුරු කෙළේය.

විභූතිය :-

නානාරත්ත වසුතො = රත්තානං වසුං, රත්ත වසුං, තතො, රත්තවසුතො.

දළිද්දිය නිදසං = දළිද්දසු භාවො = දාළිද්දියං, දළිද්දිය

මෙව නිදසො = දළිද්දිය නිදසො.

නිදසං = උෂ්ණය, උෂ්ණ කාලය යනුයි.

සාවුසුසකො = පවසුති, එත්ථාති පාවුසො. එව = පාවුසුසකො.

ප + වසු + අ - උ - ඔ.

දළද පුජා.

123. සුවණ්ණබවිතාලමඛ මුක්තා ජාලෙහි සොහිතං කුටාගාර සතා කිණ්ණං තරුණාදිව සත්තිහං.

පදනම් :-

123. සුවණ්ණ බවිත, රත්කම් කළ; ආලමඛ, එල්ලෙන; මුක්තා ජාලෙහි, මුතු දලින්; සොහිතං, බැබළුණු; කුටාගාර සතා කිණ්ණං, කුළු ගෙවල් සිය ගණනින් යුක්ත වූ; කරුණාදිව සත්තිහං, ලහිරු මඬල සමාන වූ :-

124. නානාරත්ත සොභාය දුදිකං වකුඤ්ච මුසනං යානං සභාපවභසු පසාදතිසයාවහං.

පදනම් :-

124. නානාරත්ත සොභාය, නොයෙක් රත්තයන්ගේ ශෝභාවෙන්; දුදිකං, දුකසේ බැලිය යුතු වූ; වකුඤ්ච මුසනං, ඇස් මුවහ කරන්නා වූ;

සභාපවභාසා, දෙවි ලොවට හා නිවැණිට; යානං, යානාවක් වැනි වූ; පසාදනිසයාවහං, අධික ප්‍රසාදය එළවන්නා වූ :-

125. කාරයිත්වාන සො රාජා දයාධාතු නිවෙසනං
ධාතුපීඨඤ්ච තතෙව කාරෙත්වා රතනුජ්ජලං.

පද්‍යථ :-

125. සො රාජා, ඒ රජතුමා; දයා ධාතු නිවෙසනං, දළද මැදුරක්; කාරයිත්වාන, කරවා; තතෙව, එහිම; රතනුජ්ජලං, රත්නයෙන් බබලන; ධාතු පීඨඤ්ච, දළද වැඩ සිටිනු සඳහා ආසනයක්ද; කාරෙත්වා, කරවා :-

126. තභිං සමඤ්ඤිත්වාන දයා ධාතුං මහෙසින්තො
පුජා වත්ථුනි පුජෙසී රතනිදිව මතඤ්ඤො.

පද්‍යථ :-

126. මහෙසින්තො, බුදුන් වහන්සේගේ; දයා ධාතුං, දළද වහන්සේ; තභිං, එහි; සමඤ්ඤිත්වාන, පිහිටුවා ; රතනිං දිවං, රැ දවල්; අතඤ්ඤො, නොමැලිව; පුජා වත්ථුනි, මල් ආදී සුවඳ ද පුජා වස්තුවෙන්; පුජෙසී, පිදී.

විස්තර :-

දයාධාතු නිවෙසනං - දඹදිව ප්‍රථමයෙන්ම ගොඩනගන ලද දළද මැදුර මෙයයි. එය කලිඟු රජතුමා විසින් සිංහලෙප කරවා ලතිරු මඩල මෙන් දීප්තියෙන් බැබලවී. එහි කාන්තියෙන් ඇස් පියවන තරම් විය. එහෙත් හැම දෙනම ඉතා ආසාවෙන් එදෙස බැලූහ:

එහි රනින් අසුනක් කරවා දළද වහන්සේ වඩා හිඳුවා දිවා රාත්‍රී නොයෙක් පුද පුජා පැවැත්වූහ. දළද වහන්සේ අවුරුදු 800 ක් පමණ කලිඟු පුර වැඩ විසූ බව පෙනේ.

මෙසේ දළද පුජා පවත්වා කලිඟු රජතුමා පින් රැස් කොට දෙවි මිනිස් සැප වින්දේය.

විස්තර :-

- බවිත - එබිබවු යන අත්ථයි.
- දුදිකං - දුකෙත පස්සිතබ්බං - දුදිකං.
- සභාපවභාසා - සභො ච අපවභාසා ච, සභොපවභාසා, තස්සා - සභොපවභාසා.

සමස්තයන්වන = සං+අප+ඉ+ත්වන.

පුච්ඡි ක්‍රියා පදයි.

127. ඉති සො සඤ්චිතිත්වන පුඤ්ඤ සම්භාර සම්පදං ජහිත්වා මානුසං දෙහං සග්ගකායමලංකරි.

පද්‍යථී :-

127. ඉති, මෙපේ: සො, ඒ රජතුමා: පුඤ්ඤ සම්භාර සම්පදං, කුශල සම්භාර සම්පත: සඤ්චිතිත්වන, රැස්කොට: මානුසං දෙහං, මිනිස් සිරුර: ජහිත්වා, හැර: සග්ගකායං, සවග්ගී ලොකය: අලංකරි, අලංකාර කෙළේය.

128. අනුජාතො තතො තස්ස කාසිරාජභයො සුතො රජං ලඛා අමචානං සොකසලලමපානුදි.

පද්‍යථී :-

128. තතො, ඉක්බිති: තස්ස, ඒ රජතුමාගේ: අනුජාතො, අනුජාත පුත්‍ර වූ: කාසී රාජභයො සුතො, කාසිරාජ නම් පුත්‍රයෙක්: රජං ලඛා, රජය ලදින්: අමචානං, ඇමැතියන්ගේ: සොක සලලං, ගොකහුල: අපානුදි, දුරු කෙළේය.

විස්තර :-

- අනුජාතො = පුත්‍රයෝ සිවු දෙනෙකි. එනම් :- ජාත, අනුජාත, අභිජාත, අවජාත යනුයි.
- ජාත - නම්, මව සමාන ගුණ ඇත්තේ ජාත පුත්‍ර නම්.
- අනුජාත - නම්, පියාට සමාන ගුණ ඇතිව උපන් පුත්‍රයා, අනුජාත නම්.
- අභිජාත - නම්, පියාට වඩා අධික ගුණ ඇතිව උපන් පුත්‍රයා අභිජාත නම්.
- අවජාත - නම්, අනුන්ට දව උපන් පුත්‍රයා හෝ දෙමාපියන්ට වඩා හීන ගුණ ඇත්තේ අවජාත පුත්‍ර නම්.

විස්තර :-

අපානුදී = අප+නුද+ඊ. අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

129. පුඤ්ඤ ගඤ්චාදිනා දන්ත ධාතුං තමභි පුජිය. නිවං මණ්ණප්පිපෙභි ජොතයිධාතු මන්දිරං.

පද්‍යවී :-

129. පුඤ්ඤාදිනා, මල් ගඳ ආදියෙන්; නං දන්ත ධාතුං, ඒ දළද වහන්සේ; අභි පුජිය, මනා කොට පුද; නිචං, නිතර; මණිසාදීපෙහි, මැණික් පහණින්; ධාතු මන්දිරං, දළද මැදුර; ජොතයි, බැබළවිය.

විස්තර :-

මණිසාදීපෙහි - දළද මාලිගාව තුළ තෙලින් පහන් නොදල්වා මැණික් ආලෝකයෙන් ම ආලෝකය ඇති කෙළේය. දළද මැදුර තුළ කොතරම් මැණික් වී දැයි මින් හැගේ.

130. ඉච්චෙවමාදිං සො රාජා කඛවා කුසල සක්ඛියං ජහිඛවාන නිජං දෙහං දෙවින්ද පුර මජ්ඣගා.

පද්‍යවී :-

130. සො රජා, ඒ රජතුමා; ඉච්චෙවං ආදිං, මේ ආදී වූ; කුසල සක්ඛියං, පුණ්‍ය රාශිය; කඛවා, කොට; නිජං දෙහං, ස්වකීය ශරීරය; ජහිඛවාන, හැර දමා; දෙවින්දපුරං, ශක්‍ර පුරයට; අජ්ඣගා, ගියේය.

විස්තර :-

අජ්ඣගා - අධි+ආ+ගමු+ආ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

131. සුනඤ්ඤ නාම රාජ්ඤ්ඤ ආනඤ්ඤ ජනනො සතං තස්සත්‍රජො තථො ආසි බුධසාසන මාමකො.

පද්‍යවී :-

131. තනො, ඉක්බිති; තස්ස අත්‍රජො, මහුගේ පුත්‍ර වූ; බුධ සාසන මාමකො, බුදු සසුන්හි මමත්වය ඇති; සතං, සත්පුරුෂයන්; ආනඤ්ඤ ජනනො, සංනොෂ උපදවන; සුනඤ්ඤ නාම, සුනඤ්ඤ නම්; රාජ්ඤ්ඤ, රාජොත්තමයෙක් ; ආසි, වී.

විස්තර :-

සුනඤ්ඤ - මෙතුමා කාසිරාජපුත්‍ර වෙති. සියළු සත්වයන් කෙරෙහි කරුණා මෙමතියෙන් යුක්ත සත්පුරුෂයන්ගේ සිත් සතුටු කරවන බුදු සසුන්හි ඇල්ම ඇති රජතුමෙකි.

132. සමමානෙච්චාන සො දන්ත ධාතුං කෙය්‍යන්තදස්සිනො මහතා භත්තියොගෙන අගාදෙව සභව්‍යතං.

විස්තර :-

පද්ධතී :-

132. සො, ඒ සුනඤ්ඤ රජතෙම: ඤෙය්‍යානන දස්සිනො, ඤෙය්‍ය පය්‍යි න්‍යය දුටු සච්ඤයන් වහන්සේගේ: දනනධාතුං, දළද වහන්සේට: මහතා හත්තියොගෙන, මහත් හක්තියොගයෙන්: සම්මානෙත්වාන, බුහුමන් කොට: දෙවසභව්‍යතං, දෙවියන් හා එක් බවට: අගා, ගියේය.

133. තතො පරඤ්ඤ අඤ්ඤපි බහවො වසුධාධිපො දනනධාතුං මුනිඤ්ඤාස කමෙන අභිපුජස්සං.

පද්ධතී :-

133. තතො පරඤ්ඤ, ඉන් පසුව ද: අඤ්ඤ, සෙසු: බහවො, බොහෝ: වසුධාධිපා අපි, රජ දරුවෝ ද: මුනිඤ්ඤාස, සච්ඤයන් වහන්සේගේ: දනනධාතු, දළද වහන්සේ: කමෙන, ක්‍රමයෙන්: අභිපුජස්සං, පිදුහ.

134. ගුහසීවච්ඡයො රාජා දුරතිකකම සාසනො තතො රජ්ජ සිරිං පත්වා අනුගණ්ඨි මහාජනං.

පද්ධතී :-

134. තතො, ඉක්බිති: දුරතිකකම සාසනො, ඉක්මවිය නොහැකි ආඤ ඇති: ගුහසීවච්ඡයො රාජා, ගුහසීව නම් රජතෙම: රජ්ජ සිරිං පත්වා, රාජ්‍යශ්‍රීයට පැමිණ: මහාජනං, මහජනයාට: අනුගණ්ඨි. අනුග්‍රහ කෙළේය.

135. සපරත්වාන භිඤ්ඤා සො ලාභසකකාර ලොලුපෙ. මායාවිනො අච්ඡන්ධෙ නිගණ්ඨෙ සමුපධ්වති.

පද්ධතී :-

135. සො, ඒ ගුහසීව රජතෙම: සපරත්වානභිඤ්ඤා, ඤාතවී පරාත්වී නොදක්නා වූ: ලාභ සකකාර ලොලුපෙ, ලාභ සන්කාරයන්හි ලොල් වූ: මායාවිනො, මායාකාර වූ: අච්ඡන්ධෙ, මෝහයෙන් අන්ධ වූ: නිගණ්ඨෙ, නිවදුන්ට: සමුපධ්වති, මනාව උවදුන් කෙළේය.

විස්තර :-

නිගණ්ඨ

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළවීමට සමීප කාලයෙහි, පුරුණකසාප, නිගණ්ඨනාටපුත්ත, මකබලිගොසාල, අජිත කෙසකම්බල,

කකුධ කව්වාන, සංජය බෙලලධී පුත්ත යන තීන්ඵකයන් සදෙන මගධ රටෙහි පහළ වුහ. ඔවුන් නිපද වු ධම් පිළිගත් රජ ඇමති ආදී බොහෝ දෙනෙක් වුහ. මොවුන්ගෙන් වඩාත් ප්‍රසිද්ධියට පත්වූයේ ජේතාගම ඇති කළ නිගණ්ඨනාඨපුත්ත තෙමේයි. ඔහු මහාවීර - ජීන යන නම් වලින් ද හැඳින් වුහ. මොවුන්ගේ දශීනස බෞද්ධ දශීනසට විරුද්ධ වේ. එනිසාම ඔවුහු මිත්ථ්‍යා දෘෂ්ටිකයෝ වුහ. ඉන්ද්‍රියාවේ දුනුදු ජේතාගමය බල පවත්වයි. මෙහි සඳහන් ගුහසීව රජ ද ජේතාගමීකයෙකි.

136. වසෂා රතෙන යථාවඤ්ඤා - මොහකකිඤ්ඤන ආවටො නාසකනිගුණ රංසීහි - ජලිතුං සො නරාසහො.

පද්‍යඵ :-

136. සො නරාසහො, ඒ ගුහසීව රජතෙම: මොහකකිඤ්ඤන, මොහරාශියෙන්: ආවටො, වැසුනේ: වසෂාරතෙන. වෂී කාලයෙහි: වඤ්ඤා යථා, වන්‍රයා මෙන්: ගුණරංසීහි, ගුණ නමැති රශ්මියෙන්: ජලිතුං, දිලිසෙන්නට: නා සකනි, නොහැකි වී.

භාවය :-

මොහ රාශියෙන් වැසුණු රජතුමා, වෂී කාලයෙහි වලාකුළින් වැසුණු වන්‍රයා මෙන් නො බැබළුණේය.

137. ධම්ම මග්ගා අපෙනෙපි - පච්චෙධි දිට්ඨිකානනං තසමිං සාධු පථං අකෙඤ්ඤා - නාති වත්තිංසු පාණිනො.

පද්‍යඵ :-

137. ධම්මමග්ගා, ධම් මාර්ගයෙන් හෙවත් සමාසක් දෘෂ්ටියෙන්: අපෙනො, පහවූ: තසමිං, ඒ රජහු: දිට්ඨිකානනං, දෘෂ්ටි නමැති වනයට: පච්චෙධි අපි, පිවිසි කල්හිදු: අකෙඤ්ඤා පාණිනො, සෙසු ප්‍රාණිහු, සාධු පථං, යහපත් මාර්ගය: න අභිවත්තිංසු, නො ඉක්ම වුහ.

විස්තර :-

ධම්මමග්ගා - දශ වැදරුම් මිථ්‍යා දෘෂ්ටියෙන් වෙන්වීම ධම් මාර්ගයයි. මෙහි රජෙකු විසින් පිළිපැදිය යුතු දශරාජ ධම්ය, ධම් මාර්ගය වශයෙන් සලකනු ලැබේ. ඒ දසරජ දහම් නම් :- දන්දීම, සිල් රැකීම, පරිත්‍යාගය, සෘජු බව, මෘදුබව, තපස් රැකීම, ක්‍රෝධ නොකිරීම, හිංසා නොකිරීම, සමාව දීම, අවිරුද්ධ වීම යන දශයයි.

දිට්ඨිකානනං - දෘෂ්ටි නැමැති වන ලැහැබයි. මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය වන ලැහැබකට උපමා කෙරිණි. වන ලැහැබකට පැමිණියෙකුට නියම මාර්ගය නොපෙනෙන්නා සේ, මිථ්‍යා දෘෂ්ටියට පැමිණියහු නියම මාර්ගය නොදකිත්.

138. හෙම තොරණ මාලාහි - ධජෙහි කදලීහි ව
පුප්ඵග්ගියෙහි නෙකෙහි සඤ්ඤා නගරාපුරං.

පද්‍යථී :-

138. නගරා, නුවර වැසියෝ; හෙම, තොරණ මාලාහි, රත් තොරත් පෙළින් ද; ධජෙහි, කොඩිවලින් ද; කදලීහි ව, කෙසෙල් ගසින් ද; අනෙකෙහි, නොයෙක් ආකාර වූ; පුප්ඵග්ගියෙහි, මල් කනුවලින් ද; පුරං, නගරය; සඤ්ඤා, සරසා:-

139. මධගලඤ්චිකි සොසෙහි - නචගිතාදි තෙහි ව
හෙමරුපිය පුප්ඵග්ගි - ගන්ධවුණ්ණාදිකෙහි ව.

පද්‍යථී :-

139. හෙමරුපිය පුප්ඵග්ගි, රත් රිදී මලින්ද; ගන්ධවුණ්ණාදිකෙහි ව, සුවඳ සුණු ආදියෙන් ද; මධගලඤ්චිකි සොසෙහි, මංගල ස්තුති ගීති ශබ්දයෙන් ද; නචගිතාදිකෙහි ව, නැටුම් ගී ගැයුම් ආදියෙන් ද:-

140. පුප්ඵග්ගි මුනිරාජස්ස - දයාධාතුං කුදවනං
අකංසු එක නිග්ගොසං - සංවට්ඨමුධි සත්තිහං.

පද්‍යථී :-

140. මුනිරාජස්ස, සවිඤ්ජන් වහන්සේගේ; දයා ධාතුං, දළද වහන්සේ; කුදවනං, කිසි කලෙකින්; පුප්ඵග්ගි, පුදන්තාහු; එක නිග්ගොසං, එකම මහා ශබ්දයක් ඇති ඒ පුරය; සංවට්ඨමුධි සත්තිහං, කල්ප විනාශයෙහි සාගරය හා සමාන වූවා; අකංසු, කළහ.

විස්තර :-

සංවට්ඨමුධි - කල්ප විනාශය තුන් අයුරකින් වේ. ගින්නෙන්, ජලයෙන්, සුළඟින්, ඒ ඒ කල්ප විනාශයට යේ. ජලයෙන් කල්ප විනාශය ඇතිවන විට මහා සාගරයේ කැළඹී සොෂා පවත්වා ලෝක විනාශය ඇති කෙරේ.

කල්පානන සාගර සොෂාව මෙන් මෙම දනනපුරයෙහි වූ දළද පෙළහරින් නගරය එකම මහා ශබ්ද සොෂාවකින් යුක්ත වූ බව කී අයුරුයි මේ.

ගුහසීහ රජ දළද පෙරහැර බලයි.

111. උශ්‍යාටෙත්වා නරිඤ්ජො පාසාදෙ සීහපඤ්ජරං
පඤ්ජනො ජනමදුකඛි පුජාවිධි පරායණං.
පද්‍යථ :-

141. සො නරිඤ්ජ, ඒ ගුහසීව රජනෙම: පාසාදෙ, ප්‍රාසාදයෙහි: සීහපඤ්ජරං, කවුළු දෙර: උශ්‍යාටෙත්වා, විවෘත කරවා: පඤ්ජනො, බලන්නේ: පුජාවිධිපරායණං, පුජාවිධිනි පිහිටි: ජනං, ජනයා: අදුකඛි, දුටුවේය.

විස්තර :-

සීහපඤ්ජරං - රජමාලිගාවන්හි නගරය දෙස බැලීම සඳහා යොදා ගන්නා ප්‍රධාන කවුළුව සීහපඤ්ජර නම් වේ.

පරායණං - පිහිට කොටගත් යනුයි.

142. අමච්ච සභාමඤ්ඤං - රාජාවිමිහිත මානසො
කොතුහලාකුලොභුත්වා - ඉදං වචනමබ්‍රවී.

පද්‍යථ :-

142. අථ, එකල්හි: රාජා, රජනෙම: විමිහිත මානසො, පුදුම වූ සිත් ඇත්තේ: කොතුහල ආකුලො, මේ කුමක් දැයි දන ගැනීමේ ආශාවෙන් අවුල්ව: අමච්ච සභා මඤ්ඤං, ඇමැති සබ මැද: ඉදං වචනං, මේ වචනය: අබ්‍රවී, කීය.

143. අච්චෙරකං කිමෙනන්තූ - කිදිසං පාටිභාරියං
මමෙනං නගරං කසමා - ඡණ නිසසිතකං ඉති.

පද්‍යථ :-

143. එතං, මේ : කිං අච්චෙරකං නූ, නිකම් ආශ්වය්‍ය්‍යක් ද: කිදිසං පටිභාරියං, කෙබඳු පෙළහරක් ද: කසමා, කුමක් හෙයින්: මම, මාගේ: එතං නගරං, මේ නුවර: ඡණ නිසසිතකං ඉති, සැණකෙළි සහිත වී දැයි: (කීය.)

ඇමැති තෙමේ රජ පහදවයි.

- 144. තනො අමවො ආචිකඛි - මෙධාවි බුද්ධමාමකො රාජිනො තසස සමබුද්ධා - නුභාව මචිජාතනො.

පද්‍යථී :-

144. තනො, ඉක්ඛිති: මෙධාවි, නුවණැති: බුද්ධ මාමකො, බුදුන් කෙරෙහි මමත්වයක් ඇති: අමවො, අමාත්‍යයෙක්: සමබුද්ධානුභාවං, බුද්ධ මහිමය: අචිජාතනො, නොදන්නා වූ: තසස රාජිනො, ඒ රජහට: ආචිකඛි, (මෙසේ) කීය.

- 145. සඛොභිභුසස බුද්ධසස - තණ්හා සඬඛය දස්සිනො ඵසා ධාතු මහාරාජ - ඛෙමජෙථරෙන ආහටා.

පද්‍යථී :-

145. මහාරාජ, මහරජ: සඛොභිභුසස, සියල්ලුන් මැඩ පවත්වන්නාවූ: තණ්හා සඬඛය දස්සිනො, නිව්වාණය දුටුවාවූ: බුද්ධසස, බුදුන්ගෙ: ඵසා ධාතු, මේ දළද වහන්සේ: ඛෙමජෙථරෙන, බෙම නම් තෙරුන් වහන්සේ විසින්: ආහටා ගෙන එන ලද සේක.

විස්තර :-

තණ්හා සඬඛය දස්සී - බුදුරජාණන් වහන්සේ සියළු තෘෂ්ණාව දුරු කොට නිවන දුටු සේක. එහෙයින්, තණ්හා සඬඛය දස්සී නම් විය.

- 146. තං ධාතුං පුජයිත්වාන - රාජානො පුඛබ්බා ඉධ කල්‍යාණමිත්තෙ නිසසාය - දෙවකායමුපාගමුං.

පද්‍යථී :-

146. ඉධ, මේ නුවර: පුඛබ්බා රාජානො, පූච්චයෙහි රජවරු: කල්‍යාණ මිත්තෙ නිසසාය, කල්‍යාණ මිත්‍රයන් නිසා: තං ධාතුං පුජයිත්වාන, ඒ ධාතූන් වහන්සේට පූජා කොට: දෙවකායං, දිව්‍ය ලොකයට: උපාගමු, ගියහ.

විස්තර :-

කල්‍යාණ මිත්තෙ - ඇසුරු කළ යුතු යහපත් මිත්‍රයෝ සිටු දෙනෙකි. එනම් :- 1. උපකාරක මිත්‍රයා, 2. සමාන සුඛ දුකඛ මිත්‍රයා, 3. අත්කඩායි මිත්‍රයා, 4. අනුකම්පක මිත්‍රයා යි.

1. උපකාරක මිත්‍රයාගේ ලක්ෂණ :-

තම මිතුරා පාපයන්ගෙන් රැක ගනියි. ඔහුගේ වස්තුව රැක දෙයි. හයක් පැමිණිවිට පිහිට වෙයි. අවශ්‍ය කටයුත්තෙහිදී වැඩියෙන් සම්පත් දෙයි.

2. සමාන සුඛ දුකක මිත්‍රයාගේ ලක්ෂණ :-

තමාගේ රහස් මිතුරාට කියයි. මිතුරාගේ රහස් අත් කිසිවෙකුට නොකියයි. විපතේ දී අත් නොහරියි. මිතුරාට දිවි වුවද පුදයි.

3. අත්පකුණ මිත්‍රයාගේ ලක්ෂණ :-

මිත්‍රයා පවිත් වළක්වයි. යහපතෙහි පිහිටුවයි. නොදත් දේ කියා දෙයි. සුවිචිත මාර්ගයෙහි යොදවයි.

4. අනුකම්පක මිත්‍රයාගේ ලක්ෂණ :-

මිතුරාට වූ විපතේ දී දුක්චීම, සැපතේදී සතුටු වීම, මිතුරාගේ දෙස් කියන්නවුන් වළක්වයි. මිතුරාගේ ගුණ කියන්නහුට පසසයි. වැඩි විස්තර සිතාලොවාද සුත්‍රයෙන් බලා දන යුතුයි.

- 147. නාගරාජි ඉමෙ සබ්බෙ - සමපරාය සුඛත්තිකා
පුජයන්ති සමාගමම - ධාතුං තං සත්ථනො ඉති.

පද්‍යථ :-

147. ඉමෙ සබ්බෙ නාගරාජි, මේ සියළු නුවර වැස්සෝ ද; සමපරාය සුඛත්තිකා, පරලොව සැප කැමැත්තාහු; සමාගමම, එකතුව; සත්ථනො, බුදුන්ගේ; තං ධාතුං, ඒ ධාතුන් වහන්සේ; පුජයන්ති ඉති, පුදතියි (කී.)

- 148. තස්සාමච්චස්ස සො රාජා - සුඛවා ධමං සුභාසිතං
දුලලඤ්ච මුජ්ඣධිත්වා - පසීදි රතනත්තයෙ.

පද්‍යථ :-

148. සො රාජා, ඒ රජතෙම; තස්සාමච්චස්ස, ඒ අමාත්‍යයාගේ; සුභාසිතං ධමං, මනා කොට කියන ලද ධර්මය; සුඛවා, අසා; දුලලඤ්ච මලං, මිථ්‍යා දෘෂ්ටි මලය; මුජ්ඣධිත්වා, හැරපියා; රතනත්තයෙ, රතනත්‍රයෙහි; පසීදි, පැහැදිය.

149. ධාතු පූජං කරොනො සො - රාජා අවඡරියා වහං
තිත්‍රියෙ දුමනෙකාසි - සුමනෙ චෙතරෙ ඡනෙ.

පද්‍යවි :-

149. සො රාජා, ඒ ගුහසීච රඡතෙම: අවඡරියාවහං, පුදුම ගෙන දෙන: ධාතු පූජං, ධාතු පූජාවක්: කරොනො, කරන්නේ: තිත්‍රියෙ, තීර්ථකයන්: දුමනෙ අකාසි, නොසතුටු සිත් ඇත්තවුන් කෙළේය. ඉතරෙ, ඡනෙ, සෙසු සමාක් දෘෂ්ටික ඡනයන්: සුමනෙ ච (අකාසි) සතුටු සිත් ඇත්තවුන් ද කෙළේය.

භාවය :-

ඒ ගුහසීභ රඡතුමා ඇමැතියාගේ වචනයෙන් පැහැදී බුද්ධාගම වැළඳ පුදුම ඵලවන දළඳ පුජාවක් කෙළේය. එයින් මිසඳිටුවන් නොසතුටු වීම ද, බොදුවන් සතුටු කිරීමට ද හැකි විය.

නිවටුන්ගේ සභාවය.

150. ඉමෙ අහිරිකා සබෙබ් - සද්ධාදි ගුණ වඡ්ඡතා
ඵද්ධා සඨා ච දුඡ්ඡඤ්ඤා - සඤ්ඤ මොකබ් විබන්ධකා.

පද්‍යවි :-

150. ඉමෙ සබෙබ්, මේ සියළු නිගණ්ඨයෝ: අහිරිකා, ලඡ්ඡා නැත්තෝය. සද්ධාදි ගුණ වඡ්ඡතා, ශ්‍රද්ධා ආදී ගුණ රහිතයෝය. ඵද්ධා, තද ගති ගුන ඇත්තෝ ය. සඨං, කපටියෝය. දුඡ්ඡඤ්ඤා, අඤ්ඤයෝ ය. සඤ්ඤ මොකබ් විබන්ධතා, සචරග මොක්ඡ සැපතින් වැළකුණාහු යයි:

විස්තර :-

අහිරිකා - හිරිය පව් කිරීමට ලඡ්ඡා නැත්තේ අහිරියයි. සපුත්‍රාය්ඨ ධනයෙහි ද, ලොක පාලක ධම්මයෙහි ද අහිරිය ඇතුලත් වේ.

සද්ධාදි ගුණවඡ්ඡතා - ශ්‍රද්ධා නම් කම්මය. කම් ඵලය විශ්වාස කිරීම, කුණුරුවන් ගුණ ඇදහීමයි. ආදී ශබ්දයෙන් ශීල, ශ්‍රැත, ත්‍යාග, ප්‍රඥ, යන ගුණයෝ දක්වෙත්.

නිගණ්ඨයන් රටින් තෙරපයි.

151. ඉති සො විත්තයිත්චාන - ගුහසීහො නරාධිපො
පබ්බාපෙසි සකාරධ්වා - නිගණ්ඨෙ තෙ අසෙසකො.

පදනම් :-

151. සෞ ඉහසීහො නරාධිපො, ඒ ඉහසීච රජතෙම: ඉති, මෙසේ: විතසීචාන, සිතා: තෙ අසෙසකෙ නිගණ්ඨෙ, ඒ සියඵ නිවුන්: සකාරධා, සිය රචින්: පබ්බාචෙසි, තෙරපීය.

විස්තර :-

පබ්බාචෙසි = ප පුච්චි වච්ඡ + ණෙ - ඉ.

ව කාරයට බකාරාදෙග වී සිද්ධයි. තෙරපයී, පැවිදි කරයි යන අත්ථයන්හි යෙදේ.

නිසංඝයෝ කිපෙති.

152. තතො නිගණ්ඨා සබ්බෙපි - සත සිත්තා නලා යථා කොධග්ගි ජලිතාගඤ්ජුං - පුරං පාටලී පුත්තකං.

පදනම් :-

152. තතො, ඉක්ඛිති: සබ්බෙපි නිගණ්ඨා, සියඵ නිවට්ඨු: සතසිත්තො, ගිතෙල් ඉසී: අනලා යථා, ගින්න මෙන්: කොධග්ගි ජලිතා, ක්‍රොධ ගින්නෙන් දිලිසුනාහු: පාටලී පුත්තකං පුරං, පැළලුප් නුවරට: අගඤ්ජුං, ගියහ.

විස්තර :-

කොධග්ගිජලිතා - ක්‍රොධය ගින්නක් මෙනි. ගින්නට ගිතෙල් ඉසීමෙන් ගින්න වහා ඇවිලී යයි. එමෙන් කිපුණු නිවට්ඨු වහා පැළලුප් නුවරට ගියහ.

පාටලී පුත්තකං - අජාතගත්තු රජුගේ ප්‍රධාන අමාත්‍ය වූ සුනිධවස්සකාර දෙදෙනා ලිච්චවීන් මැඩීම පිණිස මගධ රට ගංගා නදිය සම්පයෙහි පිහිටි පාටලී ග්‍රාමයෙහි නුවරක් කරවූහ. එය පාටලී පුත්ත නගරය නම් වී. වෙළෙඳ මධ්‍යස්ථානයක්ව පැවති ප්‍රසිද්ධ නගරයකි. මෙකල පැසාචෝර් - පුරුෂපුර, යන නම්වලින් හැඳින්වේ.

153. තතථ රාජා මහා තෙජො - ජමුඛු දීපස්ස ඉස්සරො පණ්ඩු නාමො තද ආසි - අනන්ත බල වාහනො

පදනම් :-

153. තතථ, ඒ පාටලී පුත්‍ර නගරයෙහි: මහා තොජො, මහත් තේජස් ඇති: ජමුඛු දීපස්ස ඉස්සරො, දඹදිවට නායක වූ: අනන්ත බලවාහනො, අනන්තවූ සේනා වාහන ඇති: පණ්ඩු නාමො රාජා, පඩි නම් රජෙක්: තදා, එකල්හි: ආසි, විය.

විස්තර :-

අනන්ත බල වාහනෝ - මෙහි බල වාහන නම්, ඇත්, අස්, රිය, පාබල යන සිවු හමුදාවෝයි. එකල දඹදිව සියළු රජුන්ගේ නායකයා වූයේ පඬුරජතුමායි. එනිසාම අනන්ත බල වාහනයෙන් යුක්ත වී.

ජමබුද්දිපො - හිමාල පව්නයෙහි පිහිටි මහ දඹ ගසකින් යුක්ත වූ හෙයින් එම රටට ජමබුද්දිප යැයි ව්‍යවහාර වේ. මෙය දැන් ඉන්දියා නමින් ව්‍යවහාර වේ.

ජමබුද්දියා ලක්කිතෝ දිපො - ජමබුද්දිපො.

නිවුට්න් පඬු රජුට කේලාමි කියයි.

154. කොධර්ධාථ නිගණ්ඨානෙ - සබ්බ පෙසුඤ්ඤ කාරකා උපසංකමම රාජානං - ඉදං වචන මබ්බුට්.

පද්‍යථී :-

154. අථ, ඉක්බිති: කොධර්ධා, ක්‍රොධයෙන් අන්ධ වූ; නෙ සබ්බ නිගණ්ඨා, ඒ සියළු නිගණ්ඨයෝ: පෙසුඤ්ඤකාරකා, කේලාමි කියන්නාහු: රාජානං, රජුකරා: උපසංකමම, එළඹ: ඉදං වචනං, මේ වචනය : අබ්බුට්ටං, කීහ.

විස්තර :-

පෙසුඤ්ඤකාරකා - යම් වචනයකින් ඔවුනොවුන්ගේ ප්‍රිය මනාප බව වැනසේ ද එවැනි වචන පෙසුඤ්ඤ නම්. කේලාමි කීම මින් අදහස් කෙරේ.

පිසුණානං ඉදං - පෙසුඤ්ඤං - පෙසුඤ්ඤං කරොන්තී ති. - පෙසුඤ්ඤකාරකා.

155. සබ්බ දෙව මනුසොහි - වඤ්ඤියෙ මහිද්ධිකෙ සිව බ්‍රහ්මාදයො දෙවෙ - නිචං තුමෙහ නමස්සථ.

පද්‍යථී :-

155. තුමෙහ, ඔබ වහන්සේ: සබ්බ දෙව මනුසොහි, සියළු දෙව මිනිසුන් විසින්: වඤ්ඤියෙ, වැදිය යුතු වූ: මහිද්ධිකෙ, මහත් සෘඪි ඇති: සිව බ්‍රහ්මාදයො දෙවෙ, ඊශ්වර බ්‍රහ්මාදී වූ දෙවියන්: නිචං, නිතර: නමස්සථ, නමස්කාර කරන්නාහුය.

විස්තර :-

සිවබ්‍රහ්මාදයෝ = බ්‍රහ්මයා ලෝකය මවයි. විෂ්ණු එය පාලනය කරයි. රීඛිර එය නසයි. යනු වේදයෙහි ඉගැන්වීමයි. වෛදිකයෝ සියළු සුදු පුජා පවත්වන්නාහු මේ ත්‍රිමූහුර්තිය නිමිති කර ගෙනය. මොවුන්ට වඩා පුජ්‍ය වස්තුවක් ලෝකයෙහි නැති බව වේදයෙහි ඉගැන්වීමයි. මෙහි ආදී ශබ්දයෙන් විෂ්ණු ගැනේ.

156. කුශං සාමන්තභූපාලෝ - ගුහසීහෝ පනාධුනා
නිඤ්ඤො තාදිසෙ දෙවෙ - ඡවට්ඨිං වඤ්ඤෙ ඉති.

පද්‍යථී :-

156. කුශං, ඔබ වහන්සේගේ: සාමන්තභූපාලෝ, සාමන්ත (ප්‍රාදේශීය) රජෙක් වූ: ගුහසීහෝ පන, ගුහසීව රජු වනාහි: අධුනා, දැන්: තාදිසෙ දෙවෙ, එබඳු වූ දෙවියන්ට: නිඤ්ඤො, නිඤ් කරමින්: ඡවට්ඨිං, මිනී ඇටයක්: වඤ්ඤෙ ඉති, වඳී යයි (කීභ.)

විස්තර :-

සාමන්ත භූපාලෝ = එක පළාතක පමණක් ආඥා පවත්වන ප්‍රාදේශීය රජ මෙනමින් හැඳින් වේ.

චිත්‍රයාන රජු දන්තපුරයට යවයි.

157. සුඤ්ඤාන වචනං තෙසං - රාජා කොධ වසානුගො
සුරං සාමන්ත භූපාලං - චිත්තයානමථ බ්‍රවී.

පද්‍යථී :-

157. අථ, එකල්හි: රාජා, පඬුරජතෙම: තෙසං, ඔවුන්ගේ: වචනං, වචනය: සුඤ්ඤාන, අසා: කොධවසානුගො, ක්‍රොධ වසග වූයේ: සුරං, ශූර වූ: සාමන්ත භූපාලං. සාමන්ත රජෙකු වූ: චිත්තයානං, චිත්‍රයාන රජුට: අබ්‍රවී. (මෙසේ) කීය.

158. කලිඬ්ඨ රඨං ගන්ඤාන - ගුහසීව මිධානය
පුජිතං තං ඡවට්ඨිං ච - තෙතරත්තිං දිවං ඉති.

පද්‍යථී :-

158. කලිඬ්ඨ රඨං, කලිඟු රටට: ගන්ඤාන, ගොස්: ගුහසීවං ච, ගුහසීව රජු ද: තෙන, ඔහු විසින්: රත්තිං දිවං, රැ දවල්: පුජිතං, පුදන ලද: තං ඡවට්ඨිං ච, ඒ මිනී ඇටය ද: ඉධ ආනය ඉති, මෙහි ගෙන එවයි (කීය.)

159. වික්‍රමයානෝ නමෝ රාජා - මහතිං චතුරධිනිං
සන්නය්හිනවා සකං සෙනං - පුරා තමාහි නිකමි.

පද්‍යම් :-

159. නමෝ, ඉක්බිති: වික්‍රමයානෝ රාජා, වික්‍රමයාන රජ නම: මහතිං, මහත් වු: චතුරධිනිං, සිවු කොටසක් ඇති: සකං සෙනං, සිය සෙනහ: සන්නය්හිනවා, සරහාගෙන: තමාහි පුරා, ඒ නුවරින්: නිකමි, නික්මිනි.

විස්තර :-

චතුරධිනිං සෙනං - සිවුරහ සෙනග නම්, හඬි සේනාව, අඬි සේනාව, රථ සේනාව, පාබල සේනාව යනුයි.

160. ගන්තවාන සො මහිපාලො - සෙනධෙහි පුරකතො
දන්තපුරසාච්චරෙ - ඛන්ධවාරං නිවෙසයි.

පද්‍යම් :-

160. සො මහිපාලො, ඒ වික්‍රමයාන රජනම, සෙනධෙහි පුරකතො, සේනාව විසින් පිරිවරන ලද්දේ: ගන්තවාන, ගොස්: දන්ත පුරසා, දන්ත පුරයට: අච්චරෙ, නුදුරු තනි: ඛන්ධවාරං, කඳවුරු: නිවෙසයි, පිහිටු විය.

විස්තර :-

ඛන්ධවාරං - කඳවුරයි. යුද පිණිස ගමන් ගන්නා සෙබල පිරිස තවාතූන් ගන්නා ආරක්ෂා සහිත ස්ථානය කඳවුරයි.

නිවෙසයි - නි+විසා+ණෙ+ඉ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ ඒකච්චන ක්‍රියා පදයි.

161. සුඛවා ආගමනං තස්ස - කලිඬො සො මහිපති
ගජ්ඤ පාහතාදිහි - නං තොසෙසි නරාධිපං.

පද්‍යම් :-

161. සො කලිඬො මහිපති, ඒ කලිඟු රජනම: තස්ස, ඒ වික්‍රමයාන රජහුගේ: ආගමනං, ඊම: සුඛවා, අසා: ගජ්ඤ පාහතාදිහි, ඇත් පඬුරු ආදියෙන්: නං නරාධිපං, ඒ රජහු: තොසෙසි සතුටු කෙළේ ය.

162. හිතජ්ඣාසයනං ඤජවා - ගුහසීවස්ස රාජිනො
දනනපුරං විතතයානො - සද්ධිං සෙනාය පාවිසී.

පද්ධතී :-

162. විතතයානො, විත්‍රයාන රජතෙම: ගුහසීවස්ස රාජිනො, ගුහසීව රජහුගේ: හිතජ්ඣාසයනං, හිත වූ අදහස් ඇති බව: ඤජවා, දන: සෙනාය සද්ධිං, සේනාව සමග: දනනපුරං, දනන පුරයට: පාවිසී, පිවිසියේය.

විස්තර :-

දනනපුරං = කලිඟු රජුගේ රාජධානියෙහි අස්සක ජනපදයෙහි දනනපුරය විය. තාපස වෙශධාරී සුළු කලිඟු කුමරුගේ පුත්‍රයා, දනන පුරයෙහි රජ බවට පත් විය.

163. පාකාර ගොපුරටාල - පාසාදග්ඝික විත්තිතං
දන සාලාහි සො රාජා - සමිඤ්ඤං පුර මද්දස.

පද්ධතී :-

163. සො රාජා, ඒ මිත්‍රයාන රජතෙම: පාකාර, පවුරුය: ගොපුර, වාසල්ය. අට්ටාල, අටුලුය: පාසාද, ප්‍රාසාදය: අග්ඝික, ඇගුය: යන මෙයින් ද: විත්තිතං, විසිතුරු වූ: දනසාලාහි, දන් හලින් ද: සමිඤ්ඤං, සමාඤ්ඤ වූ: පුරං, නගරය: අද්දස, දුටුවේය.

පඨිරජුගේ පණ්ඩුඩය ගුහසීව රජතුමාට දන්වයි.

164. තනො සො සුමනො ගන්තවා පව්ඨො රාජ මන්දිර
ගුහසීවස්ස ආවිකම් - පණ්ඩු රාජස්ස සාසනං.

පද්ධතී :-

164. තනො, ඉක්බිති: සුමනො, සතුටු සිත් ඇති: සො, ඒ විත්‍රයානරජතෙම: ගන්තවා, ගොස්: රාජමන්දිරං, රජමැදුරට: පව්ඨො, පිවිසියේ: පණ්ඩුරාජස්ස, පඨි රජුගේ: සාසනං, පණ්ඩුඩය: ගුහසීවස්ස, ගුහසීව රජුට: ආවිකම්, කීය.

ගුහසීව රජ මෙසේ බුදු ගුණ දක්වයි.

165. සුඛවාන සාසනං තස්ස - දරුණං දුරතිකකමං
පසණ්ණමුඛ වණ්ණොව - විතතයානං සමබ්බී.

පද්‍යථී :-

165. තසස, ඒ පඬි රජුහුගේ: දරුණු, දරුණු වූ; දුරකිකකම, ඉක්මවිය නොහැකි වූ; සාසනං, සන්දේශය: සුඛවාන, අසා: පසණණ මුඛ වණණො එව, සතුටු මුහුණින් යුතුවම: චිතකයානං, චිත්‍රයාන රජහට: සමබ්‍රවි, මනාව කීයේය.

166. සබ්බලොක හිතතථාය - මංස නෙතතාදි දහකො අනාපා කපො සම්භාරෙ - සම්භරිතවා අනන්දිතො.

පද්‍යථී :-

166. සබ්බලොකහිතතථාය. සියළු ලෝකයාට හිත පිණිස; අනන්ත කපො, බොහෝ කල්පයන්හි: අනන්දිතො, නොමැලිව: මංස නෙතතාදි දනෙන, මස්, ඇස් ආදිය දීමෙන්: සසම්භාරෙ, බොධි සම්භාර ධර්මයන්: සම්භරිතවා, රැස්කොට:-

167. ජෙතවා නමුච්චිතො සෙතං - පතවා සබ්බාසවකකයං අනාවරණ ඤාණෙන - සබ්බ ධමමෙසු පාරගු,

පද්‍යථී :-

167. නමුච්චිතො සෙතං, මාරයාගේ සේනාව: ජෙතවා, ජය ගෙන: සබ්බාසවකකයං, සියළු කෙලෙස් නැසීමට, පතවා, පැමිණ: අනාවරණ ඤාණෙන, අනාවරණ ඤානයෙන්: සබ්බ ධමමෙසු, සියළු ධර්මයන්හි: පාරගු, පරතෙරට ගියේ :-

විස්තර :-

නමුච්චිතොසෙතං - වසවර්ති මාරයාගේ සේවාවයි. එය දඹව්ධ යයි ද, දසබ්බර යැයි ද දක්වේ.

දශමාර සේනා නම් :-

- i. කාමා නෙ පඨමා සෙතා - දුකියා අරති වුවකි. තනියා බුද්ධියාසා ව - චතුර්ථී තණනා පවුච්චති
- ii. පඤ්චමී චිතමිඤ්ඤං නෙ - ජඨාභීරු පවුච්චති සත්තමී විචිකිච්ඡා නෙ - මකො ඵමිභොව අධ්මී.
- iii. ලාභො සීලොකො සකකාරො-මිච්ඡාලඤ්ඤොවායො යසො. යො චතතානං සමුක්කංසෙ - පරෙව අච්ඡානතා.

iv. එයා නමුචි තෙ සෙනා - කණකසාහිත්‍යහාරිණි
තනං අසුරො ජිනාති - ජෙත්වාච ලභතෙ යසං.

යනුවෙන් දවෙන මාර සේනාව නම් :- 1. කාමය, 2. ගුණ දම්භි මැලි බව, 3. සාපිපාසාව, 4. ආහාර තණහාව, 5. ඵන මිද්ධය, 6. බිය සුළු බව, 7. සැකය, 8. ගුණමකු බව හා තද බව, 9. ලාභ, සත්කාර, කීර්ති ප්‍රශංසා ආදියෙන් උපත්මානය, 10. තමා උසස්කොට සිතීම හා අනුත් පහත්කොට සිතීම යනුයි.

අනාවරණ ඤාණෙන - සියළු ධර්මයන්හි නොපැකිල පවත්නා නුවණ අනාවරණ ඥාන නම් වේ. බුදුන් වහන්සේට හැර අනිකෙකුට මෙය නොමැත. එහෙයින් ම සච්ඤා ඥාන යැයි යෙත්.

විපෘණි :-

නමුචි = අකුසල ධර්මෙ න මුඤ්චිති = නමුචි.

අනාවරණ ඤාණෙන - නත්ථි ආවරණං යස්‍ය තං - අනාවරණං - අනාවරණං ච තං ඤාණං වෙති - අනාවරණ ඤාණං - තෙන.

168. දිට්ඨධර්ම සුඛස්‍යාදං - අගණෙනවින අත්තනො ධර්මනාවාය තාරෙසි - ජනතං යො භවණ්ණවා.

පද්‍යථි :-

168. යො, යම් බුදු කෙනෙක්; අත්තනො, තමන්ගේ; දිට්ඨ ධර්ම සුඛස්‍යාදං, මෙලොව සමාපත්ති රස විද ගැනීම; අගණෙනවින, නොසලකා; ධර්මනාවාය, සදහම් නමැති නැවින්; ජනතං, ජන සමූහයා; භවණ්ණවා, සසර සයුරෙන්; තාරෙසි, එතර කළ සේක්ද ;

169. දෙවාතිදෙවං තං බුද්ධං - සරණං සබ්බපාණිනං ජනො හි අවජානනො - අඤා සො චඤ්චිතො ඉති.

පද්‍යථි :-

169. දෙවාති දෙවං, දෙවියන්ට දෙවි වූ; සබ්බපාණිනං, සියළු ප්‍රාණීන්ට; සරණං, පිහිට වූ; තං බුද්ධං, ඒ බුදුන් වහන්සේට; අවජානනො, අවමන් කරන්නාවූ; සො ජනො හි, ඒ ජනතෙම වනාහි; අඤා, ඒකාන්තයෙන්; චඤ්චිතො ඉති, ධවටුනේය යනුයි.

විස්තර :-

දෙවාති දෙවං - සම්මුති දෙව, උප්පත්ති දෙව, විසුඤ්ඤි දෙව යයි දෙවියෝ ත්‍රිවිධ වෙති. රජවරු සම්මුති දෙවියෝ ය. සඳෙවි ලෝ දෙවියෝ

උපාත්ති දෙව නම් වේ. බුදු පසේ බුදු, මහ රහත්තු විසුද්ධි දෙව නම් වේ. මේ සියළු දෙවියන්ට වඩා උතුම් හෙයින් සවිඤ්ජාත් වහන්සේ දෙවනිදෙව නම් වේ.

චිත්‍රයාන රජු බුධාගම වැළඳ ගනී.

170. ඉවෙවමාදිං සුචාන - සො රාජා සත්ථවණ්ණනං
ආනන්දසුඤ්ඤානඤ්ඤිති පච්චෙදෙසි පසන්නතං

පද්‍යථ :-

170. සො රාජා, ඒ රජතෙම; ඉවෙවමාදිං, මේ ආදී වූ; සත්ථවණ්ණනං, බුදුන්ගේ චර්ණනාව; සුචාන, අසා; ආනන්ද අසුඤ්ඤානඤ්ඤිති, සතුටු කළුඵවලින්; පසන්නතං, ප්‍රසන්න බව; පච්චෙදෙසි, ප්‍රකාශ කෙළේය.

චිත්‍රයාන රජු දළද මැදුරට යයි.

171. ගුහසීහො පසන්නං තං - චිත්තයානං උදිකකිය
තෙන සද්ධිං මහග්ගං තං - අගමා ධාතු මන්දිරං.

පද්‍යථ :-

171. ගුහසීහො, ගුහසීව රජ තෙම; පසන්නං, පැහැදුණු; තං චිත්තයානං, ඒ චිත්‍රයාන රජු; උදිකකිය, බලා; තෙන සද්ධිං, ඔහු සමග; මහග්ගං, මාහැඟි වූ; තං ධාතු මන්දිරය, ඒ දළද මැදුරට; අගමා, ගියේය.

දළද මාලිගාවේ විසිතුරු

172. හරිවන්දන සම්භුතං - ආරාමභාදිකෙහි ව
පචාල වාල මාලාහි - ලම්බ මුක්තා ලතාහි ව.

පද්‍යථ :-

172. හරිවන්දන සම්භුතං, රත් සලුනෙන් කරනලද; ආරාම භාදිකෙහි ව, දෙර බා ආදියෙන් ද; පචාල වාල මාලාහි, පබළුවෙන් කරන ලද සිංහ, ව්‍යාසුරු රූප පෙළින් ද; ලම්බ, එල්ලෙන්නාවූ; මුක්තා ලතාහි ව, මුතු දැලින්ද;-

173. ඉන්ද්‍රනිල කවාටෙහි - මණි කිං කිණිතාහි ව
සොචණ්ණ කණ්ණමාලාහි - සොහිත මුණිපුපිකං

පද්‍යපථ :-

173. ඉඤ්ඤික කවාටෙහි, ඉඤ්ඤික මිණි මුවා කවුළුයෙන් ද; මිණිකිංකිණිතාහිව, මිණි කිකිණිංයෙන්ද; සොවණ්ණ කණ්ණමාලාහි, රත්කොත් වැලින් ද; සොහිතං, ශොභන වු; මණිථුපිකං, මැණික් කොත් ඇති :-

174. උච්චං වෙඵරියුඛාසී - ඡන්දනං මකරා කුලං
ධාතුමන්දිර මඤ්ඤිකා - රතනුඡුල පීඨකං.

පද්‍යපථ :-

174. උච්චං, උස්වූ; වෙඵරියුඛාසී, වෛද්‍යයී මාණික්‍යයන් ගෙන් හොබනා වු; ඡන්දනං, වහල ඇති; මකරා කුලං, මකර රූපයෙන් යුක්ත වු; රතනුඡුල, නොයෙක් රුවනින් බලන, පීඨකං, ආසනයක් ඇති; ධාතු මන්දිරං, දළදාමැදුර; මඤ්ඤිකා, දුටුවේය.

175. තනො සෙතාන පත්තස්ස - හෙට්ඨා රතන විත්තිතං
දිස්සා ධාතු කරණඛඤ්ච - තුට්ඨො විමහය මජ්ඣගා.

පද්‍යපථ :-

175. තනො, ඉක්බිති; සෙතාන පත්තස්ස හෙට්ඨා, සේසත යට; රතන විත්තිතං, රුවනින් විසිතුරු වු; ධාතු කරණඛඤ්ච, ධාතු කරඬුව ද; දිස්සා, දක: තුට්ඨො, සතුටු වුයේ; විමහයං, විස්මයට; අජ්ඣගා, පැමිණියේය.

ගුහසීව රජුගේ ආයාචනය

176. තනො කලිඬනනාථො සො - විචරිතො කරණඛකං
මහීතලෙ නිහත්තවාන - දකඛිණං ජාත්‍රු මණ්ඩලං.

පද්‍යපථ :-

176. තනො, ඉක්බිති; සො කලිඬන නාථො, ඒ කලිඟු රජු තෙම; කරණඛකං, දළදා කරඬුව; විචරිතො, විවෘත කොට; දකඛිණං ජාත්‍රු මණ්ඩලං, දකුණු දණ මඩල; මහීතලෙ, පොළොවෙහි; නිහත්තවාන, තබා :-

177. අක්ඛලිං පග්ගහෙත්වාන - ගුණෙ දසබලාදිකෙ
සරිතො බුද්ධ සෙට්ඨස්ස - අකාසී අභියාචනං.

පදනම් :-

177. අක්ෂරිං පග්ගහෙවන, දෙහොත් මුදුනෙහි තබා වැද; දසබලාදිකෙ ගුණෙ, දශබලධාරී බුදු ගුණයන්; සරීරවා, සිහිකොට; බුද්ධ සෙධංසා, ශ්‍රේෂ්ඨ වූ බුදුන් වහන්සේට; අභියාචනං, ඉල්ලීමක්; අකාසි, කෙළේය.

විස්තර :-

දසබලාධිකෙ - බුදුන් වහන්සේට කාය බල දසයෙක් ද, ඤාණ බල දසයෙක් ද වේ.

දස කාය බල නම් :- හස්තීන් දස දෙනෙකුගේ බල හා සම වූ බුදුන්ගේ කාය බල දසයකි. මධ්‍යම ප්‍රමාණ පුරුෂයන් දස දෙනෙකුගේ බල, කාලාවක කුලයෙහි එක් ඇතෙකුට වෙයි.

1. කාලාවක ඇතුන් දස දෙනෙකුගේ බලය, ගඬෙගයා ඇතෙකුට වෙයි.
2. ගඬෙගයා ඇතුන් දසයක බලය, පණ්ඩර කුල ඇතෙකුට වේ.
3. පණ්ඩර ඇතුන් දසයක බලය, තමි කුල ඇතෙකුට වේ.
4. තමි ඇතුන් දසයක බලය, පිංගල කුල ඇතෙකුට වේ.
5. පිංගල ඇතුන් දසයක බලය, ගන්ධ කුලයෙහි එක් ඇතෙකුට වෙයි.
6. ගන්ධ ඇතුන් දසයක බලය, මංගල කුල එක් ඇතෙකුට වෙයි.
7. මංගල ඇතුන් දසයක බලය, හේම කුල ඇතෙකුට වෙයි.
8. හේම කුල ඇතුන් දසයක බලය, උපොසඵ කුල ඇතෙකුට වෙයි.
9. උපොසඵ ඇතුන් දසයක බලය, ඡද්දන්ත කුල ඇතෙකුට වෙයි.
10. ඡද්දන්ත කුල ඇතුන් දසයක බලය, සච්ඤයන් වහන්සේට ඇත්තේය. පුරුෂ ගණනින් දස කෙළ දහසක් මිනිස් බල සච්ඤයන් වහන්සේට ඇත්තේය.

දස ඤාන බල නම් :-

1. ස්ථාන අස්ථාන දන්තා නුවණ.
2. කාලත්‍රය වර්තී වූ කම්චිපාක දන්තා නුවණ.,
3. සචිත්‍රගාමී වූ ප්‍රතිපද නුවණ,
4. අනෙක ධාතු, තානා ධාතු ලොක දන්තා නුවණ,
5. සච්ඤයන්ගේ නානාධි මුක්ති දන්තා නුවණ,

- 6. ඔවුන්ගේම ඉන්ද්‍රිය ජරාමරණ දන්තා නුවණ.
- 7. ක්‍රියාකාරීත්වයේ සංකීලනය, වොදන ව්‍යුහලාභ දන්තා නුවණ,
- 8. පුළුච්චිව්‍යාස දන්තා නුවණ.
- 9. සත්‍යයන්ගේ වුති උප්පත්ති දන්තා නුවණ,
- 10. ආශ්‍රවක්‍ෂය දන්තා නුවණ යනුයි.

ආදී ගබ්දයෙන් වතුරවෙගාරදාය ඥානය, වතුරයෙහි පරිවේදක ඥානය, පංචගති පරිවේදකඥානය, අසාධාරණ ඥානය, සජ්ඣ බොධ්‍යධර්මවිභාවන ඥානය, අභ්‍රමාර්ග විභාවන ඥානය, නවානුපුච්චි විභාර සමාපත්ති ඥානය ආදී බුද්ධඤාණයෝ ගැණෙති.

178. ගණධම්ම රුක්ඛමුලමිති - තයා තිරථිය මදදනෙ යමකං දස්සයනෙන - පාටිභාරිය මබ්භතං.

පද්‍යථී :-

178. ගණධම්ම රුක්ඛමුලමිති, ගණධම්ම රුක් මුල්හිදු: තිරථිය මදදනෙ, තීර්ථකයන් මැඩීමෙහි දී: අබ්භතං, ආශ්වයාච්චි වු: යමකං පටිභාරියං, යමක ප්‍රාතිභායාච්චි: දස්සයනෙන, දක්වන්නා වු: තයා, නුඹ වහන්සේ විසින් :-

විස්තර :-

ගණධම්ම රුක්ඛමුලමිති - සැවැත් නුවර සමීපයෙහි වූ ගණධම්ම නම් රුක් මුලදී යමාමභ පෙළහර දක්වීය. කොසොල්ලුගේ ගණධම්ම නම් උයන් පල්ලෙක් වී. දිනක් ඔහු බුදුන් වහන්සේට අතරමගදී අඹ ගෙඩියක් පිළිගැන් වීය. බුදුන් වහන්සේ එතැනම සිට එය වළඳ පසුව ඔහු ලවාම අඹ ඇටය රෝපණය කරවා පැන් වත් කෙළේය. එකෙණහිම එය වැඩි මහා අඹ රුක්කව පල මලින් සැදුනේ විය. එය උයන්පල්ලාගේ නමින් ගණධම්ම නම් අඹ රුක් විය. (යමාමභ පෙළහර ගැන කලින්සඳහන් කොට ඇත.)

179. පුබ්බ කායාදි නිකඛනන - ජලා නල සමාකුලං වකකවාලඬණං කරවා - ජනාසබ්බෙ පසාදිතා.

පද්‍යථී :-

179. වකකවාලඬණං, සත්වල මලුව: පුබ්බකායාදි නිකඛනන, පුච්චි කායාදියෙන් නික්මුණු : ජලං අනල, දිය ගිනි ධාරාවන්ගෙන්: සමාකුලං කරවා, යුක්ත කොට: සබ්බෙ ජනා, සියළු ජනයෝ: පසාදිතා, පහදවන ලදහ.

180. දෙසෙත්‍රික නියමය - අභිධම්ම සුඛාසිතං නගරං ඔතරනෙන - සඤ්ඤා නාවනිංසනො.

පද්‍යවි :-

180. සුඛාසිතං, දෙවියන්ට: නියමය, තෙමසක්: අභිධම්මං, අභධම්මය: දෙසෙත්‍රික, දෙගනා කොට: නවතිසංසනො, නවතිසා දිව්‍ය ලොකයෙන්: සඤ්ඤා නගරං, සඤ්ඤා නුවරට: ඔතරනෙන, බස්නා වූ:-

විස්තර :-

අභිධම්මං දෙසෙත්‍රික - නවතිසා දිව්‍ය ලොකයෙහිදී මාතෘ දිව්‍ය රාජ්‍යා ප්‍රධාන කොට ඇති දෙවියන්ට, තෙමසක් මුළුල්ලෙහි පඬු ඇඹුල් අස්තෙහි වැඩ සිට අභධම්මය දෙගනා කළ සේක. මාතෘ දිව්‍ය පුත්‍ර තෙමේ සෝවාන් විය. අසුකෙළක් දෙවියෝ මග එල ලබා ගත්හ.

බුදුන් වහන්සේ සත්වන වස නවතිසාදේවලොවෙහි ගත කළ සේක.

181. ඡන්ද්‍රාමර සඤ්ඤාදී - ගාහකෙහි අනෙකධා බ්‍රහ්ම දෙවා සුරාදීහි - පූජිතෙන තයා පන,

පද්‍යවි :-

181. ඡන්ද්‍ර, කුඩය: වාමර, වාමරය: සඤ්ඤාදී ගාහකෙහි, සක් ආදිය ගන්නා වූ: බ්‍රහ්මදේවාසුරාදීහි, බ්‍රහ්ම, දෙව, අසුරයනාදීන් විසින්: අනෙකධා, නන් අසුරින් පූජිතෙන, පුදන ලද: තයා පන, ඔබවහන්සේ වනාහි :-

182. ධ්වනික මණ්ඩපානෙ - විසුකමාහිනිමිතෙ ලොක විවරණං නාම - දස්සිනංපටිභාරියං.

පද්‍යවි :-

182. විසුකමාහිනිමිතෙ, විශ්වකම්භා විසින් මවන ලද: මණ්ඩපානෙ, මැණික් හිණිමගෙහි: ධ්වනික, වැඩ සිට: ලොක විවරණං නාම, ලොක විවරණ නම: පටිභාරියං, පෙළහරක්: දස්සිනං, දක්වන ලදී.

විස්තර :-

මණ්ඩපානෙ - බුදුන් වහන්සේ නවතිසා දේව ලොව වස් වැස මිනිස් ලොවට වඩින්නේ දෙවියන් විසින් මවන ලද මැණික් හිණි මගින් සංකස්‍යා නුවරට බැස වදල සේක.

විසෂ්‍යකමම - දෙවියන්ගේ වඩුවායි. ශක්‍රයා විසින් නියම කරනු ලබන සියළු කම්මාන කරනුයේ මෙනමින් යුත් දෙවි තෙමේයි.

ලොකවිවරණං - තව්තිසා දෙවිලොව සිට දිව්‍යමය හිණිමගින් සංකසා නගරද්වාරයට බසින බුදුන්වහන්සේද, අවිච්ඡේදිනි පටන් භාවාග්‍රය දක්වා වූ සියළු සත්වයන් ඔවුනොවුන් දක්නා පරිදිද, කළ ප්‍රාතිභායඝීය ලොක විවරණ නම්.

183. තථා නෙකෙසු ධානෙසු මුනිරාජ තයා පන
බහුනි පාටි භීරානි - දස්සිතානි සයම්භුතා.

පද්‍යථී :-

මුනිරාජ, සච්ඡෙදයන් වහන්ස! සයම්භුතා, සයම්භු යයි කියන ලද; තයා පන, ඔබ වහන්සේ විසින් වනාහි; තථා, එසේම; අනෙකෙසු ධානෙසු, නොයෙක් තැන්හිදී; බහුනී පාටිභීරානි, බොහෝ පෙළහර; දස්සිතානි, දක්වන ලදහ.

විස්තර:-

සයම්භු - පරොපදෙශ රහිතව තමන් වහන්සේම උත්සාහ කොට බුද්ධත්වයට පැමිණි හෙයින් 'සයම්භු' නම් වේ.

184. පාටිභාරිය මජ්ජාපි - සගග මොකඛ සුඛාවභං
පසසනනානං මනුසසානං - දස්සනීයං තයා ඉති.

පද්‍යථී:-

184. අජ්ජාපි, දනුදු ; තයා, ඔබ වහන්සේ විසින්; පසසනනානං මනුසසානං, බලන මිනිසුන්ට; සගග මොකඛ සුඛාවභං, සගමොක් සුව එළවන; පාටිභාරියං. පෙළහරක්; දස්සනීයං ඉති, දක්විය යුතු යයි (කිය)

දළද පෙරහැර දැක්වීම

185. අබ්භුග්ගන්ත්වා ගගන කුහරං වඤ්ඤොධාරාමා
විසෂ්ඨෙත්ති රජතඨවලාරංසියො දනනධාතු
ධුපායනනිසපදි බහුද පජ්ජනනි මුහුතං
නිබ්බායන්ති නයන සුභගං පාටිභීරං අකාසී.

පද්‍යථී :-

185. වඤ්ඤොධාරාමා, වඤු රේඛාව සේ මනහර වූ; දනන ධාතු, දළද වහන්සේ; ගගන කුහරං, අහස් ගැබට; අබ්භුග්ගන්ත්වා, පැන නැගී;

රජක ධවලා, රිදීසේ සුදු වූ; රංසියො, රශ්මීන්: විසසච්ඡන්ති, විහිදුවමින්, සපදි, එකෙණෙහි: ධූපායන්ති, දුම් දමමින්: බහුධා, නන් අයුරින්: පඤ්චන්ති, දිලිසෙමින්: මුහුත්තං, මොහොතක්: නිබ්බායන්ති, නිවෙමින්: නයන සුභගං, ඇසට යහපත් වූ: පාටිභීරං, පෙළහරක්: අකාසි, කළ සේක.

චිත්‍රයාන රජ බුදුන් සරණයයි.

186. අචෝරං නං පරම රුවිරං චිත්තයානො නරිඤ්ඤා දිසො හරියො චිර පරිචිතං දිට්ඨිජාලං ජහිත්වා ගන්ත්වා බුද්ධං සරණමසමං සබ්බ සෙණ්ණිසඤ්ඤං අග්ගං පුඤ්ඤං පසච්චි බහුධා ධාතු සම්මානනාය

දුතියො පරිචේෂදෙ

පද්ධතී :-

186. චිත්තයානො නරිඤ්ඤා, චිත්‍රයාන රජතුමා: පරමරුවිරං, ඉතා සිත් කළ වූ: නං අචෝරං, ඒ ආශ්වයභීය: දිසො, දක: හරියො, සතුටු වූයේ: චිරපරිචිතං, බොහෝ කාලයක් පුරුදු වූ: දිට්ඨිජාලං, මිසදිටු අවුල: ජහිත්වා, හැරපියා: අසමං, අසම වූ: බුද්ධං සරණං ගන්ත්වා, බුදුන් සරණ ගොස්: සබ්බ සෙණ්ණි සඤ්ඤං, සියළු සේනා සමූහයන් සමඟ: බහුධා, නන් අයුරින්: ධාතු සම්මානනාය, දළද පූජාවෙන්: අග්ගං පුඤ්ඤං.උතුම් පිනක්: පසච්චි, රැස් කෙළේයි

දෙවැනි පරිචේෂදයයි.

විස්තර:- චිරපරිචිතං - චිත්‍රයාන රජ උත්පත්තියෙන් ම මිථ්‍යාදෘෂ්ටිකයෙකි. ගුහසීව රජුගේ මග පෙන්වීම අනුව ගොස්. දළද ප්‍රාතිභායභීය දක, බොහෝ කාලයක් පුරුදුව සිටි මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය අත්හැර බෞද්ධයෙක් විය.

ජන්දස්:-

මෙහි 185 - 186 යන ගාථා දෙකම මඤ්ඤානන නම් වෘත්තයෙන් නිබන්ධනයයි.

එහි ලක්ෂණ නම්:-

මඤ්ඤකන්තා ම, හ, න, ත, න, ගා, ගො යුගුත්වයසකේහි, මගණ - හගණ - නගණ - තගණ කෙරෙන් ගුරු දෙකක් වේ ද සතරකින්- සයකින්- හා සතකින් යනි වේද ඒ වෘත්තය මඤ්ඤානන නම් වේ.

දායාවංස වනරත්න ව්‍යාඛ්‍යාවෙහි ද්විතීය පරිච්ඡේදය නිමි.

තනියො පරිච්ඡේදෙ.

පඨිරජ්ජගේ අණ පිළිපදියි.

- 187. තනො කලිඨගාධිපතිස්ස තස්ස
 සො චිත්තයානො පරමස්සනීතො
 තං සාසනං පණ්ඩු නාරාධිපස්ස
 ඤාපෙසි ධිරො දුරතික්කමන්ති.

පද්‍යම් :-

187. තනො, ඉක්ඛිති: පරමස්සනීතො, අතිශයින් සතුටු වූ: ධිරො, නුවණැති: සො චිත්තයානො, ඒ චිත්‍රයාන රජතෙම: තස්ස කලිඨගාධිපතිස්ස, ඒ කලිඟු රජ හට: පණ්ඩු නාරාධිපස්ස, පඨි රජහුගේ: තං සාසනං, ඒ අස්න: දුරතික්කමන්ති. නො ඉක්මවිය හැකියයි: ඤාපෙසි, ප්‍රකාශ කෙළේය.

භාවය:-

චිත්‍රයාන රජතුමා පඨි රජුගේ නියොගය බැහැර කළ නොහැකිව කලිඟු රජුට දැන්වීය

ඡන්දස්:-

මෙම පරිච්ඡේදයෙහි 1 සිට 96 දක්වා ඇති සියළුම ගාථා රචනා කොට ඇත්තේ උපෙක්‍රවත්‍රා වෘත්තයෙනි.

ජගණ - තගණ - ඡගණ හා ගුරක් ද අන්තගුරක් ද වේ නම් උපෙක්‍රවත්‍රා වෘත්තයයි. මෙහි වැඩිපුර උපජාති වෘත්තය දක්නා ලැබේ. වැඩි විස්තර වෘත්තරත්නාකරයෙන් බලන්න.

188. රාජා තතො දන්තපුරං ධජෙහි
 පුජෙහි ධුජෙහි ච තොරණෙහි
 අලංකාරිත්වාන මහාවිතාන
 නිවාරිතා දිව්‍ය මරිචිජාලං.

පද්‍යවි :-

188. තතො, ඉක්බිති; රාජා, ගුහසීව රජතෙම; මහා විතාන,
 (වීථියෙහි බදින ලද) මහ වියනින්; නිවාරිත, වලකන ලද; ආදිව්‍ය
 මරිචිජාලං, හිරු රැස් සමූහ ඇති; දන්තපුරං, දන්ත පුරය; ධජෙහි.
 ද්වජයෙන් ද; පුජ්‍යෙහි, මලින් ද; ධුජෙහි, කළු වැල් ආදී දුමින් ද;
 තොරණෙහි ච, තොරණින් ද; අලංකාරිත්වාන, සරසා :-

189. අසුසුසුඛධාචුත ලොචනෙහි
 පුරකතො නෙගම නාගරෙහි
 සමුඛඛනෙනො සිරසා නිජෙන
 මහාරහං ධාතු කරණධිකං තං

පද්‍යවි :-

189. අසුසුසුඛධ, කඳුළු සමූහයෙන්; ආචුත, වසන ලද; ලොචනෙහි,
 ඇස් ඇති; නෙගම නාගරෙහි, නියමිගම් වැස්සන් හා නුවර වැස්සන්
 විසින්; පුරකතො, පිරිවරන ලද්දේ; නිජෙන සිරසා, තම හිසින් ;
 මහාරහං, මාහැඟි වූ; තං ධාතු කරණධිකං, ඒ ධාතු කරඬුව;
 සමුඛඛනෙනො, උසුලමින්.:-

190. සමුස්සිස්සිකොදර සිතාන පත්තං
 සංඛොදරොදන තුරධන යුත්තං
 රථං නවාදිව්‍ය සමාන වණණං
 මාරුඤා විත්තප්පරණාහිරාම.

පද්‍යවි :-

190. සමුස්සිස්සිකොදර, මනාව ඔසවන ලද; උදර, මහත් වූ; සිතාන පත්තං,
 ශෝක ඡත්‍ර ඇති; සංඛොදර, සක් කුසක් සේ; ඔදන, සුදු වූ ; තුරධන
 යුත්තං, අසුන් යෙදූ; නවාදිව්‍ය සමාන වණණං. ළහිරු හා සමාන
 ශෝභා ඇති; විත්තප්පරණාහිරාමං, විසිතුරු ඇති රියෙන් මනහර වූ;
 රථං රියට; ආරුඤා, නැඟී:-

191. අනෙක සඬෙහි බලෙහි සද්ධිං
වෙලාති චක්කමුඛි සන්තිහෙහි
නිචක්කමානස්ස බහුජ්ජනස්ස
චිනාපි දෙහං මනසානුයානො

පද්‍යථී :-

191. වෙලාතිචක්ක, වෙරළ ඉක්ම ගිය; අමුඛි සන්තිහෙහි, සාගරය හා සමාන වූ ; අනෙක සඬෙහි, බොහෝ ගණන් ඇති; බලෙහි සද්ධිං, සේනාව සමග; නිචක්කමානස්ස, තවතින්තා වූ; බහුජ්ජනස්ස, බොහෝ ජනයාගේ; දෙහං චිනාපි, ශරීරය නැතිවත්; මනසානුයානො, සිතින් අනුව යන ලද්දේ:-

විස්තර :-

වෙලාතිචක්කමුඛි - මහා සාගරයෙහි ජල කඳ ඉතා විශාලය; යමක විශාලත්වය ගෙන හැර දැක්වීමට උපමා විසින් සාගරය දැක්වේ. මහ මුහුද ගොඩ ගලා යේ නම් එය විපතකි. එමෙන් එදින ගුහසීව රජු සමග පැළලුප් නුවරට යාම සඳහා නික්මුණු සෙනග ද අපමණ බව දැක්වීමට මෙය යෙදිණි.

මනසානුයානො - තම සිත කැමැති තැනකට යැවීමට හැකි බලය මිනිසා සතුවේ. ශරීරයෙන් යා නොහැකි වුවත් සිතින් යා හැකි වේ. එමෙන් බොහෝ මිනිසුන්ට පැළලුප් නුවරට යාමට නොහැකි වුවත් සිතින් එහි ගිය අයුරු මින් දැක්වේ.

සිතේ සභාවය :- දුරධනමං එකචරං අසරීරං ගුහාසං යනුවෙන් දැක්වේ.

192. සුසන්ථතං සඬ්ඛි වාලුකාහි
සුසජ්ජිතං පුණ්ණ සාටාදිකෙහි
පුප්ඵාහිකිණ්ණං පටිපජ්ඣී සීසං
සුචිත්තං පාටලී පුත්ත මඟ්ඨං.

පද්‍යථී :-

192. සඬ්ඛි, හැම තන්හි. වාලුකාහි. වැල්ලෙන් ; සුසන්ථතං, මනාකොට අතුරන ලද ; පුණ්ණ සාටාදිකෙහි, පුත් කලස් ආදියෙන්; සුසජ්ජිතං, මනාකොට සරසන ලද; පුප්ඵාහි කිණ්ණං, මල්වලින් යුක්ත වූ; දීසං, දික් වූ; සුචිත්තං, ඉතා පලල් වූ, පාටලී පුත්ත මඟ්ඨං, පැළලුප් නුවරට යන මගට; පටිපජ්ඣී, පිළිපන්නේය.

193. කලිඬු නාට්‍ය කුසුමාදිකෙහි
 නවෙහි ගීතෙහි ව වාදිතෙහි
 දිනෙ දිනෙ අඬනි දනනධාතුං
 පුජෙසි සද්ධිං වන දෙවතාහි.

පද්‍ය :-

193. කලිඬු නාට්‍ය, කලිඟු රජ: කුසුමාදිකෙහි, මල් ආදියෙන් ද: ගීතෙහි, ගීතයෙන් ද: වාදිතෙහි ව: වාද්‍යයෙන් ද: දිනෙ දිනෙ, දිනපතා: අඬනි, මහා මාර්ගයෙහි දී: වන දෙවතාහි සද්ධිං, වන දෙවතාවන් සමග: දනනධාතුං, දළද වහන්සේ: පුජෙසි: පිදිය.

භාවය :-

කලිඟු රජතුමා අතර මගදී වන දෙවතාවන් හා සමග නාත්‍ය ගීතාදියෙන් දළද වහන්සේ පිදිය.

194. සුදුගඟමං සින්ඳු මහිධරෙහි
 කමෙන මඬාන මනිකකමිත්වා
 ආදය ධාතුං මනුජාධිනාට්‍යො
 අගා පුරං පාටලිපුත්ත නාමං.

පද්‍ය :-

194. මනුජාධිනාට්‍යො, (ඒ ගුහසීව) රජකෙම: ධාතුං, දළද වහන්සේ: ආදය, ගෙන: සින්ඳු මහිධරෙහි, ගංගා හා පච්ඡයන් ගෙන්: සුදුගඟමං, ඉතා දුරගම වූ: අඬානං, මාර්ගය: කමෙන, ක්‍රමයෙන්: අනිකකමිත්වා, ඉක්මවා: පාටලිපුත්ත නාම පුරං, පැළලුප් නම් නුවරට: අගා, ගියේය.

විස්තර :-

සුදුගඟමං = ගමන් කිරීමට අපහසු මාර්ගයයි. කඳු, හෙල්, මඩ වගුරු, ගංගා ආදියෙන් යුක්ත වූ දුර්ගමයාන පසු කරමින් යම් රටකට යාමට වේ නම් එම මාර්ගය මෙන්මින් හැඳින් වේ. දනන පුරයෙහි සිට පැළලුප් නුවර ගමන් මාර්ගය දුෂ්කර වූ බව මින් කියැවේ.

පාටලිපුත්ත නගරං =

මගධ රට උතුරෙහි ගංගානදිය අද්දර පිහිටි ගමකි. අජාත ශත්‍රු රජුගේ ප්‍රධාන ආමතියන් වන සුනිධ - වසසකාර දෙදෙනා විසින් ලිවුපවීන් මැඩලීම පිණිස පාටලි ගමෙහි නුවරක් කරවන ලදී. පසුව පාටලිපුත්ත නගර යයි ප්‍රසිද්ධ වී, මෙම නගර නිර්මාණයෙන් පසු එය

විවෘත කරන ලද්දේ බුදුරජාණන් වහන්සේ විසිනි. උන්වහන්සේ නගරයෙන් පිටවූ ආරාමයට ගෞතම ආරාම යයි ද, ගඟ සමීපයෙහි වැඩ සිටි කොටුපළට ගෞතම තිත්ථ යයි ද නම් කරන ලදී.

සින්ධු - ගංගාව, සමුද්‍රය, මුහුදු යන අර්ථයන්හි වේ. ගංගාවාචී තන්හිදී ස්ත්‍රී ලිංග ලෙස ද, සමුද්‍රවාචී තන්හිදී පුලිංග ලෙස ද වර්තනයේ.

- 195. රාජාධිරාජෝ ා සභාය මජ්ඣෙධි
 දිස්වාන තං චිත භයං විසඬිකං
 කලිඬගරාජං පටිසාහිභුතො
 අභාසි පෙසුඤ්ඤකරෙ නිගණ්ඨො

පද්‍යවි :-

195. අථ, ඉක්බිති: රාජාධිරාජෝ, පඬි රජතෙම: සභාය මජ්ඣෙධි, සභා මධ්‍යයෙහි දී: චිත භයං, පහවූ භය ඇති: විසඬිකං, කිසි සැකයක් නැති: තං කලිඬගරාජං, ඒ කලිඟු රජු: දිස්වාන, දක: පටිසාහිභුතො, දෝෂයෙන් මිඬනා ලද්දේ: පෙසුඤ්ඤකරෙ, කේලාමි කියන්නාවූ: නිගණ්ඨො, නිවටුන්ට: අභාසි, කිය.

භාවය :-

පඬි රජතුමා රාජ සභාවට නිර්භයව සැකයෙන් තොරව එන්නා වූ කලිඟු රජු දක ක්‍රොධයෙන් නිගණ්ඨයන්ට මෙසේ කිය.

විස්තර :-

පටිසාහි භුතො - පටිස යනු සිතේ ඇතිවන ක්‍රොධයයි. යමෙකුට ක්‍රෝධය ඇතිවන්නේ තම සිත මැඩපවත්වා ගැනීමට නොහැකි කරුණක් යෙදුන විටය. මෙහිදී පඬි රජුට කලිඟු රජු දකීමෙන්ම ක්‍රොධය ඇතිවූයේ තම මිත්‍රා දෘෂ්ටිය නිසාය.

- 196. දෙවෙ ජහිත්වාන නමස්සනීයෙ
 ඡවට්ඨී මෙනෙන නමස්සිතං තං
 අඬගාර රාසිමිහි සජොති භුතෙ
 නිකඬිඤ්ඤ ඛිඤ්ඤං දහට්ඨා ධුතෙති.

පද්‍යවි :-

196. නමස්සනීයෙ, නමස්කාර කළ යුතු වූ: දෙවෙ, (නාරායණාදී වූ) දෙවියන්: ජහිත්වාන, හැර: එතෙන, මොහු විසින්: නමස්සිතං, නමස්කාර කරන ලද: තං ඡවට්ඨී, ඒ මිනී ඇටය: සජොතිභුතෙ, දිලියෙන්නා වූ: අඬගාර රාසිමිහි, අඟුරු රැසෙක්හි, නිකඬිඤ්ඤ, බහා, ඛිඤ්ඤ, වහා: අධුතා, දැන්: දහට්ඨා ඉති, දව්වි යයි (කිය.)

විස්තර :-

දෙවන = මෙහි බ්‍රහ්ම, විෂ්ණු, ඊශ්වර ආදී දෙවියන් ගැනේ.

දළද දවීමට අහුරු වලක් කළහ.

- 197. පහටම විකතාව තනො නිගණ්ඨා රාජධානියේ තෙ මහතිං ගභීරං චීතචිත'ධාරක රාසි පුණ්ණං අධාරකාසුං අභිසංඛරිංසු.

පද්‍යවි :-

197. තනො, ඉක්බිති: පහටම විකතාව සතුව සිත් ඇත්තාවූ ම: තෙ නිගණ්ඨා, ඒ නිවටෝ: රාජධානියේ, රජගෙදර මිදුලෙහි: මහතිං, මහත් වූ: ගභීරං, ගැඹුරු වූ: චීතචිත, පහවු ගිනි සිළු ඇති: අධාරක රාසි පුණ්ණං, අහුරු රැසින් පිරුණු: අධාරකාසුං, අහුරු වලක්: අභිසංඛරිංසු, පිළියෙළ කළහ.

විස්තර :-

අභිසංඛරිංසු = අභි+සං+කර+ඉංසු = 'ක' හට 'ඛ' ආදේශ වී සිඳි අතින් ප්‍රථම පුරුෂ බ්‍රහ්මවන්ත ක්‍රියා පදයි.

පළමුවන දළද හිංසාව

- 198. සමන්තතො පඡ්ඡලිතාය තාය සඡොතියා රොරුව හෙරවාය මොහන්ධිභුතා අඨ නිජථියා තෙ තං දන්තධාතුං අභිනිකඛිපිංසු.

පද්‍යවි :-

198. අඨ, නැවත: මොහන්ධිභුතා, මෝහයෙන් අත්ධ වූ: තෙ නිජථියා, ඒ නිජථියෝ: සමන්තතො, හාත්පසින්: පඡ්ඡලිතාය, දිලිසෙන්තා වූ:සඡොතියා, දීප්ති සහිත වූ: රොරුව හෙරවාය, රොරුව නරකය සේ හයංකාර වූ: තාය, ඒ අහුරු වලෙහි: තං දන්තධාතුං, ඒ දළද වහන්සේ: අභිනිකඛිපිංසු බහාලූහ.

විස්තර :-

රොරුව හෙරවාය = මහා නිරයෝ අටකි. 1. සංචීව, 2. කාලසුත්‍ර, 3. සංසාත, 4. රොරව, 5. මහා රොරව, 6. තාප, 7. ප්‍රතාප, 8. අවිච්චි

යන නිරයෝයි. මේ මහා නිරයෝ එක එකක් යොදුන් දස දහසක් දිග පළල වේ. කොන් සතරකි. දෙරටු සතරකි. කොටස් වශයෙන් වෙන් කොට ඇත. යකඩ තහඩුවකින් වැසුනේ වේ. යකඩමය බිම ද වේ. යොදුන් සියයක් ඇත රශ්මිය පැතිර පවතී. මෙහි පවි කළ සතියෝ උඩු යටිව පැසෙති. මෙහි ආයු ප්‍රමාණය මිනිස් ගණනින් අට කෝටි විසි නව ලක්ෂ සිව්වසාළස් දහසක් වෙයි.

මොහන්ධහුතා = යමක නියම තත්වය නොදැනීම මොහයයි. දුක - දුක හට ගැනීම- දුක නැතිකිරීම - දුක නැති කිරීමේ මාර්ගය යන වතුරාය්‍ය සත්‍යය නොදැනීම මොහයයි. මොහයෙන් අර්ධ වූ විට නියම තත්වය වටහා ගැනීමට නොහැකි වේ. අවිද්‍යාව නම් ද වේ.

අභිනිකඛිපිංසු - අභි+නි+ඛිප+ඉංසු
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ බහු වචන ක්‍රියා පදයි.

- 199. තසානුභාවෙන තමගිරාසිං
භෙතවා සරොඡං රථ වකක මතතං
සමන්තතො උග්ගත රෙණු ජාලං
වුධාසි කිඤ්ජකඛ භාරාගිරාමං.

පද්‍යම් :-

199. තසා ආනුභාවෙන, ඒ දළද වහන්සේගේ බලයෙන්; තං අග්ගි රාසිං, ඒ ගිනි රූප; භෙතවා, පළාගෙන; සමන්තතො, හාත්පසින්; උග්ගත රෙණු ජාලං, නැගුණු රේණු සමූහ ඇති; කිඤ්ජකඛභාරාගිරාමං, කෙසරු බරින් මනොඥ වූ; රථ වකක මතතං, රිය සකක් පමණ; සරොඡං, පියුමක්; උධාසි, පැන නැංගේය.

පළමුවන දළද පෙළහර

- 200. තසම් ඛණෙ පඤ්ඤා කණ්ණිකාය
පතිධාහිතවා ජින දන්ත ධාතු
කුඤ්චදන්තාහි පභාහි සබ්බා
දිසා පභාසෙසි පභාසරාහි.

පද්‍යම් :-

200. තසම් ඛණෙ, ඒ ඇසිල්ලෙහි; ජිනදන්ත ධාතු, සවිඥ දන්ත ධාතූන් වහන්සේ; පඤ්ඤා කණ්ණිකාය, පියුම් කෙමිය මත්තෙහි; පතිධාහිතවා, පිහිටා; කුඤ්චදන්තාහි, කොඳ කුසුම සේ සුදුවූ; පභාසරාහි, දීප්තිමත් වූ; පභාහි, ශෝභාවෙන්; සබ්බා දිසා, සියළු දිගින්; පභාසෙසි, බැබලවූ සේක.

විස්තර :-

අඟුරු වල මත්තෙහි පැන නැගුණු නෙළුම් මල් කෙමිය මත දළදා වහන්සේ පිහිටා සුදු බුදු රැස් විහිදුවමින් සියළු දිශාවන් සුදු පැහැයෙන් ආලෝකවත් කළ සේක.

කුඤ්ඤ - කොඳ - සමන් පිවිට මල්ය. මේවා සඳු රශ්මියෙන් පිපේ. අධික සුදු පැහැයෙන් යුක්ත වේ.

- 201. දිසාන නං අවජරියං මනුසාසා
පසන්න විතා රතනාදිකෙහි
සම්පූජයිතො ජීන දනනධාතුං
සකං සකං දිට්ඨි මවොසසජ්ඣ.

පද්‍යථී :-

201. මනුසාසා, මිනිස්සු; නං අවජරියං, ඒ ආශ්වයාය; දිසාන, දක; පසන්න විතා, පහන් සිත් ඇත්තාහු; රතනාදිකෙහි, රුවන් ආදියෙන්; ජීන දනනධාතුං, සවිඤ්ඤ දළදාව; සම්පූජයිතො, පුද; සකං සකං දිට්ඨි, සාක්ෂිය සාක්ෂිය මිසදිටුව; අවොසසජ්ඣ, හැර දැමූහ.

දෙවන දළදා හිංසාව

- 202. සො පණ්ඩුරාජා පන දිට්ඨිජාලං
විරානුබඬං අපරිච්චනෙතො
පතිට්ඨපෙතො ධිකරක්කංමෙතං
කුට්ඨෙත සාතාපයි දනනධාතුං.

පද්‍යථී :-

202. සො පණ්ඩුරාජා පන, ඒ පඩු රජ වනාහි; විරානුබඬං, බොහෝ කලක් පැවත ආ; දිට්ඨිජාලං, මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය; අපරිච්චනෙතො, නොහරනේ; එතං දනන ධාතුං, මේ දළදාව; අධිකරක්කං, කිණිහිරෙහි; පතිට්ඨපෙතො, පිහිටුවා; කුට්ඨෙත, කුළුගෙඩියකින්; සාතාපයි, ගැස්වීය.

විසථි :-

අධිකරක්කං - අධිකරණි ශබ්දයයි. අධිකරණියං යන තන්හි වූ ය පර කල්හි ඊ කාරය ලොප් වී ණ හට ඤ කාරාදෙශ වී සිද්ධයි.

අධිකර + අධිකරක්කං + අං.

සාතාපයි - හත > සාත + ආප - ඉ
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

දෙවන දළද පෙළහර

203. තසං නිමුග්ගාධිකරඤ්ඤවෙසා
උපධිඨභාගෙන ච දිසාමානා
පුබ්බාව ලඨොච සුධාමරීචී
ජොතෙසි රංසීහි දිසා සමන්තා.

පද්‍යථී :-

203. එසා, මේ දළද වහන්සේ: තසං අධිකරඤ්ඤං, ඒ කිහිහිරෙන්: නිමුග්ගා, ගිලුණේ : උපධිඨභාගෙන, අධි භාගයකින්: දිසාමානා, පෙනෙමින්: පුබ්බාවලඨො, උදය පච්ඡයෙහි සිටි: සුධා මරීචී ඉච, ඉන්ද්‍රයා මෙන්: රංසීහි, රශ්මියෙන්: සමන්තා, හාත් පසින්: දිශා, දිශාවන්: ජොතෙසි, බැබලවු සේක.

විස්තර :-

පුබ්බාවලඨො - උදය පච්ඡයෙන් හිරු සිඳු නැගේ යනු වහරයි. පෙනෙන ආකාරය සැලකීමෙන් මෙසේ යෙත්.

සුධාමරීචී - වන්දු රශ්මියයි. සදරැස් සියල්ලන්ගේම තෙත් සිත් පිනවයි. එමෙන් දළද රැස් දහර ද හැම දෙනාටම ප්‍රිය විය.

204. දිඤ්චානුභාවං ජීන දත්තධාතු
යා පඤ්චි සො විඤ්චය මග්ගරාජා
එකොථ ඉසායා පසුතො නිගණ්ඨො
තං රාජ රාජානමින්දං ආවොච.

පද්‍යථී :-

204. සො අග්ග රාජා, ඒ අග්‍රරාජ තෙම: ජීන දත්තධාතූයො, සවිඤ්ඤ දළද වහන්සේගේ: ආනුභාවං, ආනුභාවය: දිඤ්චා, දැක: විඤ්චයං, පුද්‍රුමයට: ආපඤ්චී, පැමිණියේය. අථ, ඉක්බිති: ඉසායා පසුතො, ඊෂ්‍යාවෙන් මැඩුණු: එකො නිගණ්ඨො, එක් නිවටෙක්: තං රාජ රාජානං, ඒ අග රාජහට: ඉදං, මෙය: අවොච, කීය.

විස්තර :-

ආපජ්ජි - ආ+පද+ය.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

205. රාමාදයෝ දෙව ජනඥනස්ස
නානාවතාරා භුවනෙ අහෙසුං
තස්සෙක දෙසොව ඉදං ඡවට්ඨි
නො චේනුභාවො කථමීදිසොති.

පද්‍යථි :-

205. දෙව, දෙවයෙති! භුවනෙ, ලොකයෙහි: ජනඥනස්ස, විෂ්ණුහුගේ:
රාමාදයෝ, රාමාදී වූ: නානා අවතාරා, නොයෙක් අවතාර: අහෙසුං,
වූහ. ඉදං ඡවට්ඨි, මේ මිනී ඇටය: තස්ස, ඔහුගේ: එක දෙසො එව,
අවයවයක්මය: චෙ, ඉදින්: නො, එසේ නොවේ නම්: ඊදිසො
ආනුභාවො, මෙබඳු ආනුභාවයක්: කථං ඉති, කෙසේවේද යනුයි.

විස්තර :-

ජනඥනස්ස නානාවතාරො - විෂ්ණුහුගේ අවතාර දශයෙකි. එනම් :-
මතස්ස, කුම්, වරාහ, නාසිංහ, වාමන, රාම, රාමඤ්ච, කෘෂ්ණා. බුද්ධ,
කල්කී යනුයි. ලෝකය පාලනය කිරීම සඳහා මේ අවතාර දශය ගත්
බව වෛදික මතයයි.

ජනාර්දන > ජනඥන - තස්ස - ජනඥනස්ස.

206. අදධා මනුස්සාන මුපාගතස්ස
දෙවස්ස පච්ඡා තිදිවං ගතස්ස
දෙහෙක දෙසො ධපිතො හිතඤ්ච
මෙතනති සච්චං චචනං භවෙය්‍ය.

පද්‍යථි :-

206. අදධා, ඒකාන්තයෙන්: මනුස්සානං, මිනිසන් බවට: උපාගතස්ස,
ගියා වූ: පච්ඡා පසුව: තිදිවංගතස්ස, දිව්‍ය ලොකයට ගියා වූ: දෙවස්ස,
විෂ්ණු දෙවියන්ගේ: හිතඤ්ච, ලොවට හිත පිණිස: ධපිතො, තබන ලද:
දෙහෙක දෙසො ඉති, ශරීර අවයවයකිසි කියන: එතං චචනං, මේ
චචනය: සච්චං භවෙය්‍ය, සැබෑ වන්නේ නම් :-

විසෂ්ණ :-

මනුස්සනං - මනුස්සභාවො - මනුස්සනං - මනුස්සනං - උප
- ආගතස්ස - මනුස්සනමුපාගතස්ස.

දෙහෙකදෙසො - දෙහස්ස එක දෙසො - දෙහෙකදෙසො

207. සංවණ්ණයිත්වාන ගුණේ පහුතෙ

නාරායණස්ස මහිද්ධිකස්ස

නිමුග්ගමෙත්ථා' ධිකරක්ඛමෙතං.

සමපස්සතො මෙ බහි නීහරිත්වා.

පද්‍යථ :-

207. මහිද්ධිකස්ස, මහත් වූ සෘද්ධි ඇති; අස්ස නාරායණස්ස: විෂ්ණුගේ; පහුතෙ ගුණේ, බොහෝ වූ ගුණ; සංවණ්ණයිත්වා, වර්ණනා කොට; එත්ථ ධිකරණක්ඛං, මේ කිණිහිරෙන; නිමුග්ගං, ගැලුණු; එතං, මේ දළදාව; මෙ පස්සතො, මා බලා සිටියදී; බහි නීහරිත්වා, පිටතට ගෙනවුත් :-

විසෂ්ණ :-

මහිද්ධිකො - මහනො ඉද්ධි අස්ස අත්ථිති - මහිද්ධිකො - අස්ස-
මහිද්ධිකස්ස

සමපස්සතො - සං+දිස > පස්ස - තො - අනාදරාත්ථියෙහි ඡෂ්ඨි
විභක්තියි.

208. සමපාදයිත්වාන මහා ජනානං

මුඛාති පඤ්ඤරුහ සුඤ්ජරාති

යථිච්ඡිතං ගණ්ඨඵ වත්ථු ජාතං

ඉච්චා'න රාජා මුඛරෙ නිගණ්ඨෙ.

පද්‍යථ :-

208. මහා ජනානං, මහජනයාගේ; මුඛාති, මුහුණු; පඤ්ඤරුහ සුඤ්ජරාති, පියුම් සොළුරු වූවන්; සමපාදයිත්වාන, කොට; යථිච්ඡිතං, කැමති පරිද්දෙන්; වත්ථුජාතං ගණ්ඨඵ, ඉති, වස්තු සමූහය ගනුවයි. මුඛරෙ, දෙඩමලු වූ; නිගණ්ඨෙ, නිවටුන්ට; රාජා, රජනෙම; ආහ, කීය.

විසෂ්ණ :-

මුඛරෙ - වාච්‍යා වාචොසු සුඛමස්ස අත්ථිති - මුඛරො. අප්‍රිය වාදියා
- දෙඩමලු තැනැත්තේ යනාත්ථයි.

209. තෙ තිත්ථියා වෙණ්හු සුරං ගුණෙහි
 විචිතරුපෙහි අභිත්ථිත්ථා
 තොයෙන සිඤ්චිංසු සයා තථාපි
 ධීතප්පදෙසා න චලිත්ථ ධාතු.

පද්‍යථී :-

209. සයා, කපටි වූ; තෙ තිත්ථියා, ඒ තීත්ථිකයෝ; වෙණ්හු සුරං, විෂ්ණු දෙවියන්; විචිතරුපෙහි, අනෙක ප්‍රකාර වූ; ගුණෙහි, ගුණයෙන්; අභිත්ථිත්ථා, ස්තූති කොට; තොයෙන, ජලයෙන්; සිඤ්චිංසු, ඉස්සාහ: තථාපි, එසේ වුවද; ධීතප්පදෙසා, සිටි තැනින්; ධාතු, දළද වහන්සේ: න චලිත්ථ, නොසෙල් වූ සේක.

විස්තර :-

මිසදිටුවෝ දළදව විෂ්ණුහුගේ ශරීරාවයකින් යයි සිතා විෂ්ණු දෙවියන්ගේ ගුණ වණ්ණා කොට දළදව මත පැන් වැටුණි. එහෙත් දළදව කිණිහිරෙන් නොසෙල්විණි.

210. ජීගුච්ඡමානො අප් තෙ නිගණ්ඨේ
 සො ධාතුයා නීහරණේ උපායං
 අත්චෙසමානො වසුධාධිනාථො
 හෙරිං වරාපෙසි සකෙ පුරමහී.

පද්‍යථී :-

අප්, නැවත; තෙ නිගණ්ඨේ, ඒ නිවටුන්ට; ජීගුච්ඡමානො, නිඤ් කරමින්; සො වසුධාධිනාථො, ඒ පඬි අගරජනෙම; ධාතුයා, ධාතුන් වහන්සේ; නීහරණේ උපායං, (කිණිහිරින්) පිටතට ගැන්මේ උපායක්; අත්චෙසමානො, සොයන්නේ; සකෙ, පුරමහි, සිය නුවරෙහි; හෙරිං වරාපෙසි, බෙර හැසිරවීය.

විස්තර :-

ජීගුච්ඡමානො - ගුප + ජ+මාන
 ගුප > ගුගුප > ජීගුප > ජීගුඡ > ජීගුච්ඡ > මාන.
 අත්චෙසමානො - අනු + ඵස + මාන.
 වසුධාධිනාථො - වසුධාය + අධිනාථො - වසුධාධිනාථො.

අණබෙර ලවයි.

211. නිමුග්ගමෙතවා ධිකරඤ්ඤ මජ්ඣ
යො ධාතුමෙතං බහි නීහරෙය්‍ය
ලඤ්ඤාන සො ඉඤ්ඤායං මහනතං
රඤ්ඤා සකාසා සුඛමෙඤ්ඤානිති.

පද්‍යවී :-

211. යො, යමෙක්: අජ්ඣ, අද: එතථං, අධිකරඤ්ඤං, මේ කිණ්හිරෙහි:
නිමුග්ගං, ගුලුඤ්ඤා: එතං ධාතුං, මේ දළදව: බහි නීහරෙය්‍ය, පිටතට
ගත්තේ නම්: සො, හෙනෙම: රඤ්ඤා සකාසා, රජු වෙතින්: මහනතං
ඉඤ්ඤායං, මහා සම්පත්: ලඤ්ඤාන, ලැබ: සුඛං, සුභසභාව: එඤ්ඤානි ති,
පැමිණෙන්නේය: (යනුයි).

212. සුභවාන තං හෙරීරවං උළාරං
පුඤ්ඤානථිකො බුද්ධ ඛලෙ පසනො
තසම් පුරෙ සෙධි සුතො සුභඤ්ඤ
පාවෙකඛි රඤ්ඤා සම්භිං පගබොහා.

පද්‍යවී :-

212. තසම් පුරෙ, ඒ පුරයෙහි: පුඤ්ඤානථිකො, පින් කැමැති,
බුද්ධඛලෙ පසනො, බුදු ඛලයෙහි පැහැදුනා වූ: පගබොහා, බුහුටි වූ:
සුභඤ්ඤ සෙධි, සුභද්ද සිටුපුත්තෙම: උළාරං, මහත් වූ: තං හෙරීරවං,
ඒ බෙර හඬ: සුභවාන, අසා: රඤ්ඤා සම්භිං, ඒ රජ සබයට: පාවෙකඛි,
වති.

213. තමගුරාජං අථ සො නමිතවා
සාමාජිකානං හදයධගමාය
භාසාය සබ්බඤ්ඤා ගුණඤ්ඤාභාවං
වණ්ණෙසි සාරජ්ඣ විමුක්ඛ විනො.

පද්‍යවී :-

213. අථ, ඉක්බිති: සාරජ්ඣ විමුක්ඛ විනො., බිය නොවූ සිත් ඇති
හෙනෙම: තං අගුරාජං, ඒ අග රජු: නමිතවා, වැද: සාමාජිකානං,
සාමාජිකයන්ට: හදයධගමාය භාසාය, සිත් කළු වචනයෙන්: සබ්බඤ්ඤා
ගුණඤ්ඤාභාවං, බුදුන්ගේ ගුණ මහිමය: වණ්ණෙසි, වණිනා කෙළේය.

සාරජ්ජ - සාරදසාස භාවො - සාරජ්ජං,
සාරජ්ජ යනු භයට නම්.

සුභ සිටු පුත් ගුණ වණයි.

214. භූමිං කිණ්ණවා මහතා ධනෙන
මනොරමං ජෙනවනං විහාරං
යො කාරයිත්වාන ජීනසා දත්වා
උපධානී තං වතුපච්චයෙහි

පද්ධතී :-

යො, යමෙක්: මහතා ධනෙන, බොහෝ ධනයෙන්: භූමිං, බිම:
කිණ්ණවා, මිලදී ගෙන: මනොරමං, සිත් කළ වූ: ජෙනවනං විහාරං,
ජෙනවන විහාරය: කාරයිත්වාන, කරවා: ජීනසා, බුදුන් වහන්සේට,
දත්වා, පුදා: තං, උන්වහන්සේට: වතුපච්චයෙහි, සිටුපසයෙන්: උපධානී,
උපසාධන කෙළේ ද:

විස්තර :-

ජෙනවනං විහාරං - සැවැත් නුවර අවිරවතී නදී තීරයෙහි පිහිටියේය.
මෙහි පසේ නදී කොසොල් රජකුමා රාජ්‍යය කෙළේය. අවිරවතී නදියේ
එගොඩ දකුණු දිග ජෙනවනාරාමය විය. අනේපිඬු සිටුකුමා ජෙනවන
විහාරය ගොඩ නැගීමට ජෙන නම් රජ කුමරුට අයත් උයන කහවතු
දහ අට කෝටියක් බිම අතුරා දී එම උයන මිලට ගත්තේය. දහ අට
කෝටියක් වියදම් කර විහාරය ගොඩනැගීය. විහාර පූජා උත්සවයට
දහ අට කෝටියක් වියදම් කෙළේය. මෙසේ පණස් හතර කෝටියක්
ධනය වියදම් කොට ජෙනවන විහාරය සාදා බුදුන් වහන්සේට පූජා
කෙළේය. ජෙන නම් කුමරුගේ උයනෙහි විහාරය කරවූ නිසා ජෙනවන
විහාරයයි නම් කෙරිණි. බුදුන් වහන්සේ මෙම විහාරයෙහිම එකුත් විසි
වසක් විසූහ.

වතුපච්චය - හික්කුන් වහන්සේගේ පරිභොගයට නියමිත සිටු පසය
නම්, වීචර, පිණ්ඩපාත, සෙනාසන, ගිලන්පස යනුයි.

215. අනාඨපිණ්ඩිසාද සෙට්ඨී සෙට්ඨො
සො දිට්ඨධමො පපිනාමහා මෙ
තිලොකනාථෙ මම ධම්ම රාජෙ
කුම්භේඤ්ඤා පසාඨ භත්තිහාරං.

පද්‍යවේ :-

215. දිට්ඨි ධම්මො, දක්කා ලද ධම් ඇති: (සෝවාන් වු) සො අනාථ පිණ්ඩිසද සෙට්ඨි සෙට්ඨො, ඒ අනාථයන්ට පිණ්ඩි දනය කරන ශ්‍රේෂ්ඨ නායක තෙම හෙවත් අනේපිඬු සිටුතුමා: මෙ, මාගේ: පපිනාමහො, මී මුක්තණුවෝය: අධුනා, දැන්: තුමෙහ, තෙපි: නිලොකනාටෙ, තුන් ලොවට සාමී වු: ධම්මරාජෙ, බුදුන් කෙරෙහි: මම, මාගේ: හත්තිහාරං, ආදර සමහාරය: පසුප, බලවී.

විස්තර :-

දිට්ඨි ධම්මො - යමෙක් සෝවාන් මාර්ග ඵලයට පැමිණියේ නම් හේ දිට්ඨිධම්ම නම්. වතුරාය්‍යී සත්‍යාවබෝධය ලබන්නෙක් පළමුවෙන් පැමිණෙනුයේ සෝවාන් ඵලයට වේ. ඒ මගින් සකකාය දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බතපරාමාස යන ත්‍රිවිධ සංයෝජනයන් නැති වේ. සොත නම් ආය්‍යී අෂ්ටාධික මාර්ගයයි.

අනාථ පිණ්ඩිසද සෙට්ඨි - අනේ පිඬු සිටු තමාගේ නම 'සුදත්ත' නම්. දිනක් එතුමා තම මස්පිනා වූ රජගහනුවර සිටු තුමා හමුවීමට රජගහ නුවරට ගියේය. එහිදී බුදුන් වහන්සේ හමුවී බණ අසා සෝවාන් විය. පසුව සැවැත් නුවරට වඩින ලෙස බුදුන් වහන්සේට ආරාධනා කොට ජෙතවන විහාරය කරවා පූජා කෙළේය. එතුමා පක්‍ෂ බත්, සලාක බත්, පොහොර බත්, මුර බත්, ආගන්තුක බත්, ගමික බත්, ගිලන් බත් යන මේ ආදී බත් එකින් එක පන්සියය බැගින් දුන්නේය. දයකයන් අතර අග තනතුරු ලද්දේය. දුගී මගී යාවකාදීන්ට නොයෙක් ක්‍රමයෙන් සංග්‍රහ කළ නිසා අනාථ පිණ්ඩික සිටු නමින්ම ප්‍රසිද්ධ විය.

216. ඉරුපං නදිත්ථාන පහුත පඤ්ඤා කත්ථාන එකංස මථුත්තරීයං මහිතලං දකඛිණ ජාණුකෙන ආහච්චි බඤ්ඤප්පලිකො අවොච.

පද්‍යවේ :-

216. අථ, නැවත: පහුත පඤ්ඤා, බොහෝ නුවණ ඇති: (ඒ සිටුපුත්‍ර තෙම) ඉරුපං, මෙසේ: නදිත්ථාන, නාද කොට: උත්තරීයං, උතුර සඵච: එකංසං කත්ථාන, එකාංශ කොට: මහී කලං, පොළව: දකඛිණ ජාණුකෙන, දකුණු දණින්: ආහච්චි, පැහැර: බඤ්ඤප්පලිකො, ඇදිලි බැදියේ: අවොච, මෙසේ කීය.

217. ඡන්දනනනාගො සව්සෙන විඥො
 සලලෙන යො ලොහිත මකඛිතධො
 ඡනිණණරංසිභි සමුජ්ජලනෙ
 ඡන්දනන ලුද්දය අදසි දනෙන.

පද්‍යම් :-

217. යො, යම් සව්ඥ කෙනෙක්: ඡන්දනනනාගො, ඡන්දනන නාගවු සේක්: සව්සෙන, විෂ පෙවු; සලලෙන, හීයෙන්: විඥො, විදුනා ලද්දේ: ලොහිත මකඛිතධො, ලේ වැකුණු ශරීර ඇත්තේ: ඡනිණණරංසිභි, ඡඩ්වණියෙන්: සමුජ්ජලනෙ, බබලන: දනෙන, දළ දෙක: ඡන්දනන, කපා: ලුද්දය, වැද්දට: අදසි, දුන් සේක්ද ?

විස්තර:-

ඡන්දනන නාගො - ඡන්දනන නම් දස වැනි ඇත් කුලයයි. මොවුන්ට දළ සයක් ඇති හෙයින් මේ නම වී යැයි කියති. තවද දළ ඡඩ්වණියෙන් යුක්ත හෙයින් ද මෙනම් වී යයි කියති.

අප මහ බෝසතාණෝ පාරම් ධම් පුරන කාලයෙහි ඡන්දනන නම් ඇත් කුලයක ඉපදී, සොනුතර නම් වැද්ද හට දළ කපාගෙන යාමට ඉඩ දී මතු බුදු බව පැතුහ. ජාතක කථාව බැලීම මැනවි.

නාගො - නාගශබ්දයෙන්, ඇතා, නයි, නාගස, උතමයා, මෙසය, නාගදන්ත, ඊයම් උපසම්පදපෙක්ෂක හිඤ්ච, රහතන් වහන්සේ හැදින් වේ.

218. සසොපි හුත්වාන විසුඤ්ඤා සීලො
 අජ්ඣතන දනාහිරතො ද්විජාය
 යො දජ්ජී දෙනමපි සකං නිපච්ච
 අධාර රාසිමහි බුහුකඛිතාය.

පද්‍යම් :-

218. යො, යම් සව්ඥ කෙනෙක්: සසො හුත්වාන අපි, සාව ඉපිද ද: විසුඤ්ඤා සීලො, පිරිසිදු සිල් ඇත්තේ: අජ්ඣතනදනාහිරතො, ආධ්‍යාත්මික දනයෙහි ඇළුණේ, බුහුකඛිතාය, සාදුකින් පෙළුණු: ද්විජාය, බමුණාට: අධාර රාසිමහි, අභුරු ගොඩෙහි: නිපච්ච, වැටී: සකං දෙනං අපි, සිය ශරීරයත්: අදජ්ජී, දන් දුන් සේක් ද:

විස්තර :-

සසොපි නුක්වාන - බොධිසත්වයන් වහන්සේ යටගිය දවස සාවේක්ව ඉපිද සිටිය දී වඳුරෙකු, සිවලෙකු, දිය කාවෙකු යන තිදෙනෙකුන් සමග මිත්‍රව විසීය. මොවුහු පසළොස්වක දිනෙක සිල් සමාදන් වී දන් දෙනු කැමැති වූහ. ඒ සඳහා වඳුරා මී අඹ ගෙඩියක් ද, හිවලා වියලි කරවල මසුන් දෙදෙනෙකු හා දී කිරි මුට්ටියක් ද, දියකාවා මගුරු මසුන් සත් දෙනෙකුන් ද, පිළියෙල කරගත්හ. භාවාට කිසිවක් සපයා ගැනීමට නොහැකි වූයෙන් ඇඟ මස් දන් දෙන්නට සිතා ගත්තේය. මොවුන්ගේ දනාධ්‍යාගය විමසනු රිසි වූ සක් දෙව් රජ මහළු බමුණු වෙසක් ගෙන ඔවුන් වෙත පැමිණියේය. ඔවුහු තම තමන් සපයා ගත් දෙය දුන්හ. බෝසක් සස වෙත ගොස් ආහාරයට යමක් දෙන ලෙස කීයෙන් ගිනි ගොඩක් ගසන ලෙසත් තමා එහි පැන පිලිස්සී ගිය කල තම ඇඟ මස් බුදින ලෙස දැන්වීය. ගිනි ගොඩක් මැවිණි. සාවා ගින්නට පැන්නේය. පුදුමයකි. ඇඟ ලොම් ගසක්වත් නොදැවිණි. ගිනි සිසිල් විය. පසුව තමා සක් දෙව් රජ බවත් ඔබගේ ඇඟ මස් දන් දීම විමසනු පිණිස පැමිණි බවත් කියා, කල්පයක් පවතින තුරු සස ලාංඡනය සඳෙහි ඇඳ දෙව් ලොවට ගියේය.

අජකතදනං - තම ශරීරාවයවයන් පින් පිණිස දන්දීම අජකතදන නමි.

අදජ්ඪී - ද > දජ්-ඊ = අදජ්ඪී.
 අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

219. යො බොධියා බාහිර ව්‍යථු දනා
 අතිත්තරූපො සිවිරාජසෙධො
 අදසි වකඛුහි පහඤ්ජරාති
 දවිජාය ජිණ්ණාය අවකඛුකාය.

පද්‍යථී :-

219. යො, යම් සවිඤ්ඤ කෙනෙක්: සිවිරාජ සෙධො, සිවි රාජව: බොධියා, බුදු බව පිණිස: බාහිර ව්‍යථු දනා, බාහිර වස්තු දීමෙන්: අතිත්ත රූපො, තෘප්තියට නොපැමිණි ස්වරූප ඇතිව: පහඤ්ජරාති, දීප්තිමත්: වකඛුහි, ඇස් යුවල: ජිණ්ණාය, මහළු වූ: අවකඛුකාය දවිජාය, අඳ බමුණාට: අදසි, දුන් සේක් ද :

විස්තර :-

බාහිරවත්සු දූතං - ආහාර, පාන, වස්ත්‍ර, ඇත්, අස් ආදිය බාහිර වස්තු දූත නම් වේ.

සිවිරාජ සෙධො - සිවිරාජ ජාතකය දැක් වේ. යටගිය දවස බෝසනාණෝ සිවි රජව ඉපිද සිටි කාලයෙහි ඇස් ඉල්ලා පැමිණි අර්ධ මහළු බමුණෙකුට වෙදෙකු ලවා තම දෙඇස් උගුල්වා දන් දුන්න. එම පාරම් බලයෙන් යොදුන් සියයක් දුර දක්නා දිවැස් යුවලක් ලැබිණි. ජාතක පොතෙහි 498 වැනි සිවි ජාතකය බලනු මැනවි.

- 220. යො බන්තිවාදිපි කලාබු රාජේ
- ඡෙදපයනෙතපි සහඡව පාදං
- පරිජලුතඬො රුධිරෙ තිතිකඛි.
- මෙත්තාය මානො යසදයකෙව

පද්‍යථ :-

220. යො, යම් සව්ඤ්ඤ කෙනෙක්; බන්තිවාදිපි, ක්ෂාන්තිවාදී තාපසවු; සහඡව පාදං, සිය අත් පා; ඡෙදපයනෙත, කප්පවන; කලාබු රාජේ අපි, කලාබු රජු කෙරෙහිත්; රුධිරෙ පරිජලුතඬො, ලෙහෙයෙහි ගැලුණු ශරීර ඇත්තේ; යසදයකෙව, සම්පතක් දුන්නෙකු කෙරෙහි මෙන්; මෙත්තාය මානො, මෙහි කරමින් තිතිකඛි, ඉවසු සේක් ද;

විස්තර :-

ක්ෂාන්තිවාදී ජාතකය දැක් වේ.

යටගිය දවස කසී රට බරණැස් නුවර කලාබු නම් රජෙක් වී. එකල්හි බෝසත් බමුණු කුලයක ඉපිද පැවිදිව හිම වනෙහි වාසය කොට, නැවත නගරයට පැමිණ සෙත්පතියකුගේ උවටුන්ලබමින් රජුගේ උයනෙහි වාසය කෙළේය. එකල්හි රජතුමා සුරාපානය කොට මත් වී බිසවුන් සමඟ උයන් කෙළියට ගිය කල්හි එහි සිටි තවුසා දිවිය. දක තෙපි කිනම්වාදී දැයි විචාළ කල්හි ක්ෂාන්තිවාදී යයි කී කල ක්ෂාන්තිය බලමිසි කියා වධකයා ලවා මුළු ශරීරයම තැළ වීය. එවිට ද ක්ෂාන්තිවාදී යයි කියයි. එවිට රජු ළයට විච්ඤෙන් ඇත්තේය. එයට පසු දයක සේනාපති පැමිණ එම විපත දැක රජු වධ කරවූ බව දන්වා රජුට මෙසේ මෙන් වැඩිය. 'යමෙක් මගේ අත් පා කන් නාසාදිය සිදු වීද, ඒ රජ තුමා

බොහෝ කල් ජීවත් වේවා. මා ඔහුට කිපෙන්නේ නැතැයි කිය. එවිට පොළොව පළාගෙන ගිනි දෑල් නැගී කලාබු රජ අවිච්ඡාට ගෙන ගියේය, බෝසත් ද එම පහර දීම් නිසා මිය ගියේය.

(ඡාතක පොතෙහි 313 වැනි ඡාතකයයි)

මෙතොයමානො - සියළු සත්වයන් කෙරෙහි හිතෙහි භාවය මෙහිදීයයි. සිතේ පවත්නා මෘදු බව මෙහිදීයයි. මෙත් වැඩීම පළමු කොට මා කෙරෙහි ද, පසුව ක්‍රමයෙන් හිතා හිතයන් කෙරෙහිද මෙත් කොට පසුව සියළු සත්වයන් කෙරෙහි මෙත් වැඩීම කළ යුතු වේ. 'හිතෙසිතා සබ්බ සත්තෙසු හිත ඵරණතා මෙතො'

තිතිකඛි - තිජ + බ + ති. ති හට දව්‍යවය ද ජ හට ක වී සිද්ධ අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

- 221. යො ධම්මපාලො අපි සත්තමාස ඡාතො පදුඨො ජනකෙ සකඞ්ඛි කාරාපයනෙ අසිමාල කම්මං බිත්තං න දුසෙසි පතාප රාජේ.

පද්‍යවී :-

221. යො, යම් සවිඤ්ඤ කෙතෙක්: ධම්මපාලො, ධම්පාල කුමාරව: සත්තමාස ඡාතො අපි, උපන් සත්මැසි වූයේ ද; පදුඨො, කිපියා වූ; සකඞ්ඛි ජනකෙ, තමහට පියා වූ; පතාපරාජේ, මහා ප්‍රතාප රජු; අසිමාල කම්මං කාරාපයනෙ, අසිමාල නම් වධයක් කරවන කල්හි ද; විත්තං, සිත: න දුසෙසි, න දුෂ්‍ය නොකෙළේ ද;

විස්තර :-

ධම්මපාලො - යටගිය දවස බෝසත් කුමා මහාප්‍රතාප නම් රජෙකුට පුත්‍රව උපන්නේය. හේ ධම්පාල නම් වී. ඔහුට සත්මැසි වයස්හි තම මවු වන වන්ද්‍රා දේවිය කිරි පොවමින් සිටියාය. ඒ අතර පැමිණි රජු දක සිය අසුනෙන් නොනැගිටි නිසා එයින් කිපුණු රජ වධකයා පෙන්වා ධම්පාල කුමාරයාගේ දෙඅත් දෙපා හිස කප්වා කඳ අහසට දැමීම විය. කඳ පෙති පෙති කැපීය. එම ශොකයෙන් වන්ද්‍රා දේවිය ද මළා ය. ඒ දෙදෙනම එකම දර සෑයෙහි දැවුහ. එම පවින් රජු ද පොළොව පළාගෙන අවිච්ඡාට ගියේය.

අසීමාල කමමං = දෙඅත්, දෙපා, හිස කපා කඳ කැබලිවලට කපා වදමල් පෙති සේ අභසට දම්මවීම අසීමාල වධයයි.

දුසෙසි = දුස+ණ+ඉ. අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එක වචන ක්‍රියා පදයි.

222. සාධාමිගො යො අසනා පුමෙන
වනෙ පපානා සයමුඤ්ඤාටෙන
සිලාය හිනෙනපි සකෙ ලලාටෙ
තං බෙම භුමිං අනයිතථ මුණාං.

පද්‍යථී :-

222. යො, යම් සච්ඤ කෙනෙක්: සාධාමිගො, වදුරුව: වනෙ, වනයෙහි: පපානා, ප්‍රපානයෙන්: සයං උඤ්ඤාටෙන, තමා විසින් ගොඩට තගන ලද: අසනා පුමෙන, අසත්පුරුෂයා විසින්: සකෙ ලලාටෙ, සාකිය නළල: සිලාය හිනෙනපි, ගලකින් ගසා බිඳුනු කල්හි ද: මුණාං, මුළා වු: තං, ඔහු: බෙම භුමිං, කෙම භුමියට: අනයිතථ, පැමිණ සේක් ද:

විස්තර :-

සාධාමිගො = යටගිය දවස බෝසත් වදුරුව ඉපිද වනයෙහි වසන කල්හි, එම වනයට ගිය මිනිසෙක් මහා වළක වැටුණි. එකල බෝසත් වදුරා කෙසේ හෝ ඔහු ගොඩ ගත්තේය. කෙළෙහි ගුණ නොදත් ඔහු ගලකින් ගසා වදුරාගේ හිස පැළීය. එහෙත් බෝසත් වදුරා ඔහුට නොකිසී මං මුළාව සිටි ඔහුට ගමට යන මාර්ගය පෙන්වා දුන්නේය.

අනයිතථ = අ+තය+ඉ+තථ හීයනනනී ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

223. රුධෙත මාරෙන ගිනිමිමිතමපි
අඬාරකාසුං ජලිතං විහිජ්ඣ
සමුධ්ධිතෙ සජ්ජ මහා රච්ඤෙ
ධන්වාන යො සෙධ්ධී අදසි දනං.

පද්‍යථී :-

223. යො, යම් සච්ඤ කෙනෙක්: සෙධ්ධී, සිටුවූ සේක්: රුධෙත, කිපුණු: මාරෙන, මාරයා විසින්: අගිනිමිමිතං, මවන ලද: ජලිතං, දිලිසෙන: අඬාරකාසුං අපි, ගිනි අඟුරු වළද: විහිජ්ඣ, පලාගෙන: සජ්ජ, එකෙණෙහි: සමුධ්ධිතෙ, නැංගාවු: මහාරච්ඤෙ, මහ පියුමක: ධන්වාන, සිට: දනං, දනයක්: අදසි, දුන් සේක් ද:

විස්තර :-

සෙට්ටි - යටගිය දවස බෝසත් තෙමේ බරණැස් නුවර ඉපි වැඩි වියට පත් කල්හි සිටු තනතුරු ලබා නුවර දත්තල් කරවා දන් දෙයි. දිනක් සිටුතුමා දවල් ආහාර අනුභවයට සැරසෙත් ම පසේ බුදුන් වහන්සේ තමක් පිඩු සිඟා වැඩියහ. සිටුතුමා හුන් අස්නෙන් නැගිට පාත්‍රය ගැනීමට අතවැසියෙකුට නියම කෙළේය.

එකල්හි වසවත් මරු මිදුල මැද ගිනි අඟුරු වළක් කරවා මවා අහස්හි සිටියේය. අතවැසියා පාත්‍රය ගැනීමට බියව පසු බැස්සේය. එවිට සිටුතුමාම ආහාර භාජනය ගෙන ගිනි වළ ළඟට අවුත් අහසෙහි සිටි මරහු දක මෙය ඔහුගේ වැඩකැපි සිතා නොබියව ගිනිවලට පැත්තේය. සිටුතුමා ඒ මත සිට පසේ බුදුන්ට දන් පිළිගැන්වීය. එවිට වසවත් මරු පැරදී පළාගියේය. සිටුතුමා පියුම මත සිටගෙන මහාජනයාට දන්දීම, සිල් රැකීම ආදියෙහි අනුසස් ප්‍රකාශ කෙළේය. එතුමා දිවිහිමියෙන් පින් දහම් කොට මිය පරලොව ගියේය.

- 224. මිගෙන යෙනොපවිජ්ඣාදමෙකං
- භීතං වධා මොවයිතුං කුරඬිගිං
- ආසාතනෙ අත්තසිරං ධපෙඤ්චා
- පමොචිතාඤ්ඤ අපි පාණි සධ්ඝා.

පද්‍යවි :-

224. යෙනමිගෙන, යම් (නිග්‍රොධ නම්) මුවෙකු විසින්; උපවිජ්ඣාදං, වදන්ට ආසන්න වූ; භීතං, (මරණ භයින්) බිය පත් වූ; එකං කුරඬිගිං, එක් මුවදෙනෙක; වධා මොවයිතුං, මරණයෙන් ගැලවීමට; ආසාතනෙ, දන්ගෙඩියෙහි; අත්ත සිරං, තම හිස; ධපෙඤ්චා, තබා; අඤ්ඤ පාණි සධ්ඝා අපි, සෙසු ප්‍රාණි සමූහයා ද; පමොචිතා, මුදන ලදද;

විස්තර :-

යෙන මිගෙන - නිග්‍රොධ මිග ජාතකය දක්වේ.

යටගිය දවස අප මහ බෝසතාණෝ නිග්‍රොධ නම් මුවෙක්ව ඉපිද පන්සියයක් මුවන්ට ප්‍රධානව වාසය කළහ. එකල බරණැස් රජ මුව දඩයම් පිණිස නිතර මහජනයා සමඟ යාමට පුරුදු වී සිටියහ. එය මහජනයාට කරදරයක්විය. එනිසා මිනිස්සු කතිකා කොට රජුගේ උයනට මුවන් පන්තා දමූහ. එම මුවන් අතර දෙකොටසක් විය. සාබ මුව පිරිස හා නිග්‍රොධ මුව පිරිසයි. මුව ඝාතනයේ දී කීප දෙනෙකු

විනාශ වන නිසා මුව පිරිස ද, එක එක මුවා බැගින් මරණයට යැවීමට පොරොන්දු විය. එක් දිනක් ගැබිණි මුව දෙනෙකට වාරය පමිණියෙන් ඇය එදවසින් තමා මුදවන ලෙසට බෝසතුන්ට දන්වීය. එවිට බෝසත් නිග්‍රොධ මුවා ඇගේ වාරය තමා වෙත ගෙන දමී ගෙඩිය මත හිස තබා ගත්තේය. බෝසතුන්ට අභය දී තිබුණු නිසා මෙසේ කිරීමට හේතුව විමසා බෝසතුන් විසින් රජුට බණ කියා පත්සිල්හි පිහිටුවා සියළු මුවන්ට අභය ලබා දෙන ලදී.

ආසානනෙ - හිස සිඳීම සඳහා තබන ලී කොටය දමී ගෙඩිය නම් එකල වරද කරුවන්ගේ හිස් සිඳින ලද්දේ දම්ගෙඩිය මත හිස තබා කඩුවෙන් බෙල්ලට ගසා මරා දමීමෙනි. මෙකල බෙල්ලට ලනුවක් දමා එල්ලා මැරීම කරයි. එය පෝරකය නමින් හැදින් වේ.

225. යො සත්තවසො විසිබාය පංසු
 කීළාපරො සම්භව නාම කොපි
 සබ්බසද්දු ලීණාය නිගුණා පඤ්භං
 පුඨො වියාකාසි සුචිරතෙන.

පද්‍යථ :-

225. යො, යම් සච්ඤ කෙනෙක්: සම්භව නාමකොපි, සම්භව නම් කුමාර වූයේ ද; සත්තවසො, සත් හැවිරිදි වූයේ; විසිබාය, විචියෙහි: පංසු කීළා පරො, වැළි කෙළියෙහි යෙදුනේ; සුචිරතෙන, සුචිරත නම් බමුණා විසින්: නිගුණා පඤ්භං, සැහවුණු අභ්ථ ඇති ප්‍රශ්නයක්: පුඨො, විචාරණ ලද්දේ; සබ්බසද්දු ලීණාය: සච්ඤ ලීලාවෙන්: වියාකාසි, විසඳු සේක් ද :

විස්තර :-

විධුර ජාතකය දක් වේ.

සම්භවනාමකො - යටගිය දවස කසීරට බරණැස් නුවර බ්‍රහ්මදත්ත නම් රජුගේ විධුර නම් පණ්ඩිතයෙක් විය. බෝසත් ඔහුට පුත්ව ඉපිද සම්භව නමින් ප්‍රසිද්ධ විය. හේ උන් හැවිරිදි කල්හි සෙල්ලම් කරමින් සිටිය දී, එකල කොරවා රජුගේ පුරොහිත සුචිරත නම් බමුණා පැමිණ ධර්මයාග නම් පැනය විචාළේ ය. බෝසත් බුදුවරයකු මෙන් හුරුබුහුටි පරිදි එය විසඳීය. එයින් ප්‍රසන්න වූ රාජාදීන් විසින් ලක්ෂයක් ධන පරිත්‍යාග කරන ලදී.

226. හිත්වා නිකන්තිං සකථිච්චෙනපි
 බඳ්ධා සකුච්චිච්චි වෙත්තවලිං.
 සාඛ මිගෙ නෙක සහස්ස සඬෙඛි
 වධාපමොවෙයි කපිස්සාරො යො.

පද්‍යථී :-

226. යො, යම් සච්ඤ කෙනෙක්; කපිස්සාරො, වදුරු රජ වූයේ; සකථිච්චෙන අපි, සචක්ඛීය ජීවිතයෙහි ද; නිකන්තිං, ආශාව; හිත්වා, හැර දමා; සකුච්චිච්චි, තම බඩෙහි; වෙත්තවලිං, වේචුලක්; බඳ්ධා, බැඳගෙන; අනෙක සහස්ස සඬෙඛි, නොයෙක් දහස් ගණන්; සාඛමිගෙ, වදුරන්; පමොවෙයි, මිදු සේක් ද;

විස්තර :-

කපිස්සාරො = මහාකපි ජාතකය දැක්වේ.

යටගිය දවස බෝසත් වදුරුව ඉපිද අසු දහසක් වදුරන් පිරිවරාගෙන ගහක් සමීපයෙහි වූ අඹ ගසක වාසය කෙළේය.

එකල ගහ දිගේ පහළට ගිය අඹ ගෙඩියක් කොවුලන්ට ලැබී එය රජකුමාට පිළිගැන්වීය. රජ අඹ රසයෙන් මත්ව එම ගස සොයා වනයට ගොස් පිරිවර සමග එම ගස රැකවල් කොට රාත්‍රියෙහි නිදාට වනි. වදුරෝ අවුත් අඹ කන්ට වන්හ. එම ශබ්දයෙන් පිබිදුණු පිරිවර ජනයා වදුරු රැළ වටකර ගත්හ. එකල බෝසත් වදුරා එතෙරට පැන වේචුලක් කඩාගෙන කොතක් එතෙර ගසක බැඳ අනික් කොත බඩ බැඳගෙන මෙතෙරට පැන්නේ ය. එවිට වදුරෝ බෝසත් පිට උඩින් ද වැලෙන් ද ගොස් ගොඩ වූහ. දෙවිදන් ද මේ වදුරන් අතර ඉපිද සිට අන්තිමේදී බෝසතුන්ගේ කොන්ද කඩා පැන ගියේ ය. අඵයම නැගී සිටි රජකුමා බෝසත් වදුරාගේ මෙම වීර ක්‍රියාව දක ශතපාක, සහස්‍රපාක කෙල් ගල්වා බෝසතුන්ට පිළියම් කරවීය. ඉන් පසු බෝසත් වදුරා රජුට බණ කියා පරලෝ ගත විය. එයට පසු රජකුමා විසින් එම මෘත ශරීරය ආදාහන කරවා හිස පැන් වත් කොට රන් දගැබක් ද කරවන ලදී.

227. සන්නප්පයං ධම්ම සුධාරසෙන
 යො මානුසෙ තුණ්ඬිල සුකරොපි
 ඉසීචි කත්වා අඵ ඤාය ගන්ථං
 නිජං පච්ඤෙසි වීරාය ධම්මං.

පද්‍යවී :-

227. යො, යම් සවිඤ්ඤා කෙනෙක්: තුණ්ඩිලො සුකරොපි, තුණ්ඩිල නම්
ඌරෙක් වූ සේක් ද; මානුසෙ, මිනිසුන්: ධම්ම, ධම් නමැති: සුධාරසෙන,
අමාත රසයෙන්: සන්නප්පයං, තෘප්තිමත් කරමින්: අඵ, නැවත: ඉසීව,
සාම්ප්‍රියෙකු මෙන්: ඤාය ගඤ්ඤං, යුක්ති ශාස්ත්‍රය: කඤ්ඤා, කොට: නිජං,
ස්වකීය වූ: ධම්මං, ධම්මය, විරාය, බොහෝ කලක්: පච්ඤාසි, පැවැත්
වූ සේක් ද;

විස්තර :-

තුණ්ඩිල සුකරොපි - තුණ්ඩිල ජාතකය දක් වේ.

යටගිය දවස බෝසත් තෙමේ තුණ්ඩිල නම් ඌරෙක්ව උපන්නේය.
ඔහුට වුලලතුණ්ඩිල නම් මලණු කෙනෙක් ද වූහ. එක් මහළු කාන්තාවක්
මේ ඌරු පැවි දෙදෙනා වනයෙන් ගෙනවුත් දරුවන් මෙන් ඇති දඩ
කළාය. එක් කලෙක රා බොන්නන් මස් පිණිස ඌරු පැවි ඉල්ලූහ.
මැහැලිය නොකැමැති වූයෙන් ඇයට රා පොවා මත් කොට
වුලලතුණ්ඩිල දීමට කැමැති කරවා ගත්හ. මැහැල්ල වුලල තුණ්ඩිලට
කපාකළ විට පැමිණියේය. පැමිණ අවට සිටි රාකාරයන් දක බෝසතුන්
වෙත ගොස් තොරතුරු කීය. එවිට මලණුවෙනි ! ඌරන් ආදී සතුන්
ඇති කරනුයේ මස් පිණිසම ය. එනිසා මරණයට භයවීමෙන් වැඩක්
නැතැයි කීය. මේ වචනය මුළු තුවර පැතිර ගියේය. එහි පැහැදුණු
රජතුමා බෝසතුන් වස්ත්‍රවලින් සරසා ආභරණ ද පළඳවා, මැහැල්ලට
ද සත්කාර කොට රජ ගෙදරට ගෙන ගියේය. ඉන් පසු රජ ද තමන්ට
විසඳීමට ඇති සියළු නඩු පිළිබඳව බෝසතුන් අතින් විචාරා තම තීන්දුව
දෙයි. මිනිසුන් යහපතෙහි පිහිටුවා තිබී ශාස්ත්‍රයන් පොත්වල ලියවා
එලෙස යුක්ති විචාරණ ලෙස සලස්වා පසුව තුණ්ඩිලයෝ දෙදෙනා
වනගත වූහ. ඔහු විසින් දක්වන ලද නීතිය තුණ්ඩිලොවාදය නමින් සැට
දහසක් අවුරුදු පැවතියේය.

228. පච්ඤාසිකං පුණ්ණක යකි මුග්ගං
මහිද්ධිකං කාම ගුණෙසු ගිද්ධං
යො තිකි පඤ්ඤා විධුරාගිධානො
දමෙසි නාලාගිරි මඤ්ඤාමහි.

පදනම් :-

228. යො, යම් සවිඥ කෙනෙක්: නිකිපකොදා, නිකිණ පුඤ ආත්තේ: විධුරාහිධානො, විධුර යන නම් ඇතියේ: පච්චර්ඪකං, සතුරු වූ: මහිද්ධිකං, මහා සාද්ධි ඇති: උග්ගං, දරුණු වූ: කාම ගුණෙසු ගිද්ධං, පස්කම් සැපෙහි ගිජු වූ: පුණ්ණක යකිං, පුණ්ණකනම් යකිණයා: නාලාගිරි මඤ්චකම්හි, නාලාගිරි ගල් මුදුනෙහිදී: දමෙයි, දමූ සේක් ද,

විස්තර :-

විධුරාහිධානො = විධුර ජාතකය දක් වේ.

යටගිය දවස අප බෝසත් කුමා විධුර නම් පඩිව උපන් කල්හි, තමන් මරා හදවත ගැනීමට තැත් කළ පුණ්ණක යකිණයාට නාලාගිරි පව්නය මතදී දහම් දෙසා ඔහු දමනය කෙළේය. එයින් පැහැදුණු පුණ්ණක යකිණයා බෝසතුන්ට ජීවිත දනය දී වටිනා සිතුවම් රුවනක් ද තැගි කෙළේය.

229. කුලාවසායී අවිරුල්භපකො
යො බුද්ධිමා වට්ඨක පොතකොපි
සචේත දවග්ගි මහිජ්ජනනං
වසොන නිඛොපයී වාරිදෝව.

පදනම් :-

229. යො, යම් සවිඥ කෙනෙක්: බුද්ධිමා, නුවණැත්තේ: අවිරුල්භ පකො, නොහටගත් පියාපත් ඇත්තේ: කුලාවසායී, කැදල්ලෙහි හෝනා: වට්ඨකපොතකොපි, වටු පැට්ටු සේක් ද: අහිජ්ජනනං, දිලිසෙන්නා වූ: දවග්ගි, ලැවිගින්න: වාරිදෝ වසොනං, එම ජලධාරා වැස්සෙන් මෙන්: සචේත, සත්‍ය වචනයෙන්: නිඛොපයී, නිවූ සේක් ද:

විස්තර :-

වට්ඨක පොතකොපි = වට්ඨක ජාතකය දක්වේ.

යටගිය දවස අප බෝසතාණෝ වටුවෙකුට උපන්න. තමන් සිටි වන පෙදෙස ලැවි ගින්නක් ඇති විය. එයින් හයට පත් සියළු පක්ෂිහු පළා ගියහ. එකල වටු පැටියා මට පියාපත් තැන. පයින් යාමට නොහැක. මවු පියෝ ද හැර දමා ගියහ. මට අන් සරණක් තැන. ලොව ශීලය, සත්‍යය යන දෙකරුණක් ඇත. සීල සමාධි ආදී ගුණ ධර්ම පිහිටි බුදුවරු වූහ. උන්වහන්සේලා අවබෝධ කර ගත් ධර්මය ද ඇත්තාහ. ඒ සත්‍යානු

භාවයෙන් මේ ගිනි නිවේවායි බෝසත් සිතීය. එකෙණෙහිම එම සත්‍යක්‍රියා බලයෙන් ගිනි නිවී ගියේය. එම ගිනි නොවත් තැන මෙකප අවසන් වන තුරු ගිනි නොවදින බිමක් විය.

දවශ්ශි - ලැවී ගින්න නම් වනයෙහි ගස් සුළත් වේගයෙන් එකිනෙක ගැටී හට ගැනෙන ගින්නයි.

නිබ්බාපයි - නි+වා+ආප+ඉ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

230. යො මච්ඡරාජාපි අවුට්ඨිකාලෙ
දිස්සාන මච්චෙ තසිනෙ කිලනෙත
සච්චෙන වාකොන මහොසපුණ්ණං
මුහුත්ත මනෙතන අකාසි රට්ඨං.

පද්‍යවේ :-

230. යො, යම් සච්ඡෙ කෙනෙක්: මච්ඡරාජාපි, මත්ස්‍ය රාජ වූ සේක් ද; අවුට්ඨිකාලෙ, වැසි නැති කල්හි; තසිනෙ, පිපාසිත වූ; කිලනෙත, ක්ලාන්ත වූ; මච්චෙ, මත්ස්‍යයන්; දිස්සාන, දැක; සච්චෙන වාකොන, සත්‍යක්‍රියා වචනයෙන්; මුහුත්ත මනෙතන, මොහොතකින්; රට්ඨං, රට; මහොස පුණ්ණං, මහ වතුරෙන් පිරුණක්; අකාසි, කළ සේක් ද;

විස්තර :-

මච්ඡරාජාපි - මත්ස්‍ය ජාතකය දැක් වේ.

යටගිය දවස බෝසත් තුමා මත්ස්‍ය යොනියෙහි උපන්නේය. එකල මහා නියං කාලයක් විය. ජලාශයන් සිඳී ගියෙන් මත්ස්‍යයන්ට කපුටු ආදීන්ගෙන් විපත් ඇති විය. මේ විපත දුටු බෝසත් තුමා, පින්වත් වයස වලාහකය! මම නෑයන් නිසා දුකට පැමිණියෙමි. සිල්වත් මා දුක් විඳිද්දී තෝ කවර හෙයින් නොවස්නෙහි ද? මම සච්ඡාතිමාංශය කන මත්ස්‍ය යොනියෙහි උපන්නේ නමුත් කිසිම මත්ස්‍යයෙකු නොකෑවෙමි. මේ සත්‍ය වචනයේ බලයෙන් වැසි වසීවා. සතුන් දුකින් මුදාවායි සත්‍ය ක්‍රියා කෙළේය. එහි බලයෙන් එකල්හි මහ වැසි වැස්සේය.

231. විචිත්ත හත්ථස්ස රථාදිකානි
වසුන්ධිරා කම්පන කාරණානි
පුත්තෙත්ත භුජානෙ සදිසෙ ව දරෙ
යො දජ්ඣි වෙස්සානතර ජාතියමපි.

පදනම් :-

231. යො, යම් සච්ඤ කෙනෙක්: වෙසසනනර ජාතියමපි, වෙසසනනර ජාතියෙහි දී: වසුන්ධරා කමපන කාරණානි, පොළොව කමපාවට කාරණ වු: විචිතත, විසිතුරු වු: හත්ථසාරථාදිකානි, හස්ති, අශ්ව, රථාදීන් ද: අනුජානෙ පුනෙන, අනුජාන පුත්‍රයන් ද: සදිසෙ ව දරෙ, සමාන අඹුවන් ද: අදජ්ඣී, දුන් සේක් ද:

විස්තර :-

වෙසසනනර ජාතියමපි = වෙස්සන්තර ජාතකය දැක්වේ.

යටගිය දවස අප බෝසතාණෝ පාරම් ධම්මයන්ගේ අන්තිම ආත්මයෙහි වෙසසනනර නමින් උපන් සේක. උපන් විගසම මෑණියන්ගෙන් දන්දීමට යමක් ඉල්ලිය. එවිට මව දහසින් බැදී පියල්ලක් අත තැබීය. එය කිරි මවුන්ට ම දන් දුනි. මෙසේ නව ලක්ෂයක් වටිනා පළඳනා කිරිමවුන්ට ම දුන්නේය. අට හැවිරිදි කල්හි යමෙකු ඉල්ලූ යමක් වේ නම් ඒ හැම දෙමැයි සිතු කෙණෙහි පොළොව කම්පා වූවාය. රජ වූ තැන් පටන් දන්හල් කරවා දිනකට ලක්ෂ හය බැගින් දන් පිණිස දුන්නේය.

යලි කලිඟු රට බමුණන්ට පාණ්ඩව ඇතු දුන් කල ද පොළොව කම්පා විය. ඇතු දන්දීම නිසා නුවරුන් කිසි ගියෙන් රජුට රටින් පිටවන්නට සිදුවිය. හේ සතක සතක මහ දන් දී මදි දේවිය ද දරුවන් දෙදෙනා ද සමග අශ්ව රථයෙන් නගරයෙන් නික්ම අතරමගදී රථය ද, අසුන් ද දන් දී පසුව වඩකගිරියට පැමිණියහ. එහිදී දෙදරුවන් ජුජක බමුණාට දන් දුන් අවසථාවේදී ද පොළොව කම්පා විය. සක් රජුට මදි දේවිය දන් දුන් විට ද පොළොව කම්පා විය. මෙසේ සත් වරෙක මිහිකත කම්පා කොට දන් දී පසුව සිය නුවරට පැමිණ දඟරාජධම් යෙන් රාජ්‍ය පාලනය කොට ආයු කෙළවර තුසී දේවලොව උපන්නේය.

විස්තර :-

සදිසෙව දරෙ = කුලයෙන් ද, ගුණයෙන් ද සමාන වූ අඹුවන් සදිස නම්.

අනුජානෙ පුනෙන = පියාට සමාන ගුණ ඇතිව උපන් පුත්‍රයා අනුජාන මි. පියාට වඩා අධික ගුණ ඇතිව උසස්ව උපන් පුත්‍රයා අතිජාන පුත්‍ර නම්. අනුන්ට දව උපන් පුත්‍රයා අවජාන පුත්‍ර නම්.

232. බුද්ධො භවිතවා අපි දිට්ඨ ධම්ම
 සුඛාන පෙකො කරුණානුවත්ති
 සඛං සහනො අවමානනාදිං
 යො දුක්ඛරං ලොකහිතං අකාසි.

පද්‍යථ :-

232. යො, යම් සච්ඡෙ කෙනෙක්: බුද්ධො භවිතවා අපි, බුදු වීද: දිට්ඨ ධම්ම සුඛානපෙකො, මෙලොව සැපයෙහි බලාපොරොත්තු නැතිව: කරුණානුවත්ති, කරුණාව අනුව පවත්නේ: සඛං, සියළු: අවමානනාදිං, අවමන් ආදිය: සහනො, ඉවසමින්: දුක්ඛරං, දුෂ්කරවු: ලොකහිතං, ලෝ වැඩ: අකාසි, කළ සේක් ද:

විස්තර :-

දිට්ඨධම්ම සුඛානපෙකො - මෙලොව දී ලබන ඵල සමචන් සුවය බුදුන් වහන්සේට මෙලොව සැපයයි. එද නොසලකා දෙවි මිනිසුන්ගේ හිත වැඩ පිණිසම වැඩ කළහ.

අවමානනාදිං - බුදුන් වහන්සේ පන්සාළිස් වස මුළුල්ලෙහි යහපත අයහපත දෙකින් යුතුව කල් ගෙවූහ. දෙවිදන්, මාගඤ්ඤි, විඤ්චිමානවිකා ආදීන්ගෙන් ලැබුණු අවමන් ආදිය ඉතා විශාලය. එහෙත් ඒවා නොසලකා ලෝවැඩ කළ සේක.

233. බලෙන සඨිං චතුරඨිගිකෙන
 අහිද්දවන්තං අතිහිංසනෙන
 අජෙය්‍ය සත්ථං පරමිද්ධි පත්තං
 දමෙසි යො ආලවකමසි යකං.

පද්‍යථ :-

233. යො, යම් සච්ඡෙ කෙනෙක්: අතිහිංසනෙන, ඉතා බිහිසුණු වු: චතුරඨිගිකෙන බලෙන සඨිං, සිවුරග බලසෙන් හා සමග: අහිද්දවන්තං, අහිමුඛයට දුව එන්නා වු: අජෙය්‍යසත්ථං, නොදිනිය හැකි ආයුධයක් ඇති: පරමිද්ධිපත්තං, ඉතා උසස් සෘද්ධියට පැමිණි: ආලවකං යකං අපි, ආලවක නම් යක්ෂයාද: දමෙසි, හික්මවු සේක් ද:

විස්තර:-

ආලවකමසි යකං - කොසොල් ජනපදයෙහි වූ වෙනම මාණ්ඩලික රජකු විසින් පාලනය කළ අලවි නම් නගරයක් විය. එහි නුගරුකක්

භවනය කර ගත් ආලවක නම් යක්‍ෂයෙක් විය. හෙතෙම වෙසවුණු යක් රජුගෙන් වරම් ලත් කෙනෙකි. තමන් වසන නුග සෙවන ඇතුළට වත් සතුන් මරා කන්ට ඔහුට වරම් ලැබී ඇත.

දිනක් මුව දඩයම් පිණිස ගිය අලව් රජ මුවෙකු මරාගෙන එම නුග සෙවන වෙතට ගියේය. එවිට යක්‍ෂයා රජු දක මරා ගන්ට ලං විය. බියට පත් රජකුමා දිනපතා බත් තලියකුත් මිනිසෙකුත් දීමට පොරොන්දු වී තමන් බේරී අවුත් දොළොස් වසක්ම එසේ කෙළේය. බිලියම් පිණිස මිනිසෙකු සොයා ගැනීමට නොහැකි වූයෙන් තම පුත් බිලියම් පිණිස යැවීය.

බුදුන් වහන්සේ මාසේ පොහොය දිනක අළුයම් කාලයෙහි ලොව බලන සේක් අලව් යකු දමනය කර කුමාරයා ගලවා ගැනීමට අලව් විමනට වැඩි සේක. එදින අලව් යකු යක්‍ෂ සමාගමයට ගියේ වෙයි. විමන රැක සිටි ගඳුන නම් යක්‍ෂයා වහා එහි ගොස් බුදුන් වැඩි පවත් කීය. අලව් යකු කෝපයෙන් දිලිහී දිලිහී අවුත් සුළං වැසී, ගල් වැසී, ආයුධ වැසී, අඟුරු වැසී, මඩ වැසී, වැලි වැසී, ධූලි වැසී, අඳුරු වැසී, ජල වැසී, යන නව වැදුරුම් වැසී වස්වා අන්තිමේදී වේලායුධයෙන් දමා ගැසීය. එයද මහා නාද පතුරුවමින් බුදුන් පාමුල වැටුණි. එයින් අනතුරක් කළ නොහැකි වූ විට බුදුන් වෙහෙස කොට හරිමිසි සිතා විමනින් පිටවන ලෙසත්, ඇතුල් වන ලෙසත් තෙවරක් දක්වා කීය. තෙවරක්ම බුදුහු එසේ කළහ. සිවුවෙනි වර පිටවීමට නියම කළත් මම මෙතැනින් නො නික්මෙමිසි වදළ සේක. යලි බුදුන්ගෙන් ප්‍රශ්න විචාරා ඒවා විසඳු කල්හි පැහැදී පසුව සෝවාන් විය. එද නමාට බිලි පිණිස ගෙනා අලව් කුමරු ආපසු යැවීය. මෙහිදී සුවාසු දහසක් දෙනා සෝවාන් ඵලයට පැමිණියහ.

අජේය්‍ය සන්ථං - කිසිවෙකු විසින් නොදිනිය හැකි ආයුධයකි. එවැනි ආයුධ සතරක් දක් වේ. 1. අලව් යකුගේ වේලායුධය, 2. ගක්‍රයාගේ වජ්‍රායුධය, 3. වෙසමුනි රජුගේ ගදයුධය, 4. යම රජුගේ නයනායුධය යනුයි.

දමෙසි = දමු+ණෙ+ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

234. දෙහාහි නිකබන්ත හුතාසනව්වි
 මාලාකුලං බ්‍රහ්මභවං කර්ණවා
 හෙත්වාන දිට්ඨිං සුචිරානු බඬං
 දමෙසී යො බ්‍රහ්මවරං මුනිනෙජු

පද්‍යථී :-

234. යො මුනිනෙජු, යම් සච්ඤ කෙනෙක්; බ්‍රහ්මභවං, බ්‍රහ්ම ලොව; දෙහාහිනිකබන්ත, ශරීරයෙන් නික්මුණු; හුතාසනව්වි මාලා කුලං, ගිනි දූල් මාලාවෙන් ආකුල වූවක්; කර්ණවා, කොට; සුචිරානු බඬං, බොහෝ කලක් පැවත ආ; දිට්ඨිං, ශාශ්වත දෘෂ්ටිය; හෙත්වාන, බිඳ; බ්‍රහ්මවරං, මහා බ්‍රහ්මයා; දමෙසී, දමනය කළ සේක් ද;

විස්තර :-

බ්‍රහ්මවරං - බක බ්‍රහ්ම දමනය දක්වේ.

එක්සමයෙක්හි බුදුරජාණන් වහන්සේ උකකඨා නුවර සුභග වනයෙහි සල් ගසක් මුල වැඩ සිට සියළු සත්‍ව ලෝකයෙහි නුවණ දල දමා සසරින් නැගිය යුතු සත්‍වයා බලන කල්හි බක නම් මහා බ්‍රහ්මයා දුටු සේක. තමාගේ ආත්මය සභීරය, නොනස්නා සුළුය යන මිථ්‍යා දෘෂ්ටියෙන් යුක්ත බක බ්‍රහ්මයා කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් බ්‍රහ්ම ලොව පහළ වී ඔහුට ආත්මය අනිසථීර බව පවසා ධර්ම දෙශනා කොට ඔහුගේ මානය බිඳ, මිථ්‍යා දෘෂ්ටි බිඳ යහපත් මාර්ගයෙහි පිහිටුවා වදළ සේක. වැඩි විස්තර බුත්සරණින් බලා දත යුතුයි.

235. අච්චිකුසං දන සුධොත ගණ්ඩං
 නිපාතිතධාලක ගොපුරාදිං
 ධාවන්ත මග්ගෙ ධනපාල හත්ථීං
 දමෙසී යො දරුණු මනකං ච

පද්‍යථී :-

235. යො, යම් සච්ඤ කෙනෙක්; දරුණු, දරුණු වූ; අනකං ඉච, මාරයා වැනි වූ; අච්චිකුසං, අංකුස බලය ඉක්මවූ; දන, මදයෙන්; සුධොත, මැනවින් දෙවුණු; ගණ්ඩං, කොපුල්තල ඇති; නිපාතිත, හෙලන ලද; අධාලක, අටලු; ගොපුරාදිං, වාසල් දෙරටු ආදිය ඇති; අග්ගෙ ධාවන්තං, ඉදිරියෙහි දුටු එන්නා වූ; ධනපාල හත්ථීං, ධනපාල ඇතු; දමෙසී, දමු සේක් ද;

විස්තර :-

ධනපාල හස්තී - රජගහනුවර නාලාගිරි නම් වණ්ඩ ඇතෙක් මිනී මරයි. දෙවිදන් තෙර ඇත් හලට ගොස් ඇත් ගොවිවන් ලවා එම ඇතාට රා පොවා බුදුන් වහන්සේ වඩින මාර්ගයට පිටත් කරවිය. ඇත වඩිනා ස්‍රාමී දරුවන් දුටු ඇතා සොඩිය ඔසවා ගෙන කෝපයෙන් ඉදිරියට ආවේ ය. එවිට හිඤ්ඤ මාර්ගයෙන් අයින් වන ලෙස බුදුන්ට දන්වූහ. එවිට බුදුවරයෙකුගේ දිවි අනිකෙකු විසින් විනාශ කළ නොහැකි බව වදාරා හිඤ්ඤන් පිරිවරා ගෙන ඉදිරියටම වැඩියහ. එකල ඇතු දක බියවූ ස්ත්‍රියක් තම දරුවා මග දමා දිවීය. ඇතා දරුවා වෙත යද්දී බුදුන් වහන්සේ, පින්වත් නාලාගිරිය, තා සොළොස් කළයක් රා පොවා එවුයේ මා වෙතය. මෙහි එවයි වදළ සේක. එතෙකින්ම ඇත් රජ මද සිදී ඔද බිදී බුදුන් වහන්සේගේ සිරිපාමුල දණ ගැසීය. බුදුන් වහන්සේ ඇතාගේ හොඩිය පිරිමැද මා කුඤ්ජර නාගමාසදේ යනාදීන් දම් දෙසූහ. ඇත් රජ සතුටු විය. මේ ප්‍රාතිභායුධය දුටු මිනිස්සු ඇතා තත් අබරණින් පිදුහ. එද සිට නාලාගිරි ධනපාල නම් විය. මෙදින සුවසු දහසක් දෙනා නිවන් දුටහ.

- 236. මනුසාරත්තාරුණ පාණිපාද
- මුකඛිප්ප ඛග්ගං අනුබන්ධමානං
- මහාදයො දුප්පසහං පරෙහි
- දමෙසි යො අංගුලිමාල වොරං

පද්‍යවි :-

236. මහාදයො, මහත් වූ කරුනා ඇති; යො, යම් සවිඤ්ඤ කෙතෙක්; මනුසාරත්ත, මිනිස් ලෙයින්; අරුණ, රතු වූ; පාණි පාද, අත් පා ඇති; ඛග්ගං උකඛිප්ප, කඩුව ඔසවා ගෙන; අනුබන්ධ මානං, ලුහුබඳින්නා වූ; පරෙහි, අනුත් විසින්; දුප්පසහං, නොමැඩිය හැකි; අභිගුලිමාල වොරං, අංගුලිමාල සොරා; දමෙසි, දමූ සේක් ද?

විස්තර :-

අංගුලිමාලවොරං - කොසොල් මහ රජුගේ භාගීව නම් පුරෝහිතයෙක් වී. ඔහු බිරින්ද මන්තානි නම්. ඔවුන්ගේ අභියසක නම් පුතෙක් විය. හෙතෙම තක්සලා නුවර දිසාපාමොක් ඇදුරු වෙත යවන ලද්දේ, මනාව ඉගෙන ගත්තේය. ඇදුරා ගුරු පූජා පිණිස මිනිසුන් දහසක් මරණ ලෙස නියම කෙළේය.

එසේ කෙළේ අනුන් ලවා ඔහු මරවනු සඳහාය. එතැන් සිට මොහු මිනිසුන් මරමින් ගණන් ගැනීමට ඇහිල්ලක් කපා වැලක අමුතා ගෙන ගෙල පැළඳ ගෙන හැසිරෙයි. එහෙයින් හේ අංගුලිමාල නම් විය. කොසොල් රජු මොහු අල්ලනු සඳහා යන බව අසා, මව ඔහු බේරා ගෙන එනු පිණිස මහ මහට පිළිපත්තාය.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙදින ලොව බැඳු සේක් මවු මරා එදින ඇහිලි දහස පුරවන බව දුටු උන් වහන්සේ එහි වැඩම කළහ. සොරා බුදුන් දක කඩුව ගෙන ලුහුබදින්නට විය. බුදුහු සෙමින් වඩිති. සොරා වේගයෙන් දුවයි. එහෙත් බුදුන්ට ළංවීමට නොහැකි විය. තුන් යොදුනක්ම බුදුන් පස්සෙන් එලවාගෙන ගිය සොරා ක්ලාන්ත විය. වෙහෙසට පත් හෙතෙම බුදුන්ට සිටුව මහණයි කීය. බුදුහු මම සිටියෙමි. තෝ සිටුවයි කී සේක. එකල මම සිටියෙමි. තෝ යමින් ම සිටියෙමියි කුමට කියෙහි දයි ඇසීය. එවිට බුදුන් වහන්සේ, පින්වත! මම කෙලෙස් නැති කළ හෙයින් සිටියෙමි, තෝ කෙලෙස් නොනැසූ හෙයින් සිටියත්, නොසිටියෙහි යයි බණ වදාරා, පසුව එහි හික්කු භාවයෙන් පැවිදි කරවූහ. අංගුලිමාල සුවිර නමින් ප්‍රසිද්ධ විය.

237 යො ධම්මරාජා විජිතාරිසඬෙසා
පවත්තයනො වරධම්ම චක්කං
සදධම්ම සක්කං රත්තාකරක්ඛ
ඔගාහයි සංපරිසං සමග්ගං.

පද්‍යම් :-

237. විජිතාරි සඬෙසා, දිනන ලද කෙලෙස් සතුරන් ඇති: නොහොත් දිනන ලද සතුරු දහන් ඇති: යොධම්ම රාජා, යම් සදධම්ම වක්‍රවර්තී වූ: වර, උතුම් වූ: ධම්මචක්කං, ධම් නමැති සක් රුවන: පවත්තයනො, පවත්වමින්: සමග්ගං, සියළු සං පරිසං, සිය පිරිස: සද්ධම්ම සක්කං, සද්ධම්මය යන හැඟීමට ද: රත්තාකරක්ඛ, රත්තාකරයට ද: නොහොත් සද්ධම්ම නමැති සාගරයට: ඔගාහයි, බැස්වීද:

විස්තර :-

විජිතාරිසඬෙසා - දිනන ලද කෙලෙස් සතුරන් ඇති හෙයින් බුදුහු ද, ඒ ඒ දිපවාසී සතුරන්දිනු හෙයින් සක්විති රජ ද, විජිතාරි සංස නම් වෙති.

අරීනං සංඝො - අරිසංඝො = විජීතො අරි සංඝො යෙන සො = විජීතාරිසංඝො.

මගහයී = අව + ගහ + ඊ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

සං = ස්වකීය, යනාත්ථයෙහි නිපාත පදයි.

238. තසොව සඤ්ඣ වරාධිපසා
තථාගතසා ස්වි පුගලසා
අනන්ත ඤාණසා විසාරදසා
එසා මහා කාරුණිකසාධාතු

පද්‍යථී :-

238. එසා ධාතු, මේ දළද වහන්සේ; සධ්‍ය වරාධිපසා, උතුම් වූ සඤ්ඣ නායක වූ; අස්විපුගලසා, සමාන පුද්ගලයෙක් නැත්තා වූ; අනන්ත ඤාණසා, අනන්ත නුවණ ඇති; තසා තථාගතසා එව, ඒ බුදුන් වහන්සේගේමය.

විස්තර :-

අස්විපුගලසස = බුදුරජාණන් වහන්සේට සමාන වූවෙක් දෙවියන් සහිත ලෝකයා අතර නැති හෙයින් අස්විපුගල නම්.

නත්ථී පටිපුගලො අසාති = අස්විපුගලො.

239. අනෙන සචෙන ජීනසා ධාතු
බ්සං සමාරුඤ්ඤා නහනනරාලං
සුධංසු ලෙඛෙව සමුජ්ජනතී
කඬං විනොදෙතු මහාජනසා.

පද්‍යථී :-

239. අනෙන සචෙන, මේ සත්‍ය වචනයෙන්; ජීනසා ධාතු, බුදුන්ගේ දළද වහන්සේ; බ්සං, වහා; නහනනරාලං, අහස් කුසට; සමාරුඤ්ඤා, නැගී; සුධංසු ලෙඛෙව, වන්‍ර ලේඛාව පරිදි, සමුජ්ජනතී, බබළමින්; මහාජනසා, මහා ජනයාගේ; කඬං, සැකය; විනොදෙතු, දුරු කරන සේක්වා.

විස්තර :-

විනොදෙතු = වි+නුද+ණ+තු.
පඤ්ඤා ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

240. තසමිං බණේ සා ජීනදනනධාතු
 තභං සමුග්ගමම පභාසයන්තී
 සඛො දිසා ඔසධි තාරකාච
 ජනං පසාදෙසි විනිණ්ණ කඛං.

පද්‍යථ :-

240. තසමිං බණේ, එකෙණෙහි; සා ජීන දනනධාතු, ඒ සවිඤ්ඤ දළද වහන්සේ; තභං සමුග්ගමම, අභසට නැගී; ඔසධිතාරකාච, පහන්තරුව මෙන්; සඛොදිසා, සියළු දිගින්; පභාසයන්තී, බබුළුවමින්; විනිණ්ණ කඛං, පහවුණු සැක ඇති; ජනං, ජනයා; පසාදෙසි, පැහැද විය.

විස්තර :-

ඔසධිතාරකා - ඉතා අලුයම පායන ශුභ්‍රවණ්ණ ආලෝකය ඇති තරුවයි. පහන් තරුව නම්. සියළුම තාරකාවලට වඩා දීප්තිමත්ව බබලයි.

පසාදෙසි = ප+සද+ණෙ+ඉ.
 අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

241. අථො තරිඪො ගගනඛණ්ණමහා
 සා මඤ්ඤෙ සෙට්ඨිසුතඤ්ඤා
 පතිට්ඨතිඪොන සුධාහිසිත්ත
 ගතංච තං ජීණයි හත්ති නිත්තං.

පද්‍යථ :-

241. අථ, ඉක්බිති; සා, ඒ දළද වහන්සේ; ගගනඛණ්ණමහා, ආකාශාඛණ්ණයෙන්; මතරිඪො, බැස; තඤ්ඤා සෙට්ඨිසුතඤ්ඤා, ඒ සිටු පුත්‍රයාගේ; මඤ්ඤෙ පතිට්ඨතිඪොන, හිස මුදුනෙහි පිහිටා; හත්ති නිත්තං, හක්තියෙන් නැමුණු; තං, ඔහු; සුධාහිසිත්ත ගතංච, අමෘතයෙන් අභිෂෙක ලද ශරීර ඇත්තෙකු මෙන්; ජීණයි, සතුටු කළ සේක.

විස්තර :-

සුධාහිසිත්ත - සුරාසුර සංග්‍රාමයේ දී දෙවියන් කිරි මුහුදු කළඹන විට ලැබුණු වස්තූන් අතර අමෘතය ද විය. අමෘතය පානය කිරීමත්

අත් සිද්ධිය ඇති කරවයි. එය පානය කිරීමෙන් දෙවියන්ට ජය අත්වූ බව වේදයෙහි දක්වේ. මෙහිදී සිටු පුත්‍රයාගේ අදහසට අනුව දළද වහන්සේ පෙළහර පෑම ඔහුට අමෘතාභිෂේකයක් ලද්දක් මෙන් විය.

පීණයි = පීණා + ඉ අතිත ප්‍රථම පුරුෂ ඒකවචන ක්‍රියා පදයි.

නිවටෝ පඬි රජ මූලා කරති.

242. දිඬාන නං අච්චරියං නිගණ්ඨා
ඉච්චුචුං පණ්ඨු නරාධිපං නං
විජ්ජා බලං සෙට්ඨී සුතස්ස එතං
න ධාතුයා දෙව අයං පභාවො.

පද්‍යථී :-

242. නිගණ්ඨා, නිවටහු: නං අච්චරියං දිඬාන, ඒ ආශ්වය්‍යීය දූක: නං පණ්ඨු නරාධිපං, ඒ පඬි රජ හට: ඉති අචුචුං, මෙසේ කීහ. දෙව, දෙවයිනි: එතං, මෙය: සෙට්ඨී සුතස්ස, සිටු පුත්‍රයාගේ: විජ්ජාබලං, විද්‍යා මහිමයකි. අයං, මේ: ධාතුයා පභාවො න, දළද මහිමයක් නොවේ.

විස්තර -

විජ්ජාබලං = ඇස් බැන්දුම් ශාස්ත්‍රයකි. මෙම මායා බලයෙන් ලෝකයා මවිත කරයි. ඇස්බැන්දුම් කාරයාට තමන් කැමති දෙයක් පෙන්නා බලන්නන් මූලා කළ හැකියි. එමෙන් සිටුපුත් ද විජ්ජා කාරයෙකු බව පවසන්.

243. නිසමම නෙසං වචනං නරිඤ්ඤ
ඉච්චුචුචී සෙට්ඨීසුතං සුභද්දං
යථා ච එතෙ අභිසද්දහෙය්‍යුං
තථා විධං දස්සය ඉදධිමඤ්ඤං.

පද්‍යථී :-

243. නරිඤ්ඤ, පඬිරජනෙම: නෙසං, ඔවුන්ගේ: වචනං, කීම: නිසමම, අසා: සුභද්දං සෙට්ඨී සුතං, සුභද්ද සිටු පුත්‍රයාට: ඉති, මෙසේ: අචුචී, කීය. එතෙ, මොවුහු: යථා ච, අභිසද්දහෙය්‍යුං, යම් සේ අදහා ගනිත් ද: තථා විධං, එබඳු වූ: අඤ්ඤං ඉදධිං, අනික් සාද්ධියක්: දස්සය, දක්වයි: (කීය)

විස්තර :-

අභිසංගතිය = අභි+සං+ධා+දහ+සප්ත.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ ඛනුවචන ක්‍රියා පදයි.

දක්‍ෂය = දිසා > දක්‍ෂ+ය. විධි ක්‍රියා පදයි,

244. තතො සුභද්දෙ තපතීය පනෙන
සුගන්ධි සීතොදක පුරිතමි
වඩිචෙසි ධාතුං මුනිපුඬවඤ්ඤා
අනුඤ්ඤාචරණො වරිතඛහුතානි,

පද්‍යථ :-

244. තතො, ඉක්බිති: සුභද්දෙ, සුභද්‍ර සිටුපුත් තෙම: වරිතඛහුතානි, ආශ්වයාමත් බුද්ධ වරිතයන්: අනුඤ්ඤාචරණො, සිහි කරමින්: සුගන්ධි සීතොදක පුරිතමි, සුවද සිසිල් පැන් පිරුණු: තපතීය පනෙන, රන් පාත්‍රයක: මුනිපුඬවඤ්ඤා, සවිඤ්ඤාත් වහන්සේගේ: ධාතුං, දළදව: වඩිචෙසි, වැඩි:

විස්තර :-

වඩිචෙසි = වඩිච් + ඡෙ + ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ ඵකචචන ක්‍රියා පදයි.

තෙවන දළද පෙළහැර.

245. සා රාජභංසීච විධාවමානා
සුගන්ධිනොයමිහි පදකඛිඤ්ඤා
උම්මුජ්ජමානාව නිමුජ්ජමාන
ජනෙ පමොදඤ්ඤා ධරෙ අකාසි.

පද්‍යථ :-

245. සා, ඒ දන්තධාතූන් වහන්සේ: සුගන්ධිනොයමිහි, සුවද දියෙහි: පදකඛිඤ්ඤා, දකුණු වාතන පැදකුණු ගමනින්: රාජ භංසීච, රාජභංසියක මෙන්: විධාවමානා, ශීඝ්‍රව දිවෙමින්: උම්මුජ්ජ මානා, (දියෙන්) උඩට නැගෙමින් ද: නිමුජ්ජමානා ව, දියෙහි ගැලෙමින් ද, ජනෙ, ජනයන්: පමොද අඤ්ඤාධරෙ, සතුටු කළඵ දරුවන්: අකාසි, කළාය.

විස්තර :-

රාජභංසී- රන්වන් පාද හා තුඩ ඇති: සුදු පැහැ ශරීරය ඇති භංසියා රාජ භංස නම්.

පදකම්භේන = යම් වස්තුවක් වැදීම පිණිස තම දකුණු අත එම වස්තුව තිබෙන දිශාවට තබා වටේට දකුණට කරකැවීම ප්‍රදක්ෂණා නම් වේ.

විසෂ්ණි :-

උම්මුජ්ජමානා = උ + මුජ්ජ + මාන + ආ.

මිශ්‍ර ක්‍රියා පදයි.

තෙවන දළද හිංසාව

246. තනො ව කාසුං විසිබාය මඤ්ඤං කප්ඵා තභිං ධාතුමභිකම්පිත්ඵා පංසුභි සමමා අභිපුරයිත්ඵා බහුභි මද්දපයි කුඤ්ඤරෙභි.

පද්‍යථ :-

246. තනොව, ඉක්බිති; විසිබාය මඤ්ඤං, වීථිය මැද; කාසුං, වළක්; කප්ඵා, කොට; තභිං, එහි; ධාතුං, දළද වහන්සේ; අභිකම්පිත්ඵා, දමා; පංසුභි, පස්වලින්; සමමා, මනා කොට; අභිපුරයිත්ඵා, පුරවා; බහුභි කුඤ්ඤරෙභි, බොහෝ ඇතුන් ලවා; මද්දපයි, මැඩ විය.

විසෂ්ණි :-

කුඤ්ඤරො = කුඤ්ඤො ගිරිකුටෙ රමති, කොඤ්ඤනාදං නදනෙතොව = කුඤ්ඤරො.

මද්දපයි = මද්ද+ආපය+ඊ. අස්තනී ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

247. හෙත්ඵා මභිං උධ්භි වකක මනං විරාජමානං මණි කණ්ණිකාය පහසාරං රුපිය කෙසරෙභි සරො රුභං කඤ්චන පත්ත පාලිං.

පද්‍යථ :-

247. මණි කණ්ණිකාය, මැණික්මය කෙමියකින්; විරාජමානං, බබලන; රුපිය කෙසරෙභි, රිදී කෙසුරෙන්; පහසාරං, දීප්තිමත් වූ;

කඤ්චන පත්ත පාලිං, සවණ්ණමය පෙති පෙළින් යුක්ත වූ; සරොරුහං, පියුමක්: මහිං, පොළොව: හෙවා, පළා ගෙන: උධ්විහි, නූංගේය.

පහසාරො = පහා සරනීති - පහසාරො.

සරොරුහං = සරසී රොහනීති - සරොරුහං. දිය විල්හි වැටෙන හෙයින් පියුම් සරොරුහ නම්.

උධ්විහි = උ+ධ්+ඉ. අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

සිවුවන දළද පෙළහැර

248. පතිධ්විහිනවන තහිං සරොපේ මඤ්චිලාවතතික රෙණුජාලෙ ඔහාසයන්තීච දිසා පහාහි දිධ්වා මුහුනෙනන ජීනසාධාතු

පද්‍යවි :-

248. මඤ අතිල, මඤ මාරුතයෙන්: ආවතතික, වට කරන ලද; රෙණු ජාලෙ, රොන් සමූහ ඇති: තහිං සරොපේ, ඒ පද්මයෙහි: පතිධ්විහිනවන, පිහිටා: පහාහි, ප්‍රහාවෙන්: දිසා, දිසාවන්: ඔහාසයන්තී එව, බබළවන්නාවූ ම: ජීනසාධාතු, බුදුන්ගේ දළද වහන්සේ: මුහුනෙනන, මොහොතකින්: දිධ්වා, දක්නා ලද සේක.

249. බිපිංසු ව්‍යථාහරණානි මච්චා පවසායුං පුඤ්චමයං ච වසාං උකකුධ්වී සද්දෙහි ච සාධුකාර නාදෙහි පුණ්ණං නගරං අකංසු.

පද්‍යවි :-

249. මච්චා, මනුෂ්‍යයෝ: ව්‍යථාහරණානි, වස්ත්‍රාහරණ: බිපිංසු, දූමුහ: පුඤ්චමයං වසාං ච, මල් වැස්සක් ද: පවසායුං, වැස්සුහ: උකකුධ්වී සද්දෙහි, මල්වර හඬින් ද: සාධුකාර නාදෙහි ච, සාධුකාර නාදයෙන් ද: නගරං, නුවර: පුණ්ණං, පිරුණක්: අකංසු, කළහ.

විස්තර :-

උකකුධ්වී සද්දෙහි = උකකුධ්වී නම් මුඛයෙහි ඇඟිල්ලක් දමා සොලවමින් නාද කරන විට නැගෙන හඬයි. ප්‍රීතිමත් අවස්ථාවල

මිනිසුන්ගේ කටිත් පිට කරන නාද විශේෂයකි. කොල්වර හඬ නමින් ද හැඳින් වේ. ඔල්වර හඬ නම් අත් පිටු ගසමින් කටිත් පිට කරන ශබ්දයයි. ප්‍රීතිසොෂා යනු ද නම්.

සිවුවන දළද හිංසාව.

250. තෙ තිත්ඵයා තං අභිවඤ්චනං ති
රාජාධිරාජං අඵ සඤ්ඤපෙත්වා
ජිගුච්ඡතියෙ කුණපාදිකෙහි
බිපිංසු ධාතුං පරිබාය පිට්ඨෙ.

පද්‍යඵ :-

250. අඵ, ඉක්බිති; තෙ තිත්ඵයා, ඒ තීර්ථකයෝ; තං, ඒ ප්‍රාතිභායාමි
ය; අභිවඤ්චනං ති, වඤ්චාවකැයි; රාජාධිරාජං, පඬි අධිරජ හට;
සඤ්ඤපෙත්වා, හඟවා; කුණපාදිකෙහි, කුණපාදියෙන්; ජිගුච්ඡතියෙ,
පිළිකල් කටයුතු වූ; පරිබායපිට්ඨෙ, අගල මතු පිට; ධාතුං, දළද
වහන්සේ; බිපිංසු, දමුහ.

විභෂණ :-

ජිගුච්ඡතියෙ - ජිගුච්ඡතුං අරහතිති- ජිගුච්ඡතියා.
මළමුත්‍ර, සෙම්, සොටු, ඉඳුල් ආදී අපචිත්‍ර දෑ එකතු වන දිය අගලයි.

පස්වන දළද පෙළහර

251. තස්මිං බණෙ පඤ්ච විධමබුජෙහි
සංජාදිතා හංස ගණොප භුත්තා
මධුමබ්තාලි විරුතාහිරාමා
අහොසි සා පොකබරණීව නන්ද.

පද්‍යඵ :-

251. සා, ඒ අගල; තස්මිං බණෙ, එකෙණෙහි; පඤ්ච විධමබුජෙහි,
පස් වැදූරුම් පියුමින්; සංජාදිතා වසනලද්දී; හංසගණ උපභුත්තා, හංස
සමූහයා විසින් වළඳනා ලද; මධුමබ්තාලි, මී මැසි සමූහයාගේ; විරුත,
නාදයෙන්; අහිරාමා, මනොඤ්ඤ වූ; නන්ද පොකබරණී ඉව, නන්ද නම්
පොකුණ මෙන්; අහොසි, වූවාය.

විස්තර :-

පක්‍ෂව විධිමත්කිරීම - පස් වැදගත්ම පියවර නම්: රතු නෙළුම්, සුදු නෙළුම්, උසුල්, නිල් උසුල්, මීලු මල් යන පසයි. හංස, මී මැසි මල් ආදියෙන් විල්හි ගොභාව ඇති වේ.

නතුරු පොකුණු - සක් දෙව් රජ මහමාණවක කාලයෙහි නම බිරිඳ වූයේ නතුරු ය. එකල ඇය විසින් පොකුණක් කරවන ලදී. ඒ පුණ්‍ය මහිමයෙන් තව්තිසාවෙහි ද පොකුණක් පහළ විය. එය නතුරු පොකුණ යන නමින් හැඳින් වේ. නතුරු ද සක්දෙව් රජුගේ භාග්‍යාවකි.

- 252. ගජාධිපා කොකුල රවං රවිංසු
කරිංසු හෙසා නිනාදං තුරඬා
උකකුට්ඨි නාදං අකරිංසු මචා
සුචාදිතා දුත්ථි ආදයො පි.

පද්‍යවි :-

252. ගජාධිපා, හස්ති රාජයෝ: කොකුල රවං රවිංසු, කුකුල නාද කළහ. තුරඬා, අභයයෝ: හෙසා නිනාදං කරිංසු, හෙසාරවය කළහ. මචා, මිනිස්සු: උකකුට්ඨි නාදං අකරිංසු, ප්‍රීති සෝමා කළහ: දුත්ථි ආදයො පි, බෙර ආදීහු ද: සුචාදිතා, මනාව වයන ලද්දහුය.

- 253. ලොමිංසු මචා චුති ගීතකෙහි
තච්චිංසු ඔත්තප්ප විභුසනාපි
ච්චානි සීසෙ හමයිංසු මත්තා
භුජානි පොඨෙසු මුදග්ගා චිත්තා.

පද්‍යවි :-

253. මචා, මිනිස්සු: චුතිගීතකෙහි, ස්තූති ගීයෙන්: ලොමිංසු, පැසසුහ. ඔත්තප්ප විභුසනාපි, හිරි ඔත්තප් ආහරණ කොට ඇත්තාහුද: තච්චිංසු, නැවුහ. මත්තා, මත්වූවෝ: ච්චානි, වස්ත්‍රයන්: සීසෙ, හිස (මත) හමයිංසු, කරකැවුහ: උදග්ගා චිත්තා, ඔද වැඩි සිත් ඇත්තාහු: භුජානි පොඨෙසු, අත්පොළසන් දුන්හ.

- 254. ධුපෙහි කාලා ගරු සමභවෙහි
සනාවනඤ්ච නභං අහොසි
සමුසස්සිතා තෙක ධජාවලිහි
සුරං තද ච්චමයංච ආසි.

පදාර්ථ :-

254. කාලා ගරු සම්භවෙහි, කලු අඟිල් වැලිත් වූ; ධූපෙහි, දුමින්; නහං, අහස; සනාචනඤාං ව, මේසයෙන් වැසුනාක් මෙන්; අහොසි, විය. තද, එකල්හි; සමුස්සිතා, නගන ලද; අනෙක ධජාවලීහි, නොයෙක් කොඩිවලින්; පුරං, නගරය; වජ්‍රමයං ව, වස්ත්‍රයෙන් කරන ලද්දක් මෙන්; අහොසි, විය.

විස්තර :-

කාලාගරු සම්භවෙහි = කාලා ගරුහි සම්භවො යෙසං තෙ- කාලාගරුසම්භවා. අඟිල් ලී දූල්වීමෙන් සුවඳ දුම් වහනය වේ. පූජා අවසානවන විට සුවඳ දුම් දීමට මෙය යොදනු ලැබේ.

ඇමති නිවේදනය

- 255. දිඤා තමචෙර මචිත්තනීයං
- ආමොදිතා මචගණා සමග්ගා
- අනෙච නියොජෙතු මුපෙච්ච තස්ස
- වදිංසු පණ්ඩුස්ස නරාධිපස්ස

පදාර්ථ :-

255. අචිත්තනීයං, නොසිතිය හැකි; තං අච්ඡරං, ඒ ආශ්චය්‍යය; දිඤා, දැක; අමොදිතා, සතුටු වූ; අමච්ච ගණා, ඇමති සමූහයෝ; සමග්ගා, එක්ව; අනෙච නියොජෙතුං, අත්පියෙහි යොදවනු පිණිස; උපෙච්ච, එලඹ; තස්ස පණ්ඩුස්ස නරාධිපස්ස, ඒ පඬි රජු හට; වදිංසු, (මෙසේ) කීහු.

විස්තර :-

අනෙච නියොජෙතුං = අනච ශබ්දය

අත්පිය, තේරුම, ප්‍රයෝජනය, ධනය, අභිවාදධිය ආදී අත්පියන්හි යෙදේ. මෙහි යහපතෙහි, යන අත්පියි. පඬි රජතුමා මිථ්‍යා දෘෂ්ටිකයෙකි. එතුමා ඉන් මුදවාලීම අත්පියෙහි පිහිටුවීම නම් වේ.

- 256. දිඤාන යො ඊදිසකමි රාජ
- ඉඤානුභාවං මුනි පුඨගවස්ස
- පසාදමනමි කරෙය්‍ය නො වෙ
- කිමත්පියා තස්ස භවෙය්‍ය පඤ්ඤා

පද්‍යම් :-

256. රාජ, රජතුමනි! යො, යමෙක්: මුනි පුඩගවය්‍ය, සව්ඤ්ජනන් වහන්සේගේ: ඊදිසකං, මෙබඳු වු; ඉද්ධානුභාවං අපි, සාද්ධි මහිමයක්: දිඤ්චාන, දක: පසාදමනමි, ප්‍රසාද මාත්‍රයකුත්: නොකරෙය්‍ය, නොකරන්නේ නම්: තඤ්ඤ, ඔහුගේ ප්‍රඥව: කිමන්ථියා, කුමක් ප්‍රයෝජන කොට: හවෙය්‍ය, වන්නීද:

විසෂ්ණි :-

මුනිපුඩගවො = පධානභාවං ගවජනී ති = පුඩගවො- මුනී ව සො පුඩගවො වා තී = මුනි පුඩගවො. සියළු මුනීන්ට උත්තම හෙයින් මුනි පුඩගව නම්.

257. පසාදනීයෙසු ගුණෙසු රාජ
පසාදනං සාධුජනඤ්ඤා ධම්මො
පුඤ්ඤානි සබ්බෙ සයමෙව වඤ්ඤ
සමුග්ගතෙ කොමුද කානනානි.

පද්‍යම් :-

257. රාජ, රජතුමනි! පසාදනීයෙසු ගුණෙසු, පැහැදිය යුතු ගුණයන්හි: පසාදනං, පැහැදීම: සාධු ජනඤ්ඤා, සත්පුරුෂ ජනයන්ගේ: ධම්මො, සභාවයකි: වඤ්ඤ සමුග්ගතෙ, සඳු නැගී කල්හි: සබ්බෙ, සියළු: කොමුදකානනානි, කුමුදු වනයෝ: සයමෙව, තුමුම: පුඤ්ඤානි, පිපෙත්.

විසෂ්ණි :-

කොමුද කානනානි = කොමුදනං = කානනානි = කොමුදකානනානි.

කුමුදු ජලජ පුෂ්ප වර්ගයකි. සඳ රැස් වට වට කුමුදු පිපේ. එමෙන් පැහැදිය යුතු ගුණ ඇති කල්හි සත්පුරුෂයෝ තුමුම පහදිත්.

සමුග්ගතෙ = භාව සත්තම් පදයි. එහි වඤ්ඤ යනු කතීා පදයි.

258. වාචාය තෙසං පන දුමුකිනං
මා සග්ග මග්ගං පජනිත්ථ රාජ
අනෙධ ගහෙත්වා විචරෙය්‍ය කොහි
අනෙසමානො සුපථං අමුඤ්ඤා.

පද්‍යථී :-

258. රාජ, රජතුමනි! තෙසං දුමමනීනං, ඒ අඤානයන්ගේ: වාචාය පන, බසින් වනාහි: සඟ්ගඟ්ගං, ස්ඵර්ග මාර්ගය: මා පජනිඤ්ඤ, නොහළ මැනව: අමුළො, (මෝභයෙන්) නොමුළා වූ: කොහි, කචරෙක් වනාහි: සුපථං, යහපත් මාර්ගයක්: අනෙසමානො, සොයන්නේ: අනෙධ ගහෙඤ්ඤා, අනෙධයන් ගෙන: විචරෙය්‍ය, හැසිරෙන්නේද?

භාවය :-

රජතුමනි! මිසදිටුවන්ගේ වචනයෙන් ස්ඵර්ග මාර්ගය නොහළ මැනව. අනෙධයන් ලවා මං සොයවන්නේ කචරෙක් ද?

ටිප්පණි :-

සුපථං = බුද්ධාදි ආයාසීයන් ගමන් කළ යහපත් මාර්ගයයි.
සඟ්ග මඟ්ග = දෙවි ලොව ඉපදීමට මාර්ගය වනුයේ දනාදි කුශල ධර්මයෝයි.

259. නරාධිපා කස්සින ඛිම්බිසාර
සුද්ධොදනාදී අපි තෙජවනනා
තං ධම්මරාජං සරණං උපෙච්ච
පිට්ඨිසු ධම්මාමත මාදරෙන.

පද්‍යථී :-

259. තෙජවනනා, තේජස් සම්පන්න වූ: කස්සින ඛිම්බිසාර සුද්ධොදනාදී, කස්සින ඛිම්බිසාර සුද්ධොදනාදී: නරාධිපා අපි, රජ දරුවෝ ද: තං ධම්මරාජං, ඒ ධම් රාජව සිටි සම්බුදුන්: සරණං උපෙච්ච, සරණ ගොස්: ආදරෙන, ආදරයෙන්: ධම්මා මතං, ධම් තමැති අමාතය: පිට්ඨිසු, පානය කළහ.

විස්තර :-

කස්සින = මේ රජතුමා බුද්ධ යන වචනය ඇසූ තැන් පටන්, අහො බුද්ධො, අහො ධම්මො, අහො සඤ්ඤා යනුවෙන් කියමින් වෙත අවුත් පැවිදි වූවෙකි.

ඛිම්බිසාර = රජගහ නුවර රජතුමායි. බුදුන් වහන්සේ බුද්ධත්වයෙන් පළමුව වැඩියේ මේ රටටය. එහිදී ඛිම්බර රජතුමා විසින් වේඵවනාරාමය කරවා පූජා කරවන ලදී. අජාසත් රජුගේ පියායි.

ධම්මරාජං - ධම්මස්ස රාජා - ධම්මරාජා.

ධම්මෙත රජෙත්තිතිවා - ධම්මරාජා.

ධම්මෙති රජ ධම් රාජත් නම්. ධම්මෙත් රාජ්‍ය පාලනය කරන්නා ද ධම් රාජත් නම්.

260. සහස්ස නෙතො තිදසාධිපො'පි
නිණායුකො නිණහවං මුනිඤං
උපෙච්ච ධම්මං විමලං නිසමම
අලඝථ ආයුං අපි දිට්ඨං ධම්මො.

පද්‍යථී :-

260. තිදසාධිපො, තවිතිසා දෙවිලොවට අධිපති වූ; සහස්ස නෙතො අපි, ශක්‍ර දේවේඤා තෙමේ ද; නිණායුකො, ක්‍ෂය වූ ආයු ඇතියේ; නිණහවං, ක්‍ෂය කළ හවය ඇති; මුනිඤං, සඵඤයන් කරා; උපෙච්ච, එළඹ; විමලං ධම්මං, නිර්මල ධර්මය; නිසමම, අසා; දිට්ඨං ධම්මො, දක්නා ලද මාර්ග එල ධම් ඇත්තේ; ආයුං අපි, ආයුෂ්‍යය ද; අලඝථ, ලදී.

විස්තර :-

සහස්සනෙතො - තිදසාධිපති වූ දහසක් දිවැස් ඇති සක් දෙවි රජුගේ, එක් කලෙක ආයු පිරිහුණු ලකුණු දිටී. එකල්හි හෙතෙම ඉන්ද්‍රසාල ගුහාවෙහි වැඩ වසන බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත එළඹ කුදුස් පැණයක් විවාළේය. බුදුන් වහන්සේ ඒ සියල්ල විසඳ වදල සේක. දෙශනාවගේ කෙළවර අසූ දහසක් දෙවියන් සමග සෝවාන් විය. නැවත තුන් කෙළ සැට ලක්‍ෂයකට ආයු ප්‍රමාණය ද ලැබ එහිම පහළ විය. සකක පඤ්ඤ සුත්‍රයෙහි විස්තර දැක්වේ.

261. තුවම්පි තසමිං ජිත පඤ්චමාරෙ
දෙවාති දෙවෙ වරධම්මරාජෙ
සග්ගා පවග්ගාධිගමාය බිප්පං
විතං පසාදෙහි නරාධිරාජ.

පද්‍යථී :-

261. නරාධිරාජ, මිනිසුන්ට අධිපතිවූ රජතුමෙහි ! තුවංපි, ඔබද; ජිත පඤ්චමාරෙ, දිනන ලද පස්මරුන් ඇති; දෙවාති දෙවෙ, දේවාති දේව

වූ; තසමිං වරධමමරාජේ, ඒ උතුම් සවිඤ්ජන කෙරෙහි; සභාපවභා-
ධිගමාය, සච්චි නා නිව්ඤ්ජන සැපයට පැමිණීම පිණිස; බ්‍රහ්ම, වහා:
විතං, සිත: පසාදෙහි, පහදවනු මැනවි.

විස්තර :-

ඒත පඤ්චමාරෙ -

දෙවපුතො කිලෙසො ච - අභිසංඛාර මාරතො
බන්ධමාරො මච්චුමාරො - මාරො පඤ්චවිධා මතො.

යන මොවුහු පඤ්චවිධ මාරයෝ වෙත්. බුදුන් වහන්සේ මොවුන් දිනු
සේක.

පඬුරජ බුදුන් කෙරෙහි පහදියි.

262. සුඛවාන තෙසං වචනං නරිඤ්ජ
විනිණ්ණකඬො රතනත්තයමිති
සෙනාපතිං අත්ථවරං අවොච
පහඨභාවො පරිසාය මජ්ඣේ.

පද්‍යථ :-

262. නරිඤ්ජ, රජතෙම: තෙසං, ඔවුන්ගේ: වචනං, කීම: සුඛවාන,
අසා: රතනත්තයමිති, තෙරුවන් කෙරෙහි: විනිණ්ණකඬො, පහවූ සැක
ඇත්තේ: පහඨභාවො, සතුටු වූ සිත් ඇත්තේ: පරිසාය මජ්ඣේ, පිරිස්
මැද: අත්ථවරං, තමාට වැඩ කැමති: සෙනාපතිං, සෙනෙවියෙකු හට:
අවොච, (මෙසේ) කීය.

භාවය :-

රජ තෙම තෙරුවනෙහි නිසැකව පැහැදී තමාට වැඩ කැමැති
සෙනෙවියෙකුට මෙසේ කීය.

විස්තර :-

අත්ථවරං සෙනාපතිං -

සෙනාය පති - සෙනාපති, අත්ථං වරතීති - අත්ථවරො, තං,
අත්ථවරං, සෙනාපතිං, රජතුමාගේ යහපත පිණිස කටයුතු කරන
සෙනෙවියෙකුට, යනුයි.

263. අසඳුනානො රතනතයසා
 ගුණෙ හවච්ඡදන කාරණසා
 චිරාය දුලඬපච්ච වරනො
 ධීතො සරජ්ජ අපි වඤ්චිතො'නං.

පද්‍යවි :-

263. හවච්ඡදන කාරණසා, සංසාර විමුක්තියට කරුණු වූ: රතනතයසා, බුද්ධාදී රත්නත්‍රයාගේ: ගුණ, ගුණයන්: අසඳුනානො, නො අදහන්නා වූ: අහං, මම: චිරාය, බොහෝ කලක්: දුලඬපච්ච, මිථ්‍යාදෘෂ්ටි මාර්ගයෙහි: වරන්නො, හැසිරෙමින්: සරජ්ජ ධීතො අපි, ස්වකීය රාජ්‍යයෙහි සිටියද: වඤ්චිතො, රැවටුණෙමි. (පිරිහුණේ වෙමි.)

විස්තර :-

හවච්ඡදන කාරණසා -

දිව්‍ය ලොක, මනුෂ්‍ය ලොක ආදී එක් තිස් හවයෝ හව නම් වේ. හව තණ්හාව නැති කිරීමට හැකිවනුයේ තුණුරුවන් ගුණයෙහි පිහිටා මාර්ගඵලාවබෝධය ලැබීමෙනි.

264. මොහෙන ඛජ්ජොපනකං ධමෙසිං
 සීතද්දිතො ධුමසිඛෙ ජලන්තෙ
 පිපාසිතො සිත්ථුජලං පභාය
 පිටිං සමාදෙන මරිචි තොයං.

පද්‍යවි :-

අහං, මම: සීතද්දිතො, සීතලෙන් පෙළුණෙමි: ධුම සිඛෙ, ගිනි කඳන්: ජලන්තෙ, දිලිසෙද්දී: මොහෙන, මෝඩකමින්: ඛජ්ජොපනකං, කණාමැදිරියකු: ධමෙසිං, පිම්බෙමි: පිපාසිතො, පිපාසා ඇත්තෙමි: සිත්ථු ජලං පභාය, ගඟ දිය අතහැර: පමාදෙන, ප්‍රමාදයෙන්: මරිචි තොයං, මිරිහූ දිය: පිටිං, බිවෙමි.

විස්තර :-

මරිචි තොයං = මහා කාන්තරයන් හි හිරු රැස් තදින් වැලීමක වැටී ඇති විට, ඇසට පෙනෙනුයේ ඇත දිය රළගසමින් පවතින බවයි. එහි ගිය විට එය තව තව දුරින් පෙනේ. දිය බීමට සිතා මුඛවේ දිව ගොස් දිය නොලැබ එයින් ම මියෙති. එනිසාම මිරිහුවට මග තණ්හිකා යයි යෙදේ.

මරිචි එව නොයං = මරිචිනොයං.

සින්ධු ජලං = ගඟ දිය, සිඤ්ඤා ශබ්දය සාගරය, මුහුද, ගඟ යන අන්තර්ගතය යෙදේ. සිති සද්දං කුරුමානා ධුනාහිකමපතීති = සිඤ්ඤා.

ධමෙසිං = ධමු + ණො + ඉං = ධමෙසිං.

පිචිං = පා > පිච + ඉං = පිචිං.

265. පරිච්ඡේදා අමතං විරාය ජීවත්තකො තිකඛවිසං අබාදිං විභායංභං වමපක පුප්ඵදමං අධාරයිං ජත්තුසු නාගභාරං.

පද්‍යය :-

265. අහං, මම; විරාය ජීවත්තකො, බොහෝ කලක් ජීවත්වනු කැමැත්තෙන්ම; අමතං, අමතය; පරිච්ඡේදා, හැරපියා; තිකඛවිසං, තියුණු විෂක්; අබාදිං, කැමි; වමපක පුප්ඵදමං, සපු මල් දමක්; විභායං, හැර දමා; ජත්තුසු, දසරුවෙහි; නාග ඛාරං, නාග පලදනාවක්; අධාරයිං, දැරීම.

භාවය:-

ජීවත්වනු කැමති මම අමතය හැරපියා නපුරු විෂක් කැවෙමි. සපුමල් දමයක් අත්හැර දමා නා සිරුරක් ගෙල දැරීම.

විස්තර :-

අමතං = පෙර දුර්වාස නැමති සාමි කුමාගේ ශාපය නිසා ශක්‍ර ආදි සුරයෝ අසුරයන් සමඟ කළ යුධ වලදී නොයෙක් වර පරාජිත වූහ. අසුරයන් ජයග්‍රහණය කිරීමට නම් කිරි සයුර අලලා අමතය ගෙන වැළඳීමෙන් අමර වන බවත්, අසුරයන් පරාජය කළ හැකි බවත් දැන ගත් සුරයෝ විෂ්ණුහුගේ උපදෙස් පරිදි මන්දර පචිතය කළඹන දණ්ඩ වශයෙන් ගෙන, වාසුකී නාගරාජයා රැහැන වශයෙන් ගෙන කිරි සයුර කැළඹීමේදී ලක්ෂ්මී, කෞෂ්කුභ පාෂාණය, අමතය ආදී වස්තූන් පහළ වූහ. සුරයෝ අමතය වළඳ අසුරයන් පරාජය කළහ. මේ අමතය පහළ වූ අසුරුයි.

අමතය, ජීවනීය අති මධුර ඖෂධයක් බව මින් පැහැදිලි වේ.

පඬු රජ දළද පුදයි.

266. ගන්තොති බිෂං පරිබා සමීපං
ආරාධයිත්වා ජීන දන්ත ධාතුං
ආනෙහි පුජා විධිනා කරිස්සං
පුඤ්ඤති සබ්බත්ථ සුඛාවහානී.

පද්‍යම් :-

266. බිෂං, වහා: පරිබා සමීපං, පිරිය (-දිය අගල) සමීපයට: ගන්තොති, ගොස්: ආරාධයිත්වා, ආරාධනා කොට: ජීන දන්ත ධාතුං, බුදුන්ගේ දළදව: ආනෙහි, වඩාගෙන එව්: පුජා විධිනා, පුජා විධියෙන්: සබ්බත්ථ, සුඛාවහානී, සියළු සැප එළවන්නාවූ: පුඤ්ඤති, පින්: කරිස්සං, කරන්නෙමි.

භාවය:-

වහා දිය අගල සමීපයට ගොස් දළදව වඩාගෙන එව්. ඒ පිදීමෙන් සියළු ලෝකික ලොකොත්තර සැප එළවන්නා වූ පින් කරන්නෙමි.

267. ගන්තො තනො සො පරිබා සමීපං
සෙනාධිනාථො පරමස්සනීතො
ධාතුං මුනිඤ්ඤස්ස නමස්සමානො
අඤ්ඤෙසි රඤ්ඤෙ හිතමාවරනො.

පද්‍යම් :-

267. තනො, ඉක්බිති: රඤ්ඤෙ, රජහට: හිතමාවරනො, හිත වැඩ කරන්නා වූ: සො සෙනාධිනාථො, ඒ සෙනෙවිකෙම: පරමස්සනීතො, අතිශයින් සතුටු වූයේ: පරිබා සමීපං, අගල වෙත: ගන්තො, ගොස්: මුනිඤ්ඤස්ස, බුදුන්ගේ : ධාතුං, දළද වහන්සේට: නමස්සමානො, වදිමින්: අඤ්ඤෙසි, ආරාධනා කෙළේයි.

භාවය:-

එකල්හි රජුට හිත වැඩ කරන්නාවූ සේනාපති කෙමේ දිය අගල සමීපයට ගොස් දළද වහන්සේ වදිමින් මෙසේ ආරාධනා කෙළේය.

විෂයණි:-

අඤ්ඤෙසි - අධි + ඉස + ඉ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකච්චන ක්‍රියා පදයි.
සත්කාර පුරුෂාර ආරාධනාව හෙවත් ඉල්ලා සිටීම, අඤ්ඤෙසනා නමි.

268. විරාගතං දිට්ඨිමලං පභාය
අලඝඵ සඬං සුගතෙ නරිඤ්ඤ
පාසාදමාගමම පසාදමසස
වඩිපේහි රඤ්ඤෙ රතනතකයමිහි.

පද්‍යථ :-

268. නරිඤ්ඤ, රජතෙම: විරාගතං, බොහෝ කලක් පැවත ආවාඩු: දිට්ඨිමලං පභාය, මිසදිටු මල හැර: සුගතෙ, බුදුන් කෙරෙහි: සඬං, ඇදහිල්ලක්: අලඝඵ, ලැබීය. අසා රඤ්ඤෙ. මේ රජුගේ: පාසාදං ආගමම, ප්‍රසාදයට වැඩමවා: රතනතකයමිහි, තෙරුවන්හි: පසාදං, ප්‍රාසාදයක්: වඩිපේහි, වඩනු මැනවි.

භාවය:-

රජතෙම බොහෝ කලක් පැවත ආවා ඩු මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය හැර දමා බුදුන් කෙරෙහි ඇදහීමක් ඇති විය. එනිසා මේ රජුගේ ප්‍රාසාදයට වැඩමවා රතනත්‍රය කෙරෙහි පැහැදීම දියුණු කළ මැනවි.

269. තස්මිං ඛණේ පොකරණී විචිත්තා
ඵලෙහි සොචණණ සරොරුහෙහි
අලංකරොන්තී ගගනං අහොසි
මඤ්ඤිනීවාහි නවාචතාරා.

පද්‍යථ :-

269. තස්මිං ඛණේ, එකෙණෙහි: ඵලෙහි, පිපුණු:සොචණණ සරොරුහෙයි. රත් පියුමෙන්: විචිත්තා විසිතුරු වූ: ගගනං, අහස: අලංකරොන්තී, හොබවන්නා වූ: අභිනව අවතාරා, අළුත බැසගත්: මඤ්ඤිනීව, මඤ්ඤිනී පොකුණ වැනි වූ: පොකරණී, පොකුණක් අහොසි විය.

විස්තර :-

මඤ්ඤිනී - මඤ්ඤිනී යනු ද සුරගභ යනු ද අහස්ගභ යනු ද මෙම තදියට තමි.

මෙය විෂ්ණුහුගේ මාපට ඇගහිල්ලෙන් නැගී කෙලාසවාසී ඊශවරයාගේ ජටාවට පැමිණ එහි තුන් යළක් පැදකුණු කොට පොළොවට ගලා යනු පුරාණ කථාවන්හි දැක්වේ.

සවන දළදා පෙළහර

270. හංසධගණොවාච මුනිඤ්ඤ ධාතු
සා පංකජා පංකජ මොක්කමන්ති
කුඤ්චදනාහි ප: හි සබ්බං
බිරොද කුච්ඡා පුරං අකාසි

පද්‍යම් :-

270. අථ, ඉක්ඛිති: සා මුනිඤ්ඤ ධාතු ඒ සඵඤ්ඤ දළද වහන්සේ: හංසධගනාව: හංසියක මෙන් : පඬකජා පඬකජං, පියුමෙන් පියුමට මක්කමන්ති, වඩිමින්: කුඤ්චදනාහි පහාහි, කොද කුසුම් සේ සුදු පැහැයෙන්: සබ්බං පුරං, සියළු පුරය: බිරොද කුච්ඡංව, කිරි සයුරු කුස මෙන්: අකාසි, කළ සේක.

භාවය :-

ඒ සඵඤ්ඤ දළද වහන්සේ හංස පොතකයකු මෙන් පියුමෙන් පියුමට වඩිමින් මුළු නගරය ශෝක රශ්මියෙන් ආලෝක කළ සේක.

විස්තර:-

හංසධගනා - දළදව හංසාධගනාවකට උපමා කෙරිණි. මෙහි ධාතු ගබ්ඳය ස්ත්‍රී ලිංග හෙයින් එසේ උපමිතයි.

පඬකජං = පඬක ජාතං - පඬකජං.

පඬක යනු මඩට නම්. මඩෙහි හටගනීනුයි පඬකජ නම්. පියුම් ආදියයි.

271. තනො සුරත්තඤ්ජලි පඬකජමිහි
පතිධංහිත්ථාන වමුපතිස්සා
සන්දිස්සමානා මහතා ජනෙන
මහජ්ඵලං මානුසකං අකත්ථ.

පද්‍යම් :-

271. තනො, ඉක්ඛිති: වමුපතිස්සා, සෙනෙවියාගේ: සුරත්ත අඤ්ජලි පඬකජමිහි, ඉතා රතු ඇදිලි පියුමෙහි: පතිධංහිත්ථාන, පිහිටා: මහතා ජනෙන, මහ ජනයා විසින්: සන්දිස්සමානා, දක්නා ලබමින්: මානුසකං, මිනිසන් බව: මහජ්ඵලං අකාසි, මහත් ඵල කළ සේක.

භාවය:-

දළදා වහන්සේ සෙන්පතියාගේ දෙහොත් නැමැති රතු පියුමෙහි පිහිටා මහජනයාට පෙනෙමින් මිනිසන් බව මහත් ඵල කළ සේක.

272. සුන්වාන චුක්කන්තමිමං නරිඤ්ඤ
පහධ්‍යභාවො පදසාව ගන්තවා
සංසුචයන්තො දිගුණං පසාදං
සුවිමිහිතො පඤ්ඡලිකො අවොච.

පද්‍යථී :-

272. නරිඤ්ඤ, රජතෙම; ඉමං චුක්කන්තං, මේ වෘක්කාන්තය; සුන්වාන, අසා; පහධ්‍යභාවො, සතුටු සිතැත්තේ; පදසාව ගන්තවා; පයින්ම ගොස්; දිගුණං. පසාදං, දෙගුණ වූ ප්‍රසාදය; සංසුචයන්තො, හඟවමින්; සුවිමිහිතො, ඉතා විස්මිතව; පඤ්ඡලිකො, බදුදිලිව; අවොච (මෙසේ) කීය.

විස්තර :-

චුක්කන්තං = දළද වහන්සේ මලින් මලට වඩමින් සුදුරැස් විහිදවීමේ ආශ්වයී ප්‍රවෘත්තියයි.

චුක්කො අනුචක්කනීයො අතො අසානි = චුක්කන්තො

273. වොහාර දක්ඛාමනුජා මුනිඤ්ඤ
සංසුචයන්තවා නිකසොපලමිහි
කරොන්ති අග්ඝං වරකඤ්ඤානසු
ඵසොහි ධම්මො වරිතො පුරාණො.

පද්‍යථී :-

273. මුනිඤ්ඤ, සවිඤ්ඤත් වහන්ස! වොහාර දක්ඛා, වෙළෙඳුම් කිරීමෙහි දක්ෂ වූ; මනුජා, මනුෂ්‍යයෝ; නිකසොපලමිහි, හණ ගලෙහි; සංසුචයන්තවා, ගටා; වරක ඤ්ඤානසු, උතුම් සවණියාගේ; අග්ඝං, අගය; කරොන්ති, කෙරෙහි; ඵසො, මේ වනාහි; පුරාණො, පුරාතන වූ; වරිතො, කරන ලද; ධම්මොහි, සවභාවයෙක්ම ය.

විස්තර :-

වොහාර දක්ඛා = වොහාර ගබ්භය, ව්‍යවහාරය, පාවිච්චිය, වෙළෙඳුම, නඩු විනිශ්චය, වචනය ආදී අත්ථියන්හි යෙදේ. මෙහි වෙළෙඳුම යන අත්ථිය. රිදී රත්රන් වෙළෙඳුම සුවද බඩු වෙළෙඳුම, ආහාර ද්‍රව්‍ය වෙළෙඳුම, රෙදිපිළි වෙළෙඳුම, පිටරවලින් බඩු ගෙනවුත් වෙළෙඳුම් කිරීම ආදී වෙළඳ ක්‍රමයෝය.

නිකසොපලමිති - රත්බඩුවල රත්රත් නියම රත්දැයි හණ ගලෙහි උරගා බලනු සිරිති. එසේ උරගා බැලීම පෙර සිටම පැවත එන ස්වභාවයකි. අදද එසේ කරනු සිරිති.

274. මණිං පසත්ථාකර සම්භවමපි
හුතාය කමෙමහි සඬබරිත්ථා
පාපෙත්ති රාජඤ්ඤ කිරිට කොටිං
විභුසනතං විදුනො මනුස්සා.

පද්‍යථ :-

274. විදුනො මනුස්සා, නුවණැති මිනිස්සු; පසත්ථාකර සම්භවං, ප්‍රශස්ත වූ ආකාරයෙකින් උපන්නා වූ; මණිං අපි, මැණික් ද; හුතාය කමෙමහි, ගිනියමින්; අභිසංබරිත්ථා, සකස් කොට; රාජඤ්ඤ, රජ දරුවන්ගේ; කිරිට කොටිං, ඔටුණු මුදුනෙහි; විභුසනතං, අලංකාර බවට; පාපෙත්ති, පමුණුවත්.

භාවය :-

ආකරයන්ගෙන් උපන් මැණික් ගින්නෙහි දමා ඔප කොට සකස් කොට රජ දරුවන්ගේ ඔටුණුවල මුදුනහි අලංකාරය පිණිස යෙදීම සිරිති.

විස්තර :-

හුතාසකමෙමහි - මැණික් ආකරයන්හි නොයෙක් වර්ගවල මැණික් ගල් ලැබේ. ඒවායේ නියම තත්ත්වය අවබෝධ කර ගැනීමටත් මැණික් ගල ඔපදමා ගත යුතු වේ. ඒ සඳහා මැණික් ගල් රත් කොට හණ ගල්හි ලා සකසා ගනු ලැබේ.

හුතාසො - හුතං අසති භුඤ්ජතීති - හුතාසො.
රාජඤ්ඤං - රඤ්ඤ - බන්තියස්සාපච්චං - රාජඤ්ඤ.
ඤ්ඤිය රාජ පුත්‍රයෝ, රාජඤ්ඤයෝ නම් වෙති.

275. වීමංසනත්ථාය තවාධුනාපි
මයා කතං සබ්බමිදං මුනිඤ්ඤ
ආගුං මහතං බම භුරිපඤ්ඤ
බීඤ්ඤං මමාලඬකුරු උත්තමධං.

පද්‍යයී :-

275. මුනිඤ්ඤ, සච්ඤ්ඤන් වහන්ස: අධුනා අපි, දනුදු: තව, ඔබ වහන්සේ: විමංසනනවාය, විමසීම පිණිස: මායා, මා විසින්: ඉදං සකං, මේ සියල්ල: කතං කරන ලදී, භූරිපක්ඤ්ඤ, මහා ප්‍රාඤ්ඤු ඤාමීතී: මහනතං ආගුං, මහාපරාධය: බම. ක්‍ෂමා කළ මැනවී: බිප්පං, වහා: මම උත්තමධං, මාගේ මස්තකය: අලංකරු: හොබවනු මැන.

විස්තර :-

ආගුං = ආ පීළයං ගච්ඡති = ආගු. ආගු ගබ්දය, අපගමනය. පනවීම. පෙළීම, අපරාධය, ආදීනව ආදී අත්පියන්හි යෙදේ. මෙහි අපරාධ යනුයි.

276. පතිධීතා තස්ස තතො කිරිටෙ
මණිප්පහාභාසිති දන්තධාතු
අමුඤ්චි රංසී ධවලා පජාසු
සිනෙහ ජාතා ඉව බීරධාරා.

පද්‍යයී :-

276. තතො, ඉක්බිති: තස්ස, ඔහුගේ: මණිප්පහාභාසිති, මාණික්‍ය ගොභාවෙන් බබලන: කිරිටෙ, ඔවුන්ගෙහි: පතිධීතා, පිහිටියාවූ: දන්තධාතු, දළද වහන්සේ: පජාසු, ප්‍රජාව කෙරෙහි: සිනෙහ ජාතා, සෙනෙහසින් උපන්: බීරධාරා ඉව, කිරි දහර මෙන්: ධවලා රංසී, සුදු රැස්: අමුඤ්චි, මුදුනළ සේක.

භාවය:-

ඉක්බිති දළද වහන්සේ මිණි පැහැයෙන් බබලන රජුගේ ඔවුන්ගෙහි පිහිටා කිරීමෙන් සුදු, සුදුරශ්මිය විහිදවූ සේක.

277. සො දන්තධාතුං සිරසා වහන්තො
පදකඛිණං තං නගරං කරිත්වා
සම්පුජයන්තො කුසුමාදිකෙහි
සුසඡ්ඡන්තෙ පුරමා හරිත්ව.

පද්‍යයී :-

277. සො, ඒ පඩු රජකෙම: දන්ත ධාතුං, දළද වහන්සේ: සිරසා, හිසින්: වහනො, උසුලමින්: තං නගරං, ඒ නුවර: පදකඛිණං කත්වා,

පැදකුණු කොට: කුසුමාදිකෙහි. මල් ආදියෙන්: සම්පූර්ණයෙන්, පුදුමින්: සුසස්ත, මනාව සරසන ලද; අනෙකු පුරා, ඇතුළු නුවරට: ආහරිත, ගෙන ගියේය.

භාවය :-

පඬු රජකුමා දළද වහන්සේ නුවර පැදකුණු කොට ඇතුළු නුවරට වැඩම කරවුයේය.

විසෂ්ට:-

ආහරිත = ආ + හර + ත්
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

278. සමුස්සිතොදර සිතාන පනෙත
පලෙඬක සෙට්ඨෙ රතනුජ්ජලමිහි
පතිට්ඨපෙත්වාන ජිනස්ස ධාතුං
පුජෙසි රාජා රතනාදිකෙහි.

පද්‍යවි :-

278. රාජා, රජනෙම: සමුස්සිත, ඔසවන ලද; උදර, මහත් වූ: සිතානපනෙත. කේතවත්‍රයක් ඇති; රතනුජ්ජලමිහි, රත්නයෙන් බබලන: පලෙඬක සෙට්ඨෙ, උතුම් පළභෙහි: ජිනස්ස ධාතුං, සවිඤ, දළද වහන්සේ: පතිට්ඨපෙත්වාන, පිහිටුවා: රතනාදිකෙහි, රත් ආදියෙන්: පුජෙසි, පිදීය.

භාවය :-

රජකුමා ගෙවන ඡත්‍රයක් යෙදූ සවිඤ්චය පළභෙකින් දළද වඩා හිඳුවා රත් ආදියෙන් පිදීය.

279. බුද්ධාදි වජ්ජුත්තයමෙව රාජා
ආපාණ කොට්ඨං සරණං උපෙච්ච
හිත්වා විනිසං කරුණාධිවාසො
ආරාධයි සබ්බජනං ගුණෙනි.

පද්‍යවි :-

279. රාජා, රජනෙම: බුද්ධාදි වජ්ජුත්තයමෙව, බුද්ධාදී වස්තුත්‍රයම: ආපාණ කොට්ඨං, දිවිහිමි කොට: සරණං උපෙච්ච, සරණ කොට ගොස්,

විහිංසං හිත්වා, සත්ව හිංසාව හැර දමා; කරුණාධිවාසො, කරුණාවට වාසාපාත වූයේ; ගුණෙහි, ගුණයෙන්; සබ්බ ජනං, සියළු ජනයා; ආරාධයි, සිත් ගත්තේය.

භාවය :-

රජතුමා දිවිහිමියෙන් තෙරුවන් සරණ ගොස් අවිහිංසාවෙන් හා කරුණා ගුණයෙන් මහජනයාගේ සිත් දිනා ගත්තේය.

ටිසාණි :-

ආරාධයි = ආ + රාධ + ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියාපදයි.

- 280. කරොසි නානා රතනප්පහාහි
- සහසාරංසීව විරොවමානං
- නරාධිපො භත්තිභරානුරූපං
- සුචිත්තිතං ධාතු නිවෙසනමපි.

පද්‍යථී :-

280. නරාධිපො, රජතුමා; නානාරතනප්පහාහි, නොයෙක් රුවන් පැහැයෙන්; සහසාරංසී ඉව, හිරු මෙන්; විරොවමානං, බබලන; භත්තිභරානු රූපං, බැති බරට සුදුසු වූ ; සුචිත්තිතං, මොනවට අලංකාර කරන ලද ; ධාතු නිවෙසනමපි, දළද මැදුරක් ද; කාරෙසි, කරවීය.

- 281. වච්චෙසි සො ධාතුසරම්හි ධාතුං
- අලංකාරිත්වා සකලං පුරම්පි
- සෙනෙන පුජා විධිතා අතිත්තො
- පුජෙසි රධං සධනං සහොගං.

පද්‍යථී :-

281. සො, ඒ රජතෙම; සකලං පරම්පි, සියළු පුරය ද; අලංකාරිත්වා, සරසා; ධාතු සරම්හි, දළද මැදුරෙහි; ධාතුං, දළද ධාතූන් වහන්සේ ; වච්චෙසි, වැඩීය. සෙනෙන, අවගෙෂ; පුජා විධිතා, පුජා විධියෙන්; අතිත්තො, තෘප්ත නොවූයේ; සධනං සහොගං, ධන ධාන්‍ය සහිත වූ රධං, රට; පුජෙසි, පිදීය.

භාවය:-

රජතුමා සියළු නුවර සරසවා, දළදා වහන්සේ දළදා මැදුරට වැඩමවා පූජාවන්ගෙන් නොතින්ව ධන ධාන්‍ය සහිත රටද පිදීය.

- 282. ආමන්තයිත්වා ගුහසීව රාජං
- සමමානිතං අත්ත සමං කරිත්වා
- දනාදිකං පුඤ්ඤමනෙකරූපං
- සඤ්චිතො සඤ්චිති රාජසෙධො.

පද්‍යම් :-

282. සඤ්චිතො, ශ්‍රද්ධාව ධනය කොට ඇති; රාජ සෙධො, රාජ ශ්‍රේෂ්ඨ තෙම; ගුහසීව රාජං, ගුහසීව රජ; ආමන්තයිත්වා, අමතා; සමමානිතං, (බොහෝ වස්තු ආදිය දීමෙන්) සමමාන්‍ය කරන ලද්දහු; අත්ත සමං කරිත්වා, තමා හා සම කොට; දනාදිකං, දනාදී වූ; අනෙක රූපං පුඤ්ඤං. අනෙක ප්‍රකාර වූ පින්; සඤ්චිති, රැස් කෙළේය.

විසඟන:-

සඤ්චිති = සං + චි + ත + ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

- 283. තනො සො භූපාලො කුමති ජන සංසග්ග මනයං
- නිරාකත්වා මග්ගෙ සුගත වචනුජ්ජොතසුගමෙ
- පධාවනො සමමා සපරහිතසමපත්ති චතුරො
- පසත්ථං ලොකත්ථං අචිරිචරිතා වජ්ජිත ජනො.

පද්‍යම් :-

283. තනො, ඉක්බිති; සො භූපාලො, ඒ පඩිරජ තෙම; අනයං, විපත්තිදයක; කුමති ජන සංසග්ගං, මිසදිටුවන් හා එක්වීම, නිරාකත්වා දුරු කොට; සුගත වචන, සවිඤ්ඤ වචන නමැති; උජ්ජොත, පහනින්; සුගමෙ, සුවසේ යා හැකි; මග්ගෙ, මාර්ගයෙහි; පධාවනො, දිවන්තේ; සපරහිත, සහිත පරහිත වූ ; සමපත්ති චතුරො, සමපතෙහි දක්ෂව; චරිතාවජ්ජිත ජනො. චරිතයෙන් නැමුණු දනන් ඇතිව; පසත්ථං ලොකත්ථං. පැසසිය යුතු ලෝ වැඩෙහි ; සමමා, මනා කොට; අචිරි, හැසුරුණේය.

භාවය :-

ඒ පඬිරජතුමා මීසදිටුවන් හා එක්වීම හැර දමා බුදු වදන් නැමති පහතින් සුමගෙහි ගමන් කොට තමාටත් අනුන්ටත් හිත වැඩ කරමින් කාලය ගත කෙළේය.

ජන්දස් = මෙම ගාථාව සිබිරිනී නම් වෘක්කයෙන් රචිතයි. එහි වෘක්ක ලක්ෂණ මෙසේය. 'යමා නො සො හල් ගා රස හර විරාමා සිබිරිනී' ය - ම - න - ස - හ යන ගණ හා අන්තයෙහි ලසුවක් හා ගුරක් ද සයකින් හා එකොළසකින් යතිය වේ නම් එය සිබිරිනී වෘක්ක නම් වේ.

දුට්ඨවංස වනරත්න ව්‍යාධ්‍යාවෙහි

තෘතීය පරිච්ඡේදය නිමි.

චතුරොපා පරිච්ඡේදය.

පඬු බීරධාර යුද්ධය.

- 284. වරති ධරණි පාලො රාජ ධමොසු තසමිං
සමරචතුර සෙනො බීරධාරො නරිඤ්ඤ
නිජභුජබලලීලා'රාති දසසසමාපී
විභව ජනිතමානො යුද්ධ සඤ්ඤා හි ගඤ්ඤි.

පද්‍යපී :-

284. තසමිං ධරණිපාලො, ඒ පඬිරජු; රාජ ධමො, රාජ ධමියෙහි; වරති, හැසිරෙන කල්හි; සමර චතුර සෙනො, යුද්ධයෙහි දක්ෂ සේනා ඇති; නිජභුජබල ලීලා, තම බාහුවල ලීලායෙන්; අරාති දසසසමාපී, සතුරු එඩි මඩනා වූ; විභව ජනිතමානො, සම්පත්තියෙන් ජනිත වූ අභංකාර ඇති; බීරධාරො නරිඤ්ඤ, බීරධාර රජතෙම; යුද්ධ සඤ්ඤා, යුද පිණිස සැරසුනේ; අභිගඤ්ඤි, ඉදිරියට ගියේය.

භාවය :-

ඒ පඬිරජතුමා දසරාජ ධමියෙන් යුතුව රාජ්‍යය පාලනය කරන කල්හි, සේනා වාහනාදී බලසෙන් යුතුව, සම්පත් නිසා ජනිත අභංකාර ඇති බීරධාර රජතෙමේ යුද පිණිස පැලලුප් නුවරට පැමිණියේය.

විස්තර :-

රාජධමෙහු = රාජ ධම් නම්, දශරාජ ධම්‍යෝධි. ප්‍රජා පාලනය සඳහා මේ දශරාජ ධම්‍යන් උපයෝගී කරගනු ලැබේ. එනම්, දනය, ශීලය, පරිත්‍යාගය, සෘජු බව, මෘදු බව, තපස, ක්‍රොධ නොකිරීම, හිංසා නොකිරීම, ක්‍ෂමාව, විරුද්ධ නැති බව යන දශයයි.

අභිගඤ්ජී = අභි +ගමු+ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

ජන්දස් = මෙම සිවු වැනි පරිච්ඡේදයෙහි 284 සිට 338 දක්වා ඇති සියළුම ගාථා මාලිනී වෘක්‍ෂයෙන් රචිතයි. එහි ලක්‍ෂණ මෙසේ ය. න, න, ම, ය, ය යුක්තය. මාලිනී හොඟි සිහි න- න- ම- ය- ගණ වලින් යුක්තව අටෙන් සතින් යනිව බඳනා ලද්දේ මාලිනී වෘක්‍ෂ නම් වේ.

285. කරිවරමඵ දිස්වා සො ගුහාද්වාරයානං
පටිභය රහිතනො සීහරාජාව රාජා
නිජ නගර සමීපායාන මෙතං නරිඤ්ඤං
අමිත බල මහොසෙන නොඤ්ඤානොභියායි.

පද්‍යම් :-

285. අඵ, ඉක්කිති: සො රාජා, ඒ පඨිරජ තෙම: ගුහාද්වාරයානං, ලෙන දෙරට පැමිණි: කරිවරං, ඇත් රජකු: දිස්වා, දක: පටිභය රහිතනො, නිර්භය වූ සිත් ඇති: සීහරාජාව, සිංහ රාජයෙකු මෙන්: අමිත බල මහොසෙන, අපමණ සේනා තමුනි මහ සැඩ වතුරෙන්: නිජ නගර සමීපායානං, සිය නුවර වෙත පැමිණි: එතං නරිඤ්ඤං, මේ (බිරිඳාර) රජහු: ඔඤ්ඤානො, මඩිමිත්: අභියායි, ඉදිරියට ගියේය.

භාවය :-

පඨි රජතුමා ඇත් රජෙකු දක ද නොබියව ඉදිරියට යන සිංහ රාජයෙකු මෙන් මහ වතුරක් මෙන් යුද සේනා පිරිවරා සිය නුවර වෙත පැමිණි බිරිඳාර රජු ඉදිරියට ගියේය.

විඤ්ඤාණි :-

අභියායි = අභි+යා+ඉ.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

286. උදිත බහල ධූලිපාලි රුද්ධනලිකේඛ
සමද විවිධ යොධාරාව සංරමහ භීමේ
නිසිත සරසතාලි වසසධාරා කරාලේ
අජිති මහති යුද්ධෙ පණ්ඩකො බීරධාරං.

පද්‍රව :-

286. පණ්ඩකො, පඩි රජතෙම: උදිත, නැංගාවු: බහල, බොල් වු: ධූලි පාලි, රජස් සමුහයෙන්: රුද්ධ, වලකන ලද: අනලිකේඛ, අහස ඇති: සමද විවිධ යොධා, මද සහිත නොයෙක් යෝධයන්ගේ: ආරාව, නාදයෙන් හා: සංරමහ, සැරසීමෙන්: භීමේ, භයංකර වු: නිසිත, තියුණු: සරසතාලි, ශර ශත මාලා නමැති: වසසධාරා, වැසී දහරින්: කරාලේ, ගුවසී ගත්: මහති යුද්ධෙ, මහා යුද්ධයෙහි: බීරධාරං, බීරධාර රජු: (පරදවා) අජිති, දිනී.

භාවය :-

යුද්ධ හමුදාවේ ගමනින් නැගුණු දූවිලියෙන් ආවරණය වූ අහස ඇති, මහ බලවත් යෝධයන් ඇති, ඊතල වම්බාවෙන් යුක්ත වූ මහා යුද්ධයෙහි දී බීරධාර රජු පරදවා පඩි රජතුමා ජය ගත්තේය.

පඩි රජ සිය පුතුට බලය පවරයි.

287. අළු නරපති සෙධො සංගහෙතන රධං
නිජ තනුජවරණී රජ්භාරං නිධාය
සුගත දසන ධාතුං සංපටිච්ඡාපයිතවා
පහිණි ව ගුහසීවං සකකරිතවා සරධං.

පද්‍රව :-

287. අළු, ඉක්බිති: නරපතිසෙධො, උතුම් පඩිරජතෙම: රධං, රට: සධගහෙතන, සංගුහ කොට: නිජ තනුජවරණී, සිය පුතු කෙරෙහි: රජ්භාරං, රාජ්‍ය භාරය: නිධාය, පිහිටුවා: සුගත දසන ධාතුං, බුදුන්ගේ දළද වහන්සේ: සංපටිච්ඡාපයිතවා, පාවා දී: ගුහසීවං, ගුහසීව රජුට ද: සකකරිතවා, සත්කාර කොට: සරධං, සිය රටට: පහිණි, යැවීය.

භාවය :-

අනතුරුව පඩිරජතුමා රට සමූහ කොට සිය පුතුට රාජ්‍යය භාරදී, ගුහසීව රජුට ද සත්කාර කොට සිය රටට යැවීය.

පඬිරජ කඵරිය කරයි.

288. සුචිරමචනිපාලො සක්කංගං අජ්ඣපෙතො
විවිධ විභවදනා යාවකෙ තඤ්ඤිතො
තිදසපුර සමාජං දෙන හෙද පයාතො
කුසල ඵල මනඤ්ඤං පජ්ජිතං පච්චලන්තං.

පද්‍යථ :-

288. අචනිපාලො, (පඬි) රජතෙම: විවිධ විභව දනා, නානාවිධ වස්තු දීමෙන්: යාවකෙ, යදියන්: තඤ්ඤිතො, සතුටු කොට: සුචිරං, බොහෝ කාලයක්: සක්කංගං, සංයමයට: අජ්ඣපෙතො, පැමිණියේ: දෙන හෙද, ශරීර හෙදයෙන්: (මරණින් මතු) තිදස පුර සමාජං, තිදසපුර සමාජයට: පයාතො, ගියේ: පජ්ජිතං, පැතු: අනඤ්ඤං, බොහෝ: කුසලඵලං, කුසල විපාකය: පච්චලන්තං, ලැබීය.

භාවය :-

පඬිරජතුමා නොයෙක් වස්තූන් දන් දී යදියන් සතුටු කොට තවුස් ජීවිතයක් ගතකොට මරණින් මතු තවිතිසා දෙවිලොව උපන්නේය.

විස්තර :-

සක්කංගං = කාය, වාක්, මනෝ, යන තිදේරින් සංවරවීමයි. ඒ සදහා දශ අකුශලයන්ගෙන් වෙන්විය යුතු වේ. කයින් කෙරෙන වැරදි තුනකි. එනම් :- ප්‍රාණඝාතය, සොරකම් කිරීම, පරදර සේවනයයි. වචනයෙන් කෙරෙන වැරදි සතරකි. එනම් :- බොරු කීම, කේළාම් කීම, ඵරුස වචන කීම, සම්පප්‍රලාප යනුයි. මනසින් කෙරෙන වැරදි තුනකි. එනම් දුඛි ලොභය, නපුරු සිත, මිථ්‍යාදාෂ්ටියයි.

පච්චලන්තං = පති+අ+ලභ+න්තං.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ ඵකචචන ක්‍රියා පදයි.

ගුහසීව රජ දළදව සිය තුවරට ගෙන යයි.

289. තරපති ගුහසීවො තං මුනිඤ්ඤස්ස ධාතුං
සකපුර මුපනෙත්වා සාධු සමමානසනො
සුගති ගමන මග්ගෙ පාණිනො යොජයනො
සුචරිත මහිරුපං සංචිතනො විනායි.

පදනම් :-

289. ගුහසීවො නරපති, ගුහසීව රජ තෙම; මුනිඤ්ඤ, සවිඤ්ඤන් වහන්සේගේ; තං ධාංතු, ඒ දළද වහන්සේ; සක පුරං, සිය නුවරට; උපනෙඤ්ඤා, වැඩමවා; සාධු, මනා කොට; සම්මානයනො, පූජා සත්කාර කරමින්; පාණිනො, ප්‍රාණින්; සුගති මග්ගො, ස්වර්ග මාර්ගයෙහි; යෝජයනො, යොදවමින්; අභි රූපං, සුදුසු වූ; සුවරිතං, සුසිරිත්; සංවිතනො, රැස් කරමින්; විහාසි, විසීය.

භාවය :-

ගුහසීව රජතුමා දළද වහන්සේ සිය නුවරට වැඩමවා මනාව පූජා සත්කාර කරමින් ජනයන් සුගති මාර්ගයෙහි යොදවමින් මනා පින්කම් කරමින් වාසය කෙළේය.

විස්සමි :-

සුගතිගමන මග්ගො - සුට්ඨි ගති එතථාති, සුගති, සුගතීනං ගමන මග්ගං- සුගති ගමන මග්ගං. සුගති මග නම් :- දනාදි දස පින් කිරිසවන්හි යෙදීමයි.

290. අගණිත මනිමඤ්ඤ ජේති රඤ්ඤා තනුජො පුරිම වයසි යෙවාරඤ්ඤ සඤ්ඤානි යොගො දසබල තනුධාතුං පුරිමං තඤ්ඤා රඤ්ඤා පුරවරමුපයානො දනනනාමො කුමාරො.

පදනම් :-

290. අගණිතමනිමඤ්ඤ, නොගිණිය හැකි ප්‍රකාප ඇති; උජේති රඤ්ඤා, උදේති රජුගේ; තනුජො, පුත්‍ර වූ; දනනනාමො කුමාරො, දනන නම් කුමරු; පුරිම වයසි එව, ප්‍රථම වයස්හිම; ආරඤ්ඤ, ඇරඹූ; සඤ්ඤානියොගො, ශ්‍රද්ධාවෙහි අභ්‍යාස ඇත්තේ; දසබල තනුධාතුං, බුදුන්ගේ දළද වහන්සේ; පුරිමං, පුද්ගලයා; තඤ්ඤා රඤ්ඤා, ඒ රජුගේ; පුරවරං, පුරවරයට; උපායානො, ගියේය.

භාවය :-

බොහෝ තේජස් ඇති උදේති රජුගේ පුත්‍ර වූ දනන කුමාර තෙමේ දළද පිදීම පිණිස ගුහසීව රජුගේ රටට ගියේය.

විස්තර :-

දත්තනාමො කුමාරො = කොසඹූ නුවර උදේනී රජුගේ පුත්‍ර දත්ත කුමාර තෙමේ, තම බියොව වූ හේමමාලාවන් සමග දළද වහන්සේ ලක්දිවට වැඩම කරගෙන ආවේ ය.

291. ගුණ ජනිත පසාදං තං කලිඛිතාධි නාථං
නිබ්බල ගුණ නිවාසො සො කුමාරො කරිත්වා
විවිධ මහ විධානං සාධු සමපාදයනො
අවසි සුගතධාංතු අත්තං වඤ්චානා.

පද්‍යථී :-

291. නිබ්බල ගුණ නිවාසො, සියළු ගුණයන්ට නිවෙස් වූ; සො කුමාරො, ඒ කුමාර තෙමේ; තං කලිඛිතාධි නාථං, ඒ කලිගු රජු; ගුණ ජනිත පසාදං, ගුණයෙන් උපන් ප්‍රසාද ඇත්තෙකු; කරිත්වා, කොට; විවිධ මහවිධානං, අනෙකප්‍රකාර පූජා විධිය; සාධු, මනා කොට; සමපාදයනො, කරන්නේ; අත්තං, දිනපතා; සුගත දසන ධාතුං, සඵඤ දළද වහන්සේ; වඤ්චානො, වදිමින්; ද අවසි, (ඒ පුරයෙහි) විසිය.

භාවය :-

සියළු ගුණයන්ට නිධාන වූ ඒ දත්ත කුමාර තෙමේ තමන් ගුණයෙන් ගුහසීව රජු පහදවා ගෙන දිනපතා දළද පූජා පවත්වමින් ඒ පුරයෙහි විසිය.

292. අභවි ච ගුහසීවස්සාවනීසස්ස ධිතා
විකච කුචල යකඛී භංස කන්තාභියානා
වදන ජිත සරොජා භාරී ධම්මිලලභාරා
කුචහරන මිතඛිභී හෙමමාලාභිධානා.

පද්‍යථී :-

292. විකච කුචලය අකඛී පිපුණු නිලුපුල් බඳු ඇස් ඇති; භංස කන්තාභියානා, හසහනකට බඳු ගමන් ඇති; වදනජිත සරොජා, මුහුණින් දිනු පියුම් ඇති; භාරී ධම්මිලලභාරා, මනහර කෙස් කළඹක් ඇති; කුච හරන මිතඛිභී, ස්තන භාරයෙන් නැමුණු ශරීර ඇති; හෙමමාලාභිධානා, හේමමාලා නම් ඇති; ගුහසීවස්ස අවනීසස්ස, ගුහසීව රජුගේ; ධිතාව, දුවක් ද; අභවි, වූවාය.

භාවය :-

පිපුණු නිල් මානෙල් වැනි ඇස් ඇති, හංසාඛනනාවකට බඳු ගමන් ඇති, දික් නිල් පැහැති අක් බඹරු කෙස් කළඹක් ඇති තන බරින් තරමක් නැමුණු ශරීර ඇති ගුහසීව රජුගේ හේමමාලා නම් දුවක් වූවාය.

හේමමාලා විවාහය

293. අබ්ලි ගුණ නිධානං බන්ධුභාවානු රූපං
සුවිමල කුලජාතං තං කුමාරං විදිතවා
නරපති ගුහසීවො අත්තනො ධීතරං තං
අදදි සබ්‍රහ්මානං රාජපුත්‍රකසා නසා.

පද්‍යවි :-

293. ගුහසීවො නරපති, ගුහසීව රජකුමා; අබ්ලි ගුණ නිධානං, සියළු ගුණයට නිධාන වූ; සුවිමල කුලජාතං, සුපිරිසුදු කුලයෙහි උපන්; බන්ධු භාවානු රූපං, බන්ධුත්වයට සුදුසු; තං කුමාරං, ඒ දත්ත කුමරු; විදිතවා, දැන; අත්තනො, නමාහේ; තං ධීතරං, ඒ දියණියන්; නසා රාජපුත්‍රකසා, ඒ රාජ පුත්‍රයා හට; සබ්‍රහ්මානං, බ්‍රහ්මන් සහිතව; අදදි, පවාදිති.

භාවය :-

සියළු ගුණයන්ට නිධාන වූ ශුඛිත්වයට සුදුසු පිරිසිදු කුලවංස ඇති ඒ දත්ත කුමරු හට හේමමාලා කුමරිය පවා දුනි.

294. මනුජපති කුමාරං ධාතු රක්කාධිකාරෙ
පචුර පරිජනං තං සබ්බථා යොජයිතවා
ගච මහිස සහසාදිහි සම්පීණයිතවා
සක විහව සරිකෙඛ ඉසා රතෙන ධපෙසි.

පද්‍යවි :-

294. මනුජපති, (ගුහසීව) රජකුමා; පචුර පරිජනං, බොහෝ පිරිවර ඇති; තං කුමාර, ඒ කුමරු; සබ්බථා, සම්ප්‍රකාරයෙන්; ධාතු රක්කාධිකාරෙ, දළද රක්ෂක ධුරයෙහි; යොජයිතවා, යොදවා; ගච මහිස සහසාදිහි, ගෙරි මිවුන් දහස් ගණන් ආදියෙන්; සම්පීණයිතවා, පිණවා; සක විහව සරිකෙඛ, තම සම්පත් හා සමාන වූ; ඉසා රතෙන, ඉසුරු බැවිහි; ධපෙසි, තැබීය.

295. සමරභුවි විහඬො බීරධාරෙ නරිඤ්ඤ
මලයවනමුපෙතා භාගිනෙය්‍යා කුමාරා
පබල මති මහත්තං සංහරිතවා බලග්ගං
උප පුර මුප ගක්ඡුං ධාතුයා ගණහත්තවං.

පද්‍යවි :-

295. බීරධාරෙ නරිඤ්ඤ, බීරධාර රජු; සමරභුවි, සුද්ධ භූමියෙහිදී; විහඬො, නට කල්හි; මලයවන මුපෙතා, ගල්වලට ගියා වූ;

භාගිනෙය්‍යා කුමාරා, බෑණනු කුමරුවෝ: පබලං, ප්‍රබල වු; අති මහන්නං, ඉතා විශාල වු; බලගං, බල සෙනගක්: සංභරිතවා, රැස් කොට: ධාතුයා ගණනනැටි, දළද වහන්සේ ගැනීම පිණිස: උපපුරං, දනන පුරය සමීපයට: උපගක්ඡං, ගියහ.

භාවය :-

බීරධාර රජු යුද බිමෙහි මළ කල්හි ගල්වලට ගිය ඔහු බෑණනු කුමරුවෝ දළද වහන්සේ ගැනීම පිණිස දනනපුරය වෙතට ගියහ.

විස්තර :-

මලය වනං - මෙය දඹදිව පිහිටි කැලෑ පෙදෙසෙකි. ගල් බහුල වන ප්‍රදේශයක් හෙයින් මලය වන යයි ව්‍යවහාර කෙරේ. මලය රට සඳුන් රුක්වල උත්පතතිසථානය වශයෙන් සැලකේ. ක්‍රීඩා පිණිස යන වනොද්‍යානයකි.

296. අළු නගර සමීපෙ තෙ නිවෙසං කරිතවා
සවණ කටුකමෙතං සාසනං පෙසයිංසු
සුගත දසන ධාතුං දෙහි වා බිප්පමමහං
යස සිරි ජනනිං වා කීළ සංගාම කෙළිං.

පද්‍යථ :-

296. අළු, ඉක්බිති: තෙ, ඔවුහු: නගර සමීපෙ, නුවර සමීපයෙහි: නිවෙසං කරිතවා, කඳවුරු බැඳගෙන: සවණ, කටුකං, කණුව අමිහිරි වු: එතං සාසනං, මේ හසුන: පෙසයිංසු, යැවුහ. බිප්පං, වහා: සුගත දසන ධාතුං වා, සවිඤ දළදව හෝ: අමහං, අපට: දෙහි, දෙව: යසසිරි ජනනිං, කීර්ති ශ්‍රී උපදවන: සධගාම කෙළිං වා, යුදධ ක්‍රීඩාවක් හෝ: කීළ, කෙළව කියායි.

භාවය :-

ඉක්බිති ඒ කුමරුවෝ නුවර සමීපයට අවුත් යුද කඳවුරක් බැඳ ගෙන බුදුන්ගේ දළදව දෙව, නැතහොත් යුදධ කරවයි හසුනක් යැවුහ.

297. සපදි ධරණිපාලොසාසනං තං සුණිතවා
අවදි රහසි වාවං රාජ පුත්තස්‍ය නස්‍ය
නහි සති මම දෙහෙ ධාතුමක්ඤ්ඤසා දස්‍යං
අහමපි යදි ජෙතුං නෙව තෙ සකකුණෙය්‍යං.

පද්‍රව :-

297. ධරනිපාලො, (ගුහසීව) රජතෙම: තං සාසනං, ඒ අස්න: සුභ්‍රවො, අසා: සපදි, එකෙණෙහි: තස්‍ය රාජපුත්‍රතස්‍ය, ඒ රාජ පුත්‍රයා හට: (දන්ත කුමරු හට) රහසිගතව: වාචං, බසක්: අවදි, කීය. මම දෙහෙ සති, මගේ ගරීරය ඇති කල්හි: ධාතුං, දළද වහන්සේ: අක්‍රෑය්‍ය, අනික් කෙනෙකුට: නාහි දස්‍යං, නො දෙමි. අහමපි, මම ද: යදි, ඉදින්: තෙ, ඔවුන්: ජේතුං, දිනනට: න එව සක්‍රණෙය්‍යං, නො හැකි වූයේම නමි:

භාවය :-

ගුහසීව රජ ඒ අස්න අසා දන්ත කුමරු හට රහසිගතව මෙසේ කීය. මගේ දිවි තිබෙන තුරු දළද වහන්සේ අනිකෙකුට නොදෙමි. මට ඔවුන් දිනීමට නොහැකි වුවහොත් යනුයි.

ලක්දිවට දළදව ගෙන එයි.

298. සුර නර නමිතං තං දන්තධාතුං ගහෙත්වා ගහිත දිජ විලාසො සීහළං යාහි දීපං ඉති වචන මුදාරං මාතුලස්‍යාච සුත්වා තමවච ගුහසීවං දන්තනාමො කුමාරො.

පද්‍රව :-

298. සුර නර නමිතං, දෙවි මිනිසුන් විසින් වඳනා ලද: තං දන්ත ධාතුං, ඒ දළද වහන්සේ: ගහෙත්වා, ගෙන: ගහිත දිජ විලාසො, ගන්නා ලද බමුණු වෙස් ඇත්තේ: සීහළ දීපං, හෙළ දිවට: යාහි ති, යවයි: (කීය) අච, නැවත: මාතුලස්‍ය, මයිලණුවන්ගේ: උදාරං වචනං, උදාර වචනය: සුත්වා, අසා: දන්ත නාමො කුමාරො, දන්ත නමි කුමාර තෙම: තං ගුහසීවං, ඒ ගුහසීව රජහට: අවච, (මෙසේ) කීය.

භාවය :-

දෙවි මිනිසුන් විසින් වඳනා ලද ඒ දළද වහන්සේ රැගෙන බමුණු වෙස් ගෙන ලක්දිවට යවයි කීය. එකල්හි දන්ත කුමරු ගුහසීව රජ හට මෙසේ කීය.

299. තව ව මම ව කොවා සීහලෙ බන්ධුභූතො
 ජීනවරණ සරොපේ හත්ති යුනෙතොව කොවා
 ජලනිධි පරතීරෙ සීහලං බුද්ද දෙසං
 කක මහ මති නෙය්‍යං දන්තධාතුං ජීනෙය්‍යං.

පද්‍යවි :-

299. සීහලෙ, හෙළදිව: තව ව මම ව, ඔබ වහන්සේගේ ද මගේ ද: බන්ධුභූතො, නෑ කෙනෙක්: කොවා, කවරෙක් හෝ (වේද) ජීනවරණ සරොපේ, බුදුන්ගේ පාද පද්මයෙහි: හත්ති යුනෙතො ව, හකි ඇති: කොවා, කවරෙක් හෝ (වේද) ජල නිධි පරතීරෙ, සයුරින් එතරෙ: බුද්දදෙසං, කුඩා දෙශයක් වූ: සීහලං, හෙළ දිවට: ජීනෙය්‍යං, බුදුන්ගේ: දන්ත ධාතුං, දළද වහන්සේ: අහං, මම: කපං, කෙසේ: අතිනෙය්‍යං, ගෙන යෙමිදයි (කිය.)

භාවය :-

ලක්දිව ඔබගේ ද මගේ ද නෑ කෙනෙක් නොමැත. බෞද්ධයෝ වෙත් ද, මහා සාගරයෙහි එතෙර කුඩා දෙශයක් වූ ලක්දිවට දළද වහන්සේ කෙසේ ගෙන යමිදයි ඇසිය.

300. තම වදි ගුහසීවො භාගිනෙය්‍ය කුමාරං
 දස බල තනු ධාතු සණ්ඨිතා සීහලෙසමිං
 භව භය හති දකොචා වත්තනෙ සත්ථුධමෙමා
 ගණන පථ මතීතා හික්ඛවො වාවසිංසු.

පද්‍යවි :-

300. ගුහසීවො, ගුහසීව රජතෙම: තං භාගිනෙය්‍ය කුමාරං, ඒ බෑණනු කුමරු හට: අවදි, මෙසේ කිය. දසබලතනු ධාතු, බුදුන්ගේ ශාරීරිකධාතුහු: සීහලෙසමිං, හෙළදිවහි: සණ්ඨිතා, පිහිටියාහුය. භව භය හති දකොචා, සංසාර භය නෑසීමෙන් දක්ෂ වූ: සත්ථු ධමෙමා, බුදුන්ගේ ධර්මය: වත්තනෙ, පවතී. ගණන පථ මතීතා, ගණන් මග ඉක්මවූ: (බොහෝ) හික්ඛවො ව, හික්කුන්ද: අවසිංසු, විසුහ. (දනුදු වෙසෙමින් සිටිති).

භාවය :-

ගුහසීව රජ තම බෑණාට මෙසේ කිය. බුදුන්ගේ ශාරීරික ධාතුහු ද, බොහෝ හික්කුහු ද හෙළදිවහි ඇත.

විස්තර :-

සත්ථුධමෙමා - බුදුන් වහන්සේගේ නවාසිත ශාසනා ශාසනයයි. එනම්:- සුත්තං, ගෙයං, වෙය්‍යාකරණං, ගාථා, උදනං, ඉතිවුත්තකං,

ජාතකං, අඛ්‍යාත ධම්මං, වෙදලොං යන අංග නවයෙන් යුක්ත සවිඤ්ඤා සහනයයි.

301. මම ව පිය සභායො සො මහාසෙන රාජා
ජීන චරණ සරොජ ආඤ්ඤා සෙවාහි යුක්තො
සලිලමපිච චුඨං ධාතුයා පඤ්ඤානො
විවිධ රතන ජාතං පාහනං පෙසයිතථ.

පද්‍යථ :-

301. මම, මගේ: පිය සභායො, ප්‍රිය මිත්‍ර වූ: සො මහාසෙන රාජා ව, ඒ මහසෙන් රජ ද: ජීන චරණ සරොජ ආඤ්ඤා, බුදුන් වහන්සේගේ පාපියුම් යුග්මය: සෙවාහියුක්තො, සේවනයෙහි ඇළුණේ: ධාතුයා, දළදාවෙන්: චුඨං, ස්පර්ශ වූ: සලිලං අපි, පැනිත්තකඳු: පඤ්ඤානො, පතමින්: විවිධ රතනජාතං, නොයෙක් රුවන් සමූහයන්: පාහනං, පඬුරු කොට: පෙසයිතථ, යැවීය.

විස්තර :-

මහාසෙන රාජා - බුද්ධ වම් 819 දී අනුරාධපුරයෙහි රජ කළ මහසෙන් රජතුමා සංඝමිත්‍ර හික්කුච නිසා වෙහෙර විහාර බිඳ දැමීමටය. පසුව මේඝවණ්ණාභය ඇමතියාගේ මෙහෙයවීම නිසා ජෙනවන වෛත්‍යය කරවීය. වැව් පොකුණු ආදිය කරවීය. හොඳ නරක දෙකින් ම ප්‍රසිද්ධව සිටි රජ කෙනෙකි. රටේ දියුණුව පිණිස පසුව වැඩ කළ කෙනෙකි. මෙතුමා විසින් වසක් රාජ්‍ය කෙළේය.

302. පහවති මනුජ්ඤෙ සබ්බද බුද්ධිමා සො
සුගත දසන ධාතුං පූජිතුං පූජනෙය්‍යං
පරිචිත විසයමහා විප්පවුක්තං හවන්තං
විවිධ විභව දනා සාධු සංගණිතං ච.

පද්‍යථ :-

302. සබ්බද, හැම කල්හි: බුද්ධිමා, නුවණැති: සො මනුජ්ඤ, ඒ රජතෙම: පූජනෙය්‍යං, පූජාහි වූ: සුගත දසන ධාතුං, බුදුන්ගේ දළද වහන්සේ: පූජිතුං, පුදන්ට ද: පරිචිත විසයමහා, පුරුදු රටින්: විප්පවුක්තං, වෙන් වූ: හවන්තං, නොප: විවිධ විභවදනා, නොයෙක් වස්තු දීමෙන්: සාධු සංගණිතංච, මනාව සංග්‍රහ කිරීමට ද: පහවති, පොහොසත් වේ.

භාවය :-

සෑම කල්හිම නුවණැති ඒ මහසෙන් රජතුමා දළද පුදන්ටද, නුපුරුදු රටකට ගිය නොපට මනාව සංග්‍රහ කිරීමට ද පොහොසත් වේ.

303. නිජ දුහිතූපතිං තං ඉත්ථමාරාධයිත්වා
 නරපති ගුහසීවො සඬගහෙත්ථාන සෙනං
 රණ ධරණිමුපෙනො සො කුමාරෙහි සද්ධිං
 මරණ පරචසත්තං අජ්ඣධගා යුජ්ඣධමානො.

පද්‍යථී :-

303. ඉත්ථං, මෙසේ: සො ගුහසීවො නරපති, ඒ ගුහසීව රජ: තං නිජදුහිතූපතිං. ඒ තම බෑණනුවන්: ආරාධයිත්වා, සතුටු කොට: සෙනං සඬගහෙත්ථාන, සේනාව සංග්‍රහ කොට: රණ ධරණිමුපෙනො, යුද්ධ භූමියට ගියේ: කුමාරෙහි සද්ධිං, කුමරුවන් සමග: යුජ්ඣධ මානො, යුද්ධ කරන්නේ: මරණ පරචසත්තං, මරණ වසභයට: අජ්ඣධගා, ගියේය.

භාවය :-

ගුහසීව රජකුමා මෙසේ තම බෑණනුවන් සතුටු කොට සේනා සහිත ව යුද්ධ බිමට ගියේ යුද්ධයෙහිදී මරණයට පත් වීය.

දත්ත කුමරු දළද රැගෙන පලායයි.

304. අඵ නරපති පුත්තො දත්තනාමො සුඤ්ඤිත්වා
 සචණ කට්ඨකමෙතං මාතුලසාසථවත්තිං
 ගහිත දීජ චිලාසො දත්තධාතුං ගහෙත්ථා
 කුරිත කුරිත භුතො සො පුරමහා පලායි.

පද්‍යථී :-

304. අඵ, ඉක්බිති: සො දත්ත නාමො නරපති පුත්තො, ඒ දත්ත නම් රාජ පුත්‍ර තෙම: සචණ කට්ඨකං, කණට අමිහිරි වූ: මාතුලසා, මාමාගේ: එතං-පවත්තිං, එපුවත: සුඤ්ඤිත්වා, අසා: ගහිත දීජ චිලාසො, ගන්නා ලද බමුණු වෙස් ඇත්තේ: දත්ත ධාතුං ගත්තවා, දළද වහන්සේ ගෙන: කුරිත කුරිත භුතො, ඉතා ඉක්මන් වූයේ: පුරමහා, නගරයෙන්: පලායි, පලා ගියේය.

භාවය :-

ඉක්බිති දත්ත කුමරු මාමාගේ මරණය පිළිබඳ කණට අමිහිරි ඒ පුවත අසා බමුණු වෙස් ගෙන දළද වහන්සේ ද රැගෙන නගරයෙන් වහා පලා ගියේය.

305. සරභසමුප ගන්තවා දක්ඛිණංවාච දෙසං
 අච්චලිත සභාවො ඉඤ්ඤා දෙවතානං
 නදිමතිමහතිං සො උත්තරිතවාන පුණ්ණං
 නිදහි දසන ධාතුං වාලුකාරාසි මජ්ඣෙධං

පද්‍යථ :-

305. අච, ඉක්ඛිති: සො, හෙනෙම: දක්ඛිණං දෙසං, දකුණු දෙසට; සරභසං, වහා: උපගන්තවා, එළඹ: දෙවතානං, දෙවියන්ගේ: ඉඤ්ඤා, සෘදධියෙන්: අච්චලිත සභාවො, කම්පා සභාවයක් නැතිව; අතිමහතිං, ඉතා විශාල: පුණ්ණං, පිරුණු; නදිං ව, නදිය ද; උත්තරිතවාණ, තරණය කොට; වාලුකාරාසි මජ්ඣෙධං, වැලි ගොඩක් මැද; දසනධාතුං, දළද වහන්සේ: නිදහි, පිහිටු විය.

භාවය :-

දන්ත කුමරු වහා නගරයෙන් දකුණු දෙසට ගමන් කොට දෙවානු භාවයෙන් කම්පාවට පත් නොවී, ඉතා විශාල මහා ගංගාවක් තරණය කොට ගං ඉවුරෙහි වැලි ගොඩක් මැද දළද වහන්සේ සභවා තැබීය.

306. පුන පුර මුප ගන්තවා තං ගහිතඤ්ඤවෙසං
 හරියමපි ගහෙතවා ආගතො තථ ඛිප්පං
 සුගත දසන ධාතුං වාලුකාථුප කුච්ඡිං
 ධජිත මුපවරතො අච්ඡි ගුමබ්බතරස්මිං.

පද්‍යථ :-

306. පුන, නැවත; පුරං, දන්ත පුරයට; උපගන්තවා, ගොස්; ගහිත, ගන්නා ලද; අඤ්ඤවෙසං, අත් වෙස් ඇති; තං හරියමපි, ඒ භායාවාට ද; ගහෙතවා, ගෙන; තථ, එහි; ඛිප්පං, වහා; ආගතො, ආයේ; වාලුකාථුප කුච්ඡිං, වැලි දගැබ මැද; ධජිතං, තබන ලද; සුගත දසන ධාතු, බුදුන්ගේ දළද වහන්සේ: උපවරන්තො, පුදමින්: ගුමබ්බතරස්මිං, වන ලැහැබක: අච්ඡි, විසීය.

විස්තර :-

ගහිතඤ්ඤවෙසං = දන්ත කුමරු හා හේමමාලා කුමරි යුවල දළද වහන්සේ රැකීම පිණිස බමුණු - බැමිණි වෙස් ගෙන සතුරන් ගෙන් මිදීමට නගරයෙන් පිට විය.

වාලුකාච්ඡ කව්ඡං - මෙම දෙදෙන දකුණු දිග වන ලැහැබක වසමින්, වැලි දගැබක් තුළ දළද වහන්සේ තැන්පත් කොට පුද සත්කාර කරමින් සිටියේ සතුරන්ට අසුවෙනැයි යන බියෙන් හා ඉන් පිටවියාමට අවස්ථාවක් එළඹෙන තුරු වේ.

307. සපදි නහසි ථෙරො ගව්ඡමානො පනෙකො
විවිධ කිරණඡාලං වාලුකාරාසි චූපා
අචිරලිත මුදෙන්තං ධාතුයා තාය දිඤ්ඤා
පණම් සුගත ධාතුං ඔතරිඡවාන තඡථ.

පද්‍යථ :-

307. නහසි, අහස්භි: ගව්ඡමානො, වඩින්නා වු; එකො පන ථෙරො, එක් තෙර නමක්; සපදි, එකෙණෙහි; වාලුකාරාසි චූපා, වැලි දගැබින්; අචිරලිත මුදෙන්තං, සනව නැගෙන; තාය ධාතුයා, ඒ දළද වහන්සේගේ; විවිධ කිරණ ඡාලං, අනෙකප්‍රකාර රශ්මි සමූහය; දිසවා, දැක; තඡථ, එහි; ඔතරිඡවාන, බැස; සුගත ධාතුං, දළද වහන්සේ; පණම්, නැමදි සේක.

308. මුනිසුත මථ දිඤ්ඤා ඡම්පනීතෙ පනිතා
නිඡ ගමන විධානං සබ්බමාරොචයිංසු
දසබල තනුඡො සො ධාතුරකඛා නියුතො
පරහිත නිරතතො තෙ උභො අඡ්ඡධභාසි.

පද්‍යථ :-

308. අථ, ඉක්බිති; මුනිසුතං, තෙරුවන් වහන්සේ; දිඤ්ඤා, දැක; පනිතා, සතුටු වු; තෙ ඡම්පනී, ඒ අඹු සෑම දෙදෙන; සබ්බං, සියළු; නිඡගමන විධානං, තම ගමන් නියමය; ආරොචයිංසු, කිහු; පරහිත නිරතතො, පරාක්‍රමයෙහි ඇළුණු සිත් ඇති; සො දසබල තනුඡො, ඒ සවිඤ්ඤා පුත්‍ර තෙම; ධාතු රකඛා, දළද රැක්මෙහි; නියොතො, යෙදුනේ; තෙ උභො, ඒ දෙදෙනාට; අඡ්ඡධභාසි, මෙසේ කිය.

භාවය :-

ඒ තෙරුන් වහන්සේ දැක සතුටට පත් අඹුසෑම දෙදෙනා තමන් ලංකාවට යන තොරතුරු දැන්වූහ. එවිට උන් වහන්සේ ධාතු රැක්මෙහි යෙදී ඔවුන්ට මෙසේ කිය.

309. දසබල තනු ධාතුං සීහලං නෙථ තුමො
 අගණිත තනුබෙද චීත සාරජ් මෙනං
 අපි ච ගමන මග්ගෙ ජාත මනෙත විසානෙ
 සරථ මම මනෙකො පඤ්ච චචේද දකං.

පද්‍යථී :-

309. තුමො, තෙපි: අගණිත තනු බෙද, නොසලකන ලද ශරීර දුක් ඇති; චීත සාරජ්, පහවු හය ඇතිව; එතං දස බල තනු ධාතුං, මේ බුදුන් වහන්සේගේ දළදව; සීහලං, හෙලදිවට; නෙථ, ගෙන යව්; අපි ච, තව ද; ගමන මග්ගෙ, යන මගදී; විසානෙ, උවදුරක්; ජාත මනෙත, හටගත් කෙණෙහි; අනෙක උපඤ්චචචේද දකං, නොයෙක් උවදුරු සිදීමෙහි දකෂ වු; මම, මා, සරථ, සිහි කරවි.

භාවය :-

තෙපි නොබියව දළද වහන්සේ හෙලදිවට ගෙන යව්. ගමන් මගදී යම්කිසි උවදුරක් ඇති වුවහොත් නොයෙක් උවදුරු දුරු කිරීමෙහි දකෂ වු මා සිහි කරවි.

310. ඉති සුගත තනුජො ජමපතීනං කථෙඤ්චා
 සුනපි තදනු රූපා දෙසයිඤ්චාන ධම්මං
 සුචුතරං මපනෙඤ්චා සොකසලලංචගාණං
 සක වසති මුපෙතො අනාලිකෙඤ්චා ධීරො.

පද්‍යථී :-

310. ධීරො, නුවණැති; සුගත තනුජො, මුනිපුත් තෙම; ජමපතීනං, අඹු සැමී දෙදෙනාට; ඉති, මෙසේ; කථෙඤ්චා, කියා; සුනපි, නැවත ද; තදනුරූපං, ඔවුන්ට සුදුසු; ධම්මං, ධර්මයක්; දෙසයිඤ්චාන, දෙශනාකොට; සුචුතරං, ඉමහත්; ගාළ්හං, දැඩි; සොක සලලං ච, ශොක නමැති හුල ද; අපනෙඤ්චා, දුරු කොට; අනාලිකෙඤ්චා, අහසින්; සක වසති, සිය වාසස්ථානයට; උපෙතො, වැඩි සේක.

පණ්ඩුභාර නා රජ දළදව පැහැර ගැනීම.

311. භුජග භවනවාසී නිත්තගායාථ තස්සා
 භුජග පති මහිද්ධි පණ්ඩුභාරාහිධානො
 සකපුර පචරමහා නිකඛම්ඤ්චා වරනෙතා
 සමුපගම් තද නං ධාන මිච්ඡාවසෙන.

පද්‍යවේ :-

311. අප, ඉක්බිති: තස්‍යා නිත්‍යාගාය. ඒ ගංගාවන්ගේ: භුජග භවනවාසී, නාග භවනයෙහි වසන්නා වූ: මහිඳි, මහත් සාඳි ඇති: පණ්ඩුභාරාහිධානො, පණ්ඩුභාර නම්: භුජගපති, නා රජ තෙම: සකපුර පවරණා, තමාගේ උතුම් පුරයෙන්: නිකම්භවා, නික්ම: ඉච්චාවසෙන, රිසි සේ: වරනො, හැසිරෙන්නේ: කද, එකල්හි: තං යානං, එතැනට: සමුපගම්, පැමිණියේය.

භාවය :-

ඉක්බිති ඒ ගංගාවෙහි: නාග විමානයෙහි වැසී පණ්ඩුභාර නම් නා රජ තෙම නා විමනින් පිටව විසිසේ හැසිරෙනුයේ එතැනට පැමිණියේය.

312. විමල පුලින චූපා සො සමුග්ගච්ඡමානං
සසි රූචිර මරිචිඡාල මාලොකයිත්වා
ධීත මඵ මුනි ධාතුං වාලුකාරාසී ගඛො
කිම්ඳමිති සකඛිං පෙකඛමානො අවෙදි.

පද්‍යවේ :-

312. සො, ඒ නාරජ තෙම: විමල පුලින චූපා, නිර්මල වැලි දැගැබින්: සමුග්ගච්ඡමානං, නැගෙන්නා වූ: සසි රූචිර මරිචිඡාලං, සද මෙන් නිර්මල රැස් සමුහය: ආලොකයිත්වා, බලා: අප, නැවත: ඉදං කිං ඉති, මේ කුමක් දයි: සකඛිං, සැක සහිතව: පෙකඛ මානො, බලන්නේ: වාලුකාරාසී ගඛො, වැලි රැස තුළ: ධීතං, පිහිටියාවූ: මුනි ධාතුං, සවිඤ්ඤ දළද වහන්සේ: අවෙදි, දකී.

313. සපදි සබ්‍රහ්මානො සො අසන්දිසුමානො
රතනමය කරණඛං ධාතු යුක්තං ගිලිත්වා
චිත්ත පුච්චල දෙහො හොගමාලාහි තුඛිං
කනක සිබරි රාජං වෙධයිත්වාසයිත්ථ.

පද්‍යවේ :-

313. සපදි, එකෙණහි: සො, හෙතෙම: සබ්‍රහ්මානො, බ්‍රහ්මන් සහිතව: අසන්දිසුමානො, නොපෙනෙමින්: ධාතු යුක්තං, දළදව සහිත: රතනමය කරණඛං, රුවන් කරඬුව: ගිලිත්වා, ගිල: චිත්ත, පළල් වූ: පුච්චල දෙහො, මහ ගරිර ඇත්තේ: හොග මාලාහි, දරණ වැලින්: තුඛිං, උස්වූ: කනක සිබරි රාජං, සවණ්ණේරු පච්ඡ රාජයා: වෙධයිත්වා, වෙලාගෙන: සයිත්ථ, වැදහොත්තේය.

භාවය :-

එකෙනෙහි නා රජ දළද කරඬුව ගිල මහාමේරු පච්ඡය වෙලා ගෙන වැදහොත්තේය.

විස්තර :-

කතක සිබරිරාජං - මහා මේරු පච්ඡයයි. ලොකයෙහි උසම පච්ඡය වේ. සියළු පච්ඡය රුවන්මය වේ. පච්ඡයෙහි සිවු පැත්ත රත්ත ජාති සතරකින් යුක්ත වේ. මෙම පච්ඡයෙහි මුහුදු ගැලී ඇති කොටස උස යොදුන් අසුභාර දහසකි. දියෙන් උඩ උස යොදුන් අසු භාර දහසකි. යොදුන් එක් ලක්ෂ අට සැට දහසක් ඇති මේ මතුයෙහි සද්ව්‍ය ලොක පිහිටා ඇතැයි සැලකේ.

- 314. සලිල නිධි සමීපං ජමපතී ගනතුකාමා
පුලිනතල ගතං තං දත්තධාතුං අදිඤ්චා
නයන සලිල ධාරං සොකජාතං කිරන්තා
සුගත සුතචරං තං තඬිඤ්ඤාසුරිංසු.

පද්‍යථී :-

314. ජමපතී, අඹු සැමි දෙදෙන: සලිලනිධි සමීපං, මුහුදු තීරයට: ගනතුකාමා, යනු කැමැත්තාහු; පුලිනතල ගතං, වැලි තල යට තැබූ; තං දත්තධාතුං, ඒ දළද වහන්සේ: අදිඤ්චා, නොදක; සොක ජාතං, ශොකයෙන් උපන්: නයන සලිල ධාරං, කඳුළු ධාරාවන්: කිරන්තා, වගුරුවන්තාහු; තං ඛණේ, එකෙණෙහි: තං සුගතසුතචරං, ඒ සවිඤ්ඤා පුත්‍ර තෙරුන් වහන්සේ: අනුසුරිංසු, සිහි කළහ.

භාවය :-

අඹු සැමි දෙදෙනා මුහුදු තීරයට යනු කැමතිව වැලිගොඩෙහි සහවා තැබූ දළද කරඬුව නොදක ශොකයෙන් හඬමින් ඒ තෙරුන් වහන්සේ සිහි කළහ.

- 315. අඵ සුගත සුතො සො චිත්තිතං සංවිදිඤ්චා
අගමී සච්චමෙසං සොකදීනානනානං
අසුඤ්ච ච ජිතධාතුං වාලුකාරාසි මජ්ඣෙධ
නිහිතමපි අදිට්ඨං පුජිතං ජමපතීහි.

පදාර්ථ :-

315. අථ, ඉක්බිති: යො සුගත සුතො, ඒ සච්ඤ ජුත්‍ර තෙරුන් වහන්සේ: වින්තිතං, සිතිවිල්ල: සංවිදිත්වාන, දූත: සොක අදීන ආනනානං, ශොකයෙන් බැගෑපත් මුහුණු ඇති: එසං සච්ඨං, ඔවුන් සමීපයට: ආගමී, වැඩි සේක. ජම්පතීහි, දම්පතීන් විසින්: පුජිතං, පුදන ලද: ජිතධාතුං, බුදුන්ගේ දළද වහන්සේ: වාලුකාරාසි මණ්ඩ, වැලි රැස මැද: නිහිතමපි, තබන ලදැයි ද: අදිධම්පි, (පසුව) නොදක්නා ලදැයි ද: අසුණි, ඇසීය.

භාවය :-

එකල්හි, ඒ තෙරුන් වහන්සේ ශොකී දම්පතීන්ගේ අදහස දැන එහි වැඩිම කරවීය. ඔවුන් විසින් වැලි ගොඩ යට තබා පුදන ලද දළද වහන්සේ දැන් එහි නැතැයි කියනු ඇසීය.

316. සයිතමථ යතීසො දිඛවක්ඛුප්පභාවා
රතනගිරි නිතමේඛ නාගරාජං අපසස්සි
විහගපති සරිරං මාපයී තම්මුහුනෙත
විතත පුඵල පකෙඛ නතලිකං ඵකොන්තං.

පදාර්ථ :-

316. අථ, ඉක්බිති: යතීසො, තෙරුන් වහන්සේ: දිඛවක්ඛුප්පභාවා, දිඤ්ඤ මහිමයෙන්: රතනගිරි නිතමේඛ, මේරු පව්න පාඨයෙහි: සයිතං, හොත්තා වූ: නාග රාජං, නා රජු: අපසස්සි, දිට්. තං මුහුනෙත, ඒ මොහොතෙහි: විතත පතලා වූ: පුඵල පකෙඛත, මහත් පියාපතින්: අන්තලිකං, අහස: ඵකොන්තං, වසන, විහගපති සරිරං, ගුරුළු වේශයක්: මාපයී, මැවීය.

විස්තර :-

දිඛවක්ඛුප්පභාවා = අභිඤ්ජාභිත්තට පහළවන්නකි, දිව්‍ය වක්ඛුප්පය. මසැසට නොපෙනෙන දේ දක්නා නුවණයි. චූති උත්පත්ති වශයෙන් ලොක ධාතුන්හි පහළ වන සත්වයන්ගේ ගති පැවතුම් දක්නා නුවණ දිවැසයි.

* විහගපති සරිරං = අහසින් යන පක්ෂීන්ගේ ප්‍රධානියා ගුරුලා නම් වේ. ගුරුලන්ගේ හඬ ඇසූ පමණින් නාගයෝ පළායෙති. නාගයන් ආහාර කොට ගැනීම ගුරුලන්ගේ සිරිති. එනිසාම ගුරුලාට බිය වේ. මෙහිදී ගුරුළු වෙසක් ගන්නේ නයා දමනය කිරීම පිණිස වේ.

317. ජලධිමති ගඟීරං තං දවිධා සො කරිණවා
පබල පවන වෙනෙනනනනො පකඛජෙන
සරහසමහිධාවං හීම සංරම්භ යොගා
අහිගමී භුජගිඤ්ඤං මේරුපාදෙ නිපනනං

පද්‍යවි :-

317. සො, හෙනෙම; අනනනනනනො පකඛජෙන, තමාගේ පියාපතින් උපන්; පබල පවන වෙනෙන, බලවත් පවන් වේගයෙන්; අහි ගඟීරං, ඉතා ගැඹුරු වූ; තංජලනිධිං, ඒ සාගරය; දවිධා කරිණවා, දෙබෑකොට; හීම සංරම්භ යොගා, බියකරු සැරසීම් යොගයෙන්; සරහසං, වහා; අහිධාවං, දුවන්නේ; මේරුපාදෙ නිපනනං, මේරු පත්ලෙහි හොත්තා වූ; භුජගිඤ්ඤං, නා රජු වෙත; ගියේය.

භාවය :-

හෙනෙම තම පියාපතින් උපන් පවන් වේගයෙන් මුහුද දෙබෑ කොට බියකරු වේගයෙන් වහා ගොස් මෙර පාමුල හොත් නා රජු වෙත පැමිණියේය.

318. ජහිත භුජග වෙසො තඬඬණෙ සො එණිඤ්ඤ
පටිභය වකිතතෙනො සංඛිපිණවාන හොගෙ
සරහස මුපගන්තවා තසසපාදෙනමිණවා
චිතය මධුරමිණවං තං මුනීසං අවොච.

පද්‍යවි :-

318. සො එණිඤ්ඤ, ඒ නාරජ තෙම; තංඬණෙ, එකෙණෙහි; ජහිථ. හරන ලද; භුජග වෙසො, නා වෙස් ඇතිව; පටිභය වකිතතෙනො, හයින් තැනි ගත් සිත් ඇත්තේ; හොගෙ, දරණ; සංඛිපිණවාන, හකුළුවාගෙන; සරහසං, වහා; උපගන්තවා, එළඹ; තසස, උන්වහන්සේගේ; පාදෙ නමිණවා, පං වැද; චිතය මධුරං, ආචාරයෙන් මිහිර සේ; තං මුනීසං, ඒ තෙරුන්ට; ඉඤ්ඤං, මෙසේ; අවොච, කී.

භාවය :-

එකල නා රජතෙම නාග වේගය අත්හැර පෙණය හකුළුවා හයින් තැනි ගත් සිත් ඇතිව තෙරුන්ගේ දෙපා වැද මිහිරි සේ මෙසේ කීය.

319. සකල ජන හිතතවං එව ජායන්ති බුද්ධා
හවති ජන හිතතවං ධාතුමතකසසපුජා
අහමපි ජින ධාතුං පුජයිණවා මහණං
කුසල එල මනසං සකඬි නිසසනති ගණ්හි.

පද්‍යවේ :-

319. බුද්ධා, බුදුවරු: සකල ජනහිතකරං එව, සියළු ජනයාටම හිත පිණිස ම: ජායන්ති, උපදිත්. ධාතුමත්තස්ස පුජා, ධාතුමාත්‍රයක් පිදීම: ජනහිතකරං, ජනහිත පිණිස: හවති, වෙයි. අහම්පි, මම ද: මහගසං, මාහැගි වු: ජිතධාතුං, සවිඤ දළදාව: පුජයිත්වා, පුද; අනාසං, බොහෝ: කුසලඵලං, කුසල ඵලයක්: සංවිනිස්සං ඉති, රැස් කෙරෙමියි: ගණ්හිං, ගනිමි.

භාවය :-

බුදුවරු සියළු ජනතාවට හිත වැඩ පිණිසම උපදිත්. ධාතු පුජාව ජනයාගේ හිත පිණිස වෙයි. මම ද උතුම් සවිඤ දළදාව පුද බොහෝ පින් රැස්කර ගැනීම පිණිස එය ගනිමි.

විස්තර :-

බුද්ධා - 1. චතුසව්ව බුද්ධ, 2. පච්චෙක බුද්ධ, 3. සබ්බකඤ්ඤ බුද්ධ යයි බුදුවරු තෙ කොටසකි. බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් බණ අසා චතුරාය්‍යී සත්‍යය අවබෝධ කළ උතුමෝ චතුසව්වබුද්ධ නම්. පරොපදෙශ රහිතව, තුමුම ගුණ දහම් වඩා චතුරාය්‍යී සත්‍යය අවබෝධ කළ උතුමෝ පච්චෙක බුද්ධ නම්. සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් මුළුල්ලෙහි පාරමී ධර්ම පුරා පරොපදෙශ රහිතව තුමුම චතුරාය්‍යී සත්‍යය අවබෝධ කොට, ලොකයාට දහම් දෙසා මාර්ග ඵලාවබෝධයෙහි සමත්හු සබ්බකඤ්ඤ බුද්ධ නම්.

ධාතුමත්තස්ස පුජා = සවිඤ ධාතුන් වහන්සේ පිදීම, බුදුන් පිදීම හා සමාන අනුසස් ඇති වේ. එවැන්නෝ බුදුන් කෙරෙහි සිත් පැහැදවීමේ හේතුවෙන්ම සුගති පරායණ වෙති.

සංවිනිස්සං = සං+වි+ත+ස්සං.

අතීත උත්තම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පද්ධි.

320. අථ මනුජ ගණානං සව්වබෝධාරහානං වසති හවන මෙසා නියතෙ සීහළං තං මුනිවර තනුධාතුං තෙන දෙහීති වුත්තො භුජගපති කරණං ධාතු ගඛං අදස්සී.

පදනම් :-

320. අඵ, ඉක්බිති: සචචබොධාරභානං, සභභාවබොධයඵ සුදුසු: මනුජ ගණානං, මනුභ්‍ය සමුභයන්ගේ: වසති භවනං, වාසස්ථානය වූ: තං සීභලං, ඒ සිංහලයඵ: එසා, මේ දළද වභන්සේ: නියතෙ, වැඩමවනු ලැබේ. තෙන, එහෙයින්, මුනිවර තනු ධාතුං, බුදුන්ගේ දළද වභන්සේ: දෙහි ඉති, දෙවයි: වුනො, කියන ලද: භුජග පති, නා රජ තෙම: ධාතු ගභං, ධාතුන් වභන්සේ ඇතුළත ඇති: කරණධං, කරඬුව: අදජ්ඣී, දුති.

321. විභගපති තනුං තං සංහරිත්ථාන ඵෙරො ජලචර සතභීමා අණණවා උප්පතිත්ථා සකල පඨවි චකෙක රජ්ජලකඛිංච ධාතුං තරපති තනුජානං ජම්පතීනං අද්දසී.

පදනම් :-

321. ඵෙරො, තෙරුන් වභන්සේ: තං විභගපති තනුං, ඒ ගරුඬ ශරීරය: සංහරිත්ථාන භැර: ජලචර සතභීමා, සිය ගණන් වණ්ඩ මත්සායන්ගෙන් බියකරු වූ: අණණවා, සාගරයෙන්: උප්පතිත්ථා, නැගී: සකල පඨවිචකෙක, සියළු පෘථුවි මණ්ඩලයෙහි: රජ්ජ ලකඛිංච, රාජ්‍යශ්‍රීය මෙන්: ධාතුං, දළද වභන්සේ: තරපතී තනුජානං, රාජපුත්‍ර වූ: ජම්පතීනං, දම්පතීන්ඵ: අද්දසී, දුන්නේය.

භාවය :-

තෙරුන් වභන්සේ ගුරුළු වේශය අත්භැර භයානක මත්සායන්ගෙන් යුක්ත වූ මහා සාගරයෙන් නැගී රාජශ්‍රීය ලද්දක් මෙන් දළද වභන්සේ අඹුසැමි යුවලට දුන්නේය.

දළද සුජා

322. ඉතිකත බහුකාරෙ සංයම්ඤ්ඤ පයානෙ සුගත දසන ධාතුං මුද්ධනා උඛබහනතා මහති විපින දෙවාදීහි මග්ගෙ පයුතො විවිධ මහ විධානෙ තෙ තනො නිකඛම්ඪු.

පදනම් :-

322. ඉති, මෙසේ: කත බහුකාරෙ, කළ බොහෝ උපකාර ඇති: සංයම්ඤ්ඤ, තෙරුන් වභන්සේ: පයානෙ, වැඩි කල්හි: සුගත දසන ධාතුං, දළද වභන්සේ: මුද්ධනා, හිස මුදුනෙන්: උඛබහනතා, උසුලන්නා වූ: තෙ,

ඔවුහු: විපින දෙවාදීහි, වන දෙවතාදීන් විසින්: මගෙන, මාර්ගයෙහි: මහති, මහත් වූ, විවිධ මහ විධානෙ, නානාප්‍රකාර පූජා විධි: පසුතෙත, කරන ලද කල්හි: තනො, එයින්: නීකම්භංසු, නික්මුණාහ.

භාවය :-

මෙසේ කළ බොහෝ උපකාර ඇති තෙරුන් වහන්සේ වැඩි කල්හි හිස මුදුනින් දළද ව උසුලමින් ඔවුහු වන මාර්ගයෙහි ගමන් කරද්දී වන දෙවතාදීන් විසින් කරනු ලබන නානාප්‍රකාර පූජා විධි ලබමින් එතැනින් නික්මුණාහ.

- 323. මුදු සුරහි සමීරො කණ්ඨකාදිව්‍යපෙතො
 විමල පුලින හාරී ආසි සබ්බඵ මග්ගො
 අයන මුපගතෙ තෙ දන්තධාතුසභාවා
 නිගම නගරවාසී සාධු සම්මානසිංසු.

පද්‍යථ :-

323. මග්ගො, මාර්ගය: සබ්බඵ, සියළු තන්හි: මුදු සුරහි සමීරො, මොළොක් සුවඳ සුළඟ ඇති: කණ්ඨකාදිව්‍යපෙතො, කටු ආදිය පහවූ: විමල පුලිනහාරී, පිරිසිදු වැල්ලෙන් මනහර වූයේ: ආසි, විය: අයනමුපගතෙ තෙ, මගට බට ඔවුන්ට: දන්තධාතුසභාවා, දළද මහිමයෙන්: නිගම නගරවාසී, නියමිගම් නගරවාසීහු: සාධු, මනා කොට: සම්මානසිංසු, පිදුහ.

භාවය :-

දළද වහන්සේ මහිමයෙන් මාර්ගය සෑම තන්හිම සුවඳ මද පවත් හැමීය. මාර්ගය කටු රහිතව පිරිසිදු වැල්ලෙන් යුක්ත විය. මගදී නියමිගම්, නුවර වැස්සෝ ඔවුන්ට මනාව සැලකුහ.

විස්තර :-

මුදු සුරහි සමීරො - ගමන් යන විට ශුභ නිමිති පහළවීම ශුභ ලකුණක් සේ සැලකේ. මෙහිද සුළඟ මඳ ව හැමීම, සුවඳවත් වීම ගමනෙහි ශුභ නිමිති වශයෙන් සැලකුහ.

- 324. කුසුම සුරහි වුණණා කිණණ හන්ඨාහි නිචං
 සකුකුක මනුයාතා කානනෙ දෙවතාහි
 අවල ගහන දුග්ගං බෙපයිත්ථාන මග්ගං
 අගමු මතුරිතා තෙ පඨනං තාමලිත්තිං.

පද්‍යවී :-

324. නිවං, නිරතුරු; කුසුම සුරහි වුණණා ආකිණණ, මලින් හා සුවද සුණයෙන් යුක්ත වූ; හත්පාහි, අත් ඇති; කානනෙ දෙවතාහි, වන දෙවතාවන් විසින්; සකුතුකං, දකිනු රිසිව; අනුයාතා, අනුව යන ලද්දහු; අවල ගහන දුග්‍හං, පච්ඡයෙන් හා සන වනයෙන් දුර්ගම වූ; මග්‍හං, මාර්ගය; බෙපයිත්වාන, ගෙවා; අතුරිතා, ඉක්මන් නොවූ; තෙ, ඔවුහු දෙදෙන; තාමලිතති පඨනං, තාම ලිතති පටුනට; අගමුං, ගියහ.

භාවය :-

නිතර මලින් හා සුවද රේණයෙන් ගැවසුණු අත් ඇති වන දෙවතාවන් විසින් දළදාව දකිනු රිසිව අනුව යන්නාහු, පච්ඡ හා වන දුර්ගයෙන් යුතු මග ගෙවා ඔවුහු තාමලිතති පටුනට ගියහ.

325. අවල පදර බඳං සුධීතොදර කුපං
උදිත පුපුලකාරං දකිනීයාම කකථ
සයමහිධන ලංකා ගාමිනීං නාව මෙන
සපදී සමුපරුණං අද්දසුං වාණිජෙහි.

පද්‍යවී :-

325. එතෙ, මොවුහු; සපදී, (එහි ගිය) ඇසිල්ලෙහි; වාණිජෙහි සමුපරුණං, වෙළෙඳුන් නැගුණු; අවල පදරබඳං, ස්ථිර පුවරු බැඳ ඇති; සුධීතොදර කුපං, මනාකොට පිහිටි මහ කුඹක් ඇති; උදිත, නගන ලද; පුපුලකාරං, මහ රුවලක් ඇති; දකිනී නියාමකං ව, දක්ෂ වූ නියමුවෙකු ද ඇති; සයං අහිමත, තමන් කැමැති වූ; ලංකා ගාමිනීං, ලක්දිවට යන; නාවං, නැවක්; අද්දසුං, දුටහ.

භාවය :-

එකල්හි ඔවුහු එහි ගිය කල්හි ස්ථිර පුවරුවක් ද, මහ කුඹයක් හා රුවලක් ඇති ලක්දිවට යන වෙළෙඳුන් නැගුණු නැවක් දුටහ.

ඔවුහු නැව නැගී ලක්දිව බලා පිටත් වෙති.

326. අඵ දිජ පවරානෙ සිහලං ගනතු මිවඡං
සරහසමුප ගන්ත්වා නාවිකසුසා'වදිංසු
සුති සුබ වචසා සො සාධු වුතෙතන වෙසං
පමුදිත හදයො තෙ නාවමාරොපයිත්ථ

පදනම් :-

326. අඵ, ඉක්කිති: තෙ දිජපවරා, ඒ බමුණු උතුමෝ දෙදෙන: සරහයමුපගන්තවා, වහා එළඹ: සීහළං ගනතුම්වජං, ලක්දිවට යන්නට කැමැත්ත: නාවිකසා, නැවියාට: අවදිංසු, කීහ. සො, හෙනෙම: සුති සුබවචසා, කණට ප්‍රියවු වචනයෙන් ද: සාධු වුනෙතන ව, මනා පැවැත්මෙන් ද: පමුදිත හදයො, සතුටු සිත් ඇත්තේ: තෙ, ඔවුන් දෙදෙන: නාවං, නැවට: ආරොපයිතඵ, නැංවීය.

භාවය :-

ඉක්කිති ඒ බමුණු වෙස් ගත් උතුමෝ දෙදෙන වහා ගොස් නැවියා හමුවී ලක්දිවට යනු කැමැත්ත දැක්වූහ. නැවියා ඔවුන්ගේ මිහිරි වචනයෙන් ද මනා පැවැත්මෙන් ද සතුටු ව නැවට නැංවීය.

විසෂ්ණි :-

ආරොපයිතඵ = ආ+රූප+තඵ.
අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

327. ජලනිධිමහිරුළෙන සෙවසු ආදය ධාතුං
සමහවුමුපසන්නා ලොල කලොලමාලා
සම සුරහි මනුඤ්ඤ උත්තරොවායි වානො
විමල රුචිර සොහා සබ්බඵංසු දිසාපි.

පදනම් :-

327. එසු, මොවුන්: (දෙන්නා) ධාතුං ආදය, දළද වහන්සේ ගෙන: ජල නිධිං, සමුදුර නැවට: අහිරුළුහෙසු, නැගී කල්හි: ලොල කලොල මාලා, සැලෙන තරඬනමාලාවෝ: උපසන්නා, සම හවුං, නිසලව සංසිදුණාහ. සම, සම වූ: සුරහි මනුඤ්ඤ, සුවදින් මනොඤ වූ: උත්තරො වානො, උතුරු දිගින් සුළඟක්: වායි, හැමීය: දිසා අපි, දිශාවෝ ද: සබ්බඵා, සවිප්‍රකාරයෙන්: විමල රුචිර සොහා, නිර්මල වූ සිත් කළු පැහැ ඇති: ආසුං, වූහ.

භාවය :-

එම සුවල දළදව රැගෙන නැවට නැගී කල්හි මුහුදු දිය රළ සංසිදුනේය. සුවදවත්ව උතුරු දිගින් සුළඟ හැමීය. සෑම දිශාවක්ම ශෝභාමත් වූහ.

විස්තර :-

උත්තරෝ වාතෝ - උතුරු දිශාව ශුභ දිශාවකි. උතුරු දිගින් හමන වාතය ද ශුභ වේ. උතුරු දිශාව ජය දිශාවක් වශයෙන් සැලකේ. බෝසතුන් උපන් විගස පියුම් මත වැඩියේ ද උතුරු දිගටය. මේ ශුභ නිමිත්තකි.

- 328. නහසි අසිත සොහෙ වෙනතෙයොච නාවා
පබල පවන වෙගා සන්නතං ධාවමානා
නයන විසයභාවානීත තීරාවලාදිං
පවිසි ජලධි මජ්ඣං ඵෙනපුජාහි කිණ්ණං.

පද්‍යම් :-

328. අසිත සොහෙ, නිල් පැහැති; නහසි, අහසෙහි; වෙන තෙයොච, ගරුඬ රජේක්ඛු මෙන්; පබල පවන වෙගා, බලවත් සුළං වේගයෙන්; සන්නතං, නිතර, ධාවමානා නාවා, දිවෙන නැව; නයන විසය භාවානීත, නේත්‍ර විෂය ඉක්මවූ; තීර අවල ආදීං, වෙරළ කඳු ආදිය ඇති; ඵෙණ පුජාහි, පෙණ නැමැති මලින්; අකිණ්ණං, ගැවසුණු; ජලධි මජ්ඣං, සයුර මැදට; පවිසි, පිවිසියේය.

භාවය :-

නිල් පැහැති අහසෙහි ගුරුළු රාජයක්ඛු මෙන්, බලවත් සුළං වේගයෙන් ගමන් ගත් නැව වෙරළ ඉක්මවා සයුර මැදට පිවිසියේය.

විස්තර :-

වෙනතෙයොච = විනතාය අපචා, වෙනතෙයොච. විනතාව නම් ගුරුළු මව වේ. ඇගේ පුත්‍රයා වෙනතෙයා නම්. පියා කාශ්‍යපය. විනතාව හා කදෘ නැමැත්තිය අතර වාදයක් විය. එයින් විනතාව පැරදී කදෘවට දසී භාවයට පත් විය. ගුරුළුරද අමෘතය ගෙන කදෘවට දී තම මව නිදහස් කර ගත්තේය. කදෘවගේ දරුවන් වූ නයින් කෑමට පුරුදු වූයේ තම මවට කළ නිත්‍යවට පළිගැනීමේ අදහසිනි. (මේ පුරාණ කථායි.)

මුහුදු කැලඹෙයි

- 329. අථ අහවි සමුද්දෙ හිම සංචට්ටවානා
හිහත සිබරිකුටාකාර වීචිප්පබන්ධා
සචණ්හිදුර සොරාරාව රුද්ධනතලිකො
හය වකිත මනුෂ්‍යකකන්දිතො සබ්බරත්තිං.

පදනම් :-

329. අඵ, ඉක්බිති: සමුදෙද, සමුද්‍රය තෙම: හීම, බියකරු වු: සංවට්ටවාතා, ප්‍රලය මාරුතයෙන්: අභිහත, පහරණ ලද: සිබරි කුටාකාර, පචිතකුට හා සම වු: විචිප්‍යබන්ධො, රළ පතර ඇත්තේ: සවණහිදුර, කන්පළන: සොර, බියකරු: ආරාව. නාදයෙන්: රුඤ්ඤාලිකෙහි, ඇවුරුණු අභස ඇත්තේ: භය වකිත, බියෙන් තැනි ගත්: මනුසාකකන්දිතො, මිනිසුන්ගේ හැඩ්මි ඇත්තේ: සබබ රතතිං, සියළු රාත්‍රිය මුළුල්ලෙහි: අභවි, විය.

භාවය :-

වාත වේගයෙන් කම්පා වූ මහා සමුද්‍රය පචිත සමාන උස්වූ රළ පතර ඇත්තේ කන් බිහිරි කරන නාදයෙන් යුක්ත වූයේය. එනිසා බියෙන් තැනිගත් මිනිසුන්ගේ හැඩ්මි ද ඇත්තේ විය.

330. උදය සිබරි සීසං නුතනාදිව ඛිමෙහි
උපගතවති තඤ්ඤා රතතියා අවයමහි
සලිල නිධි ජලං තං සනත කලොලමාලං
අසිත මණිවිචිතං කොට්ටිමං වාවභාසි.

පදනම් :-

330. තඤ්ඤා රතතියා, ඒ රාත්‍රියගේ: අවයමහි, පහවීමෙහිදී: (හෙවත් රාත්‍රිය පහව ගිය කල්හි) නුතනාදිව ඛිමෙහි, ළහිරු මඬල: උදයගිරි සිබරි සීසං, උදය පචිත මස්තකයට: උපගතවති, පැමිණි කල්හි: තං සලිලනිධි ජලං, ඒ සමුද්‍ර ජලය: සනතකලොල මාලං, සන්තූන් රළ පතර ඇත්තේ: අසිතමණි විචිතං, ඉදුනිල් මණියෙන් විසිතුරු වූ: කොට්ටිමං ඉව, පිල්කඩක් මෙන්: අවභාසි, බැබළිය.

භාවය :-

රාත්‍රිය ඉක්මම් ළහිරුමඬල උදයගිරිහි උදවත්ම සාගර කුණාටුව සංසිදී නිල්මැණික් ඇතුරු වේදිකාවක් මෙන් මුහුද බැබළුණේය.

නාගයෝ දළද පුදති

331. අඵ චිතත එණාලී හිංසනා කෙච් නාගා
සුරහි කුසුම භභවා කෙච් දිබ්බතත භාවා
රුචිර මණි පදීපෙ කෙච් සංධාරයනනා
නිජ සිරසි කරොනනා කෙච් කණ්ඩුප්පලානී.

පද්‍යථී :-

331. අට, එකල්හි; කෙව්, නාගා, සමහර නාගයෝ; විනත එණාලී: පතළ පෙණ මාලාවෙන්; හිංසනා, හයංකර වූවාහු; (උට්ඨහිංසු) නැගී සිටියහ. කෙව්, කිසිවෙක්: දිඛතත භාවා, දිව්‍ය අත් බැව් ඇත්තාහු; සුරහි කුසුම හත්ථා, සුවඳ කුසුම් ගත් අත් ඇතිව; (නැගී සිටියහ.) කෙව්, කිසිවෙක්: රුචිර මණි පදිපෙ, සිත් කළු මිණි පහන්: සංධාරයන්තා, දරමින්: (නැගී සිටියහ.) කෙව්, කිසිවෙක්: කණ්ඩුපලානී, කඩුපුල් මල්: නිජ සිරස කරොන්නා, තම හිසෙහි කරමින්: (නැගී සිටියහ.)

332. ඵ්ථ කුමුද කලාපෙ ජන්තුනෙකෙ වහන්තා කණක කලසමාලං උක්ඛිපන්නාව කෙව් පවනවලිත කෙතුග්ගාහකා කෙව් එකෙ රුචිර කණකවුණ්ණා පුණ්ණවඩ්ඪොට හත්ථා.

පද්‍යථී :-

332. එකෙ, සමහර කෙනෙක්: ඵ්ථ කුමුද කලාපෙ, පිපි කුමුදු මල් මිටි: ජන්තුනා, දසරුවෙන්: වහන්තා, උසුලමින් ද; කෙව්, කිසිවෙක්: කණක කලස මාලං, රන් කලස් පෙළ: උක්ඛිපන්නා ව, මසවන්තාහු ද; කෙව්, කිසිවෙක්: පවන, සුළහින්: වලිත, සැලෙන්තාවූ: කෙතුග්ගාහකං, කොඩි ගත්තාහු ද; එකෙ, සමහර කෙනෙක්: රුචිර කණක වුණ්ණා පුණ්ණ, සිත් කළු රන්සුණු පිරු; වඩ්ඪොට හත්ථා, කරඬු ගත් අත් ඇත්තාහු ද; (නැගී සිටියහ.)

333. සලලිත රමණියං කෙව් නවං කරොන්නා සලය මධුර ගීතං ගායමානාව කෙව් පචුර තුරිය හණ්ඨ ආහනනතාව එකෙ මුනිවර තනු ධාතුං පුජිතුං උට්ඨහිංසු

පද්‍යථී :-

333. කෙව්, කිසිවෙක්: සලලිත රමණියං, ලීලා සහිතව රමණිය වූ: නවං කරොන්නා, නටමින්: (නැගී සිටියහ) කෙව්, කිසිවෙක්: සලය මධුර ගීතං, ලයාන්විත මිහිරි ගී: ගායමානා එව, ගයමින්ම: (නැගී සිටියහ.) එකෙ, ඇතැමෙක්: පචුර තුරිය හණ්ඨ, බොහෝ වාද්‍ය භාණ්ඩයන්: ආහනනතා එව, ගයමින් ම: මුනිවර තනු ධාතුං, සවිඤ දළද වහන්සේ: පුජිතුං, පුදන්නට: උට්ඨහිංසු, නැගී සිටියහ.

විස්තර :-

මෙහි 331 වැන්නෙහි සිට 333 දක්වා ඇති ගාථා තුන එකම උක්ත පදයකින් සම්බන්ධවී ඇත. එනිසා මෙය කුලක ලක්ෂණයයි.

මෙම ගාථා තුනෙන් නාගයන් දළද පිදීමට සැරසී ආ අයුරු දැක්වේ.

දළද පෙළහරක්.

334. රුචිර කවකලාපා රාජකක්කදය තස්සා
මුනිවර දසනං තං අමබරං උප්පතිත්වා
අසිත ජලද ගබ්භා නිශ්ශනෙ විත්ථුලොබො
උජ්ජ රජත සලාකා සත්තිහෙ මුක්ඛී රංසි.

පද්‍යවි :-

334. තං මුනිවර දසනං, ඒ සවීඤ්ඤ දළදව; තස්සා රාජ කක්කදය, ඒ රාජ කන්‍යාවගේ; රුචිර කව කලාපා, සිත් කළු කෙසේ කළමින්; අමබරං උප්පතිත්වා, අහසට නැගී; අසිත ජලද ගබ්භා, නිලවලා ගැබකින්; නිශ්ශනෙ, නික්මුණු; ඉත්ථුලොබො ඉව, වත්තු ලොබාවක් මෙන්; උජ්ජ රජත සලාකා සත්තිහෙ, සුදු රිදී දඩු හා සම වූ; රංසි, රැස්; මුක්ඛී, හළ සේක.

භාවය :-

දළද වහන්සේ ඒ රාජ කන්‍යාවගේ සිත් කළු කෙසේ කළමින් අහසට පැන නැගී වත්තු ලොබාවක් සේ සුදු රැස් විහිදවූ සේක.

විස්තර :-

රුචිරකවකලාපා - මනහර කෙස් වැටියයි. කුමරියගේ කෙස් වැටියෙන් දළද වහන්සේ අහසට නැගුණ බැව් කීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ කුමරිය නැව් නගින විට දළදව කෙස් වැටියෙහි සහවාගෙන සිටී බවයි.

335. අකුලිත මනුභාවං ධාතුයා පෙකඛතං තං
පමුදිත හදයානං තඬබ්භෙ පනනගානං
පට්ඨව හරිතානං සාධුවාදදිකානං
ගගන මපරියන්තංවාපි විඤ්චාරිතානං.

පද්‍යවි :-

335. ධාතුයා, දළද වහන්සේගේ; අකුලිතං, අසදාශ වූ; තං ආනුභාවං, ඒ ආනුභාවය; පෙකඛතං, බලන්නාවූ; පමුදිත හදයානං, සතුටු සිත් ඇති; පනනගානං, නයිත්ගේ; තඬබ්භෙ, එකෙණෙහි; විඤ්චාරිතානං,

පතුරුවන ලද; පට්ටව හරිතානං, පිළිඳවි නාදයෙන් බර වූ; සාධුවාදදිකානං, සාධු නාදදීන්ට; ගගනං, අභස; අපරියන්තං ඉව ආසි, නොපොහොනා සේ විය.

භාවය :-

දළද වහන්සේගේ අසදාශ මහිමයෙන් සතුටු වූ නාගයින්ගේ ප්‍රතිරාවයෙන් හා සාධු නාදයෙන් අභස නොපොහොනා සේ විය.

336. පවිසි සුගත දයා ධාතු සා මොළි ගඬං
සුත ගගන තලමො ඔතරිවනා තස්ස
එණධරනිවහා තෙ තං තරිං වාරයිචා
මහ මකරු මුදරං සත්ත රත්තිඤ්චං හි.

පද්‍යථී :-

336. සා සුගත දයා ධාතු, ඒ සවිඤ්ඤ දළද වහන්සේ; ගගන තලමො, ආකාශයෙන්; ඔතරිවනා, බැස; සුත, නැවත; තස්සා, ඇගේ; මොළි ගඬං, බැඳි කෙස් වැටිය තුළට; පාවිසි, පිවිසි සේක. තෙ එණධරනිවහා, ඒ නාග සමූහයෝ; තං තරිං, ඒ නැව; වාරයිචා, වලක්වා ගෙන; සත්ත රත්තිඤ්චං, රාත්‍රී හා දවල් සතක්; (සතිසක්) උදරං, මහත් වූ; මහං, පූජාවක්; අකරුං, කළහ.

337. අවල මිච විමානං අන්තලිකමහි නාවං
ගති විරහිත මමෙහා රාසි මජ්ඣමහි දිඤ්චා
භය විලුලිත විත්තා ජමපතී තෙ සමග්ගා
දසබල තනුජං තං ඉදධිමන්තං සරිංසු.

පද්‍යථී :-

337. අන්තලිකමහි, අභසෙහි; අවලං විමානං ඉව, නිශ්චල විමානසක් මෙන්; අමෙහාරාසි මජ්ඣමහි, සාගර මධ්‍යයෙහි; ගති විරහිතං, ගමන් රහිත වූ; නාවං, නැව; දිඤ්චා, දක; භය විලුලිත විත්තා, භයින් ඇලලුණු සිත් ඇති; තෙ දමපතී, ඒ දමපතිහු; ඉදධිමන්තං, සාදධිමත්; තං දසබල තනුජං, ඒ සවිඤ්ඤ පුත්‍රවූ තෙරුන් වහන්සේ; සරිංසු, සිහි කළහ.

භාවය :-

අභසෙහි නිශ්චල විමානසක් මෙන් මුහුද මැද සිටි නැව දක භයින් ඇලලුණු සිත් ඇතිව ඒ දමපතිහු සාදධිමත් බුද්ධ පුත්‍රයන් වහන්සේ සිහි කළහ.

338. සපදී මුනි සුතො සො චිත්ත මෙසං විදිතවා
 නහසි ජලධරා ලී මද්දමානො'භිගන්තවා
 විහගපති සරීරං මාපයිතවා මහන්තං
 හය වකිත භුජධෙග තෙ පලාපෙසි බිප්පං

පද්‍යවේ :-

338. සපදී, එකෙණෙහි: සො මුනිසුතො, ඒ තෙරුන් වහන්සේ: එසං මොවුන්ගේ: චිත්තං, සිත්: විදිතවා, දැන: නහසි, අහසෙහි: ජලධරාලි, මේසමාලා: මද්දමානො, මඩිමින්: අභිගන්තවා, ගොස්: මහන්තං, මහා: විහගපති සරීරං, ගුරුළු ශරීරයක්: මාපයිතවා, මවාගෙන: තෙ හය වකිත භුජධෙග, (ඒ දැකීමෙන්) හයින් වකිත වූ ඒ නාගයන්: බිප්පං, වහා: පලාපෙසි, පළවා හැරියේය.

භාවය :-

එකෙණෙහි බුද්ධ පුත්‍ර තෙම ඔවුන්ගේ සිත් දැන ගුරුළු වේශයක් මවා ගෙන නාගයන් බිය ගන්වා පළවා හැරියේය.

339. ඉත්ථං බුද්ධ සුතෙ භුජධග ජනිතං - හීනිං සමෙත්වා ගතෙ
 සා නාවා පවනා පකම්පිත ධජා - තුඛං තරඬනාවලිං
 හිඤ්ඤති ගති වෙගසා පුච්ඡතරං - මෙසාවලී සන්තිහං
 ලඬකා පට්ඨන මොත්ථිත්ථ සහසා - ථෙරස්ස තස්සිදධියා.

චතුත්තො පරිචෙජ්ඣෙ

පද්‍යවේ :-

339. ඉත්ථං, මෙසේ: බුද්ධ සුතෙ, තෙරුන් වහන්සේ: භුජධග ජනිතං, නාගයන් විසින් උපදවන ලද: හීනිං, හය: සමෙත්වා, සන්සිඳුවා: ගතෙ, වැඩි කල්හි: පවනා පකම්පිත ධජා, සුළහින් සලන ලද ධිවජ ඇති: සා නාවා, ඒ නැව: ගති වෙගසා, ගමන් වේගයෙන්: මෙසාවලී සන්තිහං, මේසමාලාව හා සමවූ: තුඛං, උස්වූ: පුච්ඡතරං, ඉමහත්: තරඬනාවලිං, රළ පෙළ: හිඤ්ඤති, බිදිමින්: තස්ස ථෙරස්ස ඉඬියා, ඒ තෙරුන් වහන්සේගේ සෘද්ධියෙන්: ලඬකා පට්ඨනං, ලක් පටුනට: ඔත්ථිත්ථ, බටුයේය.

භාවය :-

බුද්ධ පුත්‍රයන් වහන්සේ භය දුරුකොට වැඩි කල්හි සැලෙන කොඩිවලින් යුතුව රළපතර බිඳිමින් තෙරුන්ගේ අධිෂ්ඨාන බලයෙන් නිරුපදාතව ලක්දිවට පැමිණියාය.

සිවුවැනි පරිච්ඡෙදයයි.

ජන්දස් :-

මෙම ගාථාව ශාරදුල වික්‍රිඩිත නම් වාතනයෙන් බඳින ලද්දකි.

වාතන ලක්ෂණ :-

‘සුයභ්‍රාගෛරම සජායනත: සගුරව: ශාරදුල වික්‍රිඩිතම්.’

ම-ස-ජ-ස-ක-න යන ගණ හා ගුරක් ද, දෙළසකින් හා සතකින් යනිය වේ නම් එය ශාරදුල වික්‍රිඩිත වාතන නම්.

ද්‍රව්‍යවංස - වනරක්ත ව්‍යාධ්‍යාවෙහි සිවුවැනි පරිච්ඡෙදය නිමි.

පක්ඛ්‍යවම පරිච්ඡෙදය.

කිත්සිරිමෙවන් රජුට දළදා පුවත දන්වයි.

340. සංවච්ඡරමහි නවමමහි මහාදිසෙන
පුත්‍රායුස කිත්සිරිමෙස නරාධිපයුස
තෙ ජමපතී තමඵ පටන මොතරිත්වා
දෙවොලයෙ පටිවසිංසු මනොහිරාමෙ.

පද්‍යථී :-

340. අඵ, ඉක්බිති: මහා දිසෙන පුත්‍රායුස, මහසෙන් රජුගේ පුත් වූ: කිත්සිරිමෙස නරාධිපයුස, කිත්සිරිමේ රජහට: නවමමහි සංවච්ඡරමහි, නව වන අවුරුද්දෙහි: තෙ ජමපතී, ඒ දම්පතීහු: තං පටනං, ඒ ලක් පටුනට: මතරිත්වා, ගොඩ බැස: මනොහිරාමෙ, සිත් කළ: දෙවොලයෙ, දෙවොලයෙක්හි: පටිවසිංසු, විසුහ.

භාවය :-

ඉක්බිති මහසෙන් පුත් කිත්සිරිමෙවන් රජහට නව වන වසෙහි ලක්දිවට ගොඩ බැස ඒ දම්පතීහු දෙවොලයෙක්හි විසුහ.

විස්තර :-

කිත්තිසිරිමෙඝ නරාධපසුසා =

කිත්තිසිරිමෙවන් රජ වීමෙන් නව වන අවුරුද්දෙහි ලක්දිවට දළද වඩමවන ලදී. එනම්, ක්‍රි:ව: 312- 315 අතර කාලය තුළදී ය. දළද වහන්සේ ලැබීමෙන් ප්‍රීතියට පත් රජතුමා නව ලක්‍ෂයක් වියදම් කර දළද පෙරහැර පවත්වා! අවුරුදු පතා දළද පෙරහැර කෙරෙත්වා යි නියෝග කොට අවුරුදු විසි අටක් රාජ්‍යය කොට මිය ගියේය.

ජන්දස් :-

මෙම පරිච්ඡේදයෙහි අන්තිම ගාථාව හැර අන් සියළුම ගාථා වසන්ත කිලකා වෘත්තයෙන් රචිතය.

වෘත්ත ලක්‍ෂණ නම් :-

උක්‍ෂා වසන්තකිලකා තහජාජගොග:

න-හ-ජ-ජ- යන ගණ හා ගුරු දෙකකින් යුතුව බැඳියේ වසන්ත කිලකා වෘත්ත නම් වේ.

- 341. දිඝාන තෙඤ්චරො පථිකෙ නිසායං
සන්තප්පසිත්ථ මධුරාසන පානකෙහි
රත්තිකයෙ ච අනුරාධපුරසු මග්ගං
ජායාපතී නම්ථ සො අභිවෙදසිත්ථ.

පද්‍යථි :-

341. ඤ්චරො, බමුණු උතුමෙක්: නිසායං, රාත්‍රියෙහි: පථිකෙ, මගීන් වූ: තෙ, එවුන්: දිඝාන, දෑක: මධුරාසන පානකෙහි, මිහිරි ආහාර පානයෙන්: සන්තප්පසිත්ථ, සංතර්පණය කෙළේය. අථ, නැවත: සො, ඒ බ්‍රාහ්මණ තෙම: රත්තිකයෙ, රාත්‍රිය ගෙවුනු කල්හි: ජායාපතීනං, දම්පතීන්ට: අනුරාධපුරයට: (යන) මග්ගං ච, මාර්ගය ද: අභිවෙදසිත්ථ, දැන්වීය.

භාවය :-

බමුණු උතුමෙක් රාත්‍රියෙහි මගීන් වූ ඔවුන් දෙදෙනාට ආහාර පානාදියෙන් සංග්‍රහ කොට උදේ අනුරාධපුරයට යන මාර්ගය පෙන්වීය.

විසූණ :-

අභිවෙදයිත්ව = අභි+විද+ත්ව.

අතීත ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන ක්‍රියා පදයි.

342. අදය තෙ දසන ධාතුවරං ජීනස්ස
සමමානිකා ද්විජවරෙන්ථ පඨනමා
නිකමම දුරතර මගා මතිකකමීත්වා
පද්වාර ගාම අනුරාධ පුරස්ස ගඤ්ජුං.

පද්‍යථ :-

342. අථ. ඉක්බිති: ද්විජ වරෙන්, බමුණු උතුමා විසින්: සමමානිකා, සමමාන කරන ලද; තෙ, ඔවුහු; ජීනස්ස, බුදුන් වහන්සේගේ; දසනධාතුවරං, උතුම් වූ දළද වහන්සේ; ආදය, ගෙන; පඨනමා, ලක් පටුනෙන්; නිකමම, නික්ම; දුරතර මගා, ඉතා දුර මාර්ගය; අතිකකමීත්වා, ඉක්මවා; අනුරාධපුරස්ස, අනුරාධපුරයාගේ; පද්වාරගාමං, සමීප ගමට; අගඤ්ජුං. ගියහ.

භාවය :-

උතුම් බමුණකුගෙන් සම්මානිත දම්පතීහු අනුරාධපුර සමීප ගමකට පැමිණියහ.

343. යං ධම්මිකං නරවරං අභිතකකයිත්වා
ජායාපති විසයං මෙත මුපාගමිංසු
තං ව්‍යාධිතා සමුදිතෙන මහාදිසෙන
ලච්චිකියාරං සුචිර කාලකතං සුණිංසු.

පද්‍යථ :-

343. ජායාපති, දම්පතීහු; යං ධම්මිකං නරවරං, යම් ධාර්මික රජෙකු; අභිතකකයිත්වා, තකා; එතං විසයං, මේ රටට; මුපාගමිංසු, ආවාහුද; තං මහාදිසෙන ලච්චිකියාරං, ඒ මහසෙන් ලක් රජ; සමුදිතෙන ව්‍යාධිතා, හට ගත් රෝගයකින්; සුචිර කාලකතං, කළුරිය කොට බොහෝ කලකැයි; සුණිංසු, ඇසුහ.

භාවය :-

දම්පතීහු යම් රජකු පතා මෙම රටට ආවාහු නම් ඒ මහසෙන් රජ කළුරිය කොට බොහෝ කලක් ගතවූ බව ඇසුහ.

විස්තර :-

ධම්මිකං = දශරාජ ධම්ම අකොපා කොට යම් රජෙකු රාජ්‍යය කෙරේ නම්, ඒ රජු ද, රාජ්‍යය ද ධාර්මික නම් වේ.

344. සොකෙන තෙ සිබරිතෙව සමුග්ගතෙන
අඤ්ඤානං ධර්මානං විලසිංසු මුලා
බාසිංසු තෙසමථ මුච්ඡිත මානසානං
සබ්බා දිසා ව විදිසා ව සනඤ්ඤාතො.

පද්‍රව්‍ය :-

344. තෙ, ඔවුහු; සිබරිතා ඉව, පච්ඡිකායකින් මෙන්; සමුග්ගතෙන, උපන්නා වූ; සොකෙන, ශොකයෙන්; අඤ්ඤානං, මධුනා ලද්දහු; මුලා, මුලා වූවාහු; ධර්මානං, බොහෝ කොට; විලසිංසු, වැළඳුණාහ. අථ, නැවත; මුච්ඡිත මානසානං, මුලා වූ සිත් ඇති; තෙසං, ඔවුන්ට; සබ්බා දිසා ව, සියළු දිශාවේ ද; විදිසා ව, අනු දිශාවේ ද; සනඤ්ඤාතො ඉව, සන අඤ්ඤාත වූවාක් මෙන්; බාසිංසු, වැටුණාහ.

විස්තර :-

මුච්ඡිතමානසානං = බලාපොරොත්තු රහිත අවස්ථාවකට මුහුණ පෑ විට සිත් මුලාවනු සිටිති. සිහිමුලාවත්ම ඇති තතු වෙනස්ව පෙනේ. කම්පාවට පත් වේ. ඔවුන් පිහිට පතා පැමිණීමට මහසෙන් රජු කළුරිය කළ බව ඇසීමෙන් බලාපොරොත්තු සුන් වී මුලාවට පත් විය.

සබ්බා දිසා ව විදිසා ව = මෙයින් සතර දිශ හා සතර අනුදිශ දක් වේ. එනම් :- නැගෙනහිර, දකුණ, බටහිර, උතුර, ගිණිකොන, නිරිත, වයඹ, ඊසාන යන දශ දිශාවන්ය.

345. සුඤ්ඤානං කිංකි සිරි මෙස නරාධිපසු
රජේ ධීනසු රතනතය මාමකතං
වසෙසන නිබ්බුත මහා දහනාච කච්ඡං
තෙ ජමපතී සමභවුං හත සොකතාපා.

පද්‍රව්‍ය :-

345. රජේධීනසු, රාජ්‍යයෙහි සිරි; කිංකි සිරිමෙස නරාධිපසු, කිංකිරිමේ රජුගේ; රතනතය මාමකතං, රතනත්‍රය මමන්වය ඇති බව; සුඤ්ඤානං, අසා; තෙ ජමපතී, ඒ දම්පතීහු; වසෙසන, වසාවෙන්; නිබ්බුත, නිබ්බුත,

නිවී ගිය; මහා දහනා, මහත් ගිනි ඇති; කවුරු ඉව, ලැහැබක් මෙන්; හත සොක තාපා, තසනලද ගොක ඇත්තාහු; සමහවුං. වුහ.

විස්තර :-

මහාදහනාව - ගස් එකට එක ගැටීමෙන් ලැවී ගිනි හට ගනී. එවිට මුළු වනයම ගින්නෙන් දැවී විනාශ වේ. එවිට එක විට වැටෙන මහා වැස්සක් ඇති වූ විට ගින්න නිවී යාම සිදුරිනි. මොවුන්ගේ සිත්හි ඇතිවූ ගොක නැමැති ගින්න තෙරුවන්හි මමන්විය ඇති සිරිමෙවන් රජු ඇති බව ඇසීම නමැති වැස්ස වැටීම මෙන් සිත් සැනසුනහ.

346. සුඤ්චාන මෙසගිරිනාම මහා විහාරෙ
හික්ඛුස්ස කස්සවී නරාධිප වලලහනං
තස්සනතිකං සමුපගමම කතාතිථෙය්‍යා
ධාතුඤ්චනති මචදිංසු උහො සමෙචච.

පද්‍යථී :-

346. උහො, දෙදෙන; සමෙචච, එක්ව; මෙසගිරිනාම මහා විහාරෙ, මෙසගිරි නම් මහා වෙහෙරෙහි; කස්සවී හික්ඛුස්ස, කිසියම් හික්ඛුචරයකු; නරාධිප වලලහනං, රජු හා විශ්වාස බව; සුඤ්චා, අසා; තස්සනතිකං, උන්වහන්සේ වෙත; සමුපගමම, එළඹ; කත ආතිථෙය්‍යා, කරන ලද ආගන්තුක සත්කාර ඇත්තාහු; ධාතුඤ්චනති, දළද පුවත; අචදිංසු, කිහු.

භාවය :-

මෙසගිරි වෙහෙර වැසි හික්ඛුචක හා රජ ඉතා විශ්වාසී බව අසා, ඔවුන් දෙදෙන එතුමන් වෙත ගොස් දළද පුවත කීහ.

347. සුඤ්චාන සො මුනිචරො දසනඤ්චනතිං
හධො යථාමත රසෙන හිසිත්ත ගනනො
ගෙහෙ සකෙ සපදි පඨ විතානකෙහි
වඩ්ඨෙසී ධාතුමමලං සමලඬකමහි.

පද්‍යථී :-

347. සො මුනිචරො, ඒ හික්ඛු තෙම; දසනඤ්චනතිං, දළද පුවත; සුඤ්චාන, අසා; අමතරසෙන, අමා රසයෙන්; අහිසිත්ත ගනනො යථා, අහිෂෙක කරනලද ශරීර ඇත්තක්හු මෙන්; හධො, සතුටු වූයේ; සපදි.

එකෙණෙහි: පටච්ඡිකානකෙහි. පටකඩ වියනින්: සමල ධිකතමිහි, සරසන ලද, සකෙ ගෙනෙ, සිය ගෙහි: අමලං ධාතුං, නිර්මල දළද වහන්සේ: වඩිසෙසි, වැටීය.

භාවය :-

ඒ හික්කුන් වහන්සේ දළද වැඩමවීම පිළිබඳ පුවත අසා ඉතා සතුටට පත්ව පට වියනින් සරසන ලද තම ගෙට දළද වහන්සේ වැඩම කරවීය.

348. තෙසඤ්ච ජාතිපතිකාන මුහිනන මෙසො ක්කවාන සඬගහ මුළාරතරං යථිච්ඡං. චුත්තනන මෙන මහිවෙදයිතුං පසඝථං. ලඬකාධිපඤ්ඤ සච්චං පහිණ්ණථ හික්කුං.

පද්‍යථී :-

348. එසො, මේ හික්කු තෙම: තෙසංච ජාතිපතිකානංච, ඒ අඹු සැම දෙදෙනාට ද: උළාරතරං, ඉමහත්: සඬගහං, සංග්‍රහයක්: යථිච්ඡං ක්කවාන. රිසි සේ කොට: පසඝථං, ප්‍රශස්තවූ: එතං චුත්තනනං, මේ පුවත: අභිවෙදයිතුං, දන්වීමට, ලඬකාධිපඤ්ඤ සච්චං, ලක් රජහු සමීපයට: හික්කුං, හික්කුවක්: පහිණ්ණථ, යැවීය.

භාවය :-

ඒ හික්කුතෙම අඹු සැම දෙදෙනාට මහත් සංග්‍රහ කොට දළද පුවත දන්වීමට හික්කුවක් රජතුමා වෙතට යැවීය.

විස්තර :-

චුත්තනනමෙනං - චුත්තො පචත්තිං අඤ්ඤාති - චුත්තනනො, තං. මෙහි වෘත්තාන්තය නම් :- දනන කුමරු හා හේමමාලා දෙදෙන බුදුන් වහන්සේගේ දළද වහන්සේ දඹදිව සිට මෙහි වැඩමවා ගෙන අචුත් මේසගිරි විහාරයෙහි වෙසෙති: යනුයි.

කිත්සිරිමෙවන් රජුට දළද පුවත දන්වයි.

349. රාජා වසනන සමයෙ සහ කාමිනීහි උය්‍යාන කෙළි සුඛ මෙක දිනෙනු හොනනො ආගච්ඡමාන මථ තඝථ සුදුරතොච තං විජ්ජසනන මුඛචණ්ණ මපසසි හික්කුං.

පදනම් :-

349. අථ. ඉක්බිති: රාජා, කිත්සිරිමේ රජතෙම: වසන සමයෙ, වසන කාලයෙහි: එකදිනෙ, එක් දවසක්: කාමිනීහි සහ, පුරස්තීන් සමග: උයාන කෙළි සුඛං, උද්‍යාන ක්‍රීඩා සුඛය: අනුභවනො, වළඳනුයේ: තත්ථ, එතැනට: ආගච්ඡමානං, එන්නාවු: විසසනන මුඛවණණං, ප්‍රසන්න මුහුණු ගොභා ඇති: තං හික්ඛුං, ඒ හික්ඛු: සුදුරතොව, ඉතා දුරදීම: අපසාසී, දිවී.

භාවය :-

කිත්සිරිමෙවන් රජතුමා වසන්ත කාලයෙහි දිනක් පුර ස්තීන් සමග උයන් කෙළියට ගොස් සිටින කල්හි ප්‍රීතිමත් මුහුණක් ඇති ඒ හික්ඛුන් වහන්සේ එතු දක්කේය.

විස්තර :-

වසන සමයෙ - මැදින් මස පුර පසළොස්වක සිට වෙසක් මස පුර පසළොස්වක අතර කාලය වසන්ත සමයයි. හෙවත් මාර්තු මස 15 සිට මැයි මස 15 අතර කාලය වසන සෘතුවයි.

මෙම කාලය තුළ ගස් වැල් මල් ගෙඩි ආදියෙන් යුක්ත වීම විශේෂ ලක්ෂණයකි. එම කාලය තුළ පක්ෂීන්ගේ මිහිරි නාදයෙන් විනෝදමත් වේ.

350. සො සංයමී සමුපගමම නරාධිපං තං
චුක්ඛනන මෙත මහිවෙදයී තුඨඨි විනො
සුචාන තං පරමජීතිහරං වහනො
සමපන්නවකක රතනොව අහොසී රාජා.

පදනම් :-

350. සො සංයමී, ඒ හික්ඛු තෙම: තං නරාධිපං, ඒ රජහු කරා: සමුපගමම, එළඹ: තුඨඨි විනො, සතුටු සිතැත්තේ: එතං චුක්ඛනනං, මේ පුච්ඡ: අහිවෙදයී, දන්වීය. රාජා, රජතෙම: තං, එය:සුචාන, අසා: පරමජීතිහරං, උතුම් ප්‍රීති භාරය: වහනො, උසුලනුයේ: සමපන්න වකක රතනොව, සක් රුවන ලද්දක්හු මෙන්: අහොසී, විය.

විස්තර :-

සමපන්න වකකරතනොව - සක්විති රජදරුවනට පෙර පින් බලයෙන් පහළ වන සජ්ඣ රත්නයෝ වෙති. එනම් :- චක්‍රරත්නය, හස්ති

රත්නය, අඤ්ඤා රත්නය, මණි රත්නය, ස්ත්‍රී රත්නය, පුත්‍ර රත්නය, ගෘහපති රත්නය යනුයි. වක්‍ර රත්නයෙහි බලයෙන් සතර මහ දිවයිනවලට අහසින් යාමට හැකි වේ. සතුරන් මැඩිය හැකි වේ. මේ ආදී ආයෝජන ගෙන දෙන්නකි වක්‍ර රත්නය.

කිත්සිරිමෙවන් රජුට ද දළදා පුවත ඇසීමෙන් වූ සතුට සක් රුවනක් ලැබීමෙන් ඇතිවන සතුට හා සමාන විය.

- 351. ලඬකියුරො ද්විජවරා ජින දන්ත ධාතුං
මාදය ජාතිපතයො උභයො සමෙච්ච
එසුනති ලඬකමචිරෙන ඉතීරිතං තං
නෙමිත්ති කසු වචනං ච තථං අමඤ්ඤි.

පද්‍යථ :-

351. ලඬකියුරො, ලඬකියුරු තෙම: ද්විජවරා, බ්‍රාහ්මණොත්තම වූ: උභයො ජාතිපතයො, අඹුසැමි දෙදෙනෙක්: සමෙච්ච, එක්ව: ජින දන්තධාතුං, සවිඤ්ඤ දළදා වහන්සේ: ආදය, ගෙන: අචිරෙන, නොබෝ කලකින්: ලඬකං, ලක්දිවට: එසුනතිති, එන්නාහයි, ඊරිතං, කියන ලද: නෙමිත්තිකසු, නෙමිත්තකයාගේ: තං වචන ච, ඒ කීම ද: තථං, සැබෑ යයි: අමඤ්ඤි, හැඟී.

විස්තර :-

නෙමිත්තිකසු වචනං - අනාගත සිද්ධිමි කල් ඇතිව කියා දැක්වීම නිමිති කීමයි. නිමිති කීමට දන් බමුණෙක් සිරිමෙවන් රජුට මහරජ! තව නොබෝ කලකින් බුදුන්වහන්සේගේ දළදාව රැගත් බමුණු යුවලක් ලක්දිවට එන්නාහ යන අනාවැකිය කිය. රජ තුමාට එය සැබෑ යයි මෙහිදී හැඟී ගියේය.

කිත්සිරිමෙවන් රජ දළදා පුදයි.

- 352. රාජා තතො මහතියා පරිසාය සදධිං
තසුනුරාධනගරසු පුරුත්තරාය
ආසාය තං සපදී මෙසගිරිං විහාරං
සදො අගඤ්ථි පදසාව පසන්න විත්තො.

පද්‍යථ :-

352. තතො, ඉක්බිති: සපදී, එකෙණෙහි: සදො, ශ්‍රද්ධාවත්: පසන්න විත්තො, පහත් සිත් ඇති: රාජා, රජතෙම: මහතියා පරිසාය සදධිං, මහ

සෙනෙහ හා සමග: තසු අනුරාධපුර නගරසු, ඒ අනුරාධපුර නගරයට; පුරුකරාය ආසාය, ඊසාන දිගි: නං මෙසගිරි විහාරං, ඒ මෙසගිරි විහාරයට; පදසා එව, පයිත්ම: අගඤ්චි, ගියේය.

භාවය :-

එකෙණෙහි සැදහැවත් රජතුමා මහ සෙනෙහ සමග අනුරාධපුර නගරයට ඊසානදිග පිහිටි මෙසගිරි විහාරයට පයිත්ම ගියේය.

- 353. දිසවා තනො සුගත ධාතු මලබ්භනෙයං
 ආනඤ්චස්සු නිවහෙහි ව තාරහාරං
 සිඤ්චං විධාය පණ්ඩිං බුහුමාන පුබ්බා
 රොමඤ්ච කඤ්චුකධරො ඉති විනායිතථ.

පද්‍රව්‍ය :-

253. තනො, ඉක්බිති: අලබ්භනෙයං, ලබා ගත නොහැක්කාවූ: සුගත ධාතුං, සවිඤ්ඤ දළද වහන්සේ: දිසවා, දක: ආනඤ්ච ජස්සු නිවහෙහි ව, සතුටු කළුලවලින් ද; තාරහාරං, මහත් මුතුහර: සිඤ්චං, තෙමන්තේ: රොමඤ්ච, රෝමෝද්ගම නමැති: කඤ්චුක ධාරො, සැට්ටය දරන්නේ: බුහුමාන පුබ්බං, බුහුමන් පෙරටුව: පණ්ඩිං විධාය, තමස්කාර කොට: ඉති, මෙසේ: විනායිතථ, සිතිය.

භාවය :-

ලබා ගත නොහැක්කාවූ සවිඤ්ඤ දළද වහන්සේ දක රජතුමා සතුටු කළ එ හෙලමින් මුතුහර ද තෙමමින් රෝමෝද්ගමව බුහුමන් පෙරටුව තමස්කාර කොට මෙසේ සිතිය.

- 354. සො'හං අනෙක රතනුජ්ජල මොලිධාරිං
 පුජෙය්‍ය මජ්ජ යදි දුච්චජ මුක්ඛමඛං
 ලොකතතයෙක සරණස්ස තථාගතස්ස
 නො ධාතුයා මහ මනුච්චිකං කරෙය්‍ය.

පද්‍රව්‍ය :-

354. සො අහං, ඒ මම: අජ්ජ, අද; අනෙක රතනුජ්ජල මොලිධාරිං, නොයෙක් රුවනින් බබලන කිරුළ දැරූ: දුච්චජං, හැරපිය නොහැකි: ලකමඛං, සිරස: යදි, ඉදින්: පුජෙය්‍යං, පුදන්නෙමි නමි: ලොකතතයෙක සරණස්ස, තුන් ලොවට අසහාය සරණවූ: තථාගතස්ස, බුදුන්ගේ: ධාතුයා, ධාතුන් වහන්සේට: අනුච්චිකං මහං, සුදුසු වූ පුජාවක්: නො කරෙය්‍යං, කරන්නෙමි නොවෙමි.

භාවය :-

මම ඔටුනු පලන් සිරස පිදුවන් එය දළද වහන්සේට කළ සුදුසු පුජාවක්කම් කලා නොවෙමි.

355. එතං පහුත රතනං සධනං සහොගං
සං පුජයං අප ධරාවලයං අසෙසං
පුජං කරොමි තදනුවඡවිකං අහංති
විනෙය්‍ය කො හි භුවනෙසු අමුඤා විනෙතා.

පද්‍යථී :-

355. භුවනෙසු, ලොකයෙහි; පහුත රතනං, බොහෝ රුවන් ඇති; සධනං, ධන සහිත; සහොගං, අනුභව කටයුතු වූ; එතං අසෙසං ධරාවලයං, මේ සියළු පෘථිවි මණ්ඩලය; සං පුජයං අපි, පුදන්නාවූ ද; අමුඤා විනෙතා. මුළා නොවූ සිත් ඇති; කොහි, කවරෙක් වනාහි; අහං, මම; තං, එයට; අනුවඡවිකං, සුදුසු වූ; පුජං කරොමි ඉති, පුජාවක් කෙරෙමියි; විනෙය්‍ය, සිතන්නේද;

භාවය :-

රන් රුවන් ධන ධාත්‍ය සහිත මේ මහ පොළොව පුදන යමෙක්, මේ දළද වහන්සේට සුදුසු පුජාවක් කෙරෙමියි සිතාද,

356. ලඛ්කාධි පච්චිද මජ්ඣනරං මමාසි
බුද්ධො ගුණෙහි විවිධෙහි පමාණ සුඤ්ඤ
සො හං පරිත්ත විභවො තිභවෙක නාථං
තං තාදිසං දසබලං කථමච්චයිස්සං.

පද්‍යථී :-

356. මම, මාගේ; ඉදං ලඛ්කාධිපච්චං, මේ ලඛ්කාධිපත්‍යය; අජ්ඣනරං ආසි, ඉතා අල්ප විය; බුද්ධො, බුදුරජ; විවිධෙහි ගුණෙහි, නන් වැදුරුම් ගුණයෙන්; පමාණ සුඤ්ඤ, අප්‍රමාණ සේක. පරිත්ත විභවො, මදවූ සම්පත් ඇති; සො අහං, ඒ මම; තිභවෙක නාථං, තුන්ලොවට එක ස්වාමී වූ; තාදිසං, එබඳු ගුණ ඇති; තං දසබලං, ඒ බුදුන්; කථං, කෙසේ; අච්චයිස්සං, පුදමු දැයි, (සිතිය.)

භාවය :-

මගේ මේ ලංකා රාජ්‍යය ඉතා සුළුය. බුදුන් වහන්සේ අනෙක ගුණයෙන් අප්‍රමාණ සේක. අල්ප සම්පත් ඇති මම, සීල සමාධි ප්‍රඥ ආදී අනන්ත ගුණ ඇති බුදුන් වහන්සේ කෙසේ පුදමි දැයි සිතිය.

357. ඉහළ පුනඥන තදව විවිතයනො
ආපජ්ඡි සො ධිකියුතො'පි විසඤ්ඤිභාවං
සංචීඡිතො සපදි වාමර මාරුතෙන
බිනෙනන සෙවකජනෙන අලුඵ සඤ්ඤං

පද්‍යථී :-

357. ඉහළ, මෙසේ: පුනඥන, නැවත නැවත; තං එව, එයම; විවිතයනො, සිතන්නා වූ; සො ධිකියුතො අපි, ඒ ධෛර්‍යවත් වූ ද රජනෙමේ; විසඤ්ඤිභාවං, විසඤ ඛවට; ආපජ්ඡි, පැමිණියේය. සපදි, එකෙණෙහි; බිනෙනන, බේදයට පැමිණි; සෙවක ජනෙන, සේවක ජනයා විසින්; වාමර මාරුතෙන, වාමර පවතින්; සංචීඡිතො, පවත් සලන ලද්දේ; සඤ්ඤං, සිහිය; අලුඵ, ලැබිය.

විස්තර :-

විසඤ්ඤිභාවං - විගතා සඤ්ඤ ඵතස්මාති - විසඤ්ඤි - තසසභාවො
= විසඤ්ඤිභාවං.

සිහිමුළා වූ විට නීලාදී වර්ණයන් හැඳිනිය නොහේ. කියන දෙය නො ඇසේ. සිහිසුන්ව බිම වැටීම සිරිති. අධික ශරීර වෙහෙස වීමෙන්ද, යමක් ගැන අධිකව සිතීමෙන් ද සිහි නැතිවීම ඇති වේ.

රජතුමාට ද පූජාවිධි ගැන අධිකව සිතීම නිසා සිහි මුළාව ඇති විය.

වාමර මාරුතෙන - පඤ්ච රාජ කකුධ භාණ්ඩ අතර එකකි වාමරය. සෙමෙර මුව වල්ගයෙන් කළ විජිනිපතයි, මෙයින් කරනු ලබන්නේ පවත් සැලීමයි.

358. ථොකමපි බීජමඵ වා අභිරොපයනතා
මොධාවිනො මහනියා'පි වසුඤ්ඤරාය
කාලෙන පතත තව පුජ්ඵ ඵලාදිකානි
විඤ්ඤති පජථිත ඵලානි අනඤ්ඤානි.

පද්‍යථී :-

358. අඵවා, නොහොත්; මහනියාපි වසුඤ්ඤරාය, මහා පොළොවෙහි ද; ථොකං, සාල්ප වූ; බීජං අපි, බීජයකුදු; අභිරොපයන්නා, සිටුවන්නා වූ; මොධාවිනො, නුවණැත්තාහු; කාලෙන, කලකින්; පතත, කොලය; තව, සුඹුලය; පුජ්ඵ ඵලාදිකානි, මල් ගෙඩි ආදී වූ; අනඤ්ඤානි, බොහෝ වූ; පජථිත ඵලානි, පැතු ඵලයන්; විඤ්ඤති, ලබන්.

359. එවං ගුණෙහි විවිධෙහි'පි අස්‍යමෙයා
 ධම්මිස්සරමහි මහමස්‍ය තරමිපි කන්වා
 කාලවටයෙන පරිණාම විසෙස රමමං
 සභ්‍යාපවග්ග සුඛ මස්‍යටිමං ලභිස්සං,

පද්‍යථ :-

359. එවං, මෙසේ: විවිධෙහි ගුණෙහි අපි, විවිධ ගුණයෙන් ද: අස්‍යමෙයා, පමණ නොකළැකි: ධම්මිස්සරමහි, බුදුන් කෙරෙහි: අස්‍යතරං අපි, ඉතා සිල්ප වූ ද: මහං, පූජාවක්: කන්වා, කොට: කාල අවටයෙන, කල් ඇවෑමෙන්: පරිණාම විසෙස රමමං, මේරීම් විශෙෂයෙන් සිත් කලු වූ: අස්‍යටිමං, අසම වූ: සග්ග අපවග්ග සුඛං, සචරග, නිර්වාණ සෑපය: ලභිස්සං, ලබන්නෙමි.

දළද වහන්සේට ලක්දිව පුදයි.

360. ඉත්ථං විචිත්තිය පමොදහරාතිරෙක
 සම්පුණ්ණ වන්දිම සරිකක මුඛො නරිඤ්ඤ
 සබ්බඤ්ඤානො දසනධාතුවරස්ස තස්ස
 පුජෙසි සම්මමපි සීහළදීප මෙතං.

පද්‍යථ :-

360. ඉත්ථං, මෙසේ: විචිත්තිය, සිතා: පමොදහරාතිරෙක, සතුටුබර අධිකය කරණකොටගෙන: සම්පුණ්ණ වන්දිම සරිකක මුඛො, පුණ්ණ වන්දියාට බල මුහුණු ඇති: නරිඤ්ඤ, රජතෙම, සබ්බඤ්ඤානො, සවිඤ්ඤාත් වහන්සේගේ: තස්ස දසන ධාතුවරස්ස, ඒ දළද වහන්සේට, එතං සබ්බං අපි, මේ සියළුම: සීහළ දීපං, සිංහලදීපය: පුජෙසි, පිදීය.

භාවය :-

මෙසේ සිතා ප්‍රීතියෙන් පිතා ගිය පුත්සද වැනි මුහුණ ඇති රජතුමා ලක්දිවම දළද වහන්සේට පූජා කෙළේය.

361. හිකඛුපි තෙපිටක ජාතක භාණකාදී
 තකකාගමාදී කුසලා අපි බුද්ධිමනො
 වත්ථුත්තයෙක සරණා අපි පොරවග්ගා
 කොතුහලා සපදි සත්තිපතිංසු තත්ථ.

පද්‍යථ :-

361. සපදි, එකෙණෙහි: තෙපිටක ජාතක භාණකාදී, ත්‍රිපිටක ධාරී ජාතක භාණකාදී වූ: හිකඛු අපි, හිකඤ්ඤ ද: තකක ආගමාදී කුසලා, තකි

ආගම ආදියෙහි දක්නට ලැබෙන බුද්ධිමත්තා අපි, බුද්ධිමත්හුද; ව්‍යවස්ථාපිත එක සරණා, තෙරුවන් අසහාය පිහිට කොට ඇති; පොරවග්ගා අපි, පුරවැසියෝ ද; කොතභලා, කුහලින් යුක්තවුවෝ ද; තරඹ, එහි; සන්නිපතිංසු, රැස්වූහ.

විස්තර :-

තෙපිටක - තුන්පිටකය නම්, සූත්‍ර, අභිධම්ම, විනය යනුයි.

සූත්‍රපිටකය - නිකාය වශයෙන් ග්‍රන්ථ පසකින් යුක්ත වේ. එනම්:- අංගුත්තර නිකාය, මජ්ඣිම නිකාය, සංයුත්ත නිකාය, දීඝ නිකාය, බුද්ධක නිකාය යනුයි.

සූත්‍රපිටකයෙහි වැඩි වශයෙන් ලොක ව්‍යවහාර කථාවෙන් බුදුන් විසින් වදාළ දශ කුශල ධර්ම විභාග, කම්ඵල, නීති, දෘෂ්ටි විභාගාදිය ගැන විස්තර සඳහන් වේ

අභිධම්ම පිටකය - ග්‍රන්ථ සතකින් පරිමිත වේ. එනම් :- ධම්ම සංගණි, විභංග, කථාවන්ථු - පුග්ගල පඤ්ඤානි, ධාතු, යමක, පට්ඨාන යනුයි. මෙහි විතක, වෛතසික, රූප, නිබ්බාන යන ධර්ම බෙදා විස්තර දක්වේ.

විනය පිටකය - මෙහි ග්‍රන්ථ පසකි. එනම් :- පාරාජිකා පාලි, පාවිත්තිය පාලි, මහා වග්ග පාලි, චූළවග්ග පාලි, පරිවාර පාලි යනුයි. මෙහි හික්ඝු, හික්ඝුණින් හික්මිය යුතු, පිළිපැදිය යුතු කරුණු විස්තර වේ.

මෙම ත්‍රිපිටක ධර්මය පිළිබඳ මනා දැනීමක් ඇති කල්හි ත්‍රිපිටකධාරීන් නමින් හඳුන්වයි.

ජාතකභාණුකාදී - බුදුන් වහන්සේ පිරිනිවන් පා වදාළ කල්හි, තත් ධර්මය කටපාඩමින් ආරක්ෂා කරගෙන එනු පිණිස වෙන වෙනම හික්ඝු කොටස් ඇති විය. ඔවුහු භාණුක නමින් හැඳින් වෙති. එවැනි කොටස් අටළොස්ක පැවති බව දක්වේ. යමෙක් ජාතක කථා කීමට මනා අවබෝධයක් ඇතිව සිටියේ නම් හේ ජාතක භාණුක තනතුරින් පිදිය.

තක්කාගම - තක්ක යනු තර්ක ශාස්ත්‍රයයි. ආගම යනු ත්‍රිපිටකය සඳහා යෙදේ.

දළදව පිළිබඳ රජුගේ සැකය.

362. රාජා තතො මහනියා පරිසාය මජ්ඣෙකං
ඉච්චබ්බි මුනිවරො හි සුසුක්කදයො
දයා ජිනස්ස යදි මසධිතාරකාව
සෙනා භවෙය්‍ය කිමයං මලිනාව භාසා

පද්‍යම් :-

362. තතො, ඉක්බිති; රාජා, රජතෙම; මහනියා පරිසාය මජ්ඣෙකං, මහ පිරිස් මැද; ඉනි අබ්බි, මෙසේ කිය. මුනිවරොහි, මුනි රජ වනාහි; සුසුක්කදයො, ඉතා සුදු දත් ඇති සේක. යදි, ඉදින්; ජිනස්ස දයා, සවිඤ්ඤ දළදව නම්; මසධි තාරකා ඉච්ච, මසධිතාරකාව මෙන්; සෙනා භවෙය්‍ය, සුදු වන්නේය. අයං, මේ දළදව; කිං, කුමක් නිසා; මලින අවභාසා, කිලිටි පැහැ ඇති සේක් දැයි, (කිය)

භාවය :-

රජතුමා මහ පිරිස් මැද මෙසේ කිය. බුදුන් වහන්සේගේ දළදව ඉතා සුදු පැහැයෙන් යුක්ත වේ. එසේ ඇති කල්හි මෙය කිලිටි පැහැ ඇත්තේ කවර හෙයින්දැයි කිය.

ලක්දිව පළමුවන දළද පෙළහර

363. තස්මිං බණේ දසන ධාතු මුනිස්සරස්ස
පකෙඛ පසාරිය දුච්චෙ විය රාජභංසි
චිත්ථාරතං සුනිවහා ගගණධගණමහි
ආචරිතො ජචි ජචෙන මුහුත්ත මත්තං.

පද්‍යම් :-

363. තස්මිං බණේ, එකෙණෙහි; දුච්චෙ පකෙඛ, දෙපියාපත්; පසාරිය, විදහා ගත්; රාජභංසි විය, රාජ භංසියක මෙන්; මුනිස්ස රස්ස දසන ධාතු, බුදුන්ගේ දළද වහන්සේ; චිත්ථාරත, පතුරුවන ලද; අංසු නිවහා, රැස් සමූහ ඇතිව; ගගන අධගණමහි, ආකාශ අංගනයෙහි; මුහුත්ත මත්තං, මොහොතක් පමණ; ජචෙන, වෙගයෙන්; ආචරිතො, දකුණට කැරකීමෙන්; ජචි, දිවු සේක.

භාවය :-

එකෙණෙහි දළද වහන්සේ පියාපත් විහිද යන රාජ භංසියක මෙන් අභසෙහි මොහොතක් දකිමුණා වෘතව දිවු සේක.

364. පව්වශ්‍ය මතචරණකං සිතමතචරිතවා
හද්දසනමහි විනිධාය මුනිඤ ධාතුං
තං ජාති පුප්ඵනිකරෙන ඵකෙසි රාජා
වසාව්වයමුඤ්ඤරකුට සමප්පහෙන.

පද්‍යථ :-

364. රාජා, රජ තෙමෙ: පති අශ්ඝං, මාහැහි වූ: සිතං, සුදු,
අතචරණකං, ඇතිරියක්: හද්දසනමහි, සිංහාසනයෙහි: අතචරිතවා,
අතුරා: තං මුනිඤ ධාතුං, ඒ දළද වහන්සේ: විනිධාය, (ඵහි) පිහිටුවා
වසාව්වයමුඤ්ඤරකුට, ශරත් කාලයෙහි වලාකුලකට සමප්පහෙන,
සමාන වූ ශොභා ඇති: ජාති පුප්ඵනිකරෙන, ද සමත් මල් ගොඩකින්:
ඵකෙසි, වැසිය.

විස්තර :-

වසාව්වයමුඤ්ඤර - වසාව්වය නම් ශරත් කාලයයි. වජ් - ඉල් දෙමස
ශරත් කාලය වශයෙන් සැලකේ. මෙම කාලය තුළ අහස වැසි වලාකුළු
වලින් තොරව ශොභාමත්ව පවතී. මේ කාලයෙහි වලාකුළු ද ඉතා සුදු
පැහැයෙන් යුක්ත වේ. මල්වල අධික සුදු පැහැය දැක්වීමට මෙම උපමාව
යොදා ඇත.

ලක්දිව දෙවන දළද පෙළහර

365. උග්ගමම බිප්පමඵ ධාතු මුනිස්සරස්ස
සා පුප්ඵරාසි සිඛරමහි පතිධ්ඛිතවා
රංසිහි දුඤ්ඤ ධවලෙහි විරොවමානා
සමප්පසනං අනිමිසෙ නයනෙ අකාසි.

පද්‍යථ :-

365. අඵ, ඉක්බිති: මුනිස්සරස්ස, සවිඤයන් වහන්සේගේ: සා ධාතු,
ඒ දළද වහන්සේ: බිප්පං, වහා: උග්ගමම, උඩට නැගී: පුප්ඵරාසි
සිඛරමහි, මල් ගොඩ මුදුනෙහි: පතිධ්ඛිතවා, පිහිටා: දුඤ්ඤ ධවලෙහි
රංසිහි, කිරිසේ සුදු රශ්මියෙන්: විරොවමානා, බබලමින්: සමප්පසනං,
බලන්තවුන්ගේ: නයනෙ, නෙත්‍රයන්: අනිමිසෙ, නිමේෂ රහිත වූවන්:
අකාසි, කළ සේක.

366. තං ධාතුචාසනශතමහි පතිධ්ඛි පෙතවා
බිරොද ඵෙණ පටලප්පටිමෙ දුකුලෙ
ජාදෙසි සාටක සතෙහි මහාරහෙහි
හියො පි සො උප පරිකබ්බකාමනාය.

පද්‍යවි :-

366. සො, හෙනෙම; භියෝ අපි, නැවතත්: උපපරික්ඛිතකාමතාය, පරික්ඛා කරනු කැමති බැවින්: ආසනගතමිති, සිංහාසනයෙහි පිහිටි: බිරොද පේණ පටලස්සටිමෙ, කිරි සයුර පෙණ පටලක් හා සමවූ; දුකුලෙ, සියුම් වස්ත්‍රයෙක්හි: තං ධාතුං, ඒ දළද වහන්සේ: පතිට්ඨපෙඤා, පිහිටුවා, මහාරහෙහි, මාහැඟි වූ; සාටක සතෙහි, සළු සිය ගණනකින්: ඡාදෙසි, වැසීය.

ලක්දිව තෙවන දළද පෙළහර

367. අබ්‍රහ්මගතා සපදි ව්‍යථසතානි හෙඤා
සෙනමුද්දෙ රචි නිග්ගත ව්‍යදිමාච
ධ්‍යව්‍යන සා උපරි තෙසමභාසයිඤ්ඤ
රංසීහි කුඤ්ඤ විසදෙහි දිසා සමනතා.

පද්‍යවි :-

367. සා, ඒ දළද වහන්සේ: සෙන අම්බු උදර විනිග්ගත, සුදු වලා ගැබකින් නික්මුණු; ව්‍යදිමා ඉච, සඳ මෙන්: සපදි, එකෙණෙහි: ව්‍යථසතානි හෙඤා, සළු සිය ගණනක් බිඳගෙන: උග්ගතා, නැගී සේක්: තෙසං උපරි, ඒ සළු මතුයෙහි: ධ්‍යව්‍යන, සිට: කුඤ්ඤ විසදෙහි, කොඳ වැනි: රංසීහි, සුදු රශ්මියෙන්: සමනතා, හාත් පස: දිසා, දිශාවන්: අභාසයිඤ්ඤ, බැබල වූ සේක.

368. තස්මිං බණෙ වසුමතී සහ භුධරෙහි
ගජ්ඤ්ඤ සාධු වචනං ව සමුග්ගිරන්ති
තං අබ්‍රහ්මනං විය සමෙක්ඛිතමුරාසී
සො නිච්චලො අභවී සන්තතරඬහබ්‍රහු.

පද්‍යවි :-

368. තස්මිං බණෙ, එකෙණෙහි: වසුමතී, පොළොව: භුධරෙහි සහ, පර්වතයන් හා සමග: සාධු වචනං සමුග්ගිරන්ති ඉච, සාධුකාර දෙනන්දියක මෙන්: ගජ්ඤ්ඤ, ගර්ජනා කළාය. සන්ත තරඬහ බ්‍රහු, සන්හුන් රළනමැති අත් ඇති: සො අමුරාසී, ඒ සාගරය තෙම: තං අබ්‍රහ්මනං, ඒ ආශ්වයාසී: සමෙක්ඛිතං විය, බලන්තට මෙන්: නිච්චලො අභවී, නිශ්චල විය.

භාවය :-

එකෙණෙහි මේරු යුගන්ධරාදී පච්ඡික සහිත පොළොව නාද කරමින් කම්පා විය. සාගර ඒ පුද්ගමය බැලීමට මෙන් නිශ්චල විය.

ත්‍රිවිධ දළද පෙළහර අන්තයෙහි වූ අසිරිය.

369. මනෙහ කම්පිත සුපුෂ්පිත සාලකෝච
හසිංසු දිබ්බකුසුමානිපි අන්තලිකඛා
නවෙසු වාතුරිය මච්ඡරියං ජනස්ස
සන්දස්සයිංසු ගගනෙ සුර සුන්දරීපි.

පද්‍යථී :-

369. මනෙහ, මත් හස්තියෙකු විසින්; කම්පිත, සලන ලද; සුපුෂ්පිත, මනාව පිපි; සාලකෝච, සල් රුකකින් මෙන්; අන්තලිකඛා, අහසින්; දිබ්බ කුසුමානි අපි, දිව්‍ය කුසුමයෝ ද; හසිංසු, වැටුණාහුය. ගගනෙ, අහසහි; සුර සුන්දරී අපි, දිව්‍යාච්ඡතාවෝ ද; නවෙසු, නෘත්‍යයන්හි; අච්ඡරියං, ආශ්චය්‍ය වූ; වාතුරියං, දක්‍ෂ බව; ජනස්ස, ජනයා හට; සන්දස්සයිංසු, දක්වුහ.

370. ආනන්ද සංජනිතතාරරවාහිරාමං
භාසිංසු ගීත මමනාසන ගායකාපි
මුක්ඛිංසු දිබ්බකුරියානිපි වාදිතානී
ගම්හිර මුච්ච මධුරං ද්විගුණං නිනාදං.

පද්‍යථී :-

370. අමත අසන ගායකා අපි, දිව්‍ය ගායකයෝ ද; ආනන්ද සංජනිත, සතුටින් උපන්; තාර රච, මහ හඬින්; අහිරාමං ගීතං, සිත්කලු ගීයක්; ගාසිංසු, ගැයුහ. වාදිතානි, වැයු; දිබ්බකුරියානි අපි, දිව බෙර ද; ගම්හිරං, ගැඹුරු වූ; උච්චං, උස්වූ; මධුරං, මිහිරි වූ; ද්විගුණං නිනාදං, දෙගුණ වූ නාදයක්; මුක්ඛිංසු, හඳුන.

371. සංසිඛිඛිතං රජන රජ්ජු සතානුකාරී
ධාරාසතෙහි වසුධමබර මමුදෙන
සබ්බා දිසා ජලදකුට මහග්ඝියෙසු
දිත්තා විරජ්ජති පදිප සතාවභාසා

පද්‍යථී :-

371. අමුදෙන, මේඝය විසින්; රජන රජ්ජුසන අනුකාරී, රිදී රැහැන් සිය ගණන් වැනි වූ; ධාරා සතෙහි, වැසි ධාරා සිය ගණනින්;

වසුධා අමරං, මභී ආකාශ දෙක; සංසිඛිතං, මසන ලද වැනිය; සඛ්‍යා දිසා, සියළු දික්කු; ජලද කුට මහාඅග්නියෙසු, මේස කුට නමැති මහා ඇගුයෙහි; දික්ක, දිලියෙන්නා වූ; අචිරජුති, විදුලි නමැති; පදීප සක, ප්‍රදීප ගතයන්ගේ; අවහාසා, අලොකය ඇති වූහ.

372. ආධුයමාන මලයාවල කානනනො
සම්පුලල පුපුප පරාග හරාහිහාරී
සෙදෙද බිඳුගණ සංහරණපවිණො
මඤං අවායි සිසිරො අපි ගඤ්චානො.

පද්‍යවි :-

372. ආධුයමාන, සලනු ලබන; මලය අවල කානන අනො, මලය පවිත වනානතරය ඇති; සම්පුලල පුපුප, සුපිපි මලින් උපන්; පරාග හරාහිහාරී, රොත් බරින් මනහර වූ; සෙද උද බිඳු ගණ, ධහදිය බිත්දු සමූහය; සංහරණපවිණො, නැසීමෙහි සමත් වූ; සිසිරො, සිසිල් වූ; ගඤ්චානො අපි, සුගඤ්ච මාරුතය ද; මඤං, මදව; අවායි, හුමිය.

විස්තර :-

දළද පෙළහර අසිරි - පොළොව කම්පා වීම, මහ සයුර නිශ්චල වීම, දිවමල් අහසින් වැටීම, දිව්‍යාධනනාවන් මිනිසුන්ට පෙනෙන සේ නැටීම, දිව්‍ය ගාඤ්චරවයන්ගේ මනහර හී ගැයීම, දිව්‍ය බෙර වාදනය, වැසිධාරා වැටීම, විදුලියෙන් දිසා ආලෝකමත් වීම ආදී ආශ්චය්‍ය දේ දක රජකුමා සැක දුරුකොට නොයෙක් අයුරින් දළද වහන්සේ පිදීය.

373. රාජා තමබ්‍රහ්ම මවෙකකිය පාටිහිරං
ලොකුසාවං බහුතරංච අදිධං පුඛං
විජ්ජාරිතකඛි යුගලො පරමපමොද
පුජං කරිතථ මහතිං රතනාදිකෙහි.

පද්‍යවි :-

373. රාජා, රජතෙම; අබ්‍රහ්මං, ආශ්චය්‍ය වූ; තං පාටිහිරං, ඒ පෙළහර ද; අදිධං පුඛං, නුදුටු විරු; බහුතරං, බොහෝ වූ; ලොකුසාවං ච, ලොකොත්සවය ද; අවෙකකිය, බලා; පරමපමොද, අධික සතුට හේතුකොට ගෙන; විජ්ජාරිත අකඛි යුගලො, දල්වූ තෙත් සහල ඇතිව; රතනාදිකෙහි, රුවන් ආදියෙන්; මහතිං මහත් වූ; පුජං, පුජාවක්; කරිතථ, කෙළේය.

අනුරාධපුරයට දළද වැඩම කරවයි.

374. සො ධාතු මතක සිරසාථ සමුඛභනනො
 ධ්‍යවා සමුසසිත සිතාත පචාරණමිහි
 විතතඝථරෙ රථවරෙ සිතවාජ් යුනෙත
 ලක්ඛී නිධාන මනුරාධපුරං පචෙකඛී.

පද්‍යථී :-

374. අථ, ඉක්ඛිති: සො, ථී කිත්ඨිරිමේ රජතෙම: අතත සිරසා, තම
 හිසින්: ධාතුං, දළද වහන්සේ: සමුඛභනනො, උසුලන්තේ: සමුසසිත,
 තගත ලද: සිතාත පචාරණමිහි, සේසත් ඇති: විතත අඝථරෙ, විසිතුරු
 ඇතිරිලි ඇති: සිතවාජ් යුනෙත, සුදු අසුන් යෙදු: රථවරෙ, උතුම් රියෙහි:
 ධ්‍යවා, සිට: ලක්ඛී නිධානං, ලක්ෂමියට නිධාන වූ: අනුරාධපුරං,
 අනුරාධපුරයට: පචෙකඛී, වනි.

භවය :-

ථී කිත්ඨිරිමෙචන් රජතුමා දළද වහන්සේ හිසින් දරමින් සුදු අසුන්
 යෙදු රියකට නැගී අනුරාධපුරයට ගියේය.

375. දෙවීඤ්ඤ මඤ්ඤර සමෙ සමලෙඨකතමිහි
 රාජා සකමිහි භවනෙ අතුලානුභාවො
 සීභාසනෙ පටික කොජවසථ තමිහි
 ධාතුං ධ්‍යපෙසි මුනිනො සසිතාත පනෙත.

පද්‍යථී :-

375. අතුලානුභාවො, අසදාශ වූ ආනුභාව ඇති: රාජා, රජ තෙම:
 සමලංකතමිහි, මනාකොට සැරසූ: දෙවීඤ්ඤ මඤ්ඤර සමෙ, ශක්‍ර භවනය
 හා සම වූ: සකමිහි භවනෙ, සිය මැදුරෙහි: පටික කොජ වසථ තමිහි,
 සියුම් සුදු ලොම් ඇතිරි හා කොළු පලස් අතුලා වූ: සසිත ආතපනෙත,
 සේසත් සහිත: සීභාසනෙ, සීභාසනයෙහි: මුනිනො ධාතුං, බුදුන්ගේ
 දළද වහන්සේ: ධ්‍යපෙසි, තැබීය.

විස්තර :-

දෙවීඤ්ඤ මඤ්ඤරෙ - සක්‍ර භවනයෙහි පිහිටි විජයොත් පභයයි. එය
 යොදුන් සත් සියයක් උසය. යොදුන් තුන්සියයක් උස ධිපජයෙන්
 බඹළන්තේය. රත්මය රිටිවල මැණික්මය ධිවජ ද, මැණික්මය රිටිවල
 රත්මය ධිවජ ද වේ. මෙම වෛජන්ත ප්‍රාසාදය මඝමානවක කාලයෙහි
 කළ පුණ්‍ය කමියක විපාකයකි.

ලක්දිව පළමු දළද මැදුර

376. අනෙතො'ව භූමිපති ධාතුසරං මහණ්සං
කන්වාන තන්ව විනිධාය මුනිඤ ධාතුං
සම්පූජයිත්ව විවිධෙහි උපායනෙහි
රත්තිඤ්චං තිදිව මොක්ක සුඛාහිකච්චි.

පද්‍යථී :-

376. භූමිපති, රජතෙම; අනෙතො එව, (නුවර) ඇතුලට; මහග්ඝං, මාහැහි වූ; ධාතුසරං, දළද මැදුරක්; කන්වාන, කොට; තන්ව, එහි; මුනිඤ ධාතුං, සවිඤ දළද වහන්සේ; විනිධාය, පිහිටුවා, තිදිව මොක්ක සුඛ අහිකච්චි, සගමොක් සුව කැමැත්තේ; විවිධෙහි උපායනෙහි, නන් වැදරුම් වූ පඩුරෙන්; රත්තිඤ්චං, රැ දවල්; පූජයිත්ව, පිදිය.

දළද වැඩමවූවන්ට රාජ සම්මාන පිඳේ.

377. තෙසඤ්ච ජාතිපතිකාන මුහින්න මෙව
තුට්ඨො ඛහුනි රත්තාභරණාදිකානි
ගාමෙව ඉස්සර කුලෙක නිවාසභුතෙ
දන්වාන සංගහ මකාසි තිසීහළිඤෙ.

පද්‍යථී :-

377. තිසීහළිඤෙ, ත්‍රිසිංහලාධිපති රජතෙම; තෙසං, උහින්නං එව, ජාතිපතිකානංව, ඒ අඹු සැම දෙදෙනාටම; තුට්ඨො, සතුටු වූයේ; ඛහුනි, බොහෝ; රත්ත ආභරණ ආදිකානි, රන් අඛරණ ආදිය ද; ඉස්සරකුල, ඉසුරු කුලවතුන්ට; එක නිවාසභුතො, අසභාය නිවාස වූ; ගාමෙව, ගම්ද; දන්වාන, දී; සංගහං අකාසි, සංග්‍රහ කෙළේය. !

විස්තර :-

ඉස්සර කුලෙක - දන්න කුමරු හා හේමමාලා දෙදෙන රාජ පරම්පරාවකින් පැවත එන්නන් නිසා ඉස්සර කුල නමින් හැදින්වේ. ලංකාවට පැමිණි ඔවුන්ට වාසය පිණිස කීරවැල්ල නම් ගම දුන් බව සදහන් වේ. කීරවැල්ලේ රජ පෙළපත ඔවුන්ගෙන් පැවත එන්නේ යයි ද සලකනු ලැබේ.

දළ දැක්මට ජනයා රැස් වේ.

378. සභාවේ ජනපද නෙගම නාගරාදී උකකණ්ඨිතා සුගතධාතු මපසසමානා ලොකුතමසස වරිතාති අභිඤ්චනනා උගෙසාසයිංසු ධරණීපති සන්නිධානෙ

පදනම් :-

378. ජනපද නෙගම නාගරාදී, ජනපද නියමිතම නගරාදියෙහි වැසියෝ; සුගත ධාතු, දළ වහන්සේ; අපසසමානා, නොදක්නාහු; උකකණ්ඨිතා, උකටලි වූවෝ; සභාව, එක්ව; ලොකුතමසස, බුදුන් වහන්සේගේ; වරිතාති, වරිතයන්; අභිඤ්චනනා, පසසමිත්; ධරණීපති සන්නිධානෙ, රජු සමීපයෙහි; උග්ගෙසාසයිංසු, උද්ගෙසාසණ කළහ.

379. ධම්මසාරො සකල ලොක හිතාය ලොකෙ ජායිතථ සඤ්චනනා හිතමාවරිතථ විඤ්චනනා බහුජනසා හිතාය ධාතු ඉවඡාමී ධාතු මහිජුජයිංකුං මයමිපි.

පදනම් :-

379. ධම්මසාරො, සවිඤ්ඤාත් වහන්සේ; සකල ලොක හිතාය, සියළු ලෝවැස්සන්ට හිත වැඩ පිණිස; ලොකෙ, ලොකයෙහි; ජායිතථ, උපන් සේක. සඤ්චනන හිතං ආවරිතථ, සියළු ජනයාට හිත පිණිස හැසිරුණු සේක. බහු ජනසා, බොහෝ ජනයාට; හිතාය, හිත පිණිස; ධාතු විඤ්චනනා, ධාතු විසුරුවන ලදහ. මයං අපි, අපිද; ධාතුං අභි ජුජයිංකුං, දළ දැකීමට; ඉවඡාම, කැමැත්තෙහි.

380. සො සන්නිපාතිය මහීපති හික්ඛු සංඝ මාරාමවාසී මනුරාධ පුරොපකණ්ඨෙ අජ්ඣාසයං තමහිවෙද යි සත්ථධාතු පුජාය සන්නිපතිතසා මහාජනසා.

පදනම් :-

380. සො මහීපති, ඒ රජතෙම; අනුරාධපුර උපකණ්ඨෙ, අනුරාධපුර සමීපයෙහි; මාරාමවාසී, හික්ඛු සභික, මාරාමවාසී හික්ඛු සංඝයා; සන්නිපාතිය, රැස් කොට; සත්ථ ධාතු පුජාය, බුදුන්ගේ දළ වහන්සේ

පිදීමට: සන්තිපතිතසා, රැස්වූ: මහාජනසා, මහජනයාගේ: තං අජ්ඣාසයං, ඒ අදහස: අභිවෙදයි, දැන්විය.

භාවය :-

රජතුමා අනුරාධපුර ආරාමවාසී හික්කු සඩ්දසා වහන්සේ රැස් කොට මහජන අදහස දැන්විය.

381. පේරො තභිං මහති හික්කු ගණේ පනෙකො මෙධා බලෙන අසමො කරුණාධිවාසො එවං තිසීහලපතිසා මහාමතිසා ලොකඝථවාර චතුරසා නිවෙදයිත්ථ.

පද්‍යථී :-

381. තභිං මහති හික්කුගණේ, ඒ මහා සංඝ සමුහයෙහි: මෙධා බලෙන, ප්‍රඥ බලයෙන්: අසමො, අසදාශ වූ: කරුණාධිවාසො, කරුණාවට නිවෙස් වූ: එකො පන පේරො, එක් තෙර නමක් වනාහි: මහා මතිසා, මහා බුද්ධිමත්: ලොකඝථවාර චතුරසා, ලෝවැඩ කරණයෙහි දක්ෂ වූ: තිසීහලාධිපතිසා, ත්‍රිසිංහලාධිපති රජහට: එවං, මෙසේ: නිවෙදයිත්ථ, දැන්වූ සේක.

භාවය :-

ඒ මහා සංඝ සමුහයෙහි නැණවත් මහ තෙර නමක් රජ තුමාට මෙසේ කීය.

382. යො ආචරෙයා අනුච්චි ජනසා අත්ථං එසො හවේනු චරිතො මහතං සභාවො ධාතුං වසන්ත සමයෙ බහි නීහරිත්ථා දසෙහි පුඤ්ඤමහිපත්තයතං ජනානං.

පද්‍යථී :-

382. යො, යමෙක්: අනුච්චිජනසා, ආශ්‍රිත ජනයාට: අත්ථං, අභිවෘද්ධියක්: ආචරෙයා, කරන්නේද: හවේ, ඒකාන්තයෙන්: එසො, මෙය: මහතං අනුචරිතො, මහතූන් අනුගමනය කළ: සභාවො, සභාවයකි: වසන්ත සමයෙ, වසන්ත කාලයෙහි: ධාතුං, දළද වහන්සේ: බහි නීහරිත්ථා, පිටතට ගෙන ගොස්: පුඤ්ඤං, පින්: අභිපත්ථයතං, පතන්නාවූ: ජනානං, ජනයන්ට: දසෙහි, දක්වනු මැනව.

385. මජ්ඣිමනිකායානුගත මානසනාය කීනතු
 රාජා අවොච පුත හික්ඛුගණඤ්ඤා මජ්ඣෙධ
 අනතානු රූපමය මෙව මුනිඤ්ඤා ධාතු
 ධානං ඛණෙන සයමෙව ගමීඤ්ඤාතිති.

පද්‍යවී:-

385. කීනතු, වැලිදු; රාජා, රජතෙම; මජ්ඣිමනිකානුගත, මැදහත් බවට අනුව ගිය; මානසනාය, සිත් ඇති බැවින්; පුත, නැවත; හික්ඛුගණඤ්ඤා මජ්ඣෙධ, හික්ඛු සමූහයා මැද; අවොච. මෙසේ කීය. අයං මුනිඤ්ඤා ධාතුං, මේ බුදුන්ගේ දළද වහන්සේ; සයං එව, තොමෝම; අනතානුරූප එව ධානං, තමන් වහන්සේට සුදුසු තැනකට; ඛණෙන, ඇසිල්ලකින්; ගමීඤ්ඤාතිති, වඩිනා සේකැයි, කියයි.

භාවය:-

රජතුමා මැදහත් සිත් ඇති බැවින් සංඝයා මැද මෙසේ කීය. මේ දළද වහන්සේ ඇසිල්ලකින් තමාට විසීමට සුදුසු තැනකට තමන් වහන්සේම වඩින සේකැයි කීය.

386. රාජා තතො හවනමෙව සකං උපෙච්ච
 ධාතුප්පනාම මහිප්පථයතං ජනානං
 බිප්පං මුඛමබුජ්ඣ වනානි විකාසයනො
 සජ්ජෙතු මාහ නගරඤ්ඤා විහාර මඤ්ඤා.

පද්‍යවී :-

386. තතො, ඉක්බිති; රාජා, රජ තෙම; සකං හවනං එව, සිය හවනයටම; උපෙච්ච, එළඹ; ධාතුප්පනාම, දළද වැළීම; මහිප්පථයතං, පතන්නාවූ; ජනානං, ජනයන්ගේ; මුඛමබුජ්ඣ වනානි, මුඛ පද්ම වනයන්; විකාසයනො, පුබුදුවමින්; නගරං ච, නුවරද; විහාර මඤ්ඤා, විහාර මග ද; බිප්පං, වහා; සජ්ජෙතුං, සරසන්ට; ආහ, කීය.

387. සමමජ්ජිකා සලිල සෙවන සනතධුලි
 රච්ඡා තද්ධි පුලිනප්පරණාහිරාමා
 උඤ්ඤාපිතානි කණ්ඤාදි විචිත්තිතානි
 වාග්ඤ්ඤාදි රූප බවිතානි ච තොරණානි.

පද්‍යවී :-

තද, එකල්හි; රච්ඡා, විඳි තොමෝ; තමජ්ජිකා, හමදනා ලද්දී; සලිල සෙවන, දිය ඉසීමෙන්; සනත ධුලි, සන්හුන් රජස් ඇතිව; පුලිනප්පරණා,

වැලි ඇතිරීමෙන්; අභිරාමා ආසි, සිත් කලු විය. කණකාදි, රත් ආදියෙන්; විචිත්‍යානි, විසිතුරු කළ; ව්‍යඤ්ඤ ආදි රූප බවිතානි, ව්‍යාසු ආදිරූප ඔබ්බන ලද; තොරණානි, තොරණයෝ ද; උසාසිතානි, තගන ලදහ.

388. ඡායා නිවාරිත විරොචන රංසි තාපා නචංච දසායති වාතධුතා ධජාලී වීථි වසන්ත වනරාජී සමාන වණ්ණා ඡාතා සුජාත කදලී තරු මාලිකාහි.

පද්‍යම් :-

ඡායා නිවාරිත, සෙවනින් වලකන ලද; විරොචන රංසි තාපා, හිරු රැස් කැවීම් ඇති; ධජාලි, දද පෙළ; වාතධුතා, සුළඟින් කම්පිතව; නච උසායති ඉච, නැටුම් දක්වන්නියක වැනිය; වීථි, විදිය; සුජාත කදලීතරු මාලිකාහි, මනාව හටගත් කෙසෙල් ගස් පෙළින්; වසන්ත වනරාජී සමාන, වසන්ත කාලයෙහි වන රේඛාව වැනි වූ; වණ්ණා ඡාතා, ශෝභා ඇති විය.

389. සං සුවයනති ච සතං නච පුණ්ණ කුමාහා සභා පචග්ග සුඛ මිච්ඡිත මිජ්ඣධනී ති කප්පුර සාර තගරා ගරු සම්භවෙහි ධුපෙහි දුද්දිත මථො සුදිනං අහොසි.

පද්‍යම් :-

389. නච පුණ්ණ කුමාහා ච. අළුත් පුත්කලස් ද; සතං, සත්පුරුෂයන්ට; ඉච්ඡිතං, කැමති; සභා අපචග්ග සුඛං, ස්ථිර ග මොක්‍ෂ සැප; ඉජ්ඣධනී ඉති, සමෘද්ධි වෙයි යනු; සංසුවයනති. හභවත්; අථො, නැවත; කප්පුරසාර තගරා ගරු, කපුරු තුවරලා අඟිල් යන මෙයින්; සම්භවෙහි, හටගත්; ධුපෙහි, දුමින්; සුදිනං, ඒ යහපත් දිනය; දුද්දිනං, වැලලි දවසක්; (වලාකුළුවලින් අහස වැසි දවසක්) අහොසි, විය.

390. ඔලමබමාන සිත මුත්තික ජාලකානි සජාපිතානි විවිධානි ච මණ්ඩපානි සමපාදිතානි ච තභිං කුසුමග්ගිකානි ආමොද ලද්ධ මධුපාවලි කුජ්නානි.

පද්‍යම් :-

390. ඔලමබමාන, එල්ලෙන්නාවූ; සිත මුත්තික ජාලකානි, සුදු මුතු දෑල් ඇති; විවිධානි, නන්වැදුරුම්; මණ්ඩපානි ච, මණ්ඩප ද;

සජ්ජාපිතානි, සදන ලදහ. තනි, එහි: අමොද ලුඳු, සුවඳට ලොල් වූ; මධුපාවලි කුර්තානි, බඹර සමුහයා කළ නාද ඇති: කුසුමග්ගිකානි ව, මල් ඇගුද; සමපාදිතානි, කරන ලදහ.

391. ගවඡංසු කෙච් ගහිතුසාව වෙස සොහා
එකෙ සමුග්ග පරිපුරිත පුප්ඵහ්ඨා
අකෙඤ්ජනා සුරහි චුණ්ණහරං වහනනා
තතෙඵතරෙ ධන විචිතත මහාතපතතා

පද්‍යථ :-

391. කෙච්, කිසිවෙක්: ගහිත උසාව වෙස සොහා, ගන්නා ලද උත්සව වේශ ගොහා ඇතිව; එකෙ, ඇතැමෙක්: සමුග්ග, කරඬුවල: පරිපුරිත, පුරවන ලද: පුප්ඵහ්ඨා, මල් ගත් අත් ඇතිව ද; අකෙඤ්ජනා අන් ජනයෝ: සුරහි චුණ්ණ හරං. සුවඳ සුණු බර: වහනනා, උසුලමින් ද; ඉතරෙ. සමහරු; ධන, ධරණ ලද; විචිතත, විසිතුරු; මහා ආතපතතා, මහත්ඡත්‍ර ඇතිව ද; තතථ, එහි: ගවඡංසු, ගියහ.

392. ලච්චිකිසසරොථ සසි පණ්ඩරවාජී යුක්තෙ
උජ්ජොතිතෙ රථවරෙ රතතප්පහාහි
ධාතුං තිලොක තිලකස්ස පතිධංපෙඤ්චා
එතං අවොච වචනං පණ්ණිපාත පුබ්බං.

පද්‍යථ :-

392. අථ, ඉක්බිති: ලච්චිකිසසරො, රජතෙම: සසි පණ්ඩර වාජීයුක්තෙ, සඳ මෙන් සුදු වූ අශ්වයන් යෙදූ: රතතප්පහාහි, රුවන් පැහැයෙන්: උජ්ජොතිතෙ, හොබවන ලද; රථවරෙ, උතුම් රියක: තිලොක තිලකස්ස, තුන් ලොවට තිලකයන් වැනි බුදුන් වහන්සේගේ: ධාතුං, දළද වහන්සේ: පතිධංපෙඤ්චා, පිහිටුවා: පණ්ණිපාත පුබ්බං, ප්‍රණිපාත පූච්චව: එතං වචනං, මේ වචනය: අවොච, කීය.

393. සමෙඛොධියා ඉච මුනිස්සර ඛොධි මණ්ඩං
ගණ්ඩමඛ රුකඛමිච තිත්ථිය මඤ්ජනාය
ධමමං ච සංචිහජ්ඣං මිගද්දය මජ්ඣං
පුජානු රුප මුපගච්ඡ සයං පදෙසං.

පද්‍යථ :-

393. මුනිස්සර. සච්ඤයන් වහන්ස! සංඛොධියා, බුදුවීම පිණිස: ඛොධි මණ්ඩං ඉච, බෝ මැඩට මෙන් ද; තිත්ථිය මඤ්ජනාය නිර්ථකයන්

මැඩීම පිණිස: ගණ්ඩමබරුකං ඉව, ගණ්ඩමබරුකං රක් මුලට මෙන් ද: ධමමං සං විහරිතුං, දහම් බෙදීම පිණිස: මිගදායං ඉව, මිගදායට මෙන් ද: අජ්ජ, අද: පුජා අනුරුපං, පිදීමට සුදුසු වූ: පදෙසං, පෙදෙසකට: සයං, තුඹ වහන්සේ: උපගව්ඡ, වඩිත සේක්වා.

විස්තර:-

බොධිමණ්ඩං ඉව - මින් අවුරුදු දෙදහස් පන්සිය හැත්තෑ පහකට පමණ පෙර වෙසක් පුණ්‍ය පොහෝ දිනක උදේ සුජාතා සිටු දුව විසින් පිළිගන්වන ලද කිරිපිටු දනය නෙරක්කපුරා ගං තෙර දී වළද, හදු වනයෙහි දිවා විහරණය කොට සවස්හි සොත්ථිය නම් බමුණකු පුදන ලද කුස තණ අට මීට රැගෙන බෝ මුලට වැඩ එහි කුස තණ අතුරා වැඩ සිට. එදින මාර පරාජය කොට, අළුසම් වේලෙහි බුද්ධත්වයට පැමිණ වදල සේක. මේ බුදු බව පතා බෝ මැඩට වැඩ ගමනය.

මිගදායං- බුදුන් වහන්සේ සත් සති ගෙවා බ්‍රහ්මාරාධානාවෙන් දම්සක් පවත්වනු පිණිස උරුවේලාවෙන් පිටත්ව යද්දී අතර මගදී උපක නම් ආජීවකයකුට ද තමන් ජීන බව හඟවා, රොහිත වන්දු, උරුබිල්වා, කල්ප, සාරථිර පුර ආදී ගම් නියම් ගම් පසු කරමින් අවුත් ඇසල පුණ්‍ය පොහෝ දිනයෙහි මිගදාය නම් වූ ඉසිපතනයට වැඩ දම්සක් පැවැත් වූ සේක.

මේ ගමන් තමන් වහන්සේගේ අභිමතය පරිදි වැඩ ගමන් වේ. එමෙන් අද ද මෙහි සුදුසු මගකට වඩිත ලෙස ආරාධනා කෙළේය.

- 394. රාජා තතො සමුච්චිතා වරණෙසු දකො
- විසුජ්ජි චුසස රථ මට්ඨිත සාරථීං තං
- පච්ඡා සයං මහනියා පරිසාය සඤ්ඨං
- පුජා විසෙස මසමං අගමා කරොනො.

පද්‍යථී :-

394. තතො, ඉක්බිති: සමුච්චිත, සුදුසු: ආවරණෙසු, ක්‍රියාවන්හි: දකො, දක්ෂ වූ: රාජා, රජතෙම: අට්ඨිත සාරථීං, රථාවායථීයෙකු නොසිටියාවූ: තං චුසසරථං, ඒ රාජ රථය: විසුජ්ජි, යැවීය. පච්ඡා, පසුව: සයං, තෙමේ: මහනියා, මහත් වූ: පරිසාය සඤ්ඨං, පිරිස සමග: අසමං අසම වූ: පුජා විසෙසං, පුජා විශෙෂයක්: කරොනො, කරමින්: අගමා, ගියේය.

හාවය :-

කටයුත්තෙහි දක්ෂ රජකුමා රියැදුරෙකු නැති මංගල රථය පිටත් කරවා, තෙමේ පුද පූජා පවත්වමින් පසු පසින් ගියේය.

395. උකුට්ඨි නාද විසරෙන මහාජනස්ස
හෙසාරචෙන විසටෙන කුරඬගමානං
හෙරී රචෙන මහතා කරි ගජ්ඣෙන
උද්දම සාගර සමං නගරං අහොසි.

පද්‍යථී :-

395. මහාජනස්ස, මහජනයාගේ: උකුට්ඨි නාද විසරෙන, ඔල්වර නාද සමූහයෙන් ද; කුරඬගමානං, අශ්වයන්ගේ: විසටෙන, පතලා වූ; හෙසාරචෙන, හේසාරචයෙන් ද; මහතා හෙරී රචෙන, මහත් බෙර හඬින් ද; කරි ගජ්ඣෙන, හස්තීන්ගේ කුඤච නාදයෙන් ද; නගරං, නුවර: උද්දම සාගර සමං අහොසි, උදම් සාගරය හා සම විය.

396. ආමොදිතා උභය චීචිගතා කුලිඤ්ඨී
වාතායනෙහි කතකාභරණෙ ඛිපිංසු
සඛඛතකං කුසුම වසස මවසායිංසු
චෙලානි චෙව හමයිංසු නිජුතතමධෙග.

පද්‍යථී :-

396. උභය චීචිගතා, චීචිය දෙපස: (ගෙවල්හි වූ) කුලිඤ්ඨී, කුලහනෝ: ආමොදිතා, සකුටු වූවාහු: වාතායනෙහි: කවුළුවලින්: කතක ආභරණ, රන්අඹරණ: ඛිපිංසු, දමුහ. සඛඛතකං, හැම තැනම වූ: කුසුම වසස, මල් වැස්සක්: අවසායිංසු, වැස්සුහ. නිජ උතතමධෙග, තම හිස මත: චෙලානි ව ඵච, පිළි ද: හමයිංසු, කරකැවුහ.

397. පාචීන ගොපුර සමීප මුපාගතමිහි
තසමීං රචෙ ජලධි පිට්ඨිගතෙව පොනෙ
කුට්ඨා තහිං යතිගණා මනුජාව සඛඛ
සමීපුජයිංසු විචිධෙහි උපායනෙහි.

පද්‍යථී :-

397. ජලධිපිට්ඨිගතෙ, මුහුදු පිට ගමන් ගත්: පොනෙ ඉච, නැවක් වැනි වූ: තසමීං රචෙ, ඒ රථය: පාචීන ගොපුර සමීපං, පෙරදිග වාසල වෙත: උපාගතමිහි, පැමිණි කල්හි: තහිං, එහි: යතිගණා, හික්කු

සමුභයෝ ද: සබ්බෙ මනුජා ව, සියළු මනුෂ්‍යයෝ ද: තුඨ්ඨා, සතුටු වුවාහු: විවිධෙහි, උපාසනෙහි, තත් වැදුරුම් පඩුරෙන්: සම්පූජයිංසු, පිදුහ.

398. කත්වා පදකම්ණ මථො පුරමුත්තරෙන ආරෙන සො රථ වරො බහිනිකම්භවා ධානෙ මහිඤ මුනි ධම්ම කථා පචිත්තෙ අට්ඨාසි තිත්ථගමිතා ඉව හණ්ඨි තාවා

398. අථ, නැවත: සො රථ වරො, ඒ උතුම් රථය: පුරං, නුවර: පදකම්ණං කත්වා, පැදකුණු කොට: උත්තරෙන ආරෙන, උතුරු වාසල් දෙරිත්: බහි නිකම්භවා, පිටතට නික්ම: මහිඤ මුනි ධම්ම කථා, මිහිඳු හිමියන්ගේ දහම් කථාවෙන්: පචිත්තෙධානෙ, පවිත්‍ර වූ ස්ථානයෙහි: තිත්ථගමිතා, තොටට පැමිණි: හණ්ඨි තාවා ඉව, බඩු නැවක් මෙන්: අට්ඨාසි, සිටියේය.

විස්තර :-

මහිඤ මුනි ධම්මකථා පචිත්තෙධානෙ -

දෙවනපැනිස් රජු දවස ලක්දිව බුදු සසුන් පිහිටුවා වදළ මිහිඳු මාහිමියන් වහන්සේ අනුරාධපුරයට වැඩ නුවරින් පිට මහජනයා උදෙසා ඉඩකඩ ඇතිව පැවති නැරඳුන උද්‍යානයෙහි පණවන ලද ආසනයෙහි සිට බාල පණ්ඨිත සුත්‍රය දේශනා කොට සත් දහසක් පමණ දෙනා මාර්ගඵලාවබොධය ලදහ. මෙසේ දහම් දෙසීමෙන් බැබල වූ තැන පසුව ජොතිවන නම් වී. නැරඳුන වනොද්‍යානයෙහි ප්‍රථම දළද ප්‍රදශ්නිය පැවැත්වීය.

දළද ප්‍රදශ්නිය

399. ධානෙ තහිං දසන ධාතුරවරං ජීනස්ස ලඪ්ඨිකියුරො රත්ත විත්ත කරණ්ඨි ගබ්භා සක්ඛධාසනා ඉව විට්ඨං බහිනීහරිත්වා දසොයි ජානපද නෙගමි තාගරාතං.

පද්‍යථී :-

399. තහිං ධානෙ, (මිහිඳු මාහිමියන් ධම් දේශනා කළ) එතන්හිදී: ලඪ්ඨිකියුරො, රජතෙම: ජීනස්ස, සවිඤ්ජන වහන්සේගේ: දසන ධාතුරවරං, උතුම් දළද වහන්සේ: රත්ත විත්ත කරණ්ඨි ගබ්භා, රුවනින්

විසිතුරු වූ කරඬු ගැබිනි: සඤ්ඤාසනා, සැදැ වලායෙන් නිකුත්: විධුං ඉව, සඳ මෙන්: බහි නීහරිතවා, පිටතට ගෙන: ජානපද නෙගම නාගරානං, දනව් වැසි, නියමගම් වැසි, නගරවැසි ජනයා හට: දසෙසි, දක්වීය.

- 400. තසමිං ජනෙ සපදි ආහරණාදි වසා මචචනන පීතිහරිතෙ අභිවසායනෙත සා නන්දි වන්දි ජන මංගල ගීතකෙහි සමපාදිතෙසු මුඛරෙසු දිසා මුඛෙසු

පද්‍යවි :-

400. සපදි, එකෙණෙහි: අච්චනන පීති හරිතෙ, අභිශය ප්‍රීතියෙන් පිරුණාවූ: තසමිං ජනෙ, ඒ ජනයා: ආහරණ ආදී වසා, ආහරණ ආදී වැසි: අභිවසායනො, වස්චන කල්හි: සානන්දි, සතුටු සහිත වූ: වන්දිජන, ස්තූති පාඨකයන්ගේ: මංගල ගීතෙහි, මංගල ගීතයෙන්: දිසාමුඛෙසු, දිශා නමැති මුඛයන්: මුඛරෙසු සමපාදිතෙසු, දෙඩමලු කළ කල්හි:-

- 401. හත්ථරවිඤ් නිවහෙසු මහාජනසා වන්දෙදයෙව මුකුලකත මාගතෙසු බුහමා මරාදි ජනිතා මිත සාධුවාදෙ තාරා පථමිහි භුවනොදර මොත්ථරනෙත.

පද්‍යවි :-

401. මහාජනසා, මහජනයාගේ: හත්ථ අරවිඤ් නිවහෙසු, අත් නමැති පියුම් සමූහය: වන්දෙදයෙ ඉව, සඳ නැගී කල්හි මෙන්: මුකුලකතාං ආගතෙසු, හැකුළුණු බවට පැමිණි කල්හි: තාරා පථමිහි, අහසෙහි: බුහම අමර ආදි, බඹසුර ආදීන් විසින්: ජනිත, ඉපද වූ: අමිත සාධු වාදෙ, අපමණ සාධු නාදය: භුවන උදර, ලෝක කුහරය: මත්ථරන්තෙ, මැඩගෙන පවත්නා කල්හි:

විස්තර :-

වන්දෙදයෙව = රාත්‍රී සඳ උදාවත්ම දියෙහි පිපී ඇති පියුම් හැකිලෙන්. හිරු උදාවත්ම පියුම් පිපීම සිරිති. පියුම් හැකුළුනාක් මෙන් දෙඅත් එක්වීම මත් කියැවේ. ඒ දළද වැදි අයුරු දක්වීමයි.

- 402. සා දනන ධාතු සසි බණ්ඩ සමානවණණං රංසිහි කුඤ් නව වන්දන පණ්ඩරෙහි පාසාද ගොපුර සිලුවවය පාද පාදිං නිඤ්ඤාන රුපියමයංව අකා බණෙන.

පදනම් :-

402. සසි බණ්ඩ සමාන වණ්ණං, වන්ද්‍යා හා සමාන ගොභා ඇති: සා දන්ත ධාතු, ඒ දළද වහන්සේ: කුඤ්ඤ නව වන්දන පණ්ඩරෙහි, කොඳු හා අළුත් සඳුන් සේ සුදු වූ: රංසිහි, රශ්මියෙන්: පාසාද, ප්‍රාසාදය: ගොපුර, වාසලය: සිලුවවය, පවිතය: පාදප ආදීං, ගස් ආදී වූ සියල්ල: බණෙන, ඇසිල්ලකින්: නිඳොක, පිරිසිදු: රූපිමයං ඉව, රිදීයෙන් කරන ලද්දක් මෙන්: අකා, කෙළේය.

403. නං පාටිභාරිය මච්ඡන්තිය මච්චුළාරං
දිසවාන කෙ තනිමහෙසු මහධ්මලොමා
කෙවානසුං සක සකාභරණානි ගෙහං
කෙවා න අත්තපට්ටාභ මච්ඡණ්ණයිංසු.

පදනම් :-

403. අච්ඡන්තියං, නොසිතය හැකි: අති උළාරං, ඉමහත්: නං පාටිභාරියං, ඒ පෙළහර: දිසවාන, දැක: තනිං, එහි: කෙ, කවරෙක්: අහධ්ම ලොමා, ලොමු දැහ නොගත්තාහු: අහෙසුං, වූහුද: කෙ වා, කවරෙක් හෝ: සක සක ආභරණානි, තම තමන්ගේ ආභරණ: ගෙහං, ගෙට: ආනසුං, ගෙන ගියාහුද: කෙ වා, කවරෙක් හෝ: අත්තපට්ටාභං, ආත්ම ලාභය: න අච්ඡණ්ණයිංසු, නොවැනුහු ද?

404. කෙ නො ජනිංසු සකදිධ්මී මලානු බඳුං
කෙ වා න බුද්ධමහිමං අභිප්පච්චයිංසු
කෙ නාම මච්ඡරිය පාස වසා අහෙසුං.
වත්ථුත්තයඤ්ඤ සරණා නගමීංසු කෙ වා.

පදනම් :-

404. කෙ, කවරෙක්: අනුබඳුං, බොහෝ කලක් බැඳී පැවත ආ: සකදිධ්මී මලං, සිය මිසදිටු මලය: නොජනිංසු, නොහළාහු ද: කෙ වා, කවරෙක් හෝ: බුද්ධ මහිමං, බුද්ධ රාජ්‍යය: න අභිප්පච්චයිංසු, නො පැතුහු ද: කෙනාම, කවරෙක් නම්: මච්ඡරිය පාස වසා අහෙසුං, මසුරු මල වසහ වූවාහු ද: කෙ වා, කවරෙක් හෝ: වත්ථුත්තයං. තෙරුවන්: සරණං ව, සරණයන්: න ගමීංසු, නො ගියාහු ද: (ගියාහුමය)

405. ලච්චිකස්සරොපි නව ලකඛ පරිබ්බයෙන
සඛ්ඛඤ්ඤ ධාතු මතුලං අභිසුච්චයිංසා
නං දන්තධාතුං භවනං පුන වච්චයිත්ථා
අත්තෙ පුරමහි පට්ටාසර මච්චයිත්ථ.

පදනම් :-

405. ලඛිකිස්සරො අපි, ලකිසුරු (කිත්සිරිමෙවන් රජ) තෙමේ ද; නව ලකඛ පරිබ්බයෙන, නව ලක්ෂයක වියදමින්; අතුලං, අසමචු; සබ්බඤ්ඤා ධාතුං, සච්ඤ දළද වහන්සේ; අභිසුජයිත්වා, පුද; සුත, නැවත; තං, ඒ දළද වහන්සේ; අනෙත පුරමහි, ඇතුළු නුවරෙහි; දන්තධාතු භවනං, දළද මැදුරට; වඩිස්සිත්වා, වඩා; පට්ටාසරං, දිනපතා; අච්චයිත්ව, පිදීය.

දළද සුජා විධි.

406. ධාතුං විහාර මහයුත්තර මෙව නෙත්වා
සුජං විධාතු මනු වච්ඡර මෙව රුපං
රාජා'ථ කිත්තිසිරිමෙස සමච්චයො සො
චාරිත්ථ ලෙබ මහිලෙබයි සච්ච සන්ධො.

පදනම් :-

406. අථ, අක්ඛිති; සච්ච සන්ධො, සත්‍ය ප්‍රතිඤ ඇති; කිත්ති සිරිමෙස සමච්චයො රාජා, ඒ කිත්සිරිමේ නම් රජතෙම; අනුච්චරං, අවුරුදු පතා; ධාතුං, දළද වහන්සේ; අභයුත්තරං විහාරං ඵච, අභයුත්තර විහාරයටම; නෙත්වා, පමුණුවා; ඵච රුපං, මෙබඳු වූ; (නව ලක්ෂයක් වියදමින්) සුජං විධාතුං, සුජා කරනු පිණිස; චාරිත්ත ලෙබං, චාරිත්‍ර ලේඛණයක්; අභිලෙබයි, ලියවී.

භාවය :-

සත්‍ය ගරුක ඒ කිත්සිරිමේ රජතෙම දළද වහන්සේ අවුරුදු පතා අභයගිරි විහාරයට වැඩම කරවා නව ලක්ෂයක් වියදමින් දළද සුජාව කළ යුතු යයි සිරිත් ලෙඛනයක් පිහිටු විය.

407. චාරිත්ත මෙත මිතරෙපි පච්චන්තයන්තා
තෙ බුද්ධදස පමුබා වසුධාධිනාථා
සඤ්ඤා දයාධික ගුණා හරණාහිරාමා
තං සකකරිංසු බහුධා ජින දන්ත ධාතුං,

පදනම් :-

407. සඤ්ඤා දයාධික, ශ්‍රද්ධා හා කරුණාධික වූ; ගුණාහරණ අභිරාමා, ගුණ නමැති බරණින් මනහර වූ; බුද්ධදස පමුබා, බුද්ධදස රජ ප්‍රධාන කොට ඇති; තෙ ඉතරෙ වසුධාධිනාථා අපි, ඒ සෙසු රජවරු ද; ඵතං චාරිත්තං, මේ චාරිත්‍රය; පච්චන්තයන්තා, පවත්වමින්; තං ජින දන්ත ධාතුං, ඒ සච්ඤ දළද වහන්සේට; බහුධා, බොහෝ සේ; සකකරිංසු, සත්කාර කළහ.

භාවය :-

ශ්‍රද්ධා කරුණාදී ගුණයන්ගෙන් පිරි බුද්ධදස රජතුමා ප්‍රධාන අන් සියළු රජවරු ද වාරිත්‍රානුකූලව දළද වහන්සේ නන් අයුරින් පිදුහ.

408. සත්ථාරං සමීහ තත්ථං පුරිමතරභවෙ සමපජානං පජාන සමෙබ්බං තස්ස සබ්බාසව විගමකරිං සද්දහනො දහන්තො සොතං තස්සග ධමෙම නිපුණමති සතං සධගමෙ සධගමෙසං නිබ්බාන සන්තමිච්ඡෙ නිභව භය පරිචාග හෙතුං ගහෙතුං.

පඤ්චමො පරිචෙජ්ඣෙ.

පද්‍යථ :-

405. සත්ථාරං, බුදුන් වහන්සේ විසින්; පුරිමතර භවෙ, ඉතා පෙර ජාතියෙහි; පජානං, සත්වයන්ට; සමීහ තත්ථං, රැස් කළා වූ ප්‍රයෝජනය; සමපජානං, දන්නා වූ; තස්ස, ඒ බුදුන්ගේ; සබ්බාසව විගමකරිං, සියළු කෙළෙස් නැසීම් සංඛ්‍යාත වූ; සමොධං, බුදුබව; සද්දහන්තො, අදහන්නා වූ; තස්ස, උන්වහන්සේගේ; අග්ග ධමෙම, උතුම් ධර්මයෙහි; සොතං මදහනො, කන් යොමු කරන්නාවූ; සතං සධගමෙ, සත්පුරුෂයන්ගේ එක් වීමෙහි; සධගං, ඇල්මක්; එසං, සොයන්නා වූ; නිපුණමති, කියුණු ක්‍රමණ ඇත්තේ; සතං, ශාන්තවූ; නිභව භය පරිචාග හෙතුං, භවත්‍රයෙහි භය නැති කිරීමට හේතු වූ; නිබ්බානං, නිව්ණය; ගහෙතුං, ලබා ගත්ට; ඉච්ඡෙ, කැමති වන්නේයි.

භාවය :-

බෝසත් කල කරන ලද පරාත්ථවරියා සිහි කරන්නා වූ, බුද්ධත්වය අදහන්නා වූ, දහම් අසන්නා වූ සත්පුරුෂ සංගමය කැමැති ක්‍රමණය මිනිස් තෙමේ ශාන්ත වූ නිව්ණය ලබන්නේය.

ජන්දස් :-

මෙම ගාථාව ශ්‍රීගිරා නම් වෘක්කයෙන් නිබන්ධිතයි. වෘක්ක ලක්ෂණ මෙසේය.

‘මුඛනෙත්‍යානාං ත්‍රයෙන ත්‍රිමුනි යනියුතා සුගිරා කීරිති තෙයම්.’

ම-ර-හ-න-යන ගුණයන්ගෙන් හා යගණ තුනකින් යුක්තව, සතින් සතින් සති ඇති මෙය සුගිරා වෘක්ක නම්.

ද්‍යාවංස - ව්‍යවස්ථාපිත ව්‍යාධ්‍යාවෙහි පඤ්චම පරිචෙජ්ඣෙ නිම්.

ආවායයි පරම්පරාව.

409. (i) යො වතුගොමිරවිතෙ වරසද්දසතෙථ
ථිකං පසතථ මකරිතථ ච පඤ්චිකාය
බුද්ධිප්පභාවජනනිංච අකා සමන්ත
පාසාදිකාය විනයධ්‍ය කථාය ථිකං.

1. යො, යම් මාහිමි කෙනෙක්: වතුගොමිරවිතෙ, ශ්‍රීමත් වතුගොමී විසින් රචිත: වරසද්ද සත්පෙ, උතුම් වාතු ව්‍යාකරණයෙහි: පඤ්චිකාය, රත්තමති පඤ්චිකාවට: පසතථං, ප්‍රශස්ත වූ: ථිකං ච, ථිකාවක් ද; අකරිතථ, කළ සේක් ද; සමන්ත පාසාදිකාය, සමන්තපාසාදිකා නම්: විනයධ්‍ය කථාය, විනයධ්‍ය කථාවට: බුද්ධිප්පභාව ජනනිං, බුද්ධි මහිමය උපදවන: ථිකං ච, සාරාතථී දීපති නම් ථිකාවක්: අකා, කළ සේක් ද;

410. (ii) අංගුත්තරාගමවරට්ඨ කථාය ථිකං
සමොභ විබ්භ මවිසාන කරිං අකාසි
අත්ථාය සංයමිගණස්ස පධානිකස්ස
ගතථං අකා විනය සංගහ නාමධෙය්‍යං.

(ii) අංගුත්තරාගම වර, අංගුත්තර නිකාය පිළිබඳ: අධ්‍යකථාය, මනොරථ පුරණී නම් අටුවාවට: සමොභ විබ්භම, මුළාව හා මතිග්‍රමය: විසාන කරිං, නසන සුළු වූ: ථිකං, ථිකාව: අකා, කළ සේක් ද; පධානිකස්ස, ප්‍රධන් වියයීය ඇති: සංයමිගණස්ස, ග්‍රමණ ගණයාට: අත්ථාය, වැඩ පිණිස: විනය සංගහ නාමධෙය්‍යං, විනය සංග්‍රහ නම් වූ: ගතථං ග්‍රන්ථය: අකා, කළ සේක් ද;

411. (iii) සන්තිඤ්චියස්ස පටිපත්ති පරායණස්ස
සලොච වුත්ති නිරතස්ස සමාහිතස්ස
අප්පිච්ඡතාදි ගුණයොග විභුසණස්ස
සමබුද්ධ සාසන මහොදය කාරණස්ස.

(iii) සන්තිඤ්චියස්ස, සන්සුන් ඉඳුරන් ඇති: පටිපත්තිපරායණස්ස, ප්‍රතිපත්තියම පරම පිහිට කොට ඇති: සලොච වුත්ති නිරතස්ස, කෙලෙසුන් තුනී කිරීමෙහි ඇලුණු: සමාහිතස්ස, එහෙයින් ඇති: අප්පිච්ඡතා ආදී, අල්පේච්ඡතා ආදිවූ: ගුණ යොග විභුසණස්ස, ගුණයොග නමැති අබරණ ඇති: සමබුද්ධ සාසන, බුද්ධ ශාසනයාගේ: මහා උදය කාරණස්ස, මහත් අභිවෘද්ධියට කරුණු වූ :-

412. (iv) සබ්බෙසු ආචරියනා පරමං ගතස්ස
 සත්ථෙසු සබ්බි සමයන්තර කොවිදස්ස
 සියෙසන සාරි තනුජස්ස මහාදිසාමි
 පාදස්ස තස්ස විමලන්චය සම්භවස්ස.

සබ්බෙසු සත්ථෙසු, සියළු ශාස්ත්‍රයන්හි: පරමං ආචරියනං, උතුම් ඇදුරු බවට: ගතස්ස, පැමිණියා වූ: සබ්බි සමයන්තර, සියළු පරසමයන්හි: කොවිදස්ස, දක්‍ෂ වූ: විමල, පිරිසිදු: අන්චය සම්භවස්ස, උභය කුලයෙහි උපන්නා වූ: තස්ස සාරි තනුජස්ස, ඒ ශාරීපුත්‍ර නම් වූ: මහාදිසාමි පාදස්ස, මහා සවාමිපාදයන්ගේ: සියෙසන, ශිෂ්‍ය වූ:-

කතීං සංදශීතය.

413. (v) සුද්ධන්චයෙන කරුණාදි ගුණොදයෙන
 තක්කාගමාදි කුසලෙන විසාරදෙන
 සබ්බිත්ථ පත්ථට සුධාකර රංසිජාල
 සඬකාස කිත්ති විසරෙන පරික්කකෙන.

සුද්ධන්චයෙන, පිරිසිදු වූ කුල ඇති: කරුණා ආදී, කරුණා ආදී වූ: ගුණොදයෙන, ගුණ පහළ වීම්, ඇති: තක්කාගමාදි කුසලෙන, තර්කාගමාදියෙහි දක්‍ෂ වූ: විසාරදෙන, බුහුටි වූ: සබ්බිත්ථ, සියළු තන්හි: පත්ථට, පතලා වූ: සුධාකර රංසිජාල සංකාස, ව්‍යුරුග්ඪ සමුහය හා සමාන වූ: කිත්තිවිසරෙන, කීර්ති සමූහ ඇති: පරික්ක කෙන, පරික්‍ෂා කරන්නා වූ:-

414. (vi) සද්ධාධනෙන සබ්බිලෙන ච ධම්මකිත්ති
 නාමෙන රාජ ගුරුනා චරියෙන ඵසො
 සොකුඤ්ඤසාද ජනනො ජීනදන්තධාතු
 චංසො කතො නිබ්බල දස්සි පභාවදීපො.

සද්ධාධනෙන, ශ්‍රද්ධාව ධනකොට ඇති: සබ්බිලෙනච, මොළොක් තෙපුල් ඇති: ධම්මකිත්ති නාමෙන, ධම්කීර්ති නම් වූ: රාජ ගුරුනා, ආචරියෙන, රාජගුරු ආචාර්යයන් විසින්: සොකුඤ්ඤසාද ජනනො, අසන්නවුන්ගේ වික්‍රප්‍රසාදය උපදවන්නා වූ: නිබ්බල දස්සි පභාව දීපො, සවිඤ්ඤන් වහන්සේගේ ආනුභාව ප්‍රකාශ කිරීමට පහතක් බඳු වූ: ඵසො ජීන දන්තධාතු චංසො, මේ බුද්ධ දළද චංශය: කතො, කරන ලද්දේය.

කාලය මෙක පුබුදුසු පුබුදුසු (vii) 214
සත්පුබුදුසු වැනිසමා නිසා පුබුදුසු
මිනිසුන්ට සුඛසුඛ විය යුතුයි

415.(vii) ධම්මො පචන්නකු චිරාය මුනිසුරසා
ධම්මො ධීතා වසුමනී පතයො භවන්ත
කාලෙ පචස්සන්ත සනො නිබ්බා පජාපි
අකෙඤ්ඤා මෙත්ති පටිලාභ සුඛං ලභන්ත.

මුනිසුරසා, බුදුන් වහන්සේගේ: ධම්මො, ධර්මය තෙම; චිරාය,
බොහෝ කාලයක්: පචන්නකු, පවතීවා ! වසුමනී පතයො, රජවරු;
ධම්මො ධීතා, ධර්මයෙහි නිවැරදිවනු; භවන්ත, වෙත්වා; සනො, වැස්ස;
කාලෙ, සුදුසු කාලයෙහි: පචස්සන්ත, වසීවා; නිබ්බා පජා අපි, සියළු
සත්වයෝම; අකෙඤ්ඤා මෙත්ති පටිලාභ සුඛං, ඔවුනොවුන් කෙරෙහි
මෙහි ප්‍රතිලාභ සුවය; ලභන්ත! ලබන්වා !

සුඛසුඛ විය යුතුයි නිසා පුබුදුසු

දින මෙකල සුඛ සුඛ විය යුතුයි පුබුදුසු
සුඛසුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි
මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි
මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි
මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි

මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි
සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි
සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි
සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි

සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි
සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි
සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි
සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි සුඛ මිනිසුන්ට සුඛ විය යුතුයි

වනරත්න ව්‍යාඛ්‍යා

හලා/මාදුම්පෙ, ඉරට්ටකුලම, "වනමල" වෙශ්මාඤ්ඤ,
පාඨශාලාවාසනී පණ්ඩිත
රත්නීන් වනරත්න (බී. ජී.)
විසින් ලියන ලද
ද්‍රව්‍යවංස - වනරත්න ව්‍යාඛ්‍යාව නිමිශේය.